

3

AKADEMIA
OBRONY
NARODOWEJ

mgr Ireneusz T. Dziubek

PRZYGOTOWANIE ŻOŁNIERZY WOJSK LĄDOWYCH DO DZIAŁAŃ W WARUNKACH ZAGROŻEŃ ATAKAMI TERRORYSTYCZNYMI

Rozprawa doktorska

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/7449
05-007449-001-0

Warszawa

75481

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

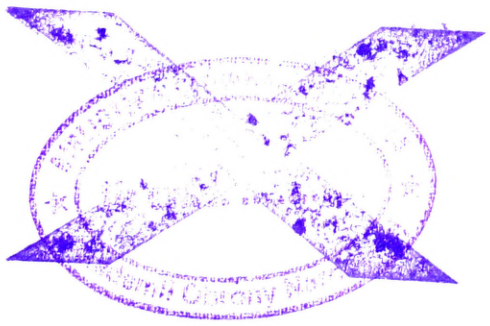
WYDZIAŁ ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 75481
Akademii Obrony Narodowej

mgr Ireneusz T. Dziubek

PRZYGOTOWANIE ŻOŁNIERZY WOJSK LĄDOWYCH DO DZIAŁAŃ W WARUNKACH ZAGROŻEŃ ATAKAMI TERRORYSTYCZNYMI

Rozprawa doktorska

Opracowana
pod kierownictwem naukowym
prof. dr. hab. Waldemara KACZMARKA

WARSZAWA **2009**

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....3

ROZDZIAŁ 1. Założenia metodologiczne.....7

1.1. Przedmiot i cel badań.....7

1.2. Problemy badawcze.....8

1.3. Hipoteza robocza.....9

1.4. Przebieg badań i zastosowane metody badawcze.....11

ROZDZIAŁ 2. Zadania Wojsk Lądowych.....15

2.1. Wojska Lądowe w systemie obronnym państwa.....15

2.2. Wojska Lądowe w operacjach reagowania kryzysowego.....26

2.3. Wojska Lądowe w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi.....40

ROZDZIAŁ 3. Szkolenie Wojsk Lądowych.....64

3.1. Założenia ogólne.....64

3.2. Organizacja i proces szkolenia Wojsk Lądowych.....78

3.3. Szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych do działań na terytorium kraju.....99

3.4. Szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych do działań poza granicami kraju.....113

3.5. Szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych w warunkach postępującej profesjonalizacji.....127

ROZDZIAŁ 4. Przygotowanie żołnierzy do realizacji zadań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi..... 136

4.1. Wieloaspektowość antyterrorystycznego przygotowania żołnierzy.....136

4.2. Determinanty procesu szkolenia antyterrorystycznego.....161

4.3. Koncepcja antyterrorystycznego szkolenia żołnierzy.....174

ZAKOŃCZENIE.....187

BIBLIOGRAFIA.....190

ZAŁĄCZNIKI.....201

WSTĘP

Analiza panujących we współczesnym świecie stosunków politycznych, militarnych i społecznych pozwala przypuszczać, że w dającej przewidzieć się przyszłości wśród zagrożeń i wyzwań współczesnego świata, wojna i agresja zbrojna na dużą skalę nie będą tak znaczące, jak sytuacje kryzysowe, które mogą przerodzić się w konflikty i wojny lokalne.

Pomimo wykształcenia się, coraz doskonalszych w formie i sposobach działania, instytucji i organizacji o zasięgu globalnym i regionalnym, których celem jest zapewnienie pokoju, nadal mają one ograniczone możliwości rozwiązywania i neutralizacji sporów, a także wpływania na strony konfliktów. Coraz powszechniejszym narzędziem oddziaływania stają się różnego rodzaju sankcje /na przykład gospodarcze/ czy kierowanie w rejon konfliktu międzynarodowych sił pokojowych /stabilizacyjnych/. Rozważania powyższe są istotne wobec zadań i ich ewolucji w tym zakresie dla kontyngentów Wojska Polskiego /WP/, służących w różnej formie, nieprzerwanie od 1953 roku, w międzynarodowych operacjach poza granicami kraju[1].

Należący do przeszłości konflikt pomiędzy blokiem państw demokratycznych, a blokiem państw pozostających w orbicie wpływów byłego Związku Radzieckiego, który chwilowo ustąpił wizji trwałego pokoju światowego, został zastąpiony na przykład realnie zarysowującą się konfrontacją pomiędzy demokracją, a islamskim fundamentalizmem. Demokracja i procesy globalizacji zaczęły sprzyjać rozwojowi różnego rodzaju ruchów rewolucyjnych, wśród których znaczące miejsce zaczął zajmować wymieniony wcześniej radykalny fundamentalizm islamski.

W dniu 11 września 2001 roku, *Al-Kaida* - jedna z jego organizacji, wykonała spektakularne uderzenia terrorystyczne na Nowy Jork i Waszyngton. Zdarzenie to, a także kolejne ataki /Madryt, Londyn/ ujawniły, że islamski terroryzm stosuje nietuzinkowe narzędzia, formy i sposoby działania, a jednocześnie posiada wsparcie wielu państw świata. Wcześniejsze poglądy, że o terroryzmie, a szczególnie islamskim, wie się już wszystko – uległy zachwianiu.

Podobnie, jak zmianie uległo spojrzenie na szeroko rozumiany problem współczesnego terroryzmu, tak dodatkowo wydarzenia z 11 września w nowym świetle ujęły zagadnienia misji i działań NATO. Sojusz Północnoatlantycki, by utrzymać swe znaczenie w dziedzinie bezpieczeństwa i sprostać nowym zagrożeniom, musiał przyjąć nowe, niekonwencjonalne i odważne sposoby postępowania. Przejawem powyższego stało się zastosowanie Artykułu 5 Traktatu Waszyngtońskiego, według którego atak terrorystyczny na USA został uznany jako atak przeciwko wszystkim sojusznikom, w tym i Polsce. W konsekwencji rozpoczęto w październiku 2001 roku operację wojskową przeciwko terrorystycznej organizacji *Al-Kaida* i reżimowi Talibów

---

[1] Szerzej w: G. Ciechanowski, *Żołnierze polscy w misjach i operacjach pokojowych poza granicami kraju w latach 1953-1989*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2007.

w Afganistanie. Pierwszy kontyngent polskich wojsk, uczestniczących w tych działaniach, wyruszył do Afganistanu 17 marca 2002 roku[2].

Kontynuując kampanię antyterrorystyczną w 2003 roku prezydent USA George Bush, w ramach realizacji doktryny zwalczania *osi zła*, rozszerzył działania wojskowe na Irak. Pomimo tego, że 1 maja 2003 roku ogłoszono koniec działań wojennych w tym kraju, to eskalacja działań partyzanckich i terrorystycznych spowodowała konieczność obecności wojsk koalicyjnych. Od 3 września 2003 roku dowodzona przez Polaków Wielonarodowa Dywizja Centralno-Południowa odpowiadała w Iraku za strefę o powierzchni równej czwartej części Polski i zamieszkałą przez około 5 mln ludzi[3].

Należy zdawać sobie również sprawę z faktu, że Polska, będąc uczestnikiem wojny w Iraku i angażując się w coraz większym stopniu w Afganistanie, stała się także krajem narażonym na ataki terrorystyczne[4].

Wyniki konferencji naukowej, zorganizowanej 26 października 2005 roku przez Akademię Obrony Narodowej, potwierdziły przekonanie, że istotnym elementem systemu walki z terroryzmem pozostają Siły Zbrojne /SZ/, a w ich składzie Wojska Lądowe /WL/ – podstawowy ich rodzaj. Cechują się one specyficznymi możliwościami, których inne rodzaje Sił Zbrojnych nie posiadają lub mają je w bardzo ograniczonym wymiarze. Szczególną cechą Wojsk Lądowych jest to, że mogą na przykład zająć, utrzymać, obronić określony obszar, a także realizować szeroki wachlarz zadań adekwatnych do konkretnej misji. Dodatkowo współczesne Siły Zbrojne, w tym również Wojska Lądowe, dysponują bogatym arsenałem środków walki, często o bardzo dużym zasięgu i możliwościach rażenia[5].

W tym miejscu nasuwa się refleksja. Zdarzenie w Magdalence i tragedia policyjnych antyterrorystów jest potwierdzeniem, że przeciwko dobrze przygotowanym i wyszkolonym terrorystom, czy przedstawicielom zorganizowanej przestępczości powinno się używać wyspecjalizowanych jednostek wojskowych, posiadających stosowne możliwości - na przykład wykorzystania pojazdów opancerzonych. Krajami, w których ma to miejsce, są Izrael czy Wielka Brytania[6].

---

[2] Szerzej: *Afganistan. Militarny i pozamilitarny wymiar stabilizacji*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2007.

[3] Patrz: M. Krauze (red.), *Operacja „Iracka Wolność"*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2003.

[4] Szerzej rozważania w: *Zagrożenia atakami terrorystycznymi w Polsce 2006,* RAPORT, Centrum Studiów i Prognoz Strategicznych, [w:] http://www.specops.com.pl/CSiPS/artykuły; R. Machnikowski, J. Michalak, K. Rękawek, (Aneks na rok 2008 do raportu), *Europejskie spiski al Kaidy*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 5 (181) 2008; R. Machnikowski, *Scenariusze ataków na Polskę*, [w:] *ANGORA*, Nr 29 (787) 2005; Machnikowski, K. Rękawek, J. Michalak, M. Dziuba (Raport), *Przestrogi dla Polski*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 4 (169) 2007.

[5] Szerzej: J. Gotowała (red.), *Terroryzm – rola sił zbrojnych w zwalczaniu zjawiska*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2006.

[6] Porównaj rozważania: J. Szafrański, *Współdziałanie jednostek obrony terytorialnej i policji w walce z terroryzmem*, WSPol., Szczytno 2004, s. 33; także: K. Jałoszyński, *Koncepcja współczesnych działań antyterrorystycznych* (rozprawa habilitacyjna), Zeszyty Naukowe AON (dodatek), Warszawa 2003, s. 124.

Z drugiej strony, wnioski z dotychczasowych misji wskazują, że mimo ogromnego w ostatnich latach postępu technicznego w Wojskach Lądowych – nadal podstawową wartością jest żołnierz i narzędzia, które on obsługuje. Paradoksalnie, rośnie również rola indywidualnego wyszkolenia żołnierza, a tezę tę potwierdzają dane dotyczące specyfiki ostatnio obserwowanych wojen i konfliktów lokalnych, jak również charakterystyczne cechy walki z islamskim terroryzmem.

Jak już wcześniej podkreślono, prawdopodobieństwo wybuchu wojny globalnej jest stosunkowo niewielkie. Współczesny żołnierz staje się natomiast uczestnikiem działań o zupełnie nowym, odmiennym charakterze. Stąd, obok jego szkolenia według typowych form i sposobów walki /obrona, natarcie/, ważnym problemem pozostaje przygotowanie do działania w przedsięwzięciach o charakterze stabilizacyjnym, wsparcia pokoju czy działań antyterrorystycznych. Z powyższego wynika, że współczesny żołnierz powinien być gotowy do działania w warunkach zagrożenia atakami terrorystycznymi, a tezę tę potwierdzają doniesienia z Iraku i Afganistanu. Wymiar tego przygotowania obejmuje szereg determinantów i jest wieloaspektowy.

W dostępnej literaturze przedmiotu, dotyczącej procesu szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych prezentowane są nie zawsze spójne poglądy. Analitycy spoza resortu obrony narodowej i dziennikarze, wykorzystując bezpośredni dostęp do żołnierzy szkolonych w kraju czy też biorących udział w operacjach i misjach pokojowych, określają stopień ich przygotowania jako nie w pełni zadowalający. Natomiast specjaliści wojskowi podkreślają, że zakres szkolenia został dostosowany do standardów NATO i jest na odpowiednim poziomie. Analizując różnorodne dane, dostrzec można coraz więcej rozbieżności i brak uzasadnionych wniosków na przyszłość. Propozycje, które w tym zakresie pojawiają się najczęściej, są wynikiem zdrowego rozsądku, lub osobistych przemyśleń, a nie wynikiem badań naukowych.

Wskazany wcześniej rozwój przestępczości zorganizowanej i terroryzmu powoduje, że Siły Zbrojne uczestniczące w operacjach reagowania kryzysowego muszą być przygotowane do szeregu zagrożeń o charakterze terrorystycznym. Analizując na przykład straty ponoszone przez wojska koalicji w Iraku wyraźnie widać, że są one w większości wypadków efektem ataków terrorystycznych, a w mniejszej liczbie efektem tak zwanych regularnych działań.

Powyższe fakty i przemyślenia stały się podstawą do podjęcia decyzji o przeprowadzeniu badań niniejszej problematyki i opublikowania ich wyników w formie rozprawy doktorskiej. Całość wyników uzyskanych w toku badań ujęta została w czterech rozdziałach niniejszej dysertacji.

W rozdziale pierwszym przedstawiono założenia metodologiczne, w tym przedmiot i cel badań, problemy badawcze, hipotezę roboczą oraz zaprezentowano przebieg badań i zastosowane metody badawcze.

Istotne zagadnienia i badania związane z zadaniami Wojsk Lądowych przedstawiono w rozdziale drugim. Zawarto w nim dane lokalizujące WL w systemie obronności państwa, określające ich pozycję w operacjach reagowania kryzysowego, a także postrzeganie tego rodzaju Sił Zbrojnych w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi. Dane te uzupełniono wynikami badań ankietowych.

Treścią rozdziału trzeciego są rozważania związane ze szkoleniem Wojsk Lądowych. Przedstawiono w nim ogólne założenia, a także organizację i proces szkolenia WL. W rozdziale tym zawarto również specyficzne dane określające przebieg tego szkolenia w warunkach sytuowania Wojsk Lądowych: w kraju i poza granicami kraju oraz w warunkach postępującej profesjonalizacji. Uzyskane wyniki badań pozwoliły ocenić wymieniony system pod względem jego przygotowania, możliwości i wydolności w kontekście potencjalnych zagrożeń atakami terrorystycznymi.

W rozdziale czwartym wskazano pożądane kierunki przygotowania żołnierzy Wojsk Lądowych do realizacji zadań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi. Istotę rozważań w tym rozdziale stanowi określona na bazie aktualnego stanu wiedzy wieloaspektowość takiego przygotowania i determinanty wpływające na ten proces. Przedstawiono w nim także w szerszym ujęciu wyniki badań dotyczące oceny efektywności dotychczasowego szkolenia oraz wnioski i oczekiwania w tym zakresie. W wyniku przeprowadzonej analizy zasugerowano zmiany w zakresie antyterrorystycznego szkolenia i przygotowania żołnierzy WL. Rozdział zakończony jest uzasadnioną naukowo propozycją modelu szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych opartą na analizie literatury, doświadczeniach z zakresu profesjonalnego szkolenia oraz wynikach badań nad istniejącym systemem szkolenia w tym zakresie.

Autor zdaje sobie sprawę, że wyniki badań zawarte w niniejszej dysertacji nie stanowią całościowego i ostatecznego rozwiązania podjętego problemu. Jego złożoność i wieloaspektowość spowodowała, że część wyników zawartych w niniejszej pracy wymaga dalszych badań i weryfikacji w toku codziennej działalności szkoleniowej. Jednocześnie autor ma nadzieję, że prezentowane w pracy wnioski i konkluzje to przyczynek do podjęcia działań, których wymiernym efektem będą zmiany w zakresie antyterrorystycznego szkolenia żołnierzy WL.

Prowadzenie badań oraz uzyskanie racjonalnych wyników możliwe było dzięki życzliwemu wsparciu ze strony pracowników naukowych Akademii Obrony Narodowej, a także żołnierzy zawodowych z wielu jednostek Wojsk Lądowych.

Wszystkim, którzy przyczynili się do powstania niniejszej rozprawy autor składa serdeczne podziękowania.

ROZDZIAŁ 1.
Założenia metodologiczne

1.1. Przedmiot i cel badań

Wynikające z tematu rozprawy diagnoza i doskonalenie zakresu antyterrorystycznego przygotowania żołnierzy Wojsk Lądowych wymagały odniesienia się do istniejącego w tym zakresie systemu szkolenia oraz sposobów wykorzystania nabytej w ten sposób wiedzy w praktyce. Diagnoza ta narzuciła konieczność przeprowadzenia badań empirycznych, co z kolei wiązało się z wymogiem precyzyjnego określenia przedmiotu badań.

W odniesieniu do zaprezentowanych treści przyjęto, że przedmiotem badań były Wojska Lądowe, postrzegane w aspekcie przygotowania żołnierzy do działania w warunkach zagrożenia atakami terrorystycznymi. Wstępne rozważania i zawarte w nich treści, a szczególnie zaprezentowany przedmiot badań, pozwoliły na sprecyzowanie głównego celu badań, postrzeganego w kategoriach poznawczych /teoretycznych/ i praktycznych /utylitarnych/.

Cel poznawczy /teoretyczny/ sprowadził się do poznania istoty przygotowania żołnierzy do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi i wykrycia związków i zależności, zachodzących pomiędzy poziomem wyszkolenia /przygotowania/, a wysokością strat ponoszonych w toku realizacji zadań.

Cel praktyczny /utylitarny/ sprowadził się do przygotowania naukowo uzasadnionej koncepcji szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych, do realizacji szerokiego spektrum zadań w warunkach zagrożenia atakami terrorystycznymi.

Realizacja tak określonego głównego celu badań wymagała osiągnięcia celów cząstkowych, zaprezentowanych poniżej:

— identyfikacja najbardziej prawdopodobnych zagrożeń wynikających ze specyfiki zadań Wojsk Lądowych;

— zbadanie aktualnie występujących tendencji w eskalacji zjawiska ataków terrorystycznych;

— ocena dotychczasowych rozwiązań szkoleniowych, ich przydatności i efektywności wobec możliwości użycia Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi;

— sprecyzowanie wielowątkowych aspektów szkolenia antyterrorystycznego żołnierzy Wojsk Lądowych;

— sformułowanie propozycji zmian w obowiązujących programach szkolenia, postrzeganych przez pryzmat możliwości prowadzenia działań w warunkach zagrożenia atakami terrorystycznymi.

Osiągnięcie wymienionych celów pozwoliła na określenie prawidłowości dotyczących najbardziej efektywnych metod przygotowania żołnierzy WL do wykonywania zadań w warunkach zagrożeń terrorystycznych. Dokładne poznanie zakresu oraz poziomu takiego przygotowania było pomocne w procesie formułowania wniosków, dotyczących ewentualnych zmian w istniejącym systemie szkolenia.

1.2. Problemy badawcze

Z oceny otaczającej nas rzeczywistości wynika, że istotnym elementem systemu walki z terroryzmem pozostają Siły Zbrojne, a w ich składzie podstawowy ich rodzaj, jakim są Wojska Lądowe. Badania wykazują, że w zależności od stopnia eskalacji zdarzeń terrorystycznych oraz skutków, jakie wywołają, mogą się one jednak okazać niewystarczająco przygotowane. Sytuacja taka skłania zatem do rozpoznania problemu, a w przypadku potwierdzenia takiego stanu rzeczy - poszukiwania nowych, skutecznych rozwiązań. Powyższe założenie stało się główną przesłanką uzasadniającą potrzebę podjęcia badań naukowych prezentowanej problematyki.

Biorąc pod uwagę przytoczone powyżej elementy, główny problem badawczy rozprawy doktorskiej sprowadził się do uzyskania odpowiedzi na następujące pytanie:

Jakie zmiany powinny nastąpić w programach szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych, by mogli oni efektywnie realizować zadania w warunkach zagrożenia atakami terrorystycznymi, ograniczając do minimum ponoszone straty?

Rozwiązanie tak sformułowanego głównego problemu badawczego wymagało zbadania szeregu problemów cząstkowych /szczegółowych/. Charakteryzują się one pewną odrębnością, lecz rozpatrywane łącznie tworzą pewną logicznie uporządkowaną całość, podporządkowaną osiągnięciu wskazanych wcześniej celów badań. Problemy te ujęto w formie następujących pytań:

— jakim wyzwaniom muszą sprostać Wojska Lądowe w świetle założeń udziału Sił Zbrojnych w różnorodnych działaniach, w tym misjach i operacjach reagowania kryzysowego?

— w jakim stopniu żołnierze Wojsk Lądowych są przygotowani do prowadzenia skutecznych działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym?

— jaki wpływ na obowiązujące programy szkolenia Wojsk Lądowych mają doświadczenia, wynikające z ich udziału w różnorodnych misjach i operacjach reagowania kryzysowego?

— na czym polega złożoność szkolenia antyterrorystycznego i jakie czynniki determinują jego efektywność?

— w jakim kierunku powinny ewaluować koncepcje szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych, by podnieść efektywność ich działań i zmniejszyć ewentualne straty wynikłe z ataków terrorystycznych?

1.3. Hipoteza robocza

Przemiany w świecie i Europie, jakie dokonały się w obszarze bezpieczeństwa, w okresie ostatnich kilkunastu lat znalazły z oczywistych względów swoje odzwierciedlenie również w Polsce. Istota tych zmian polega na przesuwaniu się punktu ciężkości z zagrożeń klasycznych, na zagrożenia inne niż wojna. Ich podłoże nie jest jednoznacznie określone, a warunki i czynniki generujące potencjalne zagrożenia oraz obszary ich występowania utrudniają podejmowanie działań zapobiegawczych i mogą być determinantami zmian w środowisku bezpieczeństwa. Wydarzenia z ostatnich lat wymusiły weryfikację dotychczasowych poglądów, doktryn i koncepcji w obszarze bezpieczeństwa.

Wśród terminów, które znalazły się w centrum zainteresowania na arenie państwowej i międzynarodowej, pojawił się kryzys, a następnie operacje reagowania kryzysowego. Potrzeba zaangażowania Wojsk Lądowych podczas kryzysu społecznego lub wywołanego siłami natury wynika właśnie ze specyfiki organizacji, jaką są Siły Zbrojne RP. Analiza sytuacji kryzysowych z ostatnich lat pozwala uzmysłowić, że działania inne niż wojna, choć z natury będą one służyć promowaniu pokoju i przywracaniu porządku stanowiącego podstawę stabilnej egzystencji w określonym regionie, to niejednokrotnie będą obszarem wykorzystywania narzędzi charakterystycznych dla działań wojennych. Podczas operacji stabilizacyjnych lub w trakcie działań wymuszających pokój, należy się liczyć z różnymi reperkusjami, próbami wymuszenia zmian w przyjętej opcji działania, z zagrożeniem atakami terrorystycznymi włącznie. W toku działań prowadzonych przez koalicję antyterrorystyczną w Afganistanie pojawiła się konieczność wykorzystania w walce z terroryzmem także innych, niż siły specjalne, rodzajów sił zbrojnych. Mogą być zatem użyte jednostki Wojsk Lądowych, które nie zostały specjalnie do działań antyterrorystycznych przygotowane.

Obecnie większość działań przeprowadzanych przez organizacje terrorystyczne ma niezwykle krwawy charakter. Atak na wieże *WTC* w Nowym Jorku uzmysłowił, że terroryści dopuszczając się aktów ludobójstwa, mają przede wszystkim na celu przerażenie i zaszokowanie atakowanych społeczności. Terroryzm podlega tym samym bezkompromisowemu zwalczaniu. Wzorując się na sytuacji w USA wskazać należy, że do 11 września 2001 r., zwalczanie terroryzmu wiązano w większym stopniu z dyplomacją i działalnością policji, niż z operacjami wojskowymi na dużą skalę. Podejście to szybko zostało zweryfikowane i obecnie terroryzmem zajmują się przede wszystkim siły zbrojne. Również i dla Polski rodzą się jednoznaczne wnioski

z zaprezentowanych powyżej rozważań. Zgodnie z nimi państwo winno dysponować odpowiednimi narzędziami, aby temu zagrożeniu się przeciwstawić, a ponieważ terroryzm porównywany jest do stanu wojny - najlepiej do tego celu przygotowanym narzędziem są Siły Zbrojne, a szczególnie główny ich trzon, Wojska Lądowe.

Polska z całą pewnością nie jest pierwszoplanowym celem potencjalnego ataku terrorystycznego. Jednak prowadząc swą aktywną, proamerykańską politykę zagraniczną, sprowadziła na siebie niewątpliwie niebezpieczeństwo ataku terrorystycznego. Również planowane wydarzenia sportowe roku 2012 wywołują porównywalne zagrożenia.

Powyższa teza stawia przed Wojskami Lądowymi specjalne wymagania. Uzasadnione wydaje się założenie, że do likwidacji zagrożeń terrorystycznych w Polsce wystarczy przygotowanie i wydzielenie wojsk specjalnych. Jednak w wypadku nasilenia się ataków tego rodzaju należy zakładać, że pojawi się konieczność wykorzystania jednostek Wojsk Lądowych, które w obszarze swojej odpowiedzialności będą często zmuszone do samodzielnego wykonywania zadań antyterrorystycznych. Pojawia się tym samym konieczność szkolenia i przygotowania żołnierzy tych wojsk do realizacji zadań związanych z likwidacją grup terrorystycznych i przestępczych.

Dążenie do zwiększenia sprawności i efektywności podejmowanych działań żołnierzy Wojsk Lądowych przyczyniło się do upowszechnienia w rzeczywistości szkoleniowej wielu sprawdzonych rozwiązań. Sposób szkolenia w zakresie antyterrorystycznego przygotowania żołnierzy jest jednak niedostateczny. Świadczą o tym straty ponoszone w toku misji realizowanych poza granicami kraju, a także różnorodne opinie i komentarze dotyczące poziomu wyszkolenia tych sił.

Taka ocena istniejącego stanu rzeczy, a także analiza problematyki badawczej, celów pracy i problemów badawczych stała się podstawą do sformułowania następującej hipotezy roboczej: **W dającej się przewidzieć przyszłości aktywność Wojsk Lądowych skupiać się będzie na realizacji różnorodnych zadań w operacjach poniżej progu wojny. Zadania te realizowane będą w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi. Sama świadomość tego faktu nie wpłynie na poziom ewentualnych strat, będących ich efektem. Stąd należy przyjąć, że w programach szkolenia żołnierzy powinny znaleźć swoje odzwierciedlenie treści, będące wynikiem naukowo uzasadnionej koncepcji szkolenia antyterrorystycznego. Podniesienie na zdecydowanie wyższy poziom tej problematyki wpłynie pozytywnie na efektywność prowadzonych działań i zminimalizowanie strat, będących skutkiem ataków terrorystycznych**.

Wzrost ilości różnorodnych zagrożeń i zadań /stąd wynikających/ wymusza konieczność nowego spojrzenia na problem antyterrorystycznego przygotowania żołnierzy Wojsk Lądowych.

Wymaga zatem dostosowania charakteru szkolenia do nowych wyzwań terroryzmu i stworzenia rozwiązań odpowiednich do specyficznych wymogów zwalczania tego zjawiska.

Wskazana specyfika obliguje żołnierzy do prowadzenia działań często polegających na zaangażowaniu małych pododdziałów, gdzie wzrasta nie tylko rola dowódcy, ale i pojedynczego żołnierza. Najniższy szczebel zaangażowany w taką działalność stwarza konieczność szkolenia w jednakowym zakresie wszystkich jej uczestników – nie tylko sił specjalnych. Biorąc pod uwagę, że w sytuacjach ceną lekceważenia konieczności pozyskania umiejętności prowadzenia działań jest życie ludzkie – trudno powyższego nie docenić.

1.4. Przebieg badań i zastosowane metody badawcze

Szeroki zakres prowadzonych badań i konieczność zapewnienia właściwego przebiegu procesu badawczego wymagały zastosowania różnych metod i technik badawczych. Cykl badań podzielony został na trzy etapy i obejmował: etap wstępny, etap badań właściwych oraz etap końcowy.

W etapie wstępnym autor gromadził wiedzę dotyczącą przedmiotu badań. Pozyskane dane wpłynęły na sprecyzowanie sytuacji problemowej, celu badań, problemów badawczych, hipotezy roboczej oraz pozwoliły na wstępny dobór metod i technik badawczych.

Etap badań właściwych obejmował weryfikację przyjętej hipotezy roboczej poprzez kompleksowe rozwiązywanie problemów badawczych, sprecyzowanych w etapie wstępnym.

Wyniki badań zostały zweryfikowane w końcowym etapie badań, którego podsumowanie stanowiło pisemne opracowanie uzyskanych wyników i opublikowanie ich w formie niniejszej dysertacji.

Metodami teoretycznymi /analiza i synteza, abstrakcja, porównanie, analogia, uogólnienie/ objęte zostały wszystkie problemy badawcze. Ich zastosowanie pozwoliło na pozyskanie wartościowych informacji, umożliwiając tym samym wytyczenie kierunków prowadzonych dociekań oraz stworzenie teoretycznych założeń w kontekście badanego problemu.

Zastosowanie analizy pozwoliło na określenie obecnego stan szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych i stopnia ich przygotowania do udziału w realizacji zadań, w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi. Stosując tę metodę, badano dokumenty traktujące o problematyce zagrożeń atakami terrorystycznymi i zadań wynikających w tej dziedzinie dla Wojsk Lądowych. Analizie poddano dokumenty rządowe określające strategię obronności państwa; akty prawne związane z funkcjonowaniem systemu obronności państwa; materiały źródłowe związane z funkcjonowaniem Polski jako członka struktur NATO i Unii Europejskiej; obowiązujące w Wojskach Lądowych programy szkolenia, regulaminy, podręczniki i instrukcje; dostępną literaturę przedmiotu w formie opracowań książkowych; także inne materiały. Ponadto analizie

poddano artykuły prasowe, materiały pokonferencyjne, fora internetowe, wspomnienia uczestników misji i operacji, audycje radiowe i telewizyjne. Tym samym analizie poddano opinie osób spoza resortu obrony narodowej, w tym również dziennikarzy.

Dzięki zastosowanej syntezie sformułowano wnioski, przydatne podczas tworzenia koncepcji antyterrorystycznego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych.

Stosowanie obydwu metod badawczych pozwoliło na uzyskanie nowej wiedzy z zakresu pożądanych zmian dotyczących przygotowania żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi. Wiedza ta została wyprowadzona z wiedzy istniejącej i poszerzona o wyniki badań własnych.

Budowanie wiedzy o poziomie szkolenia podmiotu, jakim są Wojska Lądowe, oparto o przemienne metody wnioskowania. Wnioskowanie indukcyjne umożliwiło ugruntowanie wiedzy o badanej problematyce, dzięki uogólnieniom wyprowadzonym z zespołu faktów jednostkowych. Nie mogło jednak stanowić o ostatecznym kształcie poszukiwanych rozwiązań, gdyż badane zjawiska odnoszą się do relacji zachodzących między komponentami w warunkach obecnych i przyszłych zagrożeń. Zastosowano w związku z tym wnioskowanie. Podstawę takiego rozumowania stanowiły tezy wyjściowe, z których wyprowadzono dalsze, niezbędne do ujęcia w całość problemu.

Abstrahowanie umożliwiło pominięcie pewnych mniej istotnych składników, w celu wyeksponowania elementów najważniejszych z punktu widzenia prowadzonych dociekań. Z kolei zastosowane porównanie pozwoliło na wydobycie podobieństw i różnic w obecnym przygotowaniu Wojsk Lądowych do działania w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi, a potrzebami wynikającymi z zagrożeń w tym obszarze i doświadczeń armii innych państw.

Analogia okazała się przydatna do określenia stanu pożądanego na podstawie badanych zjawisk. Uogólnienie natomiast umożliwiło ujawnienie cech i zjawisk powtarzalnych, a w konsekwencji sformułowania koncepcji efektywnego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi.

W toku prowadzonych badań zastosowano powszechnie uznawane w środowisku naukowym empiryczne metody badawcze. Badaniami empirycznymi, w formie badania sądów i opinii /wywiad ekspercki, ankietowanie/, zostali objęci żołnierze zawodowi, w tym oficerowie różnych poziomów dowodzenia /operacyjny, taktyczny/ zajmujący się problematyką szkolenia, uczestnicy działań prowadzonych w ramach operacji reagowania kryzysowego /głównie w Iraku i Afganistanie/, a także kadra naukowo-dydaktyczna Akademii Obrony Narodowej.

Pozyskane uwagi i opinie ekspertów pozwoliły na określenie, jakie są doświadczenia z dotychczasowego udziału Wojsk Lądowych w operacjach reagowania kryzysowego i w jakim zakresie wpłynęły one na aktualną koncepcję przygotowania żołnierzy do działań, w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi.

Za szczególnie cenne uznano wyniki uzyskane metodą wywiadu eksperckiego nieskategoryzowanego /patrz: załącznik nr 1/, ukierunkowanego jedynie na problem badawczy. Pytania miały charakter otwarty, a zebrany materiał - charakter jakościowy. Wywiady eksperckie przeprowadzono ze specjalistami zlokalizowanymi na różnych stanowiskach wojskowych i cywilnych.

Wiedzę w badanym obszarze pozyskano od żołnierzy z wieloletnim doświadczeniem i stażem w misjach i operacjach reagowania kryzysowego, w tym żołnierzy z jednostek specjalnych, ekspertów w dziedzinie nauk wojskowych, reprezentowanych przez dowódców WL, przedstawicieli kadry naukowo – dydaktycznej Akademii Obrony Narodowej i ośrodków szkolenia Wojsk Lądowych.

Obszar wiedzy dotyczącej szkolenia antyterrorystycznego spoza doświadczeń ściśle wojskowych pozyskano drogą wywiadów eksperckich, przeprowadzonych z doświadczonymi reprezentantami innych środowisk: policjantów – antyterrorystów; kadry dydaktycznej Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie i Szkoły Policji w Słupsku; a także kadry z ośrodków szkolenia agencji ochrony osób i mienia.

Równie wartościowe wyniki przyniosło zastosowanie metody badań ankietowych /wzór ankiety - załącznik nr 2/. Środowisko żołnierzy Wojsk Lądowych objęto badaniami reprezentatywnymi[7]. Respondenci zostali dobrani metodą losową, a badaniami objęto 441 żołnierzy zawodowych. Respondenci posiadali różne stopnie wojskowe, byli w różnym wieku, tym samym o różnym stażu służby i z różnych jednostek WL /patrz: załącznik nr 3/. Różnorodność cech poszczególnych ankietowanych respondentów dała rzeczywisty obraz poziomu wiedzy z zakresu zagrożeń terrorystycznych oraz rzetelne poglądy dotyczące postrzegania przez nich problemu głównego.

Spośród wszystkich 450 kwestionariuszy ankiety, w wyznaczonym terminie otrzymano 441 i po wstępnej weryfikacji - wobec stwierdzenia, iż respondenci wypowiedzieli się na zawarte w nich pytania - całość zakwalifikowano do dalszych badań.

Do analizy danych ankietowych wykorzystano specjalistyczny program do opracowywania danych statystycznych – *SPSS*[8]. Przy wykorzystaniu tego narzędzia zastosowano między innymi podstawową analizę, polegającą na skrzyżowaniu odpowiedzi respondentów udzielonych na poszczególne pytania ankietowe z danymi metryczkowymi /stopień wojskowy, wiek, staż służby, rodzaj jednostki wojskowej, udział w misjach/. Ponadto, w celu wykorzystania dodatkowych sposobów analizowania danych, wykonano procedurę rekodowania niektórych

[7] Badania reprezentatywne - oparte na starannie dobranej próbie badawczej. Por. T. Majewski, *Ankieta i wywiad w badaniach wojskowych*, AON, Warszawa 2002, s. 20.

[8] *SPSS* to system /program komputerowy/ przeznaczony do analizy i graficznej wizualizacji danych i wyników analiz. System analityczny SPSS udostępnia szereg statystyk i technik analitycznych od podstawowych, jak statystyki opisowe /np. średnia, mediana/, pozwalające na wyczerpujący opis statystyczny i eksplorację danych, poprzez analizę tabelaryczna, testy statystyczne, korelacje, po analizy wielowymiarowe /m.in. analiza regresji, analiza czynnikowa, analiza skupień/.

odpowiedzi w wybranych pytaniach ankietowych. Główna zasada tego zabiegu polegała na zmniejszeniu liczby kategorii odpowiedzi tak, aby uzyskać zmienne o wartościach zero-jedynkowych */wybrał/nie wybrał/*. Wszelkie braki danych oraz odpowiedzi nic nieznaczące /typu: *nie wiem*, *trudno powiedzieć*, *nie mam zdania*/ zostały wyeliminowane z analizy i zakodowane jako brak danych. Połączone zostały też odpowiedzi podobne do siebie według klucza: *tak* i *raczej tak* jako jedna odpowiedź *TAK*; *nie* i *raczej nie* jako jedna odpowiedź *NIE*. Następnie wykorzystano metodę analizy średnich, która polega na porównaniu wartości całkowitych */Total/* z wartością średniej wyliczonej dla poszczególnej kategorii danej zmiennej. Wartość średniej oznacza w tym przypadku odsetek /procent/ osób, które odpowiadają *TAK* w danym pytaniu /średnia może przyjmować wartość od 0.0000 do 1.0000, czyli od 0% do 100%/.

Uzyskane w wyniku zastosowania tej metody materiały, pozwoliły na pozyskanie danych określających u badanych: poziom wiedzy z zakresu zagrożeń terrorystycznych; oceny aktualnie realizowanego procesu szkolenia WL wobec przewidywanych zagrożeń atakami terrorystycznymi; kierunków doskonalenia takiego szkolenia z punktu widzenia każdego z nich; oraz potrzeb szkoleniowych wynikających z konieczności zwalczania terroryzmu. Ponadto uzyskany zbiór faktów i opinii umożliwił weryfikację przyjętej hipotezy roboczej oraz określenie obszarów, wymagających dalszych badań. Wnioski z tych badań były zbieżne z wynikami pozyskanymi przez innych badaczy – co przedstawiono również w dysertacji.

Podczas badań teoretycznych studiowano szereg pozycji wydawniczych, bezpośrednio lub pośrednio związanych z problemami badawczymi. W ich toku autor nie stwierdził istnienia opracowań, które przedstawiałyby w sposób syntetyczny problematykę przygotowania żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi. Szczegółowe studia pozycji zawartych w bibliografii, pozwoliły jednakże autorowi na zebranie poglądów dotyczących badanego problemu i przyczyniły się do określenia kierunków dalszych badań z zastosowaniem empirycznych metod badawczych. Pozycje te należałoby podzielić na dwie grupy: wytworzonych przez autorów wywodzących się ze środowiska wojskowego i spoza tego środowiska. Przydatność tych ostatnich dostrzeżono głównie w toku badań nad wieloaspektowością antyterrorystycznego przygotowania żołnierzy i przy wypracowywaniu modelu takiego szkolenia.

Wnioski z badań, przedstawione wieloaspektowo w studiowanych publikacjach były w większości zbieżne z wnioskami z badań wyprowadzonych przez autora. Przyjęte w trakcie procesu badawczego procedury umożliwiły badanie każdego problemu jedną lub kilkoma metodami, przyczyniając się do zgłębienia badań i osiągnięcia – zdaniem autora – wiarygodnych wyników. Przeprowadzony, stosunkowo szeroki program badań, potwierdził przyjęte założenia hipotetyczne i umożliwił osiągnięcie założonego celu badań.

Rozdział 2.
Zadania Wojsk Lądowych

2.1. Wojska Lądowe w systemie obronnym państwa

Podejmując zagadnienia związane z usytuowaniem Wojsk Lądowych w systemie obronności państwa, na wstępie należy wskazać na złożoność i specyfikę badanego problemu. Obronność jest bowiem jedną z podstawowych dziedzin działalności państwa, a jej obszerność wynika z celu, jakim jest przeciwdziałanie wszelkiego rodzaju zagrożeniom[9]. Mając pełną świadomość, że w tym obszarze występuje bogata i w zasadzie spójna w poglądach literatura przedmiotu, jedynie na potrzeby prowadzonych badań przybliżono poniżej zagadnienia o charakterze podstawowym. Mają one jednakże w konsekwencji istotny wpływ na funkcjonowanie Wojsk Lądowych.

Obronność Rzeczypospolitej Polskiej /RP/ jest dziedziną bezpieczeństwa narodowego, które zgodnie z powszechnie przyjętymi zasadami rozumiane jest szeroko jako stan uzyskany w rezultacie odpowiednio zorganizowanej obrony i ochrony przed wszelkimi zagrożeniami militarnymi i niemilitarnymi, tak zewnętrznymi, jak i wewnętrznymi, przy użyciu sił i środków pochodzących z różnych dziedzin działalności państwa[10]. Obronność, mimo wyróżnika w postaci zagrożeń militarnych, jest zatem domeną działalności państwa, a nie sił zbrojnych. Dotyczy wszystkich dziedzin funkcjonowania, wykorzystuje wszelkie instrumenty, narzędzia i zasoby państwa – a walka zbrojna jest jednym z możliwych, wręcz ostatecznych jej środków.

Istota obronności państwa zawarta jest w polskiej racji stanu, na którą składają się zobowiązania dotyczące: strzeżenia niepodległości i nienaruszalności terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; zapewnienia wolności, praw człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwa obywateli; strzeżenia dziedzictwa narodowego oraz zapewnienia ochrony środowiska[11].

System[12] obronności Rzeczypospolitej Polskiej jest jednym z możliwych do wyróżnienia systemów szczegółowych w zakresie bezpieczeństwa narodowego. Jest skoordynowaną strukturą organizacyjną działania - zbioru elementów ludzkich i materiałowych. Działania, określone w strategii obronności państwa, które jako podstawowa część składowa strategii bezpieczeństwa

---

[9] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002, s. 83.
[10] Tamże, s. 169.
[11] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* z 6 kwietnia 1997 r., art. 5. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).
[12] Systemem jest każdy złożony obiekt wyróżniony z badanej rzeczywistości, stanowiący całość tworzoną przez zbiór obiektów elementarnych /elementów/ i powiązań /relacji/ między nimi - P. Sienkiewicz, I*nżynieria systemów*, Warszawa 1983, s. 27.

obejmuje: tworzenie, rozwój, przygotowanie i wykorzystanie potencjału obronnego państwa do przeciwdziałania zagrożeniom militarnym bezpieczeństwa narodowego[13].

System obronności Rzeczypospolitej Polskiej tworzą wszystkie siły i środki przeznaczone do realizacji zadań obronnych – odpowiednio do tych zadań zorganizowane, utrzymane i przygotowane. Do jego przygotowania i funkcjonowania wykorzystuje się cały potencjał narodowy państwa na poziomie gwarantującym sprostanie współczesnym zagrożeniom i wyzwaniom oraz zapewniający obronę terytorium Polski przed ewentualną agresją zbrojną. Służy nie tylko realizacji polskiej racji stanu, lecz również zapewnia możliwość aktywnego uczestnictwa Polski w realizacji zobowiązań sojuszniczych i międzynarodowych, głównie przez udział wydzielonych komponentów Sił Zbrojnych RP w wielonarodowych operacjach połączonych na terytorium państwa i poza obszarem kraju. Opowiada, szczególnie w wymiarze militarnym, wymogom sojuszniczym NATO i Unii Europejskiej[14].

W ramach systemu obronności Rzeczypospolitej Polskiej wyróżnia się trzy podsystemy: kierowania, militarny i pozamilitarny.

Podsystem *kierowania* tworzą organy kierowania na wszystkich szczeblach struktury państwowej: centralnym /resortowym/, terenowym i dowodzenia siłami zbrojnymi – odpowiadające za realizację zadań obronnych, powiązane informacyjnie i pozostające w ustanowionych prawnie relacjach kompetencyjnych wraz z obsługującymi je urzędami oraz niezbędną infrastrukturą. Do zadań podsystemu kierowania należy podejmowanie decyzji dotyczących działań mających na celu utrzymanie bezpieczeństwa narodowego w czasie pokoju oraz funkcjonowania państwa w warunkach zagrożenia jego bezpieczeństwa i w czasie wojny.

Podsystem *militarny* tworzą Siły Zbrojne RP, które służą zapewnieniu bezpieczeństwa Polski i nienaruszalności granic, niosą pomoc sojuszniczą, zajmują się ochroną polskich interesów i budową pozycji Polski w NATO oraz Unii Europejskiej, udzielają pomocy organom administracji w reagowaniu na zagrożenia, wspierają operacje antyterrorystyczne i ratownicze.

Podsystem *pozamilitarny* tworzą ogniwa ochronne, gospodarczo-obronne i informacyjne. W ich skład wchodzą wyspecjalizowane siły i środki, w tym: organy władzy publicznej i struktury państwa, realizujące zadania obronne przeznaczone do tworzenia warunków niezbędnych dla przetrwania narodu, wsparcia Sił Zbrojnych i zapewnienia funkcjonowania państwa w czasie pokoju i w czasie wojny[15].

W tym miejscu należy wskazać, że u źródeł tworzenia charakteryzowanego systemu legły przemiany w świecie i Europie, jakie dokonały się w dziedzinie bezpieczeństwa, w okresie ostatnich kilkunastu lat. Istota zmian polega na przesuwaniu się punktu ciężkości z zagrożeń klasycznych /ryzyko inwazji zbrojnej, wojny konwencjonalnej/ na zagrożenia inne niż wojna -

---

[13] Porównaj: *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002, s. 131, 140-141.
[14] *System obronny RP*, s. 1, [w:] www.mon.gov.pl.
[15] Tamże, s. 2-3.

zagrożenia nietypowe /wstępnie trudne do zidentyfikowania/ i zagrożenia globalne /terroryzm międzynarodowy, proliferacja broni masowego rażenia, nieprzewidywalna polityka reżimów autorytarnych/. Utrzymujący się okres pokojowy to również wyzwania związane z utrzymaniem potencjału obronnego, umacnianiem instytucji bezpieczeństwa międzynarodowego, rozwojem współpracy międzysąsiedzkiej, a także wkład w umacnianie systemu obrony NATO i udział w operacjach międzynarodowych.

Wnioski z analizy danych określających współczesną rzeczywistość Polski uzasadniają twierdzenie, że w jej otoczeniu nie występują zagrożenia dla jej suwerenności, stabilności wewnętrznej i pozycji międzynarodowej. Trudno także wskazać jednoznacznie państwo lub grupę państw, które w perspektywie najbliższych lat mogłyby stanowić konwencjonalne zagrożenie dla NATO, któremu Sojusz nie mógłby się skutecznie przeciwstawić. Wynika z tego, że w najbliższej perspektywie prawdopodobieństwo wystąpienia konfliktu zbrojnego na dużą skalę jest stosunkowo niewielkie. Niepokoi natomiast ewolucja zagrożeń, których podłoże nie jest jednoznacznie określone, a warunki i czynniki generujące potencjalne zagrożenia oraz obszary ich występowania /na przykład: obszar postsowiecki, państwa słabe czy podmioty pozapaństwowe/ utrudniają podejmowanie działań zapobiegawczych i mogą być determinantami zmian w środowisku bezpieczeństwa[16].

W otoczeniu opisanych realiów, polską politykę bezpieczeństwa narodowego cechuje niezmienność celów i zasad, opartych między innymi na gwarancjach Sojuszu Północnoatlantyckiego, których wyrazem stały się strategie bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej przyjęte w 1992, 2000, 2003 i 2007 roku. Strategie te dostosowywano do zmieniających się uwarunkowań i nowych zagrożeń, których skalę uświadomiły na przykład tragiczne wydarzenia w USA z 11 września 2001 roku. Podstawowe cele polityki bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej są jednak niezmiennie związane z ochroną suwerenności i niezawisłości Polski, utrzymaniem nienaruszalności jej granic i integralności terytorialnej, a także szeroko rozumianemu komfortowi bezpieczeństwa obywateli. Służyć to ma stworzeniu niezakłóconych warunków do cywilizacyjnego i gospodarczego rozwoju kraju, wzrostu dobrobytu jej obywateli, ochronie dziedzictwa narodowego i tożsamości narodowej, realizacji zobowiązań Sojuszniczych, a także obronie i promowaniu interesów państwa polskiego[17].

Obszarami, w których realizowana jest polityka bezpieczeństwa, są działania narodowe, działania integracyjne i współpraca w ramach NATO, UE, ONZ i OBWE. Polska pozostając w strukturze NATO i UE dysponuje solidnymi gwarancjami bezpieczeństwa. Utrzymanie takiego

---

[16] W. Lidwa, *Wojska Lądowe w strukturze Sił Zbrojnych*, [w:] Waldemar Kaczmarek (red.) *Wojska Lądowe w operacjach reagowania kryzysowego „Reagowanie"*, AON Warszawa 2007, s. 25.

[17] 13 listopada 2007 r. Prezydent RP zatwierdził, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, *Strategię Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*. Dokument ten został wydany w oparciu o art. 4a ust. 1, pkt.1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczpospolitej Polskiej. Strategia z 2007 r. zastąpiła wcześniejszą strategię, przyjętą 8 września 2003 r., [w:] www.mon.gov.pl.
Porównaj z: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* z 6 kwietnia 1997 r., art. 5.

stanu zapewnia polityka obronności oparta na: członkostwie w Sojuszu Północnoatlantyckim, integracji z Unią Europejską; dwustronnych stosunkach Polski ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki i bezpośrednimi sąsiadami; utrzymaniu niezbędnego potencjału obronnego. Polityka bezpieczeństwa RP opiera się na wykorzystaniu całego militarnego i niemilitarnego potencjału państwa do przeciwdziałania wszelkim możliwym zagrożeniom zewnętrznym i wewnętrznym. Te zdolności państwa, do funkcjonowania w czasie pokoju, kryzysu i wojny, są utrzymywane w ramach strategii: prewencyjno-stabilizacyjnej /w okresie pokoju/; reagowania kryzysowego /w tym: międzynarodowego/ i wojennych /odparcie bezpośredniej agresji na terytorium Polski lub w odparciu agresji na inne państwo sojusznicze, zgodnie z art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego/[18].

Podstawy normatywne dla polityki obronności RP, w wypadku groźby lub wystąpienia zagrożeń polityczno-militarnych stanowią: *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* zatwierdzona przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 13 listopada 2007 roku, a także *Strategia wojskowa Rzeczypospolitej Polskiej*, opracowana w roku 2004 przez Sztab Generalny[19]. W tym czasie determinantami *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* były między innymi: decyzje praskiego szczytu NATO, decyzje kopenhaskiego szczytu UE i udział w operacji stabilizacyjnej *Iracka Wolność*[20].

Wśród nowych wyzwań, jakie określono w *Strategii*, z zakresu szeroko rozumianego bezpieczeństwa w układzie globalnym, regionalnym i krajowym, na szczególną uwagę, w katalogu zagrożeń dla bezpieczeństwa Polski, zasługują: tranzytowe położenie naszego kraju; zorganizowana przestępczość międzynarodową /przemyt: broni, niebezpiecznych materiałów, ludzi i narkobiznes/; działalność ugrupowań terrorystycznych, ekstremistycznych oraz zorganizowanych grup przestępczych; dostęp do informacji niejawnych; zagrożenia w sferze teleinformatycznej; ekologiczne i demograficzne /szczególnie związane z migracją/, jak również załamanie się procesu integracji europejskiej[21].

Z powyższych rozważań wynika szereg problemów, które muszą być rozwiązywane przez władze RP:

1) Jaka jest rola i zadania sił zbrojnych? Czy uznaje się zagrożenia w postaci międzynarodowej przestępczości, terroryzmu, wojny informacyjnej i zjawisk ekologicznych za najważniejsze, czy dostrzega się inne?

---

[18] W. Lidwa, *Wojska Lądowe w strukturze Sił Zbrojnych*, [w:] W. Kaczmarek (red.), *Wojska Lądowe w operacjach reagowania kryzysowego „Reagowanie"*, AON Warszawa 2007, s. 26-27.

[19] Porównaj: *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego...*; *System obronny RP*, [w:] www.mon.gov.pl.

[20] Patrz: praski szczyt NATO /listopad 2003 r./ *O kierunkach transformacji Sojuszu Północnoatlantyckiego* i kopenhaski szczyt UE /grudzień 2002 r./ *O dalszych reformach i rozwoju tożsamości UE.*

[21] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego...*; s. 8-9., [w:] www.mon.gov.pl.

2) W jakim kształcie będą przyszłe siły zbrojne? Czy będą to siły zbrojne mniejsze, lecz doskonale wyposażone, czy też na dokonane zostaną rewolucyjne zmiany w sprawach wojskowych? Z pełnym zaufaniem do sojuszy, czy też w ograniczonym stopniu?
3) Czy potrzeba przygotowania sił zbrojnych do różnych operacji, w tym innych niż wojna, będzie objęta troska i staraniem liderów i sił politycznych, a także na ile będą zabiegać o budżet, który pozwoli, by siły zbrojne utrzymać w wysokiej gotowości bojowej i wyposażyć je w najnowsze systemy obrony[22]?

Siły Zbrojne RP muszą bowiem zapewnić nie tylko obronę polskich interesów, budowę pozycji Polski w NATO i UE - ale przede wszystkim sprawować pieczę nad bezpieczeństwem Polski i udzielić pomocy sojuszniczej zgodnie z art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego. Rozwijając powyższe, wskazać należy, że udział SZ w obronie narodowej polega głównie na odpowiednim przygotowaniu, wykorzystaniu swoich sił i środków w celu przeciwdziałania wszelkiego rodzaju zagrożeniom dla interesów Polski, a jednocześnie dla realizacji zobowiązań sojuszniczych oraz w zapewnieniu bezpieczeństwa zbiorowego w Europie. Siły Zbrojne RP współdziałają w sytuacji zagrożenia atakami terrorystycznymi na terytorium Polski oraz biorą udział w działaniach koalicji antyterrorystycznej na obszarze NATO i poza nim. Podstawową ich misją w czasie pokoju jest utrzymanie sił i zdolności potrzebnych do realizacji zadań w zakresie ochrony, zapewnienia bezpieczeństwa Polski oraz udzielanie władzom cywilnym niezbędnej pomocy wojskowej /głównie w wypadku zagrożeń niemilitarnych: klęsk żywiołowych i katastrof/. Z członkowstwa Polski w NATO wynika dodatkowo dla Sił Zbrojnych konieczność rozwoju sojuszniczej interoperacyjności, zapewnienia zdolności w ramach ustalonej specjalizacji narodowej oraz gotowości do budowy zdolności obronnych opartych na współpracy międzynarodowej[23]. Są one zobowiązane do przygotowania i utrzymania potencjału sił ekspedycyjnych, umożliwiających udział w operacjach reagowania kryzysowego i operacjach pokojowych prowadzonych na i poza terytorium Polski w ramach operacji NATO, UE, a także ONZ[24]. Powyższe rozważania ilustruje rysunek 2.1.

Stosując jako kryterium podziału środowisko prowadzonych zadań i rodzaje sił zbrojnych należy wyróżnić w Siłach Zbrojnych RP: Wojska Lądowe, Siły Powietrzne i Marynarkę Wojenną. W strukturach Sił Zbrojnych RP występują również Wojska /Siły/ Specjalne. Stanowią je samodzielne oddziały i pododdziały, złożone ze starannie wyselekcjonowanych, specjalnie wyszkolonych i wyposażonych żołnierzy, przygotowanych do działań w niewielkich grupach

---

[22] T. Jemioło, *Wpływ globalizacji bezpieczeństwa na wymagania względem systemów uzbrojenia*, [w:] W. Śmiałek, J. Tymanowski (red.), *Bezpieczeństwo państw i narodów w procesie integracji europejskiej*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2002, s. 51.

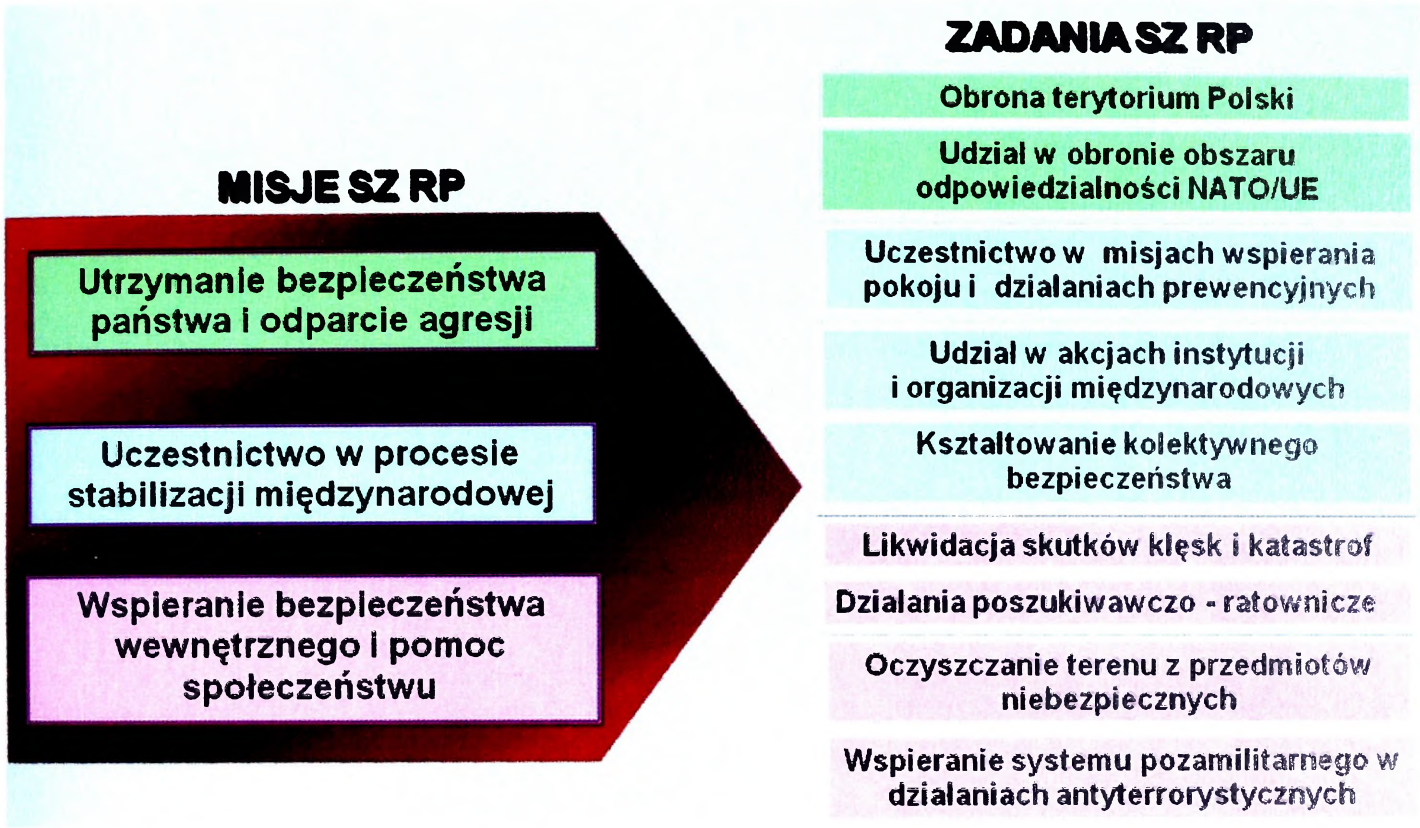
[23] Porównaj: *Traktat Północnoatlantycki*, Waszyngton, 4 kwietnia 1949r., [w:] *NATO. Vademecum, wydanie jubileuszowe*, Warszawa 1999, s. 396.

[24] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego...*,s. 7, [w:] www.mon.gov.pl

o różnym składzie, w środowisku podwyższonego ryzyka, które wykonują zadania o znaczeniu strategicznym lub operacyjnym w okresie pokoju, kryzysu i wojny[25].

Rysunek 2.1. Misje i zadania Sił Zbrojnych RP

Źródło: W. Kaczmarek (red.), *Przygotowanie wojsk lądowych do działań w świetle perspektywicznych wyzwań. „PERSPEKTYWA"*, AON, Warszawa 2008, s. 90.

Analizując dane dotyczące Wojsk Lądowych wskazać należy, że pozycja tych wojsk wynika przede wszystkim z faktu, że są one zasadniczym rodzajem Sił Zbrojnych RP[26]. Przeznaczone są do zapewnienia obrony przed atakiem lądowo-powietrznym na terytorium państwa, na każdym kierunku i w obliczu każdej formy zagrożenia militarnego. Są także przystosowane i posiadają zdolność nie tylko do wykonywania zadań operacyjno-taktycznych w skomplikowanych warunkach technicznych, meteorologicznych i bojowych, ale także do wydzielenia części sił do uczestniczenia w realizacji zadań wynikających z międzynarodowych zobowiązań Polski, związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa, pełnieniem misji pokojowych i humanitarnych, a także w akcjach związanych z likwidacją klęsk żywiołowych[27]. Podstawą struktury Wojsk Lądowych są związki taktyczne, oddziały i pododdziały zorganizowane w korpusy narodowe i wielonarodowe, z utrzymaniem niezbędnej liczby jednostek centralnej dyspozycji. Dysponują dużą siłą ognia, są wysoce manewrowe, w całości zmechanizowane i w znacznej części opancerzone.

---

[25] Porównaj: *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002, s. 156, 157.
[26] Wojska Lądowe /według danych zawartych w *Podstawowych informacjach o budżecie MON na 2008 r.*, Warszawa 2008/ stanowią 53,69% polskich sił zbrojnych /70475 żołnierzy/, [w:] www.mon.gov.pl
[27] http://www.army.mil.pl/wl/char/char.html

Przy wykorzystaniu nowoczesnych technik prowadzenia walki współpracują na wielu płaszczyznach z Siłami Powietrznymi i Siłami Marynarki Wojennej[28].

Biorąc pod uwagę kryterium zadań przewidywanych do realizacji wyróżnia się w Siłach Zbrojnych RP dwa rodzaje sił: *wojska operacyjne* i *wojska wsparcia krajowego*. Wymieniony podział odnosi się do wszystkich rodzajów Sił Zbrojnych – tym samym i do Wojsk Lądowych.

Wojska operacyjne obejmują siły i środki rodzajów wojsk, przygotowanych do prowadzenia działań połączonych w kraju i poza jego terytorium, w strukturach Sojuszu Północnoatlantyckiego i w ramach innych organizacji, utworzonych w celu zapewnienia bezpieczeństwa międzynarodowego, a także w ramach doraźnie tworzonych koalicji. W zależności od charakteru przewidywanych zadań w ich składzie wyróżnia się:

— jednostki bojowe /ogólnowojskowe, aeromobilne, specjalne/;
— jednostki wsparcia bojowego /rozpoznania, walki elektronicznej, rakietowe i artylerii, obrony przeciwlotniczej, chemiczne, inżynieryjne, walki psychologicznej/;
— jednostki zabezpieczenia bojowego /dowodzenia, łączności i informatyki; logistyczne, medyczne, współpracy cywilno – wojskowej i inne/.

Wojska wsparcia krajowego przeznaczone są do wspierania wojsk operacyjnych i wykonywania zadań obronnych głównie na terytorium kraju, we współdziałaniu z pozamilitarnymi elementami systemu obronnego państwa. W ich skład wchodzą jednostki obrony terytorialnej, Żandarmerii Wojskowej, administracji wojskowej oraz logistyki stacjonarnej. W szczególnych sytuacjach możliwe jest czasowe podporządkowanie części tych sił – w strefie bezpośrednich działań na terenie kraju – dowództwom sojuszniczym i koalicyjnym.

Struktura wojsk operacyjnych oparta jest na związkach taktycznych, oddziałach i pododdziałach /przeznaczonych do prowadzenia działań w ramach struktur narodowych i wielonarodowych/ oraz niezbędnej liczby jednostek centralnej dyspozycji. Natomiast w strukturze wojsk wsparcia krajowego występują jednostki obrony terytorialnej i terytorialne organa dowodzenia.

W kontekście powyższych analiz należy stwierdzić, że do realizacji zadań głównych w ramach odparcia agresji, realizowanej zarówno na obszarze kraju, jak i poza jego granicami, przeznaczone są przede wszystkim ogólnowojskowe związki taktyczne i oddziały Wojsk Lądowych. W następnej kolejności będą występowały specjalistyczne związki taktyczne /oddziały/ - wykorzystywane do wykonania określonych zadań we współdziałaniu z ogólnowojskowymi związkami operacyjnymi /taktycznymi/ lub do ich wzmocnienia /wsparcia/. Grupy te zaliczamy współcześnie do tak zwanych jednostek bojowych /walczących/. Kolejną grupę stanowią związki taktyczne oraz oddziały wsparcia i zabezpieczenia działań. W większości będą one występowały

---

[28] Szerzej w: A. Ciupiński; A. Legocka, *Podstawowe elementy polityki bezpieczeństwa i obrony Rzeczpospolitej Polskiej*, AON, Warszawa 2003, s. 21-22.

w składzie ogólnowojskowych związków taktycznych. Ich zadanie w operacjach będą pochodną posiadanego uzbrojenia i wyposażenia[29].

Potencjał bojowy Wojsk Lądowych, postrzeganych jako zasadniczy człon SZ w systemie obronności państwa stanowią jednostki ogólnowojskowe i aeromobilne oraz jednostki wsparcia i zabezpieczenia bojowego[30].

W składzie Wojsk Lądowych istotne znaczenie odgrywają również siły, zaliczane do tak zwanej obrony terytorialnej[31], czyli wojska wsparcia krajowego. Są one wojskową formą przygotowania i wykorzystania w obronie powszechnej RP wszystkich /oprócz wojsk operacyjnych/ środków właściwych dla obrony własnego terytorium[32]. Tym samym jest jedną z form prowadzenia przez państwo obrony powszechnej i obejmuje przedsięwzięcia operacyjno-taktyczne, techniczno-obronne i szkoleniowe, mające na celu przygotowanie określonych sił i środków do realizacji zadań wsparcia i zabezpieczenia wojsk operacyjnych, prowadzenia samodzielnych działań bojowych oraz zadań ratowniczych[33].

Wojska wsparcia krajowego występują zatem pod dowództwem narodowym i przeznaczone są do prowadzenia działań na obszarze kraju. Potrzeba istnienia sił obrony terytorialnej wynika z konieczności strategicznej obrony całego terytorium państwa przed agresją, penetracją wojsk przeciwnika na linii styczności, sabotażem i zakłócaniem porządku publicznego w obszarach tyłowych wojsk operacyjnych[34]. Siły obrony terytorialnej - na które składają się między innymi wojska wsparcia krajowego - sprawują nie tylko kontrolę militarną obszarów tyłowych, ale przede wszystkim są w stanie prowadzić samodzielnie działania obronne /bojowe i humanitarne/ w przydzielonych im rejonach odpowiedzialności i wspierać działania wojsk operacyjnych w strefach walki[35]. Dzięki tym wojskom obrona zyskuje wymiar operacyjny i posiada przestrzenny charakter. Stwarza tym samym dogodne warunki do prowadzenia działań przez wojska operacyjne.

Poszczególne komponenty Wojsk Lądowych posiadają swoje cechy charakterystyczne, specyfikę i pozycję zdeterminowaną zakresem przewidywanych zadań. Należy jednak zaznaczyć, że w wielu wypadkach zadania te przenikają się wzajemnie, tworząc dialektyczną jedność.

---

[29] W. Kaczmarek (red.), *Przygotowanie wojsk lądowych do działań w świetle perspektywicznych wyzwań „PERSPEKTYWA"*, AON, Warszawa 2008, s. 32.

[30] Zaznaczyć należy, że w skład Wojsk Lądowych wchodzą także jednostki szkolnictwa wojskowego oraz jednostki bezpośrednio podporządkowane dowódcy Wojsk Lądowych.

[31] Obrona terytorialna definiowana jest różnie, jednak zawsze wskazuje się na ścisły związek przedsięwzięć militarnych z obroną państwa, jego regionu lub wydzielonego obszaru w ścisłym powiązaniu z miejscową ludnością i administracją oraz terytorialnymi zasobami materialnymi Porównaj rozważania w: J. Marczak, R. Jakubczak, K. Gąsiorek, *Obrona terytorialna w obronie powszechnej RP*, AON, Warszawa 2001, s. 47.

[32] J. Marczak, J. Pawłowski, *Obrona terytorialna w obronie Polski*, AON, Warszawa 1995, s. 28;
Szerzej w: J. Marczak, R. Jakubczak, *Obrona powszechna Rzeczypospolitej Polskiej*, AON, Warszawa 1995.

[33] Szerzej w: R. Jakubczak, *Obrona terytorialna III RP. Strategia. Sztuka operacyjna. Taktyka*, Agencja Wydawnicza Jerzy Mostowski, Warszawa 2004.

[34] Porównaj rozważania: J. Szafrański, *Współdziałanie jednostek obrony terytorialnej i policji w walce z terroryzmem*, Wyd. WSPol. Szczytno 2004.

[35] Szerzej w: W. Lidwa, *Współdziałanie wojsk operacyjnych z siłami obrony terytorialnej w działaniach na obszarze kraju*, Rozprawa habilitacyjna, AON 1999.

Istotnym problemem jest zatem zapewnienie wspomnianym siłom warunków i możliwości prowadzenia wspólnych działań.

Organem odpowiedzialnym za funkcjonowanie sił lądowych jest Dowództwo Wojsk Lądowych /DWL/[36]. Na potrzeby prowadzonych badań należy zaznaczyć, że DWL jest ośrodkiem odpowiedzialnym za przygotowanie do realizacji zadań strategiczno-operacyjnych oraz gotowość bojową i mobilizacyjną[37]. W strukturze organizacyjnej Dowództwa Wojsk Lądowych występują dwa piony funkcjonalne. Pierwszy to pion planowania i dowodzenia, czyli sztab. W jego kompetencjach znajdują się między innymi: problematyka operacyjna i mobilizacyjna, szkolenie dowództw i sztabów, łączność i informatyka, rozpoznanie i walka radioelektroniczna, planowanie logistyczne oraz obrona terytorialna. Sztab odpowiada też za przygotowanie jednostek do udziału w operacjach pokojowych i współpracy sojuszniczej oraz działalność kadrową. Drugi pion – szkolenia – odpowiada za szkolenie bojowe i szkolenie rodzajów wojsk, przygotowanie ogólnowojskowe fizyczne oraz problematykę rozwoju bazy szkoleniowej. Szkolenie kadr na potrzeby Wojsk Lądowych odbywa się w: Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Lądowych we Wrocławiu; Centrach Szkolenia Wojsk Lądowych */Poznań, Toruń i Zegrze/*; Szkołach Podoficerskich */Wrocław, Poznań, Zegrze i Toruń/*; Centrum Szkolenia Na Potrzeby Sił Pokojowych w Kielcach, Ośrodkach Szkolenia Kierowców */Ostróda, Grudziądz/*, Ośrodkach Szkolenia Poligonowego */Orzysz, Żagań, Nowa Dęba, Wędrzyn, Bemowo Piskie, Duszniki Zdrój, Drawsko Pomorskie/*[38].

Analizując zakres zadań dla Sił Zbrojnych wskazać należy, że obejmują one działania obronne; reagowania kryzysowego; stabilizacyjne i prewencyjne; związane z występowaniem zagrożeń niemilitarnych, w tym: zwalczanie terroryzmu. Określane są one przez władze polityczne państwa. Rolą kierownictwa państwa jest, zatem po ocenie uwarunkowań politycznych, społecznych i militarnych, sprecyzowanie tych zadań. Ogólnie, zadania dla Sił Zbrojnych, zaprezentowano w tabeli 2.1.

Spośród wyżej wymienionych uwarunkowań można wnioskować, że podstawowe znaczenie dla wytyczenia zadań będą miały obecnie uwarunkowania związane z członkostwem w NATO oraz stanem woli obrony wartości narodowych przez społeczeństwo. Na tej podstawie będą precyzowane bardziej szczegółowe zadania i wymagania operacyjne[39].

---

[36] Dowództwo Wojsk Lądowych zostało utworzone na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej z dn. 04.04.1997 r.

[37] J. Zieliński, *Wojska lądowe jako rodzaj sił zbrojnych,* AON, Warszawa 2003, s. 18-19.

[38] http://www.army.mil.pl/wl/char/char.html

[39] W. Lidwa, *Wojska Lądowe w strukturze Sił Zbrojnych*, [w:] W. Kaczmarek (red.) *Wojska Lądowe w operacjach reagowania kryzysowego „Reagowanie"*, AON Warszawa 2007, s. 29.

Tabela 2.1. Podstawowe zadania Sił Zbrojnych RP

Źródło: J. Wojnarowski, *Teoretyczne podstawy podsystemu bezpieczeństwa militarnego RP*, [w:] *Myśl Wojskowa*, Nr 6, 2004.

<table>
<tr><th colspan="2">PODSTAWOWE ZADANIA SIŁ ZBROJNYCH RP</th></tr>
<tr><th>MILITARNE</th><th>NIEMILITARNE</th></tr>
<tr><th colspan="2">Na obszarze kraju</th></tr>
<tr><td rowspan="2">Działania zbrojne w razie agresji na terytorium RP:
- działania osłonowe i przeciwdywersyjne;
- mobilizacyjne i operacyjne rozwinięcie;
- operacje obronne;
- działania opóźniające;
- operacje zaczepne (wsparcie NATO).</td><td>Udział w ratownictwie i likwidacji skutków klęsk żywiołowych</td></tr>
<tr><td>Wsparcie sił bezpieczeństwa wewnętrznego:
- działania osłonowe granicy;
- działania przeciwdywersyjne;
- zapobieganie proliferacji BMR, narkotyków;
- zwalczanie terroryzmu i przestępczości zorganizowanej</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Likwidacja konfliktu lokalnego:
- selektywne rozwinięcie wojsk – operacje obronno-zaczepne (połączone);
- działania demonstracyjne;
- działania osłonowe i przeciwdywersyjne;
- operacja powietrzna (agresja powietrzna)</td><td>Realizacja zadań w ramach HNS
(obowiązki państwa – gospodarza)</td></tr>
<tr><td>Zadania edukacyjne oraz informacyjne
(promocja wojska i obronności)</td></tr>
<tr><th colspan="2">Poza obszarem kraju</th></tr>
<tr><td>Udział wydzielonych sił w operacjach Sojuszu
(zgodnie z art. 5 – sojusznicze operacje połączone)</td><td rowspan="2">Udział w misjach pokojowych
- działania obserwacyjne;
- kontrolowanie i monitorowanie stref zdemilitaryzowanych;
- nadzorowanie przestrzegania pokoju;
- działania humanitarne (pomoc medyczna, transport);
- działania ochronno-patrolowe.</td></tr>
<tr><td>Udział w operacjach wsparcia pokoju innych niż wojna
(poza art. 5 w ramach PdP oraz ONZ – wielonarodowe operacje połączone)
- utrzymanie pokoju;
- zapobieganie konfliktom;
- działania demonstracyjne;
- przywracanie pokoju;
- nakłanianie do pokoju;
- wymuszanie pokoju;
- interwencja zbrojna;
- budowanie pokoju;
- operacje ewakuacyjne;
- operacje humanitarne.</td></tr>
</table>

Zadania te będą miały oczywisty wpływ na decyzje związane z rozwojem Sił Zbrojnych RP, a tym samym i Wojsk Lądowych. Zagadnieniami tymi, a zwłaszcza dotyczącymi kierunków

rozwoju SZ, zajmuje się wielu autorów. Na wstępie warto przytoczyć rozważania W. Lidwy, który uważa, że elementami decyzyjnymi będą:

— przyjęta strategia wojskowa, z której wynikają zadania, struktury i niezbędna liczebność sił zbrojnych;

— zobowiązania sojusznicze rozumiane w aspekcie potencjału militarnego niezbędnego do zaspokojenia najpilniejszych własnych potrzeb oraz w razie konieczności udział w obronie interesów innego państwa członka NATO;

— poziom aspiracji narodowych postrzegany jako rola w polityce międzynarodowej, określana w warunkach Polski jako czynnego obserwatora, zorientowanego na zabezpieczenie interesów narodowych poprzez udział w sojuszach i koalicjach[40].

Przeprowadzone badania wskazują, że według zobowiązań sojuszniczych Siły Zbrojne RP powinny być zdolne utrzymać zaangażowanie do działań na poziomie:

— jednej operacji, według art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego, siłami do dwóch, trzech brygad wraz z odpowiednim wsparciem - jeżeli pozwala na to sytuacja, bez możliwości ich rotowania;

— dwóch operacji militarnych, głównie na europejskim teatrze działań lub w jego pobliżu, siłami wzmocnionej brygady tworzącej do dwóch, trzech batalionowych zgrupowań zadaniowych wraz z odpowiednim wsparciem – z możliwością rotowania sił co pół roku w okresie do dwóch lat;

— wielu różnych operacji kryzysowych niskiej intensywności, prowadzonych jednocześnie siłami lądowymi od plutonu do batalionowej grupy bojowej, wraz z odpowiednim wsparciem – z możliwością rotowania[41].

Obok politycznego zaangażowania Siły Zbrojne powinny utrzymywać niezbędny potencjał sił wyspecjalizowanych do prowadzenia działań antyterrorystycznych oraz akcji humanitarnych i ratowniczych.

Konsekwencją wspomnianych powyżej oczekiwań Sojuszu było przystąpienie do kolejnego cyklu Sojuszniczego planowania obronnego. Został on nakreślony w: *Celach Sił Zbrojnych NATO* oraz *Wymaganiach Długoterminowych* dla Rzeczypospolitej Polskiej. Przyjęto także nową *Koncepcję Strategiczną i Inicjatywy Zdolności Obronnych* Sojuszu. Zapewniło to zgranie dla przedsięwzięć SZ RP, a tym samym Wojsk Lądowych, w dziedzinach dotyczących: zadań, kształtu i struktur organizacyjnych ich ukompletowania, wyposażenia oraz szkolenia wraz z przyjętymi zobowiązaniami NATO[42].

---

[40] W. Lidwa, *Wojska Lądowe w strukturze Sił Zbrojnych*, [w:] W. Kaczmarek (red.) *Wojska Lądowe w operacjach reagowania kryzysowego „Reagowanie"*, AON Warszawa 2007, s. 29.

[41] Szerzej: M. Prudziennica, K. Załęski, *Kilka uwag i dylematów do wybranych kierunków rozwoju Sił Zbrojnych*, [w:] *Myśl Wojskowa*, Nr 6/2005.

[42] W. Lidwa, *Wojska Lądowe w strukturze Sił Zbrojnych*, [w:] Waldemar Kaczmarek (red.) *Wojska Lądowe w operacjach reagowania kryzysowego „Reagowanie"*, AON Warszawa 2007, s. 32.

Dokumentem uwzględniającym proponowane zmiany był *Program przebudowy i modernizacji technicznej Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2001-2006.* Otrzymano również nowy pakiet propozycji *Celów Sił Zbrojnych NATO* i *Wymagań Długoterminowych* dla Rzeczypospolitej Polskiej, obejmujący lata 2005-2010, który jest w trakcie wdrażania planu na lata 2007 - 2012.

W cyklu tym uwzględnionych jest szereg uwarunkowań związanych między innymi z zagadnieniami finansowymi oraz zagrożeniami terroryzmem. Jednym z istotnych warunków uwzględnianych w planowaniu są uwarunkowania wynikające z uczestnictwa w Sojuszu, w tym przede wszystkim te, określone przyjętymi *Celami Sił Zbrojnych,* wskazujące ilość, rodzaj i jakość jednostek polskich Sił Zbrojnych, a więc także i Wojsk Lądowych, które RP musi przygotować do udziału w połączonych operacjach Sojuszu[43].

Przedstawiając powyżej zakres wymagań sojuszniczych nie sposób wyprowadzić wnioskowania podsumowującego i wskazującego, że w ocenie NATO istnieje duże prawdopodobieństwo zagrożeń kryzysowych oraz konfliktów lokalnych, a na dalszy plan schodzą tradycyjne operacje wojenne. Przybyły natomiast nowe zadania dla polskich Siły Zbrojnych, a głównie Wojsk Lądowych. Muszą przyjąć je do wykonania ze świadomością, że z prowadzeniem tradycyjnej walki nie mają one wiele wspólnego. Zaliczyć do nich należy: zadania humanitarne, reagowania kryzysowego i operacje wsparcia pokoju. W związku z powyższym Wojska Lądowe powinny być gotowe do realizacji nowych wyzwań, polegających nie tylko na odstraszaniu potencjalnego agresora, czy udziału w obronie kolektywnej, ale do udziału w wyżej wymienionych zadaniach i operacjach. Powyższe wymaga odpowiedniego przygotowania szkoleniowego wojsk i zwiększonych nakładów finansowych.

2.2. Wojska Lądowe w operacjach reagowania kryzysowego

Wydarzenia z ostatnich lat wymusiły weryfikację dotychczasowych poglądów, doktryn, koncepcji w obszarze bezpieczeństwa. Przeobrażanie się zagrożeń, postępujące za nimi sposoby neutralizacji, wywoływały towarzyszące zmiany w nazewnictwie, koniecznym do ich charakterystyki. Wśród terminów, które znalazły się w centrum zainteresowania na arenie państwowej i międzynarodowej, pojawił się kryzys - a następnie - nie tylko w terminologii wojskowej, operacje reagowania kryzysowego.

Z punktu widzenia prowadzonych badań wynika, że jedną z podstawowych kwestii dotyczących reagowania kryzysowego w rozwiązaniach narodowych są zobowiązania sojusznicze

---

[43] W. Lidwa, *Wojska Lądowe w strukturze Sił Zbrojnych* [w:] Waldemar Kaczmarek (red.) *Wojska Lądowe w operacjach reagowania kryzysowego „Reagowanie"*, AON Warszawa 2007, s. 33-34.

i standardy obowiązujące w NATO[44]. Determinują one nie tylko formy postępowania, ale i ustalenia w zakresie udziału Wojsk Lądowych, w operacjach reagowania kryzysowego. W tym miejscu, zatem należałoby poświęcić tej problematyce niezbędny zakres uwagi.

Obszar zadaniowy, do którego zaliczono reagowanie kryzysowe, a ponadto współpracę, dialog, obronę zbiorową /kolektywną/ oraz zapobieganie konfliktom - przyjęto w *Koncepcji Strategicznej NATO* podczas szczytu w Rzymie[45]. Na tej podstawie Komitet Wojskowy Sojuszu rozpoczął prace nad opracowaniem szeregu dokumentów regulujących działanie sił NATO w operacjach poza art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego. Działając w ten sposób, w 1997 r., zatwierdzono między innymi *Program Partnerstwa dla Pokoju*, który otworzył możliwość, państwom spoza Sojuszu, dobrowolnego udziału i współpracy w zadeklarowanych wcześniej obszarach zadaniowych NATO i przyjął nową koncepcję wielonarodowych połączonych sił zadaniowych */CJTF/* [46].

Istotnym przełomem w zakresie podejścia do spraw bezpieczeństwa międzynarodowego XXI wieku, w tym do zagadnień związanych z reagowaniem kryzysowym, był *Szczyt Waszyngtoński*[47]. Została wtedy wprowadzona w życie przetworzona *Koncepcja Strategiczna NATO*, określająca rozszerzony profil działania Paktu Północnoatlantyckiego, szczególnie w zakresie reagowania kryzysowego. Został w niej sformułowany nowy obszar zadaniowy Sojuszu, określony mianem *Rozwiązywanie Kryzysów*, w którym potwierdza się gotowość NATO[48] do uczestnictwa w skutecznym zapobieganiu konfliktom i rozwiązywaniu kryzysów, łącznie z operacjami reagowania kryzysowego.

Nowa *Koncepcja Strategiczna* Sojuszu, w aspekcie operacji reagowania kryzysowego, zachowała zasadnicze znaczenie obrony kolektywnej i więzi transatlantyckiej, traktując je jako bazę umożliwiającą zapobieganie konfliktom oraz ich przezwyciężanie, zwłaszcza w odniesieniu do wyzwań mogących pojawić się przed Sojuszem. W porównaniu z *Koncepcją Strategiczną* z 1991 roku nastąpiło wyraźne przesunięcie wysiłku NATO w kierunku zdolności do reagowania kryzysowego[49] i wskazanie, że operacje, wykraczające poza artykuł 5, mają być prowadzone na podstawie mandatu Rady Bezpieczeństwa ONZ, która odpowiada za utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa na świecie. NATO nie wykluczała jednak możliwości prowadzenia tego rodzaju operacji również bez wyraźnego mandatu, lecz w zgodzie z prawem międzynarodowym i na zasadzie konsensusu państw członkowskich[50].

---

[44] Szerzej w: Z. Piątek, W. Pączek, *Zasady funkcjonowania Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego*, Warszawa 2007.

[45] Szczyt NATO w Rzymie - 1991 r.

[46] Koncepcja ta umożliwiała praktyczną realizację operacji poza art. 5, z zastrzeżeniem, że operacją taką powinny kierować uznane organizacje międzynarodowe np.: ONZ, OBWE.

[47] Szczyt NATO w Waszyngtonie – 1999 r.

[48] Zgodnie z *art. 7 Traktatu Waszyngtońskiego.*

[49] Koncepcja ta ogranicza geograficzny zakres działania Paktu do obszaru euroatlantyckiego, co oznacza, że Sojusz nie zamierza być siłą działającą globalnie.

[50] W. Kaczmarek (red), *Wojska Lądowe we współczesnych operacjach*, AON, Warszawa 2005, s. 115

Podobnie, jak po 1991 r., Komitet Wojskowy Sojuszu podjął szereg przedsięwzięć zmierzających do opracowania dokumentów normatywnych, określających między innymi ogólne ramy i zasady działania sił Paktu w ramach operacji reagowania kryzysowego. W pierwszym etapie opublikowano zasadnicze materiały[51], które z kolei stanowiły podstawę do sformułowania wytycznych polityki wojskowej NATO w zakresie operacji reagowania kryzysowego. Proces ten został uwieńczony 30 maja 2001 roku wydaniem przez Komitet Wojskowy dokumentu *MC 327/2*[52] - elementu *Zarządzania Kryzysowego* /z ang. *Crisis Management*/ NATO[53]. Szczyt Sojuszu w Pradze[54], wskazując na zagrożenia wywołane wydarzeniami 11 września 2001r. w USA, zapoczątkował kolejny etap transformacji w NATO. W miejsce dawnego Systemu Pogotowia /z ang. *NATO Precautionary System – NPS*/ powstał nowy system – System Reagowania Kryzysowego NATO /z ang. *NATO Crisis Response System – NCRS*/. Na marginesie należy zauważyć, że w związku z tą zmianą przekształcono polski Narodowy System Pogotowia Obronnego w Narodowy System Pogotowia Kryzysowego [55].

W podsumowaniu prowadzonych rozważań zaznaczyć dodatkowo należy, że przekształceniu uległy wojskowe struktury dowództw NATO. Z tego też względu w ramach koncepcji wielonarodowych połączonych sił zadaniowych /z ang. *CJTF*/ istniejąca dla potrzeb obrony Sojuszu, stała struktura dowództw NATO została w taki sposób uelastyczniana, by w przyszłości dla potrzeb zachowania zdolności obronnych zapewnić w krótkim czasie zdolność do tworzenia i przemieszczenia kwater głównych do regionu kryzysowego wewnątrz lub poza obszarem NATO[56].

W tym miejscu warto wskazać na zagadnienia dopasowania struktur i procedur, wynikających dla Wojsk Lądowych z członkowstwa Polski w Unii Europejskiej /UE/. Unia, jak wskazuje wielu autorów, tworząc program użycia sił militarnych państw członkowskich w działaniach stabilizacyjnych, w ramach dążenia do utrzymania pokoju w Europie, opierała się na doświadczeniach misji ONZ oraz NATO[57]. Oprócz sił wydzielanych z NATO, tworzone są jednakże równolegle elementy systemu reagowania Unii Europejskiej. W *Deklaracji petersberskiej* przyjętej na spotkaniu w 1992 roku stwierdzono, że jednostki wojskowe państw członków UE mogą być wykorzystywane do: zadań humanitarnych i ratowniczych; przeprowadzania operacji

---

[51] Sygnowane przez NATO dokumenty: *MC 402/1* oraz *MC 133/1*.

[52] Sygnowany przez NATO dokument: *MC 327/2 - Military Policy for non- Article 5 Crisis Response Operations*.

[53] Inne kluczowe dokumenty: *MC 133/3, MC 400/2*. *MC 400/2* został zatwierdzony przez Radę 16 maja 2000 r. i określa *Odpowiedź Kryzysową* /Crisis Response/ poza art. 5 jako jedno z trzech wojskowych zadań /misji/ Sojuszu. *MC 133/3* zatwierdzony przez Radę 28 sierpnia 2000 r., opisuje planowanie oraz omawia rodzaje planowania operacyjnego Sojuszu. Szerzej w: W. Kaczmarek (red), *Wojska Lądowe we współczesnych operacjach*, AON, Warszawa 2005.

[54] *Szczyt praski* /listopad 2002/.

[55] Szerzej w: W. Pączek, *Narodowy System Pogotowia Kryzysowego*, [w:] Z. Piątek (red.), *Narodowy System Pogotowia Kryzysowego,* Materiały Konferencyjne, Warszawa 2007, s. 71-80.

[56] Podczas *Szczytu praskiego* podjęto decyzję, że na bazie dwóch, dotychczasowych dowództw szczebla strategicznego NATO /*SC EUROPE* i *SC ATLANTIC*/, zostały utworzone dwa dowództwa strategiczne: ds. operacji na obszarze europejskim /Belgia/ oraz ds. transformacji na obszarze atlantyckim /Norfolk/.

[57] Szerzej w: R. Zięba, *Europejska tożsamość bezpieczeństwa i obrony,* Wyd. Scholar, Warszawa 2000 r.

pokojowych; realizacji zadań jednostek bojowych przy opanowywaniu sytuacji kryzysowych, w tym przywracania pokoju. Wymienione działania nazwano ogólnie *Misjami petersberskimi*[58].

Punktem wyjścia, do wydzielenia sił UE oraz zaangażowania ich w operacje militarne w sytuacjach kryzysowych, stała się cała seria spotkań polityków[59]. Ostatecznie 12 grudnia 2002 r. opracowano warunki użycia wspólnych sił militarnych, ujęte w porozumieniu zwanym *Berlin Plus.* Konsekwencją tych rozmów było zawarcie ustaleń dotyczących przejęcia przez siły UE operacji NATO w Macedonii. Operacji tej, pierwszej prowadzonej w ramach porozumienia, nadano kryptonim *Concordia.* Z chwilą jej zakończenia postanowiono pozostawić w *Najwyższym Stanowisku Dowodzenia Sił Sojuszniczych* /z ang. *SHAPE/* - część personelu państw Unii Europejskiej do współpracy z oficerami Sojuszu. W myśl koncepcji zawartej w porozumieniu *Berlin Plus* opracowano następnie dokument podsumowujący możliwości i potrzeby wydzielania przez NATO środków, które są niezbędne do prowadzenia operacji przez siły UE[60].

Na opisywaną powyżej sytuację nałożyły się konsekwencje wydarzeń 11 września 2001 r. w USA. Przyjęto *Europejską strategię bezpieczeństwa*[61], która wywołała konieczność opracowania nowego, zmodyfikowanego planu, wdrażania *Celu Strategicznego 2010* UE. Zgodnie z założeniami tego planu, państwa członkowskie UE, a w tym i Polska, zobowiązały się do 2010 roku utworzyć siły zdolne do skutecznego działania w ramach szerokiego spektrum operacji reagowania kryzysowego[62]. Do osiągania zamierzonych celów Rada Unii Europejskiej, w maju 2004 roku, podjęła decyzję o utworzeniu Grup Bojowych /GB/[63]. Odpowiedzialność za powoływanie /tworzenie sił/, szkolenie i osiąganie gotowości do działań spoczywa na państwach, które je wydzielają[64]. Polska wspólnie z Niemcami i Słowacją /udział zgłosiła również Litwa i Łotwa/ utworzy jedną z nich do 2009/2010 roku[65].

Analizując przedstawiony powyżej materiał jasno wynika, że na fundamentach nowej *Koncepcji Strategicznej* Paktu Północnoatlantyckiego, jak i opracowanych na jej podstawie innych

---

[58] Szerzej w: J. Żmuda, *Prawne podstawy misji międzynarodowych UE w ramach EPBiO*, w: http://eup.wse.krakow.pl/.

[59] Berlin, 1996 rok.

[60] E. Jendraszczak, *Siły militarne UE w operacjach kryzysowych*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 1 (007) 2008,Warszawa 2008, s. 41-43.

[61] *Europejska strategia bezpieczeństwa* /ang. *European Security Strategy/*, przyjęta przez *Radę Europejską* w Brukseli, dnia 12 grudnia 2003 r.

[62] B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego*, AON, Warszawa 2007, s. 32.

[63] GB mają być skutecznym narzędziem do realizacji *Misji petersburskich.* Wśród zadań GB wymienić można: przeciwstawienie się zagrożeniom wymienionym w *Europejskiej strategii bezpieczeństwa*, zapobieganie konfliktom regionalnym i poziom zdolności do przerzutu w rejon operacji w ciągu 15 dni, od określenia przez Radę Europy, opcji reagowania kryzysowego. Każda GB ma liczyć 1500 żołnierzy /do 2010 roku 7-9 grup/. Trzon ma stanowić dowództwo batalionu, a skład mają tworzyć: pododdziały rozpoznawcze, saperów, artylerii, obrony przeciwlotniczej; trzy kompanie piechoty; kompania dowodzenia; pododdziały logistyczne.

[64] S. Pstrowski, *Zadania grup bojowych (GB) w ramach wojskowego wymiaru Unii Europejskiej*, [w:] *Podział odpowiedzialności za bezpieczeństwo Europy pomiędzy NATO i Unię Europejską*, Materiały z sympozjum; AON Warszawa 2006, s. 81-83.

[65] L. Konopka, *Siły antykryzysowego reagowania: lokalne, regionalne, czy globalne?*, [w:] *Współczesne operacje reagowania kryzysowego – wymóg regionalnego bezpieczeństwa czy operacje przyszłości?*, Materiały z konferencji naukowej, AON Warszawa 2005, s. 69.

dokumentach /w tym później również UE/, na stałe weszły do terminologii NATO /a z niej kopiowane/ pojęcia związane z terminem: operacje reagowania kryzysowego.

Spośród wielu opublikowanych, zdaniem autora, najpełniej oddaje jego istotę, cytowana poniżej definicja. Pod pojęciem operacji reagowania kryzysowego /z ang. *Crisis Respons Operations - CRO*/ należy rozumieć różnego rodzaju działania militarne i niemilitarne, kierowane przez NATO, przy wsparciu i akceptacji międzynarodowych organizacji politycznych, wojskowych, humanitarnych i gospodarczych. Obejmują one całą gamę przedsięwzięć zarówno o charakterze politycznym, dyplomatycznym, gospodarczym, jak i wojskowym, które są realizowane w myśl prawa międzynarodowego[66]. Angażuje się w nich, wielonarodowe kontyngenty sił zbrojnych NATO, przy zachowaniu możliwości współdziałania z państwami spoza Sojuszu, organizacjami międzynarodowymi, rządowymi i pozarządowymi. Ich rodzaj oraz zakres uzależniony jest od charakteru danego konfliktu, uczestniczących w nich sił oraz woli politycznej stron przeciwnych, co do jego zakończenia. Operacje reagowania kryzysowego mogą być ograniczone w odniesieniu do celu, środków, obszaru i czasu, w zależności od określonego przez Radę pożądanego stanu końcowego[67].

Wymienione wyżej działania mogą obejmować szereg różnorodnych przedsięwzięć, poczynając od politycznych /noty dyplomatyczne, udział w gremiach dążących do rozwiązania konfliktu, przede wszystkich w ramach ONZ[68] i OBWE; odwołanie ambasadorów i przedstawicielstw wojskowych/; gospodarczych /odmowa oficjalnych konsultacji handlowych; ograniczenia wymiany towarów; embargo; bojkot; zamrożenie wierzytelności; wywłaszczanie; oraz szereg innych/; na wojskowych kończąc.

Z punktu widzenia prowadzonych rozważań, najbardziej istotne są kwestie, dotyczące działań wojskowych. Generalnie rzecz ujmując zalicza się do nich zerwanie współpracy wojskowej; intensyfikowanie współpracy wojskowej ze stroną zagrożoną, monitorowanie rozwoju sytuacji w rejonie potencjalnego konfliktu, wzrost gotowości do reakcji na rozwijający się konflikt, odstraszanie i demonstrowanie woli Sojuszu. W przypadku dużego prawdopodobieństwa wybuchu walk lub ich zaistnienia działania te mogą polegać na przeprowadzeniu operacji wojskowej o różnej skali, adekwatnej do potencjalnego kryzysu[69].

Z zaprezentowanego powyżej wyboru danych wynika, że zasadniczym celem CRO jest rozwiązywanie sytuacji kryzysowych zagrażających bezpieczeństwu członków Sojuszu lub jego stabilności na peryferiach NATO poprzez różnego rodzaju działania militarne i niemilitarne. Mogą być one prowadzone w różnej formie[70], obejmując swoim zasięgiem wszystkie

---

[66] B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego*, AON, Warszawa 2007, s. 10.
[67] W. Kaczmarek (red), *Wojska Lądowe we współczesnych operacjach*, AON, Warszawa 2005, s. 117.
[68] Porównaj o działaniach ONZ: A. Czupryński *Operacje czy działania połączone?*, [w:]*Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 1 (007) 2008, s. 15.
[69] W. Kaczmarek (red), *Wojska Lądowe we współczesnych operacjach*, AON, Warszawa 2005, s. 118.
[70] Szerzej w: B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego*, AON, Warszawa 2007, s. 10–11.

działania, które nie dotyczą artykułu 5 Traktatu Waszyngtońskiego. Będą to zatem akcje ratownicze i ewakuacyjne, akcje humanitarne, świadczenia pomocy w wypadku zaistnienia katastrof lub klęsk żywiołowych, operacje wsparcia pokoju oraz operacje militarne[71].

Jednym z istotnych elementów operacji reagowania kryzysowego są operacje wsparcia pokoju /z ang. *PSO*/[72]. Z analizy dostępnych materiałów można przyjąć, że pod tym pojęciem należy rozumieć wielofunkcyjne operacje, prowadzone bezstronnie w celu wsparcia mandatu ONZ, lub innych organizacji międzynarodowych, angażujące zwykle wydzielone wielonarodowe kontyngenty sił zbrojnych oraz różnego rodzaju organizacje i agendy rządowe oraz pozarządowe. Są przygotowywane i prowadzone w celu osiągnięcia określonych rozwiązań politycznych. Ich rodzaj, a także zakres, uzależnione są od zasięgu konfliktu, sił uczestniczących w konflikcie oraz politycznej woli uczestników konfliktu, co do jego rozwiązania. Działania społeczności międzynarodowej, podejmowane w celu rozwiązania lub przynajmniej ograniczenia zasięgu konfliktu są swoistego rodzaju systemem działań dyplomatycznych, politycznych, wojskowych i humanitarnych, którego skuteczność oceniana jest przez pryzmat zdolności do zapobiegania, ograniczania oraz wygaszania powstałych ognisk zapalnych[73]. W myśl doktryny Sojuszu PSO mogą przyjmować formy operacji utrzymania lub wymuszania pokoju, zapobiegania konfliktom, tworzenia lub budowanie pokoju oraz działań humanitarnych[74].

Według znawców problemu, spośród wymienionych typów operacji wsparcia pokoju najbardziej charakterystycznymi, a jednocześnie wymagającymi istnienia komponentu wojskowego niezbędnego dla osiągnięcia ich celów, są operacje utrzymania pokoju /z ang. *Peacekeeping*/ i operacje wymuszania pokoju /z ang. *Peace Enforcement*/.

Operacje utrzymania pokoju podejmowane są z reguły na podstawie Rozdziału VI *Karty Narodów Zjednoczonych.*[75] Prowadzi się je za zgodą wszystkich stron biorących udział w konflikcie. Polegają zwykle na kontrolowaniu i umożliwianiu wprowadzenia w życie zawartego wcześniej porozumienia pokojowego. Mogą być prowadzone w ramach innych operacji,

---

[71] W. Lidwa, *Operacja reagowania kryzysowego* [w:] W. Kaczmarek (red.) *Wojska Lądowe w operacjach reagowania kryzysowego*, AON Warszawa 2007, s. 69.

[72] W obowiązujących dokumentach normatywnych nie stosuje się w odniesieniu do nich jednolitej terminologii. W obowiązującym *Regulaminie działań wojsk lądowych* są one definiowane jako wojskowe operacje pokojowe /s. 11/ lub jako działania na rzecz wsparcia pokoju /s. 247/. Niekiedy definiowane są jako działania pokojowe, operacje pokojowe lub misje pokojowe. Zachowując dążenie do ujednolicenia stosowanych w pracy pojęć, w dalszych rozważaniach, stosowany będzie termin: operacje wsparcia pokoju /ang. *Peace Support Operations* – PSO/. Porównaj: W. Kaczmarek (red), *Wojska Lądowe we współczesnych operacjach*, AON, Warszawa 2005, s. 120.; *Regulamin działań wojsk lądowych,* Rozdz.20 *Działania na rzecz wsparcia pokoju*, Warszawa 1999 r., M. Huzarski, *Zagadnienia taktyki wojsk lądowych*, Toruń 1999, s. 25.

[73] W. Kaczmarek (red), *Geneza i ewolucja udziału wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju „Geneza"*, AON, Warszawa 2003, s. 11-16.

[74] Porównaj charakterystykę sygnowanego przez NATO dokumentu *AJP-3.4.1 Peace Suport Operations* ujętą w: B. Panek, *Operacje reagowania kryzysowego*, AON, Warszawa 2007, s. 10 – 11.

[75] Warto zaznaczyć, że ONZ wyróżnia następujące kategorie operacji /misji/ pokojowych: dyplomację prewencyjną; tworzenie pokoju; utrzymanie pokoju i budowanie pokoju.
Szerzej w: W. Lidwa, *Operacja reagowania kryzysowego* [w:] W. Kaczmarek (red.) *Wojska Lądowe w operacjach reagowania kryzysowego*; AON Warszawa 2007; s. 69.

a szczególnie tych, które obejmują pomoc humanitarną. Ich istota polega głównie na powstrzymywaniu, ograniczaniu i ewentualnie wygaszaniu wrogich działań między stronami przez użycie sił międzynarodowych, a cel polega na osiągnięciu kompromisu politycznego w rozwiązaniu konfliktu i stworzeniu warunków do pokojowego współżycia. Zadania komponentu wojskowego, w operacjach tego typu, polegają głównie na obserwacji i rozdzieleniu walczących stron, nadzorowaniu postanowień organizacji międzynarodowych, pomocy w odtworzeniu organów władzy i administracji państwowej[76].

Klasycznymi formami realizacji zadań w ramach operacji utrzymania pokoju są:

— obserwacja /z ang. *Observation*/, czyli monitorowanie działań prowadzonych przez strony konfliktu i składanie stosownych, bezstronnych meldunków;
— działania rozdzielające, które polegają na dążeniu do utrzymania sił przeciwstawnych stron w separacji, a realizowane są zwykle przez kontyngenty wojskowe, zwane siłami rozdzielającymi /z ang. *Interposition Force*/;
— pomoc przejściowa /z ang. *Transition Assistance*/, której celem jest tworzenie warunków umożliwiających bezkolizyjne przejście od stanu konfliktu do warunków pokojowych;
— kontrola zbrojeń /z ang. *Arms Control*/, czyli szeroka gama zadań obejmujących zarówno inspekcje, kontrolowanie demobilizacji i działalność szkoleniową, jak i niszczenie systemów uzbrojenia oraz – w szczególnych wypadkach - prewencyjne rozwinięcie wojsk[77].

Operacje wymuszania pokoju prowadzone są z kolei zgodnie z rozdziałem VII *Karty Narodów Zjednoczonych*. Polegają one na podjęciu działań militarnych przez międzynarodowe siły wojskowe, w celu utrzymania lub ponownego ustanowienia pokoju, albo narzucenia określonych warunków, które sprecyzowano w mandacie dla rejonu zdarzenia, w sytuacji, gdy zawiodły inne mechanizmy rozwiązywania konfliktów.

W operacjach wymuszania pokoju istotnego znaczenia nabierają wzajemne związki i zależności zachodzące pomiędzy celami politycznymi, a militarnymi sposobami ich osiągnięcia. Wymuszanie pokoju różni się od wojny tym, że zwycięstwo militarne nie jest ostateczną miarą sukcesu. Celem operacji wymuszania pokoju nie jest pokonanie lub zniszczenie przeciwnika, ale raczej zmuszenie lub wymuszenie na jednej ze stron /bądź wszystkich stronach/ określonego sposobu działania[78].

Powyższe wyniki badań wskazują, że dla uczestniczących wojsk elementy te wywołują określone kierunki działań i stałą wręcz, wielość i konieczność wariantów realizacyjnych,

---

[76] W. Kaczmarek (red), *Geneza i ewolucja udziału wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju „Geneza"*, AON, Warszawa 2003, s. 19.
[77] W. Kaczmarek (red), *Wojska Lądowe we współczesnych operacjach*, AON, Warszawa 2005, s. 137 – 139; Szerzej w: D. S. Kozerawski (red.), *Operacje pokojowe i antyterrorystyczne w procesie utrzymania bezpieczeństwa międzynarodowego w latach 1948-2004*, Toruń 2006.
[78] W. Kaczmarek (red), *Geneza i ewolucja udziału wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju „Geneza"*, AON, Warszawa 2003, s. 20.

przydzielanych zakresów. Najlepiej zilustrował to cytowany już W. Kaczmarek. Na przykładzie celów i realizacji zadań, które osiągały Wojska Lądowe, w trakcie kolejnych operacji wsparcia pokoju na Bałkanach, dokonał wyboru specyficznych cech, odróżniających je od siebie[79].

Zamykając rozważania o operacjach reagowania kryzysowego, warto wskazać, że pewną ich odmianą są operacje stabilizacyjne[80]. Nie zdefiniowano ich i nie ma w typologiach operacji NATO, ONZ i UE. Mieszczą się one natomiast w operacjach wojskowych według poglądów Stanów Zjednoczonych. Obejmują operacje: ofensywne; defensywne; stabilizacyjne; wspierające. W innym ujęciu, w Strategii Obrony Narodowej USA, przewiduje się trzy opcje wariantów działania: działania prewencyjne; operacje bojowe; operacje stabilizacyjne, które mogą się rozciągać od operacji utrzymywania pokoju po operacje w swej istocie bojowe /z użyciem siły militarnej/[81]. Przedstawiona typologia pozwala sądzić, iż operacje stabilizacyjne określane przez Stany Zjednoczone obejmują szerokie spektrum działań. Wymienić tu można zaangażowanie wojska w czasie pokoju, działania w operacjach utrzymania i wymuszania pokoju, a także operacje z użyciem siły militarnej. Istnieją tym samym pewne podobieństwa w odniesieniu do istoty działań w operacjach reagowania kryzysowego zgodnie z poglądami NATO[82]. Nowe wyzwania w obszarze reagowania kryzysowego i zapobiegania konfliktom spowodowały, że wychodząc naprzeciw rosnącemu zapotrzebowaniu, w roku 2003[83], kategorie działań stabilizacyjnych[84] i wspierających[85] wyodrębniono jeszcze wyraźniej /z ang. *Stability and Support Operations – SASO*/[86].

Warto w tym miejscu przyznać rację i zacytować pogląd D. Majchrzaka, który twierdzi, że bez względu na scharakteryzowaną powyżej terminologię, wszelkie działania, czy nazwiemy je stabilizacyjnymi, reagowania kryzysowego, prewencyjno-stabilizacyjnymi czy też pokojowymi, będą miały szereg wspólnych cech. Będą one zatem: prowadzone poza czasem wojny /nie biorąc

---

[79] W. Kaczmarek (red), *Wojska Lądowe we współczesnych operacjach*, AON, Warszawa 2005, s. 140-142; Szerzej w: D. S. Kozerawski, *Ewolucja zadań kontyngentów Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych i stabilizacyjnych w latach 1973-2007*, [w:] W. B. Łach, T. Gajownik, D. Radziwiłowicz (red.), *Polska myśl wojskowa na przestrzeni dziejów,* Wyd. Littera, Olsztyn 2008, s. 721-727.

[80] Szerzej w: *Operacje pokojowe i antyterrorystyczne w procesie utrzymania bezpieczeństwa międzynarodowego w latach 1948-2004*, D. S. Kozerawski (red.), Toruń 2006, s. 188-196, 223-250.

[81] S. Koziej, *Między pokojem a wojną*, [w:] *Polska Zbrojna*, Nr 33/1997, s. 63.

[82] W. Lidwa, *Operacja reagowania kryzysowego*, [w:] W. Kaczmarek (red.) *Wojska Lądowe w operacjach reagowania kryzysowego*, AON Warszawa 2007, s. 72-73.

[83] *FM 3-07 (100-20) Stablility Operations and Suport Operations, Headquarters, Department of the Army, USA luty 2003.*

[84] Działania stabilizacyjne to działania prowadzone przez wojska poza terytorium kraju, w celu ochrony i promowania narodowych interesów. Wojska te są zorganizowane, przygotowane i wyposażone, aby kontrolować rejon operacji, ludność w nim zamieszkującą oraz zaistniałą sytuację przez dłuższy czas. Możliwości wojsk muszą zapewnić walczącym dowódcom elastyczność podejmowania działań wobec wymagań jakie zastali w rejonie działania; [w:] *FM 3-07.*

[85] Działania wspierające – to działania, w których wojska lądowe wykorzystywane są do pomocy władzom cywilnym zagranicznym i narodowym w czasie, gdy władze te przygotowują się lub reagują na sytuację kryzysową lub klęskę żywiołową. Wojska lądowe zapewniają zasadnicze wsparcie w postaci sił i środków oraz określonych zasobów, udzielając pomocy wykraczającej poza możliwości władz cywilnych. Celem tych działań jest zabezpieczenie podstawowych potrzeb określonych grup w określonym czasie do momentu, gdy władze cywilne będą w stanie realizować określone zadania bez pomocy wojsk lądowych; [w:] *FM 3-07.*

[86] Szeroki opis działań stabilizacyjnych jako elementu reagowania kryzysowego w: W. Kaczmarek (red), *Identyfikacja i charakterystyka sytuacji kryzysowych „Kryzys"* AON, Warszawa 2004, s. 108-120.

pod uwagę stanu prawnego/; ich celem będzie zapobieganie konfliktom oraz wygaszanie zaistniałych, by stworzyć warunki do stabilnego funkcjonowania państw jako organizacji oraz zamieszkujących tam ludzi; przeciwnik zawsze działa w sposób skryty; będzie trudny do odróżnienia od ludności cywilnej, nie będzie przestrzegał umów i traktatów międzynarodowych; siły zbrojne zostaną zmuszone do stosowania takich sposobów działania, jak w walce z partyzantką; rejony odpowiedzialności poszczególnych pododdziałów będą raczej niezmienne; zostaną przyjęte określone zasady użycia siły w celu maksymalnej ochrony ludności niezaangażowanej w konflikt; środowisko działań będzie specyficzne /odmienna kultura, religia, klimat, demografia, teren/; w mniejszym stopniu będzie używany sprzęt ciężki /czołgi, bojowe wozy piechoty/; struktury sił zbrojnych będą wielonarodowe; będzie stosowana zmianowość misji, które będą długotrwałe; dużą samodzielność będą miały niższe szczeble dowodzenia; zostanie nawiązana współpraca z administracją lokalną oraz będą wykorzystywane pozamilitarne środki oddziaływania na całe środowisko prowadzenia działań[87].

Analiza zawartych powyżej kwestii związanych z operacjami reagowania kryzysowego pozwala na stwierdzenie, że prowadzone są one w innym środowisku niż tradycyjne operacje wojskowe, obejmują też różne działania i mają inne cele. Z tego też względu, natura tych operacji wymaga rozważenia pewnych zasad, dotyczących wyłącznie operacji reagowania kryzysowego. Podobnie jak zasady sztuki wojennej, zasady operacji reagowania kryzysowego nie zawsze mogą być stosowane w ten sam sposób w każdej sytuacji. Wszystkie jednak powinny być przedmiotem szczególnej uwagi w procesie planowania oraz przebiegu operacji. Polscy żołnierze w różnego rodzaju misjach /stabilizacyjnych rozgraniczających, obserwacyjnych, humanitarnych/ służą od lat 50. Dokonując analizy udziału żołnierzy w zagranicznych operacjach wojskowych, należy zauważyć, że punktem zwrotnym okazała się operacja stabilizacyjna w Iraku. Poprzez udział w niej około 14,5 tys. żołnierzy zyskano doświadczenia, które stały się impulsem do modernizacji, zmian sposobów szkolenia, a przede wszystkim wprowadzenia armii zawodowej[88]. W roku 2007, na sześciu kontyngentach, przebywało około 3,5 tys. żołnierzy, pracowników cywilnych i policjantów. Poza Irakiem służyli w Afganistanie /1200/, w Kosowie /900/, Libanie /500/, Syrii /360/, Bośni i Hercegowinie /210/[89]. Nowy kontyngent, 350-osobowy wyjechał do zlokalizowanej w sercu Afryki Republiki Czadu[90]. Warto przypomnieć, że podczas tych misji

---

[87] D. Majchrzak. *Zgrupowania taktyczne w działaniach inne niż wojna*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych* Nr 3 (009) 2007, s. 62.
[88] B. Bieszyński, *Zagraniczne misje Wojska Polskiego*, [w:] *Indos*, Wyd. Biuro Analiz Sejmowych, Nr 17(41)/2008, s. 4.
[89] Szerzej M. Hensler, J. Stachowiak. *Z misją*,[w:] *Polityka*, Nr 47 (2630) 2007, s. 22.
[90] Z. Jończyk. *Czad - kolejne wyzwanie,*[w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (011) 2008r., s. 20-23.

zginęło lub zmarło 73 żołnierzy[91]. W Iraku od 2003 do września 2008 roku poległo 22 żołnierzy, a w operacji w Afganistanie - 8[92].

Z powyższego płyną kolejne wnioski, w tym dla kształtu, roli i zadań polskiej armii. W świadomości decydentów musi tym samym pojawić się założenie, że w obecnych czasach za niezbędne uznać należy posiadanie przynajmniej części sił zbrojnych przygotowanych do działań w ramach systemu reagowania kryzysowego. Wojsko jako instytucja odgrywa w sytuacjach kryzysowych główną rolę, gdyż jest instrumentem polityki państwa. Ta rola sił zbrojnych jest nie tylko sprawcza, ale także wykonawcza. Powyższe można wnioskować z przykładów, jakie dostarcza współczesność. W sytuacjach kryzysowych o podłożu militarnym nie zawsze siłą sprawczą jest państwo. Zagrożenia terroryzmem międzynarodowym wskazują, że państwo i jego obywatele są ofiarami takich sytuacji, a nie ich kreatorami[93].

W przeprowadzonych przez autora badaniach ankietowych, zadane zostało pytanie, dotyczące oceny przez respondentów prawdopodobieństwa wystąpienia różnego rodzaju zagrożeń. W proponowanych przez autora wariantach odpowiedzi zamieszczono: wojny i agresje zbrojne, kryzysy, konflikty lokalne, kataklizmy, jak również pozostawiono możliwość dopisania innych, typowanych przez badanych, zagrożeń. Badani proszeni byli o uszeregowanie odpowiedzi[94].

W ocenie respondentów istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia zwanego kryzysem, tuż po takim zagrożeniu, jak kataklizm. Konflikty lokalne i terroryzm lokalizują się - jako trzecia i czwarta odpowiedź. Tym samym dla badanych, prawdopodobieństwo wystąpienia kryzysu /średnia 3,0/ jest znacznie większe, niż prawdopodobieństwo wystąpienia wojny i agresji zbrojnych /średnia 2,23/. Wyniki obrazuje tabela 2.3 oraz wykres 2.1.

---

[91] M. Hensler, J. Stachowiak. *Z misją*, [w:] *Polityka*, Nr 47 (2630) 2007, s. 22.

[92] B. Bieszyński, *Zagraniczne misje Wojska Polskiego*, [w:] *Indos*, Wyd. Biuro Analiz Sejmowych, Nr 17(41)/2008, s. 4.

[93] Porównaj rozważania w: W. Kaczmarek (red), *Geneza i ewolucja udziału wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju „Geneza"*, AON, Warszawa 2003, s. 88-124.

[94] Przy analizie wyników przyjęto następującą regułę: jeśli respondent umieszczał przy danej odpowiedzi cyfrę 1 oznaczającą, że dana kategoria jest dla niego na pierwszym miejscu w rankingu prawdopodobieństwa przyznawano tej kategorii /w zbiorze danych/ wartość 5. Analogicznie za drugie miejsce 4 punkty, za 3 miejsce 3 punkty, za 4 miejsce 2 punkty za 5 miejsce 1 punkt. W efekcie takiego kodowania odpowiedzi uzyskano ranking prawdopodobieństwa występowania zagrożeń oparty na średniej arytmetycznej w zakresie od 1 do 5 /gdzie im wyższa wartość liczbowa tym większe prawdopodobieństwo przypisane przez respondentów/.

Tabela 2.3. Ranking według wartości średnich dla pytania ankietowego:

Które z wymienionych poniżej zagrożeń są według Pana(i) najbardziej prawdopodobne?

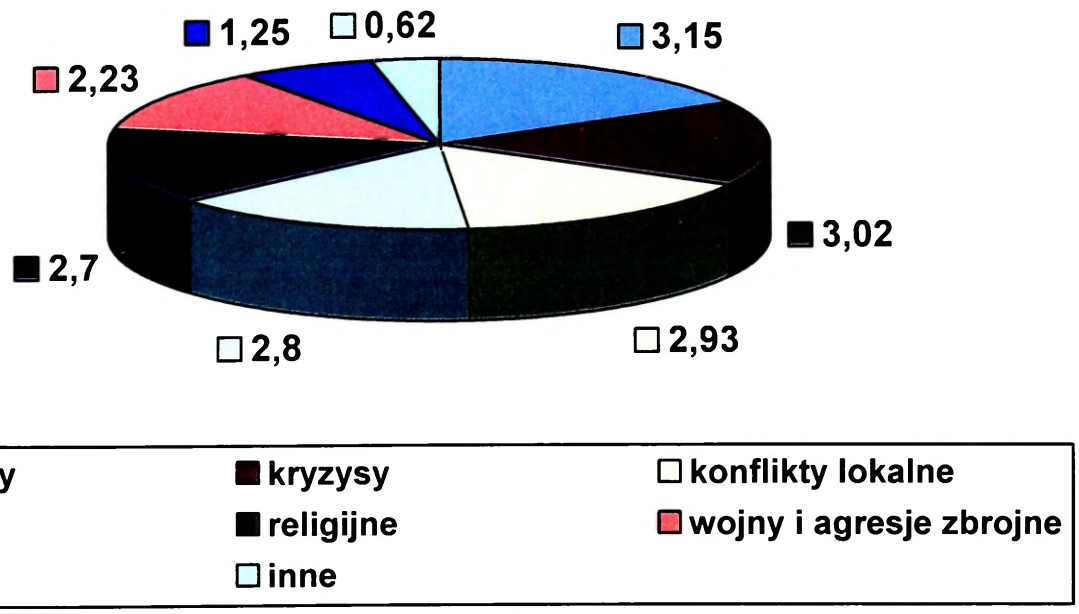
Źródło: opracowanie własne

Zagrożenie	Średnia wartość
Kataklizmy	3,1519
Kryzysy	3,0204
Konflikty lokalne	2,9388
Terroryzm	2,8049
Religijne	2,7000
Wojny i agresje zbrojne	2,2381
Epidemie	1,2500
Inne /w tym: kryzysy gospodarcze, walki bratobójcze, klęski żywiołowe, cyberterroryzm, wojna atomowa, przestępczość zorganizowana, anarchia/	0,6273

Wykres 2.1. Ranking według wartości średnich dla pytania ankietowego:

Które z wymienionych poniżej zagrożeń są według Pana(i) najbardziej prawdopodobne?

Źródło: opracowanie własne

Powyższe wyniki pozwalają określić, jaką rolę w świadomości badanych zajmują te zagrożenia, a w kontekście potrzeb zachowania bezpieczeństwa, które wyznaczają pozycję dla polskich Sił Zbrojnych, a w nich Wojsk Lądowych.

Należy ponadto wskazać, że siły te są zarówno przedmiotem, jak i podmiotem w ewolucji sytuacji kryzysowej. Przyczynami sytuacji kryzysowych o podłożu militarnym są, jak już wcześniej wykazywano: konfrontacyjny charakter polityki państwa wobec innych podmiotów; działania zbrojne antagonistycznych organizacji politycznych; organizacji paramilitarnych lub sił zbrojnych oraz działania przestępcze grup terrorystycznych[95].

Zdecydowana większość sytuacji, w jakich może znaleźć się państwo w okresie kryzysu, ma zatem właśnie charakter polityczno-militarny. W takich przypadkach resort Obrony Narodowej spełniać będzie rolę instytucji wiodącej stając się wykonawcą woli władz państwa w zakresie użycia sił zbrojnych i podporządkowanych sił sektorów pozamilitarnych. Podstawową zasadą przyjętą w tym aspekcie jest nieangażowanie do działań antykryzysowych całości sił zbrojnych, bowiem w przeciwnym razie oznaczałoby to wojnę. Rozwiązywanie sytuacji kryzysowych państwa z przewagą sił niemilitarnych, nawet przy zaangażowaniu sił zbrojnych, jest domeną przede wszystkim Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, jako wykonawcy woli władz państwa, przy współudziale innych resorów, a w tym także Obrony Narodowej[96].

Siły zbrojne ze względu na swoją specyfikę powinny współuczestniczyć w przezwyciężaniu kryzysów innych niż militarne w sytuacjach, gdy konstytucyjne organy nie osiągają powodzenia. Jednakże na charakter kryzysów innych niż militarne, nie posiadają one pełnych kompetencji do ich zwalczania. Dlatego też spełniają tylko funkcje pomocnicze. Potrzeba zaangażowania Wojsk Lądowych podczas kryzysu społecznego lub wywołanego siłami natury wynika właśnie ze specyfiki organizacji, jaką jawią się Siły Zbrojne RP. Zadania dla Wojsk Lądowych określamy przede wszystkim zagrożeniami bezpieczeństwa państwa, które należy rozpatrywać całościowo. Zgodnie z założeniami, Wojska Lądowe są przygotowane do operacji wojennych i operacji innych niż wojna, w tym biorąc pod uwagę wszelkie zagrożenia konwencjonalne i niekonwencjonalne[97]. Dostosowywany jest również system prawny państwa w zakresie udziału Sił Zbrojnych w sytuacjach kryzysowych.

W tym miejscu należy wskazać, że gotowość obronna państwa to stan stabilności elementów systemu obronnego państwa do utrzymania bezpieczeństwa narodowego, skutecznego działania w sytuacjach nadzwyczajnych, w tym możliwość przeciwstawienia się wszelkim zagrożeniom kryzysowym i wojennym. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z 27 września 2004 r.

---

[95] A. Czupryński, *Wojska lądowe w systemie reagowania kryzysowego na obszarze kraju*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 2(63), Warszawa 2006, s. 141.
Porównaj rozważania w: J. W. Michniak, *Dowodzenie w operacjach antykryzysowych i połączonych*, AON, Warszawa 2003, s. 20-24.

[96] Porównaj: J. W. Michniak, *Dowodzenie w operacjach antykryzysowych i połączonych*; AON, Warszawa 2005, s. 8 - 11.

[97] A. Czupryński, *Wojska lądowe w systemie reagowania kryzysowego na obszarze kraju*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 2(63), Warszawa 2006, s. 143. Porównaj: załącznik nr 4 i nr 5.

w sprawie gotowości obronnej państwa[98], obowiązują w Polsce trzy stany gotowości: stała gotowość obronna państwa, gotowość obronna czasu kryzysu i gotowość obronna czasu wojny.

Stała gotowość obronna państwa to stan utrzymywany w czasie pokoju, gdy stosunki międzynarodowe układają się poprawnie, a ewentualne konflikty rozstrzygane są w drodze dyplomatycznej i nie powodują istotnego zagrożenia militarnego. W tym stanie realizowane są między innymi przedsięwzięcia w zakresie: monitorowania symptomów zagrożeń państwa; szkolenia i utrzymania Sił Zbrojnych RP; utrzymania w gotowości do rozwinięcia narodowego systemu zarządzania kryzysowego.

Gotowość obronna czasu kryzysu to stan umożliwiający podniesienie gotowości obronnej w czasie pojawiania się symptomów bezpośredniego zagrożenia kryzysowego lub wojennego, lub gdy wynika to ze zobowiązań sojuszniczych. W tym stanie realizowane są między innymi działania z zakresu: osiągania przez część lub całe siły zbrojne wyższych stanów gotowości bojowej; częściowego rozwijania sił oraz realizowania określonych zamierzeń związanych z militaryzacja i obrona cywilną. Tym samym podwyższana jest gotowość jednostek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, a także wszystkich podmiotów uczestniczących w zwalczaniu sytuacji kryzysowych. W tym stanie realizowane są wszelkie przedsięwzięcia, które wynikają ze specyfiki kryzysu uwarunkowanego na przykład zagrożeniami: sił natury, militarnymi, o charakterze społecznym, polityczno-militarnymi, terrorystycznymi[99].

Gotowość obronna czasu wojny to stan, który osiąga się w razie stwierdzenia bezpośrednich przygotowań do agresji lub w razie jej dokonania[100].

Każdy stan gotowości zawiera zróżnicowany zakres zadań. Szczególnie złożony jest zakres dla czasu kryzysu – głównie ze względu na specyfikę sytuacji kryzysowych. Siły Zbrojne RP są organizacją o wysokim stopniu wszechstronnego przygotowania. Tym samym każda specyfika zadań, nawet tych najbardziej złożonych, kryzysowych, pozwala im współuczestniczyć w ich przezwyciężaniu. Jedynym ograniczeniem jest brak pełnych kompetencji do ich zwalczania. Dlatego też, w kryzysach innych niż wojna, siły zbrojne pełnią funkcje pomocnicze w stosunku do konstytucyjnych organów odpowiedzialnych za przeciwdziałanie takim sytuacjom. Obniżenie poziomu zagrożeń zewnętrznych na rzecz zagrożeń niekonwencjonalnych innych niż wojna, wskazuje jednak, że winny się one przygotowywać również do przezwyciężania kryzysów: w tym społecznych czy wynikających z działania sił natury[101].

Decyzją Ministra Obrony Narodowej został powołany do życia System Kierowania Reagowaniem Kryzysowym /SKRK/ resortu Obrony Narodowej /ON/, który pełną gotowość

---

[98] Dz.U. z 2004 r. Nr 219, poz. 2218.

[99] Szeroki opis zadań Wojsk Lądowych w czasie kryzysu w: J. Zieliński, *Wojska lądowe jako rodzaj sił zbrojnych,* AON, Warszawa 2003, s. 32-33.

[100] Dz.U. z 2004 r. Nr 219, poz. 2218.

[101] A. Czupryński, *Wojska lądowe w systemie reagowania kryzysowego na obszarze kraju*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 2(63), Warszawa 2006, s. 142-143.

do działania osiągnął z dniem 1 stycznia 2003 r.[102]. Realizuje on zadania na rzecz ministra resortu ON w czasie reagowania państwa na kryzysy polityczno-militarne /również w ramach NATO i UE/ oraz koordynuje udział tego resortu we wsparciu struktur cywilnych w reagowaniu na kryzysy pozamilitarne. Rozwiązywaniem sytuacji kryzysowych w wypadku występowania zagrożeń kieruje Minister Obrony Narodowej przy współudziale Zespołu Kierownictwa Ministerstwa Obrony Narodowej /MON/, w razie potrzeby poszerzonego odpowiednio o dowódców rodzajów sił zbrojnych.

W skład SKRK wchodzą: Zespół Kierownictwa MON, Sztab Kryzysowy MON, grupy reagowania kryzysowego dowództw sił zbrojnych, Komendy Głównej Żandarmerii Wojskowej, służby wojskowe wywiadu i kontrwywiadu, grupy operacyjne dowództw okręgów wojskowych, Dowództwa Garnizonu Warszawa, korpusów, związków taktycznych oraz wojewódzkich sztabów wojskowych.

Głównym organem SKRK jest Sztab Kryzysowy MON, którego pracę uruchamia się każdorazowo w sytuacji narastania kryzysu. Ocena sytuacji kryzysowej jest procesem ciągłym i realizowanym przez odpowiednie systemy monitorujące – tak wojskowe, jak i cywilne[103].

Zasadniczym dokumentem wytwarzanym przez Sztab Kryzysowy MON podczas kryzysów pozamilitarnych, z atakiem terrorystycznym włącznie, jest *Plan udziału oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych*[104], którego stałym załącznikiem jest *Rejestr zagrożeń oraz procedury podejmowane przez Siły Zbrojne RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych*[105]. Powyższy dokument jest aktualizowany w systemie, co dwa lata i stanowi podstawę do wypracowana planów na niższych szczeblach dowodzenia sił zbrojnych, w tym dla Wojsk Lądowych.

W skład SKRK Wojsk Lądowych wchodzą: grupa reagowania kryzysowego dowództwa WL oraz grupy operacyjne dowództw: okręgów wojskowych, korpusów, związków taktycznych i wojewódzkich sztabów wojskowych[106].

Problematykę reagowania kryzysowego w Wojskach Lądowych określają rozkazy dowódcy WL, regulaminy i instrukcje funkcjonowania grupy reagowania kryzysowego, grup operacyjnych i *Plan użycia oddziałów i pododdziałów Wojsk Lądowych w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych*. Bazą systemu kierowania siłami Wojsk Lądowych w ramach kierowania kryzysowego jest struktura dowodzenia tych wojsk. Obowiązują trzy sposoby aktywacji sił i środków: podstawowy, alarmowy i nakazowy. Określone cele funkcjonowania SKRK

---

[102] Decyzja nr Z-7/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 września 2002 r. w sprawie funkcjonowania Systemu Reagowania Kryzysowego MON. Patrz: załącznik nr 7.

[103] Patrz: załącznik nr 8.

[104] Rozkaz nr 508/OPER/P3 Szefa Sztabu Generalnego WP z dnia 21 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia do użytku w Silach Zbrojnych ROP „*Planu użycia oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych*".

[105] Patrz: załącznik nr 9.

[106] Z. Piątek, *Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego*, AON, Warszawa 2006, s. 89-90.

Wojsk Lądowych to reagowanie na różne: polityczno-militarne, pozamilitarne, zewnętrzne i wewnętrzne sytuacje kryzysowe[107].

2.3. Wojska Lądowe w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi

Rozpatrując uwarunkowania prowadzenia działań bojowych w ramach operacji reagowania kryzysowego, należy dostrzec złożoność sytuacji, wynikających z szerokiego oddziaływania opinii publicznej, trudności identyfikacji przeciwnika, braku jednolitej linii frontu oraz trudności w przewidywaniu rozwoju sytuacji. Podczas operacji tego typu często będą realizowane przedsięwzięcia mające na celu aktywną ochronę wojsk własnych, przyjmujące postać walki z ugrupowaniami terrorystycznymi, lub też innych, z zastosowaniem różnych form działań, mających na celu pozbawienie możliwości oddziaływania grup, destabilizujących sytuację. Wykonywanie zadań w ramach reagowania kryzysowego może, zatem przyjmować formy działań przeciwterrorystycznych. Tym samym należy się liczyć z różnymi reperkusjami, próbami wymuszenia zmiany przyjętej opcji działania, z zagrożeniem atakami terrorystycznymi włącznie[108].

Niezależnie od różnych wydarzeń historycznych o podobnym charakterze przyjmuje się, że współczesny terroryzm jest rozpoznawany od roku 1972. Był to moment ataku na izraelskich sportowców podczas Olimpiady w Monachium /Niemcy/ przez członków palestyńskiej organizacji terrorystycznej *Organizacji Czarnego Września*[109]. Wśród innych wydarzeń, kolejnym istotnym, był atak z użyciem gazu *sarin* w tokijskim metrze w roku 1995. Od tej daty większość państw zaczęła aktywnie przeciwdziałać terroryzmowi i zwalczać go. W przeszłości około 75-80% wszystkich ataków terrorystycznych stanowiły zamachy bombowe. W wielu krajach, gdzie wydarzyły się ataki terrorystyczne, materiały wybuchowe były łatwe do zdobycia i ogólnie dostępne[110]. W roku 2004 nastąpiła zmiana taktyki terrorystów i pozycję zamachów bombowych zajęły ataki zbrojne /osiągnęły pułap prawie 46% wszystkich międzynarodowych ataków terrorystycznych/[111].

Obecnie większość działań przeprowadzanych przez organizacje terrorystyczne ma krwawy charakter i jest skierowana w przypadkowych obywateli. Tendencja ta występowała już w latach 80. i 90. XX wieku. Nasiliła się jednak szczególnie w pierwszych latach XXI wieku. Zmieniła się

---

[107] Szerzej w: Z. Piątek, W. Pączek, *Zasady funkcjonowania Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego*, AON, Warszawa 2007.
Z. Piątek (red.), *Narodowy System Pogotowia Kryzysowego,* Materiały Konferencyjne, AON, Warszawa 2007.

[108] Porównaj rozważania w: D. Majchrzak, *Zgrupowania taktyczne w działaniach inne niż wojna*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 3 (009) 2007, s. 61.

[109] Szerzej w: *Encyklopedia terroryzmu* (praca zb.), DW Bellona, MUZA S.A., Warszawa 2003, s. 299-303.

[110] D. Rożenek, *Rola kierownictwa Policji w zwalczaniu terroryzmu*, [w:] *Ochrona Mienia i Informacji*, Wydanie Specjalne, Warszawa 2007, s. 4.

[111] Zamachy bombowe były formą ataku preferowaną w około 29 % przypadków, porwania stały się trzecią, co do popularności formą ataków terrorystycznych, reprezentując poziom około 16 %, a samobójcze zamachy bombowe stanowiły wówczas około 3 %.

przy tym postać ataków: są to obecnie zwielokrotnione /masowe/ uderzenia przeprowadzane jednocześnie, w tym samym czasie, w kilku miejscach przebywania licznych grup ludności. Atakiem na wieże *WTC* w Nowym Jorku *Al-Kaida* pokazała, że nie trzeba wcale posiadać typowych środków masowego rażenia /militarnych/, by spowodować duże straty wśród ludności. Dopuszczający się owych aktów ludobójstwa, mają przede wszystkim na celu przerażenie i zszokowanie zaatakowanych społeczności, by wymusiły one na przedstawicielach lokalnych władz państwowych - i nie tylko - określone zachowania, decyzje bądź też spełnienie stawianych przez nich żądań[112].

Współczesny terroryzm może być określany w kategoriach ideologii, celów, zadań, pochodzenia różnych grup oraz rodzaju przemocy. Z tego punktu widzenia terroryzmowi można przypisać pięć głównych cech: nacjonalizm, rewolucyjność, ekstremizm religijny, skrajność i pojedyncze grupy interesu[113]. Ulepszona technologia broni oraz coraz większa możliwość posługiwania się środkami masowej zagłady, dają terrorystom dodatkową przewagę nad siłami zbrojnymi, które posługują się metodami i technikami konwencjonalnymi[114].

Wśród wielu innych rozważań dotyczących omawianego zagadnienia, za słuszne należy również uznać rozróżnienie terroryzmu od aktu terrorystycznego[115], a także dokonywany podział sprawców aktów terrorystycznych. W sposób najpełniejszy, wyróżniają trzy zasadnicze grupy sprawców, K. Kubiak i A. Makowski. Zgodnie z ich poglądami: pierwszą grupę tworzą obywatele państwa występujący przeciwko niemu zbrojnie, a korzystający z pomocy innego państwa /finansowej, szkoleniowej, sprzętu/. Nie jest przy tym regułą, że terroryści muszą rekrutować się z jakiejś, łatwej do wyodrębnienia, mniejszości /choćby etnicznej czy religijnej/. Drugą grupę tworzą aktywni członkowie, organizacji terrorystycznych działających poza granicami zaatakowanego państwa, a podejmujący działalność na jego terytorium na zlecenie innego państwa. Natomiast trzecią grupą sprawców aktów terrorystycznych mogą być żołnierze /funkcjonariusze/ państwowych formacji specjalnego przeznaczenia, gdzie można założyć, że ich działanie byłoby upozorowane na akcje *miejscowych* bądź *napływowych* terrorystów[116].

Z badań dodatkowo wynika, że podmiotem w zakresie terroryzmu nie jest pojedynczy reżim polityczny, religia czy osoba, lecz politycznie umotywowana przemoc skierowana z premedytacją

---

[112] K. Łangowski. *Zachowanie się wobec aktów terroru*, [w:] *Ochrona Mienia i Informacji*, Wydanie Specjalne, Warszawa 2007, s. 45.

[113] T. Jemioło, *Globalizacja szanse i zagrożenia*, AON, Warszawa 2000, s. 41-42.

[114] Y. Alexander, M. Koenig, *Superterroryzm biologiczny, chemiczny i nuklearny*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2001, s. 5-9.

[115] Według na przykład J. Barcika terroryzm ma wyrażać pewne społeczno-kulturowe zjawisko, w ramach którego mogą, ale nie muszą być dokonywane akty terrorystyczne. W jego ujęciu są one pojęciem węższym i służebnym w stosunku do terroryzmu, definiowanym ogólnie, jako szczególną postać czynu zabronionego przez prawo. Jednocześnie, w opinii J. Barcika, pojęcia: terrorysta i sprawca aktu terrorystycznego zasadniczo pokrywają się i mogą być używane zamiennie, [w:] J. Barcik, *Akt terrorystyczny i jego sprawca w świetle prawa międzynarodowego i wewnętrznego*, AON, Warszawa 2005, s. 16.

[116] Szerzej: R. Kwećka, M. Gryga, *Siły specjalne w kontekście współczesnych zagrożeń*, AON, Warszawa 2002, s. 29-32.

przeciwko niewinnym ludziom. Ponieważ w działaniach terrorystycznych bardzo ostro występuje element walki zbrojnej z fizycznym niszczeniem i psychologicznym obezwładnianiem przeciwnika jako przeszkody w drodze do celu, współcześnie coraz wyraźniej głoszone są opinie, porównujące terroryzm do stanu wojny[117]. Tak rozumiany terroryzm nie jest jednakże zwyczajną wojną. Jest także wojną psychologiczną i ma na celu wymuszenie określonych koncepcji, wywieranie wpływów na całe społeczeństwa, opinię publiczną i rządzących[118].

Traktowanie przez większość krajów świata terroryzmu jako wspólnego zła spowodowało, że państwa wymieniają się doświadczeniami zarówno w zakresie prewencji antyterrorystycznej, prowadzenia działań bojowych przeciwko terrorystom, jak i informacji o organizacjach, liderach czy aktywnościach ugrupowań terrorystycznych. Przedsięwzięcia te, o szerokim spektrum działań i akcji mających na celu całkowite zneutralizowanie groźby terroryzmu, noszą nazwę z języka angielskiego *combating terrorism /CBT/*. Działania, w ramach CBT, dzielą się na: obronne działania antyterrorystyczne /z ang. *antiterrorism/* oraz zaczepne działania antyterrorystyczne /z ang. *counterterrorism/*[119].

S. Kulczyński i R. Kwećka nazywają powyższe działania antyterrorystycznymi i kontrterrorystycznymi[120].

Działania *antyterrorystyczne* definiują oni jako przedsięwzięcia obronne, wywiadowcze i kontrwywiadowcze zapewniające zmniejszenie wrażliwości ludzi i obiektów na działania terrorystyczne. Obejmują one czynności i udział wyspecjalizowanego personelu ochronnego w celu uniemożliwienia niepowołanym osobom dostępu do ochranianego wyposażenia, instalacji, materiałów i dokumentów, a także ochronę przed szpiegostwem, sabotażem, uszkodzeniem i kradzieżą. W skład tych działań wchodzi również ochrona osób, realizowana przez fizyczne prowadzenie działań ochronnych oraz uświadomienie drogą praktycznych treningów zagrożenia atakami terrorystycznymi[121].

Natomiast działania *kontrterrorystyczne*, ci sami autorzy definiują, jako zaczepne działania antyterrorystyczne. Kontrterroryzm według nich to: wszelkie akcje i przedsięwzięcia realizowane przez cywilne i wojskowe instytucje rządowe, mające zapobiegać, powstrzymywać lub stanowić

---

[117] K. Kubiak, *Perl Harbor wojny asymetrycznej?*, [w:] *Raport – Wojsko, Technologia, Obronność*, Nr 1/2001, s. 10.

[118] Według B. Jenkinsa terroryzm, a w tym terroryzm międzynarodowy, jest nowym rodzajem działań wojennych, prowadzonych bez armii w dotychczasowym rozumieniu tego słowa. Są to działania wojenne nieograniczone terytorialnie; sporadyczne „bitwy" mogą mieć miejsce gdziekolwiek na świecie. Jest to wojna bez stron neutralnych, w której nie ma niewinnych gapiów, [w:] A. Ciupiński, M. Zając (red.), *Wybrane problemy walki z terroryzmem międzynarodowym*; AON, Warszawa 2003, s. 12.

[119] J. Szafrański, *Współdziałanie jednostek obrony terytorialnej i policji w walce z terroryzmem*, WSPol., Szczytno 2004, s. 33.

[120] Z kolei w ujęciu S. Pikulskiego antyterroryzm definiowany jest jako przedsięwzięcia o charakterze antyterrorystycznym - defensywne działania, mające na celu zmniejszenie podatności na akty terrorystyczne, jak też o charakterze kontrterrorystycznym - ofensywne kroki podjęte w celu prewencji odstraszania i odpowiedzi na terroryzm, określanych jako: zespół działań naukowych, prawnych, wojskowo-policyjnych ukierunkowanych na zwalczanie aktów terroryzmu oraz zmierzających do zapobiegania, przeciwdziałania i likwidacji zagrożeń związanych z możliwością zaistnienia aktów terrorystycznych, [w:] S. Pikulski, *Prawne środki zwalczania terroryzmu*, Olsztyn 2000, s. 125.

[121] S. Kulczyński, R. Kwećka, *Działania specjalne w walce zbrojnej wojsk lądowych*, Warszawa 1997, s. 76.

odpowiedź na akt terroru. Zadaniem jednostek przeznaczonych do prowadzenia tychże działań jest wykorzystywanie zdolności do zapobiegania i likwidacji wszelkich aktów terroru. Mogą one obejmować takie przedsięwzięcia, jak uwalnianie zakładników, odzyskiwanie ważnych materiałów będących w posiadaniu terrorystów, niszczenie organizacji i grup terrorystycznych[122].

Terroryzm podlega bezkompromisowemu zwalczaniu. W tym zakresie badań dostrzegalne są dwa podstawowe ujęcia - reaktywne i proaktywne. Zgodnie z *reaktywnym* podejściem oczekuje się na zamach terrorystyczny i liczy się na to, że będzie się w stanie, w miarę rozwoju wydarzeń ograniczyć straty w ludziach i rozmiarze zniszczeń. Inną opcją jest podejście *proaktywne*. Według niego można przewidywać nadchodzące zamachy terrorystyczne i przygotowywać się na nie. Działanie to zwiększa prawdopodobieństwo zapobiegania atakom terrorystycznym i wskazuje korzystny kierunek działań - główny nacisk należy położyć na zapobieganie terroryzmowi, a nie likwidację jego skutków[123].

Wnioski z przeprowadzonych badań wskazują, że państwo musi dysponować odpowiednimi narzędziami, aby temu zagrożeniu się przeciwstawić. Terroryzm porównywany jest do stanu wojny, elementu zagrożeń militarnych, zatem najlepiej do tego celu przygotowanym narzędziem, również i w Polsce, są obecnie Siły Zbrojne, a szczególnie główny ich trzon – Wojska Lądowe. Pierwotnie, w Polsce, obszarem zagrożeń terrorystycznych zajmowała się przede wszystkim Policja. Obecnie zaś zadania w tym obszarze delegowane są na inne podmioty. Wyrazem tego jest zapis art. 18 ustawy o Policji[124], który określa, że Siły Zbrojne RP, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, mogą być użyte /decyzją Prezydenta RP/, w przypadku gdy działania uzbrojonych oddziałów i pododdziałów Policji okażą się niewystarczające w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa publicznego. Przepis ten określa także rodzaje tych zagrożeń:

— niebezpieczeństwo powszechnego dla życia, zdrowia lub wolności obywateli;
— bezpośredniego zagrożenia dla mienia w znacznych rozmiarach;
— bezpośredniego zagrożenia obiektów i urządzeń ważnych dla bezpieczeństwa, obronności państwa, innych;
— zagrożenia przestępstwami o charakterze terrorystycznym bądź ich dokonania w stosunku do obiektów mających szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, mogące być niebezpieczne dla życia ludzkiego.

Żołnierzom oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych kierowanych do pomocy Policji, przysługują uprawnienia policjantów, dotyczące stosowania środków przymusu bezpośredniego

---

[122] Tamże, s. 78.
[123] K. Liedel, *EURO 2012. Teraz Polska jest atrakcyjnym celem dla terrorystów*, [w:] *Ochrona Mienia i Informacji*, Wydanie Specjalne, Warszawa 2007, s. 3.
[124] Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, /tekst jednolity: Dz.U. z 2002 r. Nr 7, poz. 58 z późn. zm./.

i broni palnej w niezbędnym zakresie do wykonywania ich zadań wobec wszystkich osób. Korzystanie z tych uprawnień następuje na zasadach określonych w przepisach policyjnych[125].

Zagrożenia militarne, przyjmują współcześnie niejednokrotnie postać pozapaństwową i asymetryczną[126]. Termin zagrożenia asymetryczne jest nierozerwalnie związany z nową kategorią określaną jako wojna asymetryczna[127]. Istotą asymetrii jest posługiwanie się niekonwencjonalnymi metodami, takimi jak terroryzm, walka informacyjna, destabilizacja ekonomiczna czy groźba użycia broni masowego rażenia. W wojnie asymetrycznej podmiotem może być nie tylko państwo, lecz na przykład zorganizowana grupa, którą połączą wspólne cele. Cechą charakterystyczną wojen asymetrycznych jest to, że prowokuje je zwykle słaba strona, która dąży do konfrontacji, a nie jest zdolna użyć tych samych lub podobnych środków walki[128]. Strona ta nie posiadając tych zdolności - atakuje bazę polityczną przeciwnika w kraju, a nie siły na froncie[129]. Kolejną cechą jest nieograniczony zasięg działania i szeroki zasięg zagrożeń. Przeciwnik atakowany jest wszędzie tam, gdzie znajdują się jego zasoby i obywatele[130]. Tym samym można określić, że wojna asymetryczna charakteryzuje się partyzanckimi metodami działania[131] połączonymi z destabilizacją i rozsiewaniem poczucia strachu[132].

Wyodrębniony powyżej wymiar wojny asymetrycznej, to w rozwinięciu, nowy zakres zadań dla polskich Sił Zbrojnych, a tym samym i Wojsk Lądowych - pojawiają się wyzwania, które neutralizują wyraźny dotąd podział na cywilnopolicyjne i wojskowe zwalczanie terroryzmu.

---

[125] Szerzej: P. Suchanek, *Wizja polskiego systemu bezpieczeństwa EURO* 2012, [w:] Udział *Sił Zbrojnych w systemie bezpieczeństwa EURO 2012,* Materiały z konferencji naukowej (praca zbiorowa), AON, Warszawa 2008, s. 9-10.

[126] Szerzej w: P.Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne,* AON, Warszawa 2003, s. 7-10. Także: A. Ciupiński, K. Malak (red.) *Bezpieczeństwo polityczne i wojskowe*, AON, Warszawa 2004, s. 50-59.

[127] Po raz pierwszy termin wojny asymetrycznej został określony w literaturze fachowej lat 90., publikowanej w USA. Określono nim taki konflikt zbrojny, kiedy państwo i jego siły zbrojne konfrontowane są z przeciwnikiem, którego cele, organizacja, środki walki i metody działania nie mieszczą się w konwencjonalnym pojęciu wojny. Nie ma bezpośredniej konfrontacji na polu walki z przeciwnikiem.
Jeden z ekspertów wojskowych, Gen. Mirosław Różański, /aktualnie: Z-ca Szefa Zarządu Planowania Strategicznego w Sztabie Generalnym WP/ w udzielonym na potrzeby niniejszej pracy wywiadzie, stwierdził: „*...Największym zagrożeniem podczas realizacji zadań w ramach operacji reagowania kryzysowego będą zagrożenia asymetryczne. Dla Wojsk Lądowych aktywność w prowadzonych operacjach poza granicami kraju realizowana będzie poprzez utrzymanie i wymuszenie pokoju, pomoc humanitarną i wsparcie lokalnych władz. W każdym z tych przypadków wojska narażone będą na oddziaływanie trudnych do przewidzenia form aktywności ugrupowań, które nie będą akceptowały obecności udziału naszych żołnierzy. Aktualne zagrożeni, które występują w Irak i Afganistanie są definiowalne, trzeba jednak mieć świadomość, że rozwój technik i procedur postępowania terrorystów ograniczony jest tylko ich wyobraźnią. Nie można wykluczyć użycia wyższych technologii takich jak środki chemiczne, impuls elektromagnetyczny czy w końcu broń masowego rażenia. Rozpatrując angażowanie Wojsk Lądowych w zapobieganiu sytuacjom kryzysowym na terenie kraju rozpatrywać należy przeciwdziałanie lub usuwanie skutków klęsk żywiołowych i katastrof. W tym obszarze zagrożenia są przewidywalne i jako najważniejsze wskazałbym na TśP /toksyczne środki przemysłowe/...*"

[128] K. Piątkowski, *Wojna nowego typu? Polska w Europie*, Fundacja PWE, Warszawa 2002, s. 88.

[129] K. Kubiak, *Wojna asymetryczna i terroryzm jako zagrożenie bezpieczeństwa państwa*, [w:] Konferencja naukowa *„Bezpieczne niebo"*, AON, Warszawa 2002, s. 97.

[130] J. Pawłowski, *Asymetryczność zagrożeń i działań terrorystycznych*, [w:] Z. Piątek (red.) *Współczesny wymiar terroryzmu*, Materiały konferencyjne, Zielonka 2006, s. 153-160.

[131] Porównaj rozważania: R. Jakubczak, *Terroryzm a działania nieregularne*, [w:] J. Gotowała (red.), *Terroryzm – rola sił zbrojnych w zwalczaniu zjawiska*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2006, s. 81-102.

[132] P.Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne,* AON, Warszawa 2003, s. 41-61.

Wzorując się na sytuacji w USA wskazać należy, że także i tam do 11 września 2001 r., zwalczanie terroryzmu wiązano w większym stopniu z dyplomacją i działalnością policji, niż z operacjami wojskowymi na dużą skalę. Podejście to szybko zostało zweryfikowane i obecnie terroryzmem zajmują się przede wszystkim siły zbrojne, a zwłaszcza siły specjalne /z ang. *SOF - Special Operation Forces*/[133]. Zwiększenie zakresu zadań stawianych armii amerykańskiej połączono z nowym typem szkolenia. Jego zakres jest różnorodny, na przykład część oparta jest na rosyjskiej doktrynie walk oddziałów zmechanizowanych w mieście[134].

Zakresy szkoleniowe są zmieniane, gdyż uwzględnia się w nich nabyte doświadczenia z innych zamachów. Działania terrorystyczne w Hiszpanii, Japonii, Wielkiej Brytanii czy Rosji - zwróciły uwagę na ich zupełnie nowe, cechy charakterystyczne:

— nieprzewidywalność czasu, miejsca, zakresu, charakteru ataku oraz wykorzystywanych środków;
— brak jasnego postrzegania i umiejscowienia sprawcy ataku terrorystycznego;
— zmiana kierunku w aktach współczesnego terroryzmu – z aktów skierowanych przeciwko budynkom, strukturom władzy czy siłom porządkowym, na akty uderzające w ludność cywilną;
— zacieranie się granic między bezpieczeństwem wewnętrznym, a zewnętrznym;
— siedliskiem organizacji terrorystycznych i ośrodków szkoleniowych stają się państwa cechujące się brakiem należytej kontroli;
— proliferacja broni, a w tym także broni masowego rażenia;
— ciągły rozwój nowych rodzajów terroryzmu, między innymi w związku, z gwałtownym rozwojem technologicznym /na przykład cyberterroryzm/[135].

Jednym z wątków prowadzonych badań była próba odpowiedzi na pytanie o to czy Polska jest zagrożona atakami terrorystycznymi[136], w tym: w podobnym stopniu jak inne kraje europejskie, chociażby z racji udziału w koalicji antyterrorystycznej?[137]

Obecnie w Polsce nie mamy do czynienia ze zjawiskiem klasycznego terroryzmu. Spotykamy się jedynie ze stosowaniem metod, którymi posługują się terroryści – podkładaniem ładunków wybuchowych, porwaniami dla okupu. Metody te są wykorzystywane przez grupy

---

[133] R. Czulda. *Specyfika działań zbrojnych w konflikcie asymetrycznym*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (011) 2008r., s. 32.

[134] J. CH. Hartley, *Po prostu żołnierz. Rok służby w Iraku*, Wyd. Red Horse, Warszawa 2006, s. 29-30.

[135] J. Gotowała, *Ciernista droga do globalnego bezpieczeństwa – podsumowanie konferencji*, [w:] J. Gotowała (red. naukowy), *Terroryzm – rola sił zbrojnych w zwalczaniu zjawiska.* Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2006, s. 192-193.

[136] Porównaj: S. Dębski, B. Górka-Winter (red.), *Raporty. Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2003.

[137] Szerzej w: A. Ciupiński, M. Zając (red.), *Wybrane problemy walki z terroryzmem międzynarodowym*, AON, Warszawa 2003, s. 169-181; K. Liedel, *Terroryzm. Znak naszych czasów*, Wyd. Oficyna „ADAM", Warszawa 2005, s. 69-77; H. Królikowski, *Źródła zagrożenia terroryzmem dla Polski*, [w:] Z. Piątek (red.) *Współczesny wymiar terroryzmu*, Materiały konferencyjne, Zielonka 2006, s. 153-160.

przestępcze[138] i służą do załatwiania porachunków między gangami, zastraszania niepokornych, wywołania presji i psychozy strachu na osobach z określonych grup zawodowych /na przykład prokuratorów czy policjantów/[139].

Aby uzyskać uzasadniony pogląd w powyższej sprawie, należało objąć badaniami i rozważyć odpowiedzi, na trzy pytania szczegółowe:

— czy Polska może być atrakcyjnym celem dla terrorystów;

— jakie są możliwości zaatakowania naszego państwa i jakie byłyby tego efekty;

— jakimi środkami dysponuje państwo, aby zapobiec zamachowi?[140].

Polska z całą pewnością z punktu widzenia strategicznego nie jest pierwszoplanowym celem potencjalnego ataku[141]. Biorąc również pod uwagę terrorystyczny efekt propagandowy, ataku na Polskę nie można porównywać, z ewentualnym drugim atakiem na terytorium USA. Atrakcyjność ta może jednak wzrosnąć chociażby w związku z przyznaniem Polsce i Ukrainie prawa do organizacji Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej EURO 2012[142]. Atak taki mógłby być traktowany jako sukces taktyczny, gdyby atakującym udało się osiągnąć efekt zbliżony do hiszpańskiego[143]. Jego celem mogłaby stać się na przykład młodzież izraelska, odwiedzająca regularnie raz w roku miejsca *Holocaustu* i uczestnicząca w tak zwanym *Marszu Żywych.* Przemieszcza się ona po Polsce pociągami, licznymi autobusami i przebywa stale w tych samych miejscach, co stanowi potencjalnie łatwy obiekt ataku. Zamach taki miałby olbrzymi wydźwięk polityczno-propagandowy, dzięki jednoczesnemu zniszczeniu kilku celów za pomocą jednego aktu terroru – celu żydowskiego na terenie kraju, który jest bliskim sojusznikiem USA[144].

---

[138] Zjawisko to określane jest mianem terroru kryminalnego. Dostrzegalne jest przez wielu autorów. Na przykład: D. Deptała, *Zagrożenie atakami terrorystycznymi w Polsce*, [w:] V. Kwiatkowska-Darul, *Terroryzm* (red.), Wyd. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002, s. 123-128; K Jałoszyński, *Terroryzm czy terror kryminalny w Polsce*, Warszawa 2001, s. 37; T. Krzywda, *Percepcja nowych zagrożeń i ich wpływ na stabilizację i bezpieczeństwo Polski*, [w:] *Polska wobec terroryzmu*, Instytut Studiów Strategicznych, Kraków 2002, Z. 49, s. 34.

[139] J. Szafrański, *Współdziałanie jednostek obrony terytorialnej i policji w walce z terroryzmem*, WSPol., Szczytno 2004, s. 29. Porównaj artykuły: J. Bilkowska, V. Krasnowska, S Sieradzki, *Terror city*, [w:] *Wprost*, 19.01.2003 r., s. 26; V. Krasowska, P. Kudzia, G. Pawelczyk, *Polski kartel*, [w:] *Wprost*, 06.04.2003r., s. 26-28; S. Sulowski, R. Kasztelański, M. Przewoźniak, *Bomba na Wschodnim*, [w:] *Życie Warszawy*, 17/18.04.2004r.; M. Szostak, S. Sulowski, P. Krysiak, *Podwójny zamach*, [w:] *Życie Warszawy*, 30.09.2004r.; P. Borowiec, *Strzały na Wschodnim*, [w:] *Fakt*, 14.12.2004r.; *S.* Sulkowski, M. Szostak, *Te kule mogły trafić każdego*, [w:] *Życie Warszawy*, 14.12.2004 r.

[140] Porównaj rozważania: R. Machnikowski, *Scenariusze ataków na Polskę*, [w:] *ANGORA*, Nr 29 (787) 2005, s. 11; także: S. Miernik, *Edukacja antyterrorystyczna a zagrożenie przestępczością zorganizowaną i terroryzmem*, [w:] M. Kozub (red.), *Szkolenie młodzieży na potrzeby bezpieczeństwa państwa*, Materiały konferencyjne, Warszawa 2007, s. 129-131.

[141] *Zagrożenia atakami terrorystycznymi w Polsce 2006,* RAPORT, Centrum Studiów i Prognoz Strategicznych, [w:] http://www.specops.com.pl/CSiPS/artykuły;
Porównaj rozważania: R. Machnikowski, J. Michalak, K. Rękawek, (Aneks na rok 2008 do raportu), *Europejskie spiski al. Kaidy*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 5 (181) 2008, s. 26.

[142] Zabezpieczenie bezpieczeństwa tego przedsięwzięcia koordynuje Departament Bezpieczeństwa Publicznego MSWiA. Szerzej w: J. Gotowała (red. naukowy), *Terroryzm – rola sił zbrojnych w zwalczaniu zjawiska.* Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2006.

[143] R. Machnikowski, *Scenariusze ataków na Polskę*, [w:] *ANGORA*, Nr 29 (787) 2005, s. 11.

[144] R. Machnikowski, K. Rękawek, J. Michalak, M. Dziuba (Raport), *Przestrogi dla Polski*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 4 (169) 2007, s. 26.

Polska, ze względu na zdecydowanie słabszą pozycję na arenie międzynarodowej i relatywnie niewielką populację muzułmanów zamieszkującą na jej terytorium, otwiera drugą grupę państw europejskich zagrożonych działaniami Grup Separatystów Islamskich /GSI/[145]. Wielokrotnie przy tym deklarowano, że jest wiernym sojusznikiem koalicji, zaś deklaracje te zostały potwierdzone czynem, poprzez wspieranie amerykańskiej polityki na Bliskim Wschodzie i w Europie. Deklaracje te, wraz działaniami, zostały przez drugą stronę konfliktu dostrzeżone, a nazwa Polski pojawiła się w kilku islamistycznych dokumentach. Przykładem jest działalność na rzecz Afganistanu, gdzie występuje jako jedyny kraj NATO /poza USA i Wielką Brytanią/, który znacząco zwiększył swoje zaangażowanie militarne. Zostało to natychmiast zauważone przez Talibów - we wrześniu 2006 roku rząd polski otrzymał specjalne oświadczenie przestrzegające przed wysłaniem wojsk do Afganistanu[146].

Reasumując, należy zauważyć, że Polska, starając się prowadzić aktywną politykę zagraniczną, wyszła z cienia i pojawiła się na arenie globalnego konfliktu początku XXI wieku, określanego, jako *wojna z terroryzmem*, a swą proamerykańską polityką sprowadziła na siebie niebezpieczeństwo ataku terrorystycznego, przeprowadzonego przez globalne komórki islamistów.[147] Zagrożenie odwetowym atakiem terrorystycznym ze strony GSI są ustalenia raportów instytucji europejskich, w ramach pomocy niesionej na rzecz amerykańskiej Centralnej Agencji Wywiadowczej /z ang. *CIA*/. Zarówno Raport Rady Europy, przygotowany przez Dicka Marty'ego jak i Raport Parlamentu Europejskiego sporządzony przez Giovanniego Claudio Favę zarzuca Polsce, że schwytani przez CIA islamscy terroryści mogli być przetrzymywani na jej terytorium - najprawdopodobniej na terenie *Ośrodka Kształcenia Kadr Wywiadu* w Starych Kiejkutach koło Szczytna. Mimo, iż twierdzenie to nie jest poparte żadnymi dowodami i może być fałszywe – w oczach islamistów stawia Polskę w trudnej sytuacji i w bardzo niekorzystnym świetle[148].

Islamiści mogą również wybrać nasz kraj, gdyż ma on znikome doświadczenie w zwalczaniu międzynarodowego terroryzmu. Polska jest postrzegana przez islamistów jako miejsce, w którym można relatywnie łatwo prowadzić działalność operacyjną ze względu na wysoki poziom korupcji, niski poziom przygotowania instytucjonalnego na przeciwdziałanie zagrożeniom terrorystycznym, a także niski poziom postaw obywatelskich. Najważniejszym

---

[145] Tamże, s. 22.

[146] *Szerzej w: Zagrożenia atakami terrorystycznymi w Polsce 2006,* RAPORT, Centrum Studiów i Prognoz Strategicznych, [w:] http://www.specops.com.pl/CSiPS/artykuły; S. Miernik, *Edukacja antyterrorystyczna a zagrożenie przestępczością zorganizowaną i terroryzmem*, [w:] M. Kozub (red.), *Szkolenie młodzieży na potrzeby bezpieczeństwa państwa*, Materiały konferencyjne, Warszawa 2007, s. 129-131; R. Machnikowski, K. Rękawek, J. Michalak, M. Dziuba (Raport), *Przestrogi dla Polski* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 4 (169) 2007, s. 25.

[147] G. Indulski, M. Kęskrawiec, *Afganistan. Po co nam ta wojna?*, Wyd. Axel Springer Polska, Warszawa 2007, s. 26 - 27.

[148] R. Machnikowski, K. Rękawek, J. Michalak, M. Dziuba (Raport), *Przestrogi dla Polski* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 4 (169) 2007, s. 22.

partnerem służb specjalnych w ich antyterrorystycznej aktywności jest bowiem społeczeństwo[149]. Bardzo często jedyną szansą wykrycia spisku terrorystycznego będą spostrzeżenia ludzi postronnych. Wiedza polskich obywateli na temat sfer działania narodowych służb specjalnych jest nikła[150]. Pokutuje przy tym, brak świadomości pozytywnych dokonań tych instytucji, na polu walki z terroryzmem[151].

Wyniki prowadzonych badań wskazują, że w Polsce nie funkcjonuje spójny i jednolity system antyterrorystyczny. Niewątpliwie perspektywa wystąpienia aktów terrorystycznych odzwierciedla mało optymistyczne postrzeganie przez specjalistów żołnierzy i policjantów, stanu bezpieczeństwa w państwie, jako niezadowalającego i wymagającego gruntownej modernizacji /wykres 2.2/[152].

Koordynacja poszczególnych służb zwalczających terroryzm jest szczątkowa, a świadomość tego typu zagrożenia wśród decydentów - niska. Stan ten przypomina zatem sytuację w USA sprzed 11 września 2001 r., czyli brak zdolności i możliwości wykrycia zamachu terrorystycznego w fazie przygotowań. Jeżeli nie dokona się prewencyjnych aresztowań lub eliminacji potencjalnych zamachowców, kierownictwo państwa będzie musiało zmagać się ze skutkami zamachu[153]. Groźną sytuację pogłębia fakt, że pod względem zabezpieczeń przed atakami terrorystów odpowiednie służby są opóźnione w sposób niewspółmierny do rzeczywistości. Na amerykańskich lotniskach testuje się kamery, które automatycznie rozpoznają podejrzane osoby, porównując przechodniów ze zdjęciami z policyjnych archiwów – dane przekazując do dyspozytorów zintegrowanego systemu. W polskich realiach: każda ze służb ratunkowych ma odrębny system łączności. W całym kraju poszczególne komendy policji, jednostki straży pożarnych czy stacje pogotowia używają około 2 tys. różnego typu urządzeń, które nie mogą się między sobą komunikować[154].

Grono polskich specjalistów – przedstawia, aktualizuje i rozważa możliwe scenariusze ataku. By zobrazować skalę przewidywanych zagrożeń, a tym samym możliwy zakres zadań dla Wojsk Lądowych neutralizujących taką sytuację – na potrzeby niniejszej pracy dokonano niezbędnej selekcji i zaprezentowano poniżej, ważniejsze z nich:

— niewielki ładunek lub ładunki wybuchowe umieszczone w miejscach publicznych /lub przyniesione przez zamachowców samobójców/, takich jak na przykład tramwaje, autobusy, metro, centra handlowe, dworce, kościoły, stadiony;

---

[149] Porównaj: *Raport ABW* , [w:] http://wwwabwgov.pl/Raporty/raport _05.htm/.
[150] Szerzej w: S. Miernik, *Edukacja antyterrorystyczna a zagrożenie przestępczością zorganizowaną i terroryzmem*, [w:] M. Kozub (red.), *Szkolenie młodzieży na potrzeby bezpieczeństwa państwa*, Materiały konferencyjne, Warszawa 2007, s. 132-135.
[151] D. Szlachter, *Służby specjalne w walce z terroryzmem islamistów*, [w:] *Terroryzm*, Nr 1/2007, s. 22.
[152] Szerzej: J. Szafrański, *Współdziałanie jednostek obrony terytorialnej i policji w walce z terroryzmem*, WSPol., Szczytno 2004, s. 16-18.
[153] R. Machnikowski, *Scenariusze ataków na Polskę*, [w:] *ANGORA*, Nr 29 (787) 2005, s. 11.
[154] I. Ryciak, *Bezbronna Polska*, [w:] *Newsweek Polska*, Nr 28/2005, s. 17.

— duży ładunek wybuchowy umieszczony w ciężarówce lub furgonetce[155] /możliwy zamach samobójczy/, zaparkowanej lub wjeżdżającej w ważny budynek użyteczności publicznej czy budynki użytkowane przez cudzoziemców /biura, ambasady/;

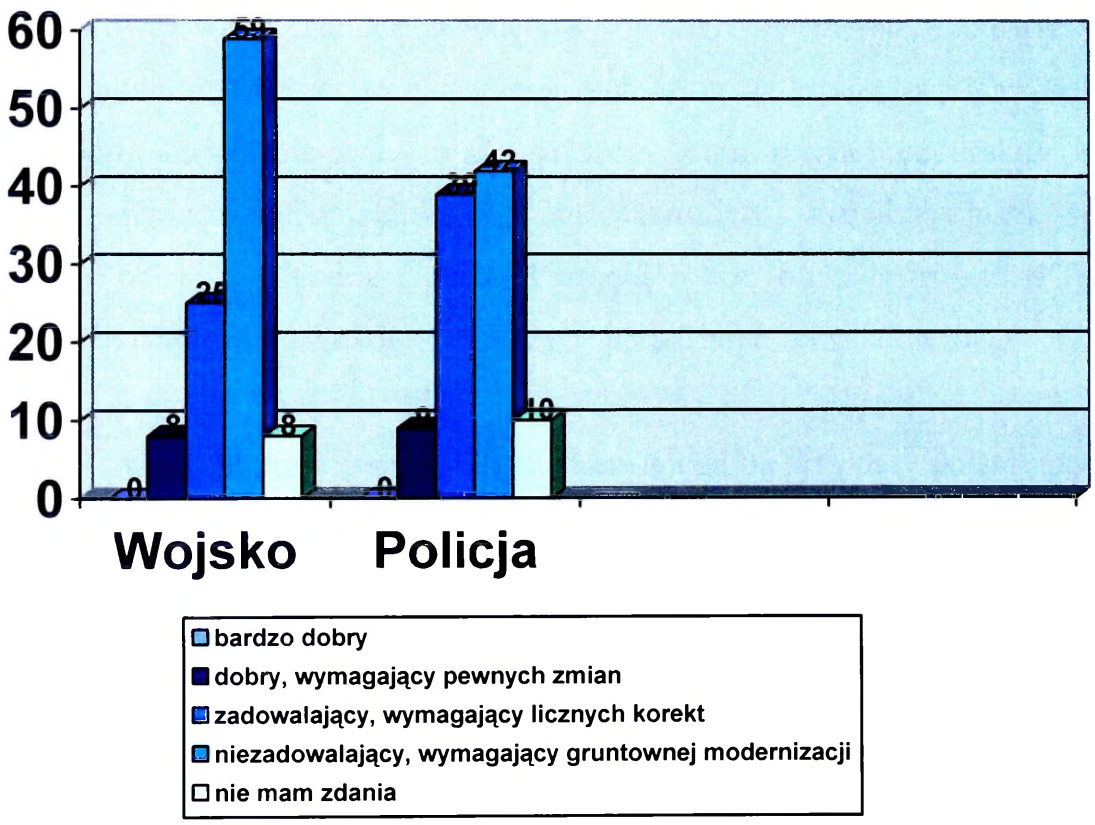
— złożona sytuacja zakładnicza w dużym obiekcie publicznym, takim jak teatr, szkoła, szpital[156];

— porwanie samolotu, atak samolotu na budynek, zestrzelenie samolotu rakietą przeciwlotniczą, atak na lotnisko, port lub niebezpieczne instalacje przemysłowe, porwanie statku pasażerskiego, zatrucie ujęć wody, tak zwany *blackout* /wyłączenie prądu/, użycie broni chemicznej, biologicznej lub radiologicznej;

— inny atak, w chwili obecnej niewyobrażalny[157].

Wykres 2.2. Opinia respondentów dotycząca stanu bezpieczeństwa państwa w kontekście zagrożeń terrorystycznych

Źródło: J. Szafrański, *Współdziałanie jednostek obrony terytorialnej i policji w walce z terroryzmem*, WSPol., Szczytno 2004 r.

Dokonanie wskazanych powyżej zamachów wymaga, co najmniej pomocy logistycznej ze strony osób stale zamieszkujących Polskę, ale może być wykonane przez grupę, która przygotuje

[155] Atak porównywalny do zamachów w Bejrucie /1983/, Oklahoma City /1995/, Nairobi i Dares Salaam /1995/, Bali /2002/ czy w Iraku; Porównaj rozważania w: M. Magierowski, *Kronika krwawych zamachów*, [w:] *Newsweek Polska* /Specjalny Raport/, nr 28/2005, s. 10-13.

[156] Atak porównywalny do zamachów w Rosji - w Budionnowsku /1995/, na Dubrowce /2002/ lub w Biesłanie /2004/; Porównaj rozważania w: M. Magierowski, *Kronika krwawych zamachów*, [w:] *Newsweek Polska* /Specjalny Raport/, nr 28/2005, s. 10-13.

[157] Szerzej w: R. Machnikowski, *Scenariusze ataków na Polskę*, [w:] *ANGORA*, Nr 29 (787) 2005, s. 11-12.

się do zamachu poza naszym krajem i przedostanie się na jego terytorium dopiero w fazie realizacji. Najbardziej prawdopodobne wydają się być w tym kontekście Niemcy. Celem ataku byłaby najprawdopodobniej próba wpłynięcia na werdykt wyborczy Polaków i *wsparcie* tych sił politycznych, które deklarują chęć natychmiastowego wycofania polskiego kontyngentu wojskowego i krytykują zaangażowanie kraju u boku USA. Trudno stwierdzić, czy taki efekt udałoby się terrorystom osiągnąć ze względu na dużą niestabilność polskiego życia politycznego. Prawdopodobne jest jednak, że pewne siły polityczne zechciałyby zdyskontować taką tragedię, krytykując rząd i obalając go odpowiedzialnością za zamach, tak jak stało się to w Hiszpanii[158]. Można zatem sądzić, że najbardziej newralgicznym okresem byłby czas do wyborów parlamentarnych, gdyż możliwe byłyby większe korzyści polityczne[159].

Powyższy ciąg myślowy zawiera bardzo duży procent prawdopodobieństwa, wynikający chociażby z faktu zamachu na ambasadora RP w Iraku - generała Edwarda Pietrzyka. Polska znalazła się zatem na pierwszej linii *wojny terrorystycznej*. Z punktu widzenia prowadzonych badań zasadnym jest podkreślenie, że sprawcy zastosowali technikę wojskową, tak zwany improwizowany ładunek wybuchowy /z ang. *Improvised Explosive Device - IED*/. A*idiki*[160] /żargonowe określenie/, są obecnie najskuteczniejszą bronią irackich rebeliantów w walce z siłami koalicji. To właśnie one, a nie ostrzał z broni ręcznej czy rakiet lub moździerzy, spowodowały najwięcej ofiar wśród sił amerykańskich, wywołują także tragiczne skutki wśród żołnierzy polskich. Generał Edward Pietrzyk i trzej funkcjonariusze BOR odnieśli rany, a kolejny z nich zginął od takiego typowego urządzenia zainstalowanego na poboczu ulicy, którą jechali[161].

Takim i innym zagrożeniom podlegać zatem mogą na przykład polskie przedstawicielstwa zagraniczne lub kontyngenty wojskowe, realizujące misje poza granicami kraju. Zagrożenie związane z terroryzmem odnosi się, jak również wskazano, do terytorium Polski gdzie wyselekcjonować można cztery zasadnicze grupy, które będą najbardziej narażone na ataki terrorystyczne: władze rządowe; wojsko, policja, służby specjalne; przedsiębiorstwa państwowe i prywatne oraz ludność.

---

[158] 11 marca 2004 r. w Madrycie w wyniku czterech eksplozji na stacjach kolejowych zginęło 198 osób, ponad 1500 zostało rannych; Patrz: M. Magierowski, *Kronika krwawych zamachów*, [w:] *Newsweek Polska* /Specjalny Raport/, nr 28/2005, s. 11. Rozważania szerzej w: A. Łapa, *Armia jutra – przyszłość bez przyszłości?*,[w:] M. Cieślarczyk, A. Dębska, *Wojsko wobec wyzwań współczesnego świata*, AON, Warszawa 2005, s. 149.

[159] R. Machnikowski, *Scenariusze ataków na Polskę*, [w:] *ANGORA*, Nr 29 (787) 2005, s. 11.

[160] Typowy IED: w Iraku i Afganistanie stosowane są różne techniki ich podkładania. Celem są niemal zawsze pojazdy sił międzynarodowych, lokalnej armii policji oraz zagranicznych najemników. W pierwszym z tych krajów, ładunek jest głównie mocowany przy drodze – w stercie kamieni, śmieci, gruzie, ziemi, opuszczonym samochodzie – i odpalany przez przewód elektryczny. Eksplozja uderza w bok pojazdu tak, by zabić lub zranić jadących nim ludzi. W Afganistanie natomiast, ładunki są podkładane na drodze i podpalane poprzez mechanizm naciskowy - przypominają klasyczne miny albo wręcz są minami. Fala uderzeniowa uszkadza wtedy spód pojazdu. Szerzej w: J. Garstka, *Polscy saperzy w Afganistanie*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 10/2006, s. 24- 31; M. Malinowski, *Afgańskie miny pułapki*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5(005)/2007, s. 43-47.

[161] A. Talag, *Polska na linii ognia (walka z terroryzmem czy ze zbrojną rebelią?)*,[w:] *Terroryzm*, Nr 1/2007, s. 3.

W konkluzji prowadzonych rozważań należy stwierdzić, że charakter ewentualnych ataków terrorystycznych oraz związanych z nimi działań mogących się im skutecznie przeciwstawić, stawia przed Wojskami Lądowymi specjalne wymagania związane z działalnością tych wojsk prowadzoną na obszarze kraju i poza jego granicami. Mogą być one poszerzone o inne, wynikające z przynależności Polski do struktur NATO oraz członkostwa w ONZ. Grupa zadań obwarowana porozumieniami międzynarodowymi może obejmować zadania militarne i niemilitarne, realizowane poza granicami kraju, zadania o charakterze pokojowym wykonywane w ramach misji pokojowych, operacji mających na celu przywrócenie /wymuszenie/ pokoju oraz w operacjach, mających na celu likwidację zagrożeń terrorystycznych. Zakłada się, że wojna przeciwko terroryzmowi nie może być ograniczona tylko do terytorium państw wspomagających terroryzm lub na terytorium, których występują organizacje terrorystyczne. Powinna być prowadzona na trzech podstawowych płaszczyznach:

— zewnętrzny militarny, który obejmowałby działania wojenne toczone na wrogim terytorium;
— wewnętrzny, czyli operacja antyterrorystyczna i działania prewencyjne na terytorium własnego kraju;
— międzynarodowy, obejmujący działania polityczne na rzecz wsparcia operacji antyterrorystycznej oraz ograniczenia poparcia w świetle dla działań terrorystycznych, a także ograniczenia zasobów dostępnych terrorystom[162].

Na pierwszej z wymienionych płaszczyzn mogą być użyte jednostki Wojsk Lądowych, które nie są wyspecjalizowane w działaniach antyterrorystycznych, a których zakres zadań będzie następujący:

— ochrona i obrona obiektów zagrożonych atakami grup terrorystycznych i przestępczych;
— izolowanie rejonów, w których mogą bazować grupy terrorystyczne i przestępcze;
— blokowanie możliwych kierunków przenikania terrorystów i grup przestępczych;
— sukcesywne zdobywanie informacji o możliwych atakach z jednostek /oddziałów/ wyspecjalizowanych w działaniach antyterrorystycznych[163].

Do realizacji zadań wymienionych na drugiej płaszczyźnie należy założyć, że główną rolę będą spełniały siły specjalne, a Wojska Lądowe wykonywać będą zadania wspierające polegające na:

— osłonie obiektów militarnych oraz użyteczności publicznej;
— organizowaniu blokad na możliwych kierunkach podejść grup terrorystycznych i przestępczych;
— udziale w okrążeniu grup w przypadku ich lokalizacji;

---

[162] Porównaj: W. Kaczmarek (red.), *Przygotowanie wojsk lądowych do działań w świetle perspektywicznych wyzwań. „PERSPEKTYWA"*, AON, Warszawa 2008, s. 95.

[163] A. Cygan, *Działania grup zadaniowych Wojsk Lądowych w sytuacjach kryzysowych* (rozprawa doktorska), AON, Warszawa 2007, s. 35-37; Porównaj: B. Szulc, *Zadania wojsk lądowych w walce z terroryzmem*,[w:] A. Tomaszewski (red.), *Operacje i zadania wojsk lądowych na obszarze kraju*, AON, Warszawa 2001, s. 142.

być wspierane w założeniu przez wojska obrony terytorialnej. Ten rodzaj wojsk, jak oceniano, byłby najodpowiedniejszym do prowadzenia defensywnych działań antyterrorystycznych[170].

Znawcy zagadnienia, w tym J. Szafrański, wskazują, że jednostki wojskowe powinny być głównym podmiotem każdej operacji o charakterze militarnym, na przykład podczas zwalczania grup terrorystycznych, prowadzących działania dywersyjne. Natomiast w operacjach o charakterze niemilitarnym, typu uwalnianie zakładników czy likwidacja skutków zamachu terrorystycznego, podejmowanych przez Policję, powinny wspierać te działania zarówno siłami, jak i środkami niezbędnymi do likwidacji lub neutralizacji powstałego zagrożenia[171]. J. Semik, zajmując się problemami związanymi ze stanem zagrożenia terroryzmem w Polsce, wskazał, że pilnego rozwiązania wymagają: przygotowanie do wspólnych działań jednostek specjalnych *GROM* i Żandarmerii Wojskowej[172]; użycie *zwykłych* pododdziałów wojska do działań ochronnych w wypadku zagrożenia licznych kategorii obiektów lub obiektów rozległych; wykorzystania pododdziałów medycznych, chemicznych oraz saperskich w wypadku poważnego zagrożenia terrorystycznego w stosunku do ludności lub obiektów cywilnych, nawet wtedy, gdy używane narzędzie lub sposób działania nie ma charakteru militarnego; umożliwienie działania pododdziałów antyterrorystycznych policji /AT/ na terenie obiektów wojskowych w wypadku zagrożenia terrorystycznego; uzgodnienie wspólnego systemu zarządzania w odniesieniu do zagrożenia terroryzmem[173].

W badanym kontekście ważne pozostają możliwości bojowe Wojsk Lądowych w zwalczaniu zagrożeń terrorystycznych. Są to możliwości tak ogniowe, jak i manewrowe. Na możliwości ogniowe składają się poszczególne rodzaje uzbrojenia, ich ilość i umiejętność wykorzystania. Na przykład w określonej sytuacji wydzielony pododdział może prowadzić tak zwany ogień zaporowy w celu opóźnienia działań lub izolacji grupy terrorystycznej. Wykorzystana może być nie tylko podstawowa broń strzelecka pododdziałów, lecz również środki przeciwlotnicze /na przykład do niszczenia pojazdów grup terrorystycznych/, których nie posiada Policja. Warte podkreślenia są również zdolności manewrowe pododdziałów Wojsk Lądowych,

---

[170] K. Jałoszyński, *Koncepcja współczesnych działań antyterrorystycznych* (rozprawa habilitacyjna), *Zeszyty Naukowe AON* (dodatek), Warszawa 2003, s. 124.

[171] J. Szafrański, *Współdziałanie jednostek obrony terytorialnej i policji w walce z terroryzmem*, WSPol., Szczytno 2004, s. 125.

[172] Żandarmeria Wojskowa /ŻW/ jest integralną częścią SZ RP. Przeznaczona jest do ochrony porządku publicznego na terenach i obiektach jednostek wojskowych oraz w miejscach publicznych. Realizuje ponadto zadania w zakresie ochrony życia i zdrowia ludzi oraz mienia wojskowego przed zamachami, a także zadania w dziedzinie zwalczania klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidowania ich skutków. Czynnie uczestniczy w akcjach poszukiwawczych, ratowniczych i humanitarnych, mających na celu ochronę życia, zdrowia oraz mienia. Współdziała z polskimi oraz zagranicznymi organami i służbami właściwymi w sprawach bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz policjami wojskowymi. Swoje zadania realizuje poprzez czynności operacyjno-rozpoznawcze, czynności ochronne, zabezpieczające i na zlecenie sądów, prokuratur, organów administracji oraz samorządu terytorialnego; Szerzej w: *Ustawa z 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych*, Dz.U. Nr 123, poz. 1353.

[173] J. Semik, *Wydarzenia w Iraku a stan zagrożenia terroryzmem w Polsce*, [w:] *Irak 2004 ku normalności*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2004, s. 86.

które wyrażają się szybkością w przemieszczaniu sił i środków, sprawnością w zorganizowaniu ugrupowania bojowego i możliwością wykonania skutecznego manewru na zagrożone rejony.

Istotne są także możliwości przeprowadzenia neutralizacji terenu skażonego środkami radiacyjnymi, biologicznymi czy chemicznymi. Żołnierze są wyposażeni indywidualnie w środki neutralizacji skażeń, co sprawia, że mogą oni natychmiast prowadzić działania militarne w strefie skażonej. Posiadanie nowoczesnego sprzętu neutralizacji skażeń umożliwia również wykorzystanie pododdziałów Wojsk Lądowych w bezpośrednich działaniach ratowniczych oraz w fazie do przywracania stanu sprzed zdarzenia. W działaniach tych poza skutecznym wspomaganiem akcji ratowniczych należy wskazać na inne możliwości wyspecjalizowanych pododdziałów, na przykład wojskowych saperów, którzy mogą uczestniczyć w rozpoznaniu minersko-pirotechnicznym[174], pod kątem na przykład ujawnienia niezdetonowanych ładunków. Ważne są również i inne możliwości Wojsk Lądowych, chociażby w zakresie rozpoznania i lokalizacji grup terrorystycznych.

Z powyższego wynika, że Wojska Lądowe posiadają sprzęt, wyposażenie, potencjał i wstępne przygotowanie do podejmowania działań o charakterze antyterrorystycznym na każdym etapie ich występowania, czyli zarówno na etapie profilaktyki i prewencji, jak i reakcji, czy ścigania. Brak jest jednakże wypracowanej koncepcji sposobów użycia Wojsk Lądowych oraz innych sił systemu obronnego państwa w okresie kryzysu związanego z zagrożeniem terrorystycznym[175].

Zaprezentowane powyżej wnioski uprawniają do określenia, że do działań realizacyjnych, mogą być użyte z Wojsk Lądowych pododdziały ogólnowojskowe. Wskazane jest, by w szkoleniu wojsk, szczególnie zmechanizowanych, uwzględnić zagadnienia związane z przygotowaniem do tego typu działań. Zauważono bowiem już wcześniej, że w wypadku nasilenia się ataków terrorystycznych pododdziały specjalne i policyjne – antyterrorystyczne nie będą miały możliwości same przeciwstawić się tym atakom i uczestniczyć w ich likwidacji. Należy zakładać, że pododdziały Wojsk Lądowych w obszarze swojej odpowiedzialności będą często zmuszone do samodzielnego wykonywania zadań. Pojawia się zatem konieczność szkolenia i przygotowania pododdziałów na szczeblu taktycznym do realizacji zadań związanych z likwidacją grup terrorystycznych i przestępczych[176].

---

[174] Minerskie Patrole Oczyszczania Terenu /MPOT WP/ prowadzą neutralizację materiałów i urządzeń wybuchowych pochodzenia wojskowego oraz z okresu działań wojennych. W ich skład wchodzą wytypowani i wyszkoleni żołnierze jednostek inżynieryjnych Wojsk Lądowych i Marynarki Wojennej. Obecnie w SZ RP działa 35 patroli WL oraz 2 patrole i 2 grupy minersko-morskie MW. Szerzej w: W. Gabis, *Minerskie patrole oczyszczania*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 4/2000, s. 35-36.

[175] K. Jałoszyński, *Koncepcja współczesnych działań antyterrorystycznych* Rozprawa habilitacyjna, Zeszyty Naukowe AON (dodatek), Warszawa 2003, s. 46-48.

[176] A. Cygan, *Działania grup zadaniowych Wojsk Lądowych w sytuacjach kryzysowych* (rozprawa doktorska), AON, Warszawa 2007, s. 35-37.

Otwartym problemem jest, jak to się ma do dotychczasowych uregulowań formalnoprawnych w Polsce. Poniżej, w niezbędnym dla potrzeb pracy zestawie, zaprezentowano wybór istotnych dla badanej tematyki materiałów.

Decyzja o określeniu rodzaju kryzysu oraz użyciu sił zbrojnych leży zawsze w gestii władz cywilnych. Po zdefiniowaniu zagrożenia w kontekście zagrożenia militarnego lub niemilitarnego, realizowane są poszczególne przedsięwzięcia na odpowiednich szczeblach. W Siłach Zbrojnych RP opracowano i wdrożono na wszystkich szczeblach dowodzenia *Plan użycia oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych.* Do tego planu załączone są również plany szczegółowe, precyzujące zasady użycia sił i środków w różnych niemilitarnych sytuacjach kryzysowych. Wśród nich występuje *Plan udziału Sił Zbrojnych RP w obronie przed terroryzmem.* Zgodnie z tym planem, w nakazanych reżimach czasowych, utrzymywane są siły i środki wydzielane do przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym oraz likwidacji skutków aktów terroru. Zasadniczymi siłami wydzielanymi do przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym są elementy rozpoznania wojskowego, jednostki specjalne, elementy systemu obrony powietrznej z dyżurnymi środkami lotnictwa myśliwskiego oraz środki transportu powietrznego do przerzutu sił specjalnych oraz inne pododdziały bojowe. Siły Zbrojne RP są przygotowane do przeciwdziałania naruszeniom przestrzeni powietrznej oraz zagrożeniom terroryzmu powietrznego, a także ataku terrorystycznego na obiekty naziemne[177].

W przypadku ataku terrorystycznego na obiekty naziemne, wydzielone siły i środki Sił Zbrojnych RP mogą realizować trzy grupy zadań: bezpośrednie akcje antyterrorystyczne, osłonę rejonu działań antyterrorystycznych i wsparcia akcji, izolacje rejonu działań antyterrorystycznych, w tym zadania z zakresu ochrony, zabezpieczenia medycznego i łączności oraz zadania porządkowe.

Do realizacji powyższych zadań określono stosowne siły i środki, mogące podjąć działania w krótkim czasie. Ponadto do likwidacji skutków ataków terrorystycznych Siły Zbrojne RP utrzymują w gotowości do działania wyspecjalizowane jednostki ratownictwa /wojska chemiczne, wojska inżynieryjne, wojska obrony terytorialnej/ oraz pododdziały wojskowej ochrony przeciwpożarowej[178].

Mimo, że problem walki z terroryzmem jest bardzo poważnie traktowany, a zadania w tym zakresie dla Polski wynikają nie tylko z uwarunkowań wewnętrznych, zewnętrznych i doktryny militarnej NATO, to brak jest wypracowanej koncepcji sposobów użycia Wojsk Lądowych oraz innych sił systemu obronnego państwa w okresie kryzysu, związanego z zagrożeniem terrorystycznym[179]. Nie wypracowano również zorganizowanego systemu kierowania działaniami

---

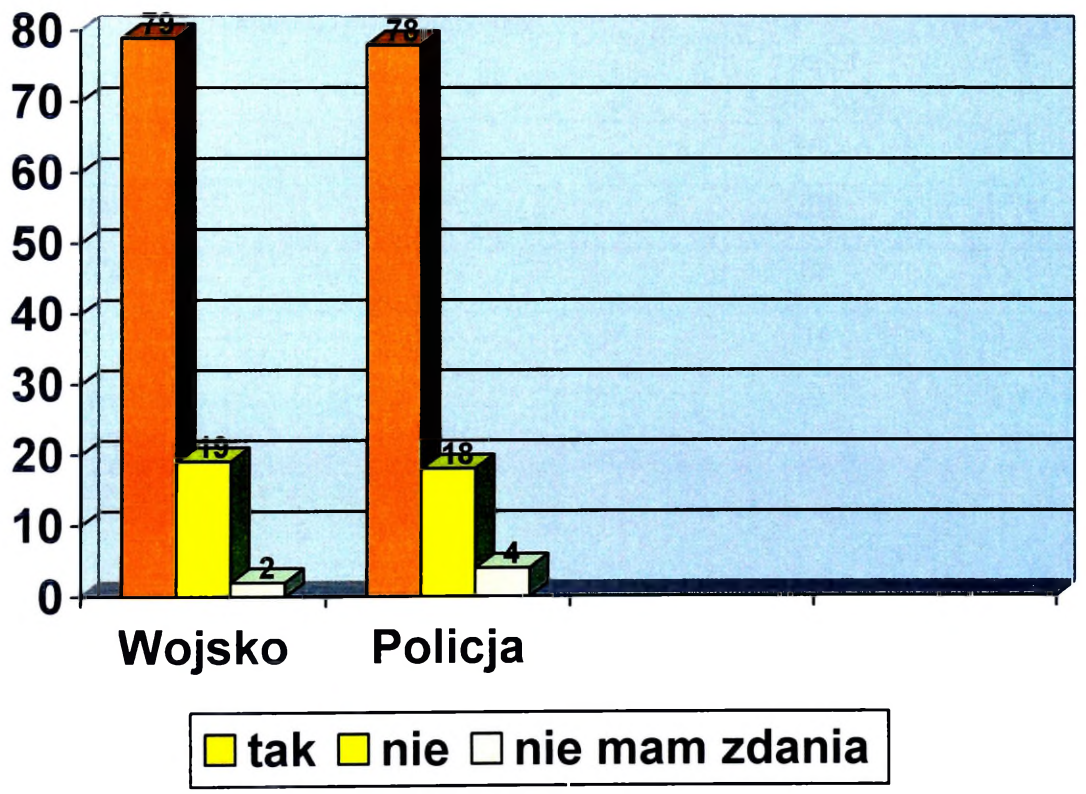
[177] Z. Piątek, *Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego*, AON, Warszawa 2006, s. 109-110.
[178] Szerzej: A. Skrabacz, *Ratownictwo w III RP. Ogólna charakterystyka*, AON, Warszawa 2004, s. 60-67.
[179] K. Jałoszyński, *Koncepcja współczesnych działań antyterrorystycznych* Rozprawa habilitacyjna, *Zeszyty Naukowe AON* (dodatek), Warszawa 2003, s. 48.

antyterrorystycznymi, w którym byłby jeden ośrodek decyzyjny zdolny kierować siłami i środkami innych resortów. Możliwość wykorzystania Sił Zbrojnych RP do wspierania Policji w ramach działań o charakterze niemilitarnymi, w którym mieści się przeciwdziałanie terroryzmowi i zwalczanie go, jak również użycie sił policyjnych w działaniach prowadzonych przez wojsko umożliwia w Polsce jedynie *rozporządzenie Rady Ministrów z 5 marca 1991 roku w sprawie szczegółowych zasad i warunków użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa lub niebezpiecznego zakłócenia porządku publicznego oraz zasad użycia broni palnej przez te jednostki*[180].

Z powyższych rozważań w sposób jednoznaczny wynika, że władze państwowe, resorty siłowe, w tym Siły Zbrojne, mimo świadomości powagi sytuacji, nie dysponują skutecznym i skoordynowanym systemem antyterrorystycznym[181]. Konieczność zapewnienia krajowi skutecznej osłony przed ewentualnym atakiem terrorystycznym jest niezbędna. Powyższe potwierdza J. Szafrański w swoich badaniach przeprowadzonych wśród kadry oficerskiej wojska i policji. Wyniki pokazują, że według opinii respondentów istnieje duże prawdopodobieństwo wystąpienia w Polsce zagrożeń terrorystycznych.

Wykres 2.3. Opinia respondentów na temat możliwości wystąpienia zagrożeń terrorystycznych w Polsce

Źródło: J. Szafrański, *Współdziałanie jednostek obrony terytorialnej i policji w walce z terroryzmem*; WSPol., Szczytno 2004 r.

[180] Dz.U. z 1991 r. Nr 26, poz. 104 z późn. zm.

[181] Porównaj rozważania: R. Machnikowski, J. Michalak, K. Rękawek, (Aneks na rok 2008 do raportu), *Europejskie spiski al Kaidy*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 5 (181) 2008, s. 26-30.

Pośrednio wskazuje się również na możliwość zaistnienia ataków terrorystycznych o charakterze międzynarodowym, jako swoistej reakcji na polityczno-militarne zaangażowanie Polski w zwalczaniu międzynarodowego terroryzmu[182]. Wyniki te obrazuje wykres 2.3.

Wymienione efekty badań nie straciły na aktualności mimo upływu kilku lat. Badania ankietowe autora, z roku 2008, przeprowadzone wśród żołnierzy Wojsk Lądowych wskazały, że w ich ocenie prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia zwanego terroryzmem jest duże. Badani typowali terroryzm tuż po takich zagrożeniach jak: kataklizmy, kryzysy i konflikty lokalne. Tym samym dla badanych prawdopodobieństwo wystąpienia terroryzmu jest znacznie większe, niż prawdopodobieństwo wystąpienia wojny i agresji zbrojnych[183].

Ponadto badanym zadane zostało pytanie wprost dotyczące prawdopodobieństwa wystąpienia zagrożenia atakami terrorystycznymi. Wyniki odpowiedzi respondentów przedstawia tabela 2.4.

Tabela 2.4. Struktura odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy wśród zidentyfikowanych zagrożeń uznał(a)by Pan(i) ataki terrorystyczne za prawdopodobne?

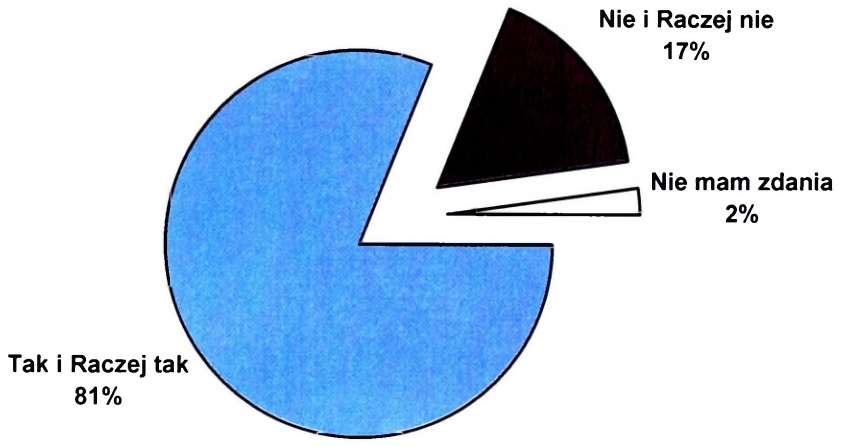
Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi respondentów	N[184] - liczba obserwacji	Odpowiedzi w %
Tak	148	33,7
Raczej tak	208	47,4
Raczej nie	60	13,7
Nie	14	3,2
Nie mam zdania	9	2,1

[182] Szerzej: J. Szafrański, *Współdziałanie jednostek obrony terytorialnej i policji w walce z terroryzmem*, WSPol., Szczytno 2004, s. 16-18.
[183] Porównaj: dane zawarte w Rozdziale 2.2: tabela 2.2.; wykres 2.1.
[184] *N* oznacza populację /liczbę obserwacji/, czyli liczbę ankietowanych, którzy udzielili odpowiedzi na pytanie w ankiecie.

Wykres 2.4. Odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy wśród zidentyfikowanych zagrożeń uznał(a)by Pan(i) ataki terrorystyczne za prawdopodobne?

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowana większość badanych /81%/ uznaje zagrożenie atakami terrorystycznymi za wysoce prawdopodobne wśród zidentyfikowanych już zagrożeń, które wymienione zostały w analizowanym pytaniu ankietowym. Rozkład odpowiedzi przedstawiony został na wykresie 2.4. W przeprowadzonych badaniach zapytano również, jaka jest w opinii respondentów, ocena świadomości żołnierzy pododdziałów Wojsk Lądowych w zakresie prawdopodobieństwa zaistnienia zagrożenia atakami terrorystycznymi /tabela 2.5./.

Tabela 2.5. Struktura odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy w Pana(i) ocenie żołnierze pododdziałów Wojsk Lądowych zdają sobie sprawę z możliwości zaistnienia ataków terrorystycznych?

Źródło: opracowanie własne.

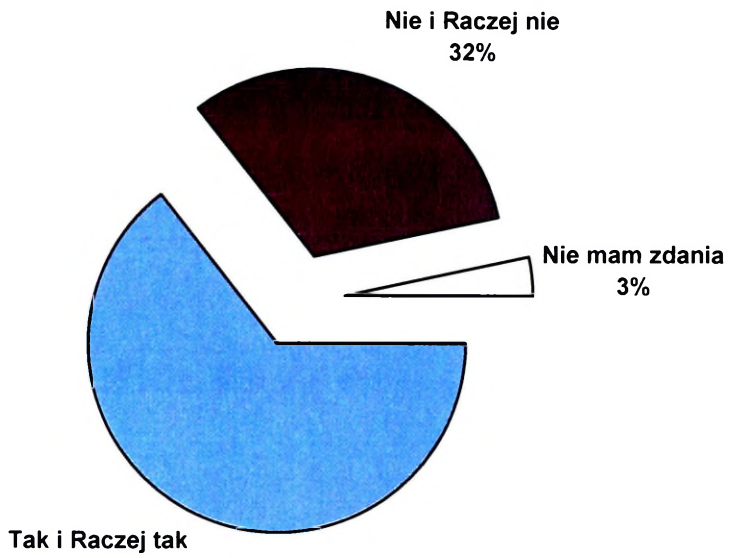
Odpowiedzi respondentów	N – liczba obserwacji	Odpowiedzi w %
Tak	77	17,5
Raczej tak	207	47,0
Raczej nie	117	26,6
Nie	25	5,7
Nie mam zdania	14	3,2

Ankietowani w większości /65%/ ocenili, że żołnierze Wojsk Lądowych zdają sobie sprawę z możliwości zaistnienia takiego zagrożenia /wykres 2.5/.

Wykres 2.5. Odpowiedzi na pytanie ankietowe:

Czy w Pana(i) ocenie żołnierze pododdziałów Wojsk Lądowych zdają sobie sprawę z możliwości zaistnienia ataków terrorystycznych?

Źródło: opracowanie własne.

Jednocześnie warto zwrócić uwagę na fakt, że spośród 439 badanych, którzy udzielili odpowiedzi na pytanie ankietowe, aż 76,9% nie było bezpośrednio ofiarą, ani świadkiem zagrożeń terrorystycznych. Wyniki badań przedstawiają tabela 2.6 i wykres 2.6.

Tabela 2.6. Struktura odpowiedzi na pytanie ankietowe:

Czy spotkał(a) się Pan(i) z przejawami zagrożeń terrorystycznych?

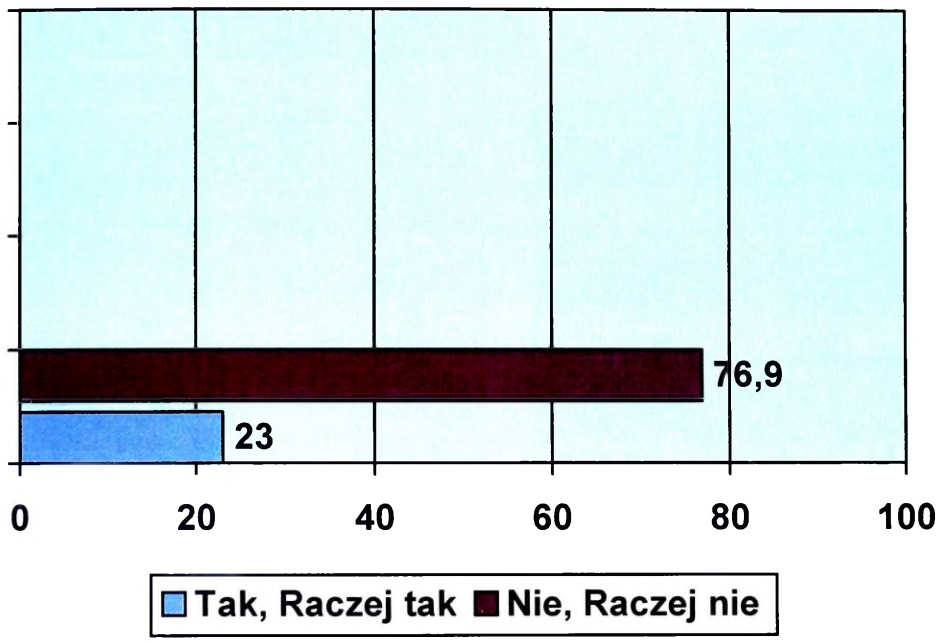
Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi respondentów	N – liczba obserwacji	Odpowiedzi w %
Tak	60	13,7
Raczej tak	41	9,3
Raczej nie	124	28,2
Nie	214	48,7

Wykres 2.6. Odpowiedzi (w %) na pytanie ankietowe:

Czy spotkał(a) się Pan(i) z przejawami zagrożeń terrorystycznych?

Źródło: opracowanie własne.

Podoficerowie, stanowiący najliczniejszą grupę z badanej populacji /57,9%/, w porównaniu do wszystkich respondentów, najczęściej wybierali odpowiedź *nie*. Oficerowie młodsi wskazywali odpowiedzi *raczej tak* /39%/ i *raczej nie* /38,7%/. Natomiast oficerowie starsi wskazywali zdecydowanie na odpowiedź *tak* /15,3%/. Zatem najmniejszą styczność z przejawami zagrożeń terrorystycznych wykazywali podoficerowie, natomiast największą oficerowie starsi. Dane te obrazuje tabela 2.7.

Należy zaznaczyć, że pośród badanych, którzy udzielili odpowiedzi *tak* /13,6%/ na pytanie: *Czy spotkal(a) się Pan(i) z przejawami zagrożeń terrorystycznych?* szczególnie często, w porównaniu do wszystkich respondentów, takiej odpowiedzi udzielali badani ze stażem służby w przedziale 5–10 lat /19,6%/. Natomiast odpowiedź *nie* /48,7%/ na powyższe pytanie, szczególnie często udzielana była przez badanych, ze stażem służby powyżej 15 lat /52,3%/. Badani ze stażem służby do 5 lat oraz w przedziale 10 – 15 lat najczęściej udzielali odpowiedzi *raczej tak*. Respondenci ze stażem w przedziale 5 – 10 lat wybierali najczęściej odpowiedź *tak*, a badani ze stażem powyżej 15 lat odpowiedź *nie*.

Tabela 2.7. Rozkład, w porównaniu ze stopniem wojskowym badanych,[185] przy odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy spotkał(a) się Pan(i) z przejawami zagrożeń terrorystycznych?

Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	podoficer	oficer młodszy	oficer starszy	razem
Tak	31	19	9	**59**
	52,5%	32,2%	15,3%	**100,0%**
	12,3%	13,5%	21,4%	**13,6%**
Raczej tak	23	16	2	**41**
	56,1%	39,0%	4,9%	**100,0%**
	9,1%	11,3%	4,8%	**9,4%**
Raczej nie	68	48	8	**124**
	54,8%	38,7%	6,5%	**100,0%**
	27,0%	34,0%	19,0%	**28,5%**
Nie	130	58	23	**211**
	61,6%	27,5%	10,9%	**100,0%**
	51,6%	41,1%	54,8%	**48,5%**
Razem	**252**	**141**	**42**	**435**
	57,9%	**32,4%**	**9,7%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Zatem można byłoby wnioskować, że z przejawami zagrożeniami terrorystycznymi najczęściej mieli styczność badani ze stażem służby 5–10 lat, natomiast najmniej – ze stażem powyżej 15 lat służby. Powyższe przedstawia tabela 2.8.

Z przeprowadzonych badań wynika, że z przejawami zagrożeń terrorystycznych najczęściej spotkali się badani, którzy brali udział dwa razy i więcej w misjach pokojowych i operacjach reagowania kryzysowego /40% badanych spośród tych, którzy udzielili odpowiedzi *tak* na pytanie ankietowe/. Natomiast najmniejszą styczność z przejawami zagrożeniami terrorystycznymi mieli badani, którzy nie brali udziału w żadnej misji pokojowej czy też operacji reagowania kryzysowego /56,8% badanych spośród tych, którzy udzieli odpowiedź *nie* na pytanie ankietowe/.

[185] Wyniki procentowe /suma % w kolumnie/ udzielonych odpowiedzi przez respondentów w rozbiciu na stopień wojskowy różni się nieznacznie od wyników ogółu respondentów, gdyż nie każdy z badanych zaznaczył posiadany przez siebie stopień wojskowy.

Tabela 2.8. Rozkład, w porównaniu ze stażem służby badanych, przy odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy spotkał(a) się Pan(i) z przejawami zagrożeń terrorystycznych?

Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	do 5 lat	5 - 10 lat	10 - 15 lat	powyżej 15 lat	razem
Tak	7	22	11	19	**59**
	11,9%	37,3%	18,6%	32,2%	**100,0%**
	7,0%	19,6%	14,9%	12,8%	**13,6%**
Raczej tak	12	12	8	9	**41**
	29,3%	29,3%	19,5%	22,0%	**100,0%**
	12,0%	10,7%	10,8%	6,0%	**9,4%**
Raczej nie	34	23	23	43	**123**
	27,6%	18,7%	18,7%	35,0%	**100,0%**
	34,0%	20,5%	31,1%	28,9%	**28,3%**
Nie	47	55	32	78	**212**
	22,2%	25,9%	15,1%	36,8%	**100,0%**
	47,0%	49,1%	43,2%	52,3%	**48,7%**
Razem	**100**	**112**	**74**	**149**	**435**
	23,0%	**25,7%**	**17,0%**	**34,3%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Tabela 2.9. Rozkład, w porównaniu do udziału badanych w misjach pokojowych i operacjach reagowania kryzysowego, przy odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy spotkał(a) się Pan(i) z przejawami zagrożeń terrorystycznych?

Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	nie był	jeden raz	dwa razy i więcej	razem
Tak	9	30	20	**59**
	15,3%	50,8%	33,9%	**100,0%**
	3,1%	30,0%	40,0%	**13,5%**
Raczej tak	23	15	3	**41**
	56,1%	36,6%	7,3%	**100,0%**
	8,0%	15,0%	6,0%	**9,4%**
Raczej nie	92	19	13	**124**
	74,2%	15,3%	10,5%	**100,0%**
	32,1%	19,0%	26,0%	**28,4%**
Nie	163	36	14	**213**
	76,5%	16,9%	6,6%	**100,0%**
	56,8%	36,0%	28,0%	**48,7%**
Razem	**287**	**100**	**50**	**437**
	65,7%	**22,9%**	**11,4%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Badani, którzy nie uczestniczyli w misjach i operacjach reagowania kryzysowego najczęściej zaznaczali odpowiedź *nie* /76,5%/, natomiast respondenci uczestniczący w misjach przynajmniej jeden raz, wybierali najczęściej odpowiedź *tak* /50,8% - udział jeden raz, 33,9% - udział dwa razy i więcej/. Dane te obrazuje tabela 2.9.

Na styczność z przejawami zagrożeń terrorystycznych najczęściej wskazywali oficerowie starsi, badani ze stażem służby 5–10 lat, którzy brali udział dwa razy i więcej w misjach pokojowych i operacjach reagowania kryzysowego. Natomiast najmniejszą styczność wskazywali badani – podoficerowie, ze stażem powyżej 15 lat służby, którzy nie uczestniczyli w misjach i operacjach reagowania kryzysowego. Jednocześnie zdecydowana większość badanych, szczególnie ta, która nie uczestniczyła w misjach pokojowych i operacjach reagowania kryzysowego, nie spotkała się z przejawami zagrożeń terrorystycznych.

Reasumując, badani wskazali, że wystąpienie zagrożeń atakami terrorystycznymi jest wysoce prawdopodobne, a żołnierze pododdziałów Wojsk Lądowych w większości mają świadomość możliwości wystąpienia takiego zagrożenia. Mając świadomość, że przedstawione zasady, warunki i płaszczyzny nie wyczerpały całości zagadnień dotyczących Wojsk Lądowych w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi, to synteza materiałów teoretycznych oraz wnioski z badań pozwoliły określić platformy, stanowiące istotny punkt odniesienia do kolejnych rozważań dotyczących szkolenia tej części Sił Zbrojnych.

ROZDZIAŁ 3.

Szkolenie Wojsk Lądowych

3.1. Założenia ogólne

Badając, w ujęciu historycznym, szerokie spektrum wydarzeń wojennych, jawi się oczywisty wniosek, że od najdawniejszych czasów armia pozostając sytuacyjnie w czasie pokoju, przygotowywała się do wojny[186]. Wyniki analizy literatury przedmiotu wskazują, że wojskowością i szkoleniem w zakresie rzemiosła wojennego zajmowano się od czasów najdawniejszych. *Metody wojskowe* Sun Pina, czy też *Sztuka wojny* autorstwa Sun Tzu, nie tylko od dwóch i pół tysiącleci kierunkowały chińską sztukę wojenną, ale i również znalazły zastosowanie w doktrynach wielu armii na świecie[187]. Wielu autorów analizowanych prac przyjmowało również w zgodny sposób, że wczesne znamiona działalności dydaktycznej można napotkać już w okresie starożytności, natomiast dydaktyka, jako nauka o nauczaniu i wychowaniu, rozwinęła się dopiero w dobie *renesansu*. Rozwój dydaktyki ogólnej nie szedł jednak w parze z rozwojem dydaktyki wojskowej. Inspiracją dla rozwoju i doskonalenia działalności szkoleniowej stanowiły toczone bitwy i wojny, a główną przesłanką kształtowania się określonych koncepcji był rozwój sztuki wojennej w danym okresie historycznym. O dydaktyce wojskowej jako nauce, której głównym celem jest szkolenie[188], zaczęto pisać zaledwie od kilkudziesięciu lat, a niewątpliwy wpływ na zasadnicze przeobrażenia w tym zakresie miały wydarzenia I i II wojny światowej. W efekcie doszło do wielu zmian w szkoleniu wojskowym, a koniecznością okazało się objęcie tym szkoleniem nie tylko formacji wojskowych i pozamilitarnych, ale także na wypadek wojny całych społeczeństw[189].

Powyższe przyjęło postać złożonych przedsięwzięć dydaktycznych, na które współcześnie zaczęły składać się, między innymi sprawna organizacja i realizacja szkolenia. Przedsięwzięcia te

---

[186] Marcus Tullius Cicero w listach do Attyka /łac. *Epistulea Attici*/ użył słynnego określenia: *Jeżeli pragniesz pokoju, gotuj się do wojny* /łac. *Si vis pacem, para bellum*/. Szerzej w: I. Lewandowski, J. Wikarjak, *Elementa sermonis latini*, PWN, Warszawa 1983, s. 138.

[187] Szerzej w: Sun Tzu, Sun Pin, *Sztuka wojny*, Wyd. HELION, Gliwice 2004, s. 9-13.

[188] Na potrzeby niniejszej pracy przyjęto, że termin *szkolenie* będzie odpowiadał terminowi *nauczanie*, natomiast termin *kształcenie* będzie odnoszony do *procesu szkolenia* prowadzonego w wyższym szkolnictwie wojskowym, czy wojskowych ośrodkach szkolenia /Porównaj: K. Krakowski, *Szkolenie dowództw wojsk lądowych SZ RP*, AON, Warszawa 2007, s. 12/. Warto podkreślić, że według zapisów w *Doktrynie szkolenia Sił Zbrojnych RP* /Patrz: *Doktryna szkolenia Sił Zbrojnych RP DD/7*, Ministerstwo Obrony Narodowej, SG WP, Warszawa 2005/ szkolenie jest podstawowym zadaniem sił zbrojnych w czasie pokoju i zasadniczym przedsięwzięciem decydującym o nabyciu wiedzy i umiejętności. Działalność ta umożliwia przygotowanie dowództw /sztabów/ i wojsk do organizowania oraz prowadzenia działań operacyjno taktycznych w czasie kryzysu, konfliktu zbrojnego czy wojny. Pod pojęciem *szkolenia sił zbrojnych* rozumiemy całokształt planowanej działalności dydaktyczno-wychowawczej w wojsku, prowadzony w celu kształtowania wysokich walorów bojowych, stanów osobowych, przygotowujących ich do działań w strukturach pokojowych i wojennych sił zbrojnych.

[189] J. Halik, *Teoria ćwiczeń wojsk lądowych,* AON, Warszawa 1991, s. 21-23.

stały się możliwe do osiągnięcia tylko dzięki funkcjonowaniu systemu[190] szkolenia określonego jako pewna całość. Całość ta, wyróżniona z otaczającej rzeczywistości szkoleniowej, ma za zadanie służyć założonym celom. Zawiera zbiór części składowych, z określonym wpływem relacji i powiązań między nimi[191].

W tym miejscu warto wskazać, że tworzone systemy szkolenia zawsze były zdominowane aktualnie panującą doktryną militarną państwa oraz doktryną wojskową jego sił zbrojnych. Przekształcenia takie dokonywały się również w Polsce. Analizując dostępny obszar danych należy stwierdzić, że aspektem pierwotnym dla przemian w szkoleniu polskich Sił Zbrojnych, stał się przymusowy ich udział w Układzie Warszawskim /UW/[192], będący wtórną konsekwencją, nie tylko rozstrzygnięć po II wojnie światowej, lecz również sytuowania kraju w tak zwanym bloku wschodnim. Tym samym, kształtujący się system szkolenia, w znaczący sposób przepojony był ideologią i doktryną ówczesnego Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Miało to z kolei istotny wpływ na problematykę szkoleniową, która nawiązywała z konieczności nie do potrzeb narodowych, lecz do szerokiego spektrum zadań narzucanych przez dowództwo UW[193].

Transformacja Polski[194] i towarzysząca jej zmiana układu politycznego zadecydowały o stworzeniu odpowiedniej do nowej rzeczywistości doktryny obronnej państwa, a także doktryny wojskowej. Z oczywistych względów scharakteryzowane na potrzeby niniejszej pracy przemiany, nie pozostały bez wpływu na kształt systemu szkolenia polskich Sił Zbrojnych, a tym samym Wojsk Lądowych. Zasadniczym modyfikacjom poddano cele szkolenia, jego treści, a także stosowane formy i metody. Nabrały one tempa po zaproszeniu Polski przez NATO do udziału

---

[190] Wg autora pracy, spośród wielu definicji *systemu*, na potrzeby szkolenia wojsk, kompleksowo rzecz ujmuje ta, w której system zdefiniowano jako: *wszelki skoordynowany wewnętrznie wykazujący określoną strukturę układ elementów, który widziany od zewnątrz jest całością, a rozpatrywany od wewnątrz – zbiorem, do którego przynależność warunkują związki wzajemnej zależności między wszystkimi jego elementami. Ogół elementów systemu /w tym rozumieniu/ nazywa się jego składem, a ogół relacji /związków/ między elementami uwarunkowanych przez ich przynależność do systemu – jego strukturą; zespół sposobów /metod/ działania, wykonywania złożonych czynności; całokształt zasad organizacyjnych, ogół norm i reguł obowiązujących /stosowanych/ w jakiejś dziedzinie; całościowy uporządkowany zespół zadań powiązanych ze sobą określonymi stosunkami logicznymi, w tym znaczeniu nazywana jest każda teoria metodologiczni poprawna i dotycząca dostatecznie obszernego fragmentu rzeczywistości* /Patrz: *Słownik podstawowych terminów wojskowych*, MON, Warszawa 1977, s. 32/.

[191] Zagadnienia dotyczące *systemu szkolenia* podejmuje wielu autorów. Znawca problemu, A. Juncewicz, określa, że rzeczywistość szkoleniowa postrzegana jest przez współczesną naukę w sposób całościowy. Jednakże w badaniach całości bardzo złożonych zachodzi potrzeba wyodrębniania z nich mniejszych całości /części/ ze względu na zadania i powiązania między nimi. To z kolei stwarza potrzebę posługiwania się ogólnym pojęciem, określającym zbiory elementów powiązane ze sobą odpowiednimi relacjami. Tym pojęciem jest *system*. Podejście systemowe odznacza się bardzo dużą przydatnością do badania obiektów i procesów przygotowania oraz prowadzenia walki zbrojnej, a więc także procesu szkolenia operacyjno-taktycznego i bojowego. Szerzej w: A. Juncewicz, *System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2006, s. 33.

[192] Układ Warszawski /oficjalna nazwa: *Układ o Przyjaźni, Współpracy i Pomocy Wzajemnej*/, związek wojskowy państw Europy Środkowej i Wschodniej pozostający pod wpływem ZSRR. Pakt podpisano 14 maja 1955 r. w Warszawie. Istniał do 1 lipca 1991r. Szerzej w: M. Boszczyk (red.), *Układ Warszawski*, Wyd. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, Kielce 2006.

[193] Rys historyczny szkolenia wojskowego w Polsce szerzej w: J. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *Formy i metody szkolenia dowództw wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 7-30.

[194] Przemiana polityczna i gospodarcza Polski dokonała się w roku 1989. Szerzej w: J. Główczyk, *Społeczno-ekonomiczne skutki transformacji ustrojowej w Polsce,* WSSE Fundacja Innowacja, Warszawa 2002.

w programie *Partnerstwo dla Pokoju*[195]. Pozyskano wtedy nowoczesny zakres wiedzy oparty na założeniach strategicznych i szkoleniowych Sojuszu, co w efekcie końcowym, pozwoliło ukierunkować proces szkolenie ku zasadniczym przemianom[196]. Na marginesie warto zaznaczyć, że wśród opisywanych zmian, dla Wojsk Lądowych duże znaczenie miało opracowanie *Regulaminu działań taktycznych wojsk lądowych*, zbieżnego w treściach z *Doktryną prowadzenia działań przez jednostki NATO* /dokument NATO sygnowany: *ATP-35(B)*/[197].

Współcześnie główne kierunki szkolenia dowództw /sztabów/ i wojsk w czasie pokoju określiła *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP,* skonkretyzowana w *Strategii wojskowej RP* i stosowne do nich, opracowane narodowe oraz sojusznicze dokumenty operacyjne. Zgodnie z nimi w warunkach pokoju polskie Siły Zbrojne, jak każda armia, wchodząca w skład Sojuszu Północnoatlantyckiego /NATO/, podjęła działania szkoleniowe w oparciu o własny narodowy system szkolenia. Definicję i strukturę systemu szkolenia zapisano w *Doktrynie szkolenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej* /sygnowany: *DD/7*/. Przedstawiono ją jako celowo i dynamicznie działający układ elementów /obejmujących między innymi podmioty szkolenia, cele, treści, formy i metody szkolenia, bazę szkoleniową/ ściśle ze sobą powiązanych i wzajemnie na siebie oddziałujących, zapewniających przygotowanie kadry, dowództw /sztabów/ i wojsk oraz rezerw osobowych do realizacji zadań stojących przez siłami zbrojnymi. Zasadniczymi podmiotami procesu szkolenia, w tak określonym systemie szkolenia, stali się żołnierze zawodowi /kandydaci na żołnierzy zawodowych/, żołnierze zasadniczej służby wojskowej oraz żołnierze rezerwy, a w ujęciu instytucjonalnym dowództwa i sztaby oraz związki taktyczne, oddziały i pododdziały /równorzędne/[198].

W ramach NATO nie stworzono zintegrowanego systemu szkolenia. Określono natomiast pewne standardy, sygnowane przez Naczelne Dowództwo Połączonych Sił Zbrojnych. Powyższe zostało ustanowione w celu ujednolicenia poziomu przygotowania dowództw /sztabów/ i wojsk państw członkowskich do funkcjonowania w ramach struktur wielonarodowościowych, oraz stosowania przez nie tych samych procedur postępowania, sformalizowanych dokumentów i regulaminów walki. Konsekwencją powyższego stała się kompatybilność i interoperacyjność armii NATO z jednoczesną koniecznością przestrzegania w praktyce szkoleniowej ogólnie przyjętych dyrektyw, powstałych w oparciu o doświadczenia sił lądowych poszczególnych państw, a zwłaszcza Stanów Zjednoczonych[199].

---

[195]Powyższe nastąpiło w roku 1994. Był to znaczący krok Polski, w drodze do członkowstwa, w NATO.

[196]Szerzej w: R. Jakubczak, B. E. Bonisławska, *Ewolucja funkcji sił zbrojnych w środowisku międzynarodowym*, [w:] M. Cieślarczyk, A. Dębska, *Wojsko wobec wyzwań współczesnego* świata, AON, Warszawa 2005, s. 137-139. Także w: J. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *Formy i metody szkolenia dowództw wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 175-176.

[197] Szerzej w: J. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 17-19.

[198]*Doktryna szkolenia Sił Zbrojnych RP DD/7*; Ministerstwo Obrony Narodowej, SG WP, Warszawa 2005, s. 8.

[199] W. Ślemp, *Organizacja szkolenia w oddziale Wojsk Lądowych*, AON, Warszawa 1999, s. 7.

Tym samym i w Polsce zaczęły obowiązywać ogólne dyrektywy szkoleniowe dla Sił Zbrojnych, zatem również i dla jednostek Wojsk Lądowych[200]. W dyrektywach tych ujęto następujące komponenty:

— szkolenie wojsk zgodnie z doktryną NATO[201];

— szkolenie broni połączonych[202];

— szkolenie w prowadzeniu walki[203];

— szkolenie z gotowości bojowej[204];

— szkolenie ukierunkowane[205];

— współzawodnictwo szkoleniowe[206];

— szkolenie doskonalące[207];

— szkolenie wieloszczeblowe[208];

— odpowiedzialność za szkolenie[209].

Powracając do systemu szkolenia Wojsk Lądowych, jako do układu dynamicznie działających współelementów, należy wskazać jego istotne części składowe. Znawcy problemu ogólnie twierdzą, iż występują w nim cztery zasadnicze filary /podsystemy/, realizowane w płaszczyznach strukturalnych i z podziałem na korpusy osobowe:

— profesjonalne przygotowanie kadry, realizowane w uczelniach, szkołach i ośrodkach szkolenia;

— szkolenie dowództw /sztabów/, realizowane od szczebla batalionu do szczebla korpusu;

— szkolenie wojsk, którego głównym modułem szkoleniowym jest batalion /dywizjon/;

— wychowanie wojskowe /kształtowanie morale/[210].

---

[200] J. Halik, W. Ślemp, A. Juncewicz, *Podstawowe dyrektywy szkoleniowe oraz procedury przygotowania i prowadzenia ćwiczeń w wojskach lądowych*, AON, Warszawa 2000, s. 10-11.

[201] Oznacza to stosowanie ujednoliconych procedur oraz form, metod i sposobów działania w przygotowaniu dowództw i wojsk do prowadzenia operacji w różnych sytuacjach w składzie międzynarodowym i samodzielnie.

[202] Oznacza to przygotowanie do wspólnych działań wszystkich rodzajów wojsk oraz służb logistycznych jednocześnie.

[203] Oznacza to, że celem szkolenia operacyjno-taktycznego dowództw i bojowego wojsk jest zdobycie określonego poziomu umiejętności niezbędnych na współczesnym polu walki.

[204] Oznacza to, że dowódcy wszystkich szczebli jednostek bojowych i wsparcia są odpowiedzialni za nieustanne utrzymanie standardów /norm/ gotowości bojowej, składów osobowych oraz uzbrojenia i sprzętu.

[205] Oznacza to, że jednostki przygotowują się w procesie szkolenia do realizacji zadań na czas kryzysu, konfliktu, wojny lub misji pokojowej stosownie do przeznaczenia lub otrzymanych zadań, a odpowiedzialność za kierowanie procesem szkolenia ponoszą dowódcy tych jednostek.

[206] Oznacza to, że jest stosowane na wszystkich szczeblach, rozwija motywację dowódców i żołnierzy, wyzwalając w nich potrzebę ciągłego doskonalenia umiejętności, inicjatywy oraz zaangażowania w szkolenie.

[207] Oznacza to skuteczne uzupełnianie szkolenia podstawowego /zasadniczego/; polega na planowaniu dodatkowych zajęć indywidualnych i zespołowych w celu utrzymania wysokiego poziomu zdolności bojowej jednostek /dowództw i pododdziałów/.

[208] Oznacza to włączanie do zamierzeń szkoleniowych /głównie ćwiczeń/ dwóch i więcej szczebli dowodzenia; zobowiązuje dowódców maksymalne /zgodnie z kompetencyjnym zakresem odpowiedzialności szkoleniowej/ do planowania i realizacji szkolenia dowództw oraz pododdziałów jednocześnie na kolejnych szczeblach organizacyjnych; pozwala to na najefektywniejsze wykorzystanie czasu szkolenia i przeznaczonych na ten cel środków.

[209] Oznacza to nałożony na każdego z dowódców obowiązek należytego przygotowania do walki /misji/ swoich podwładnych, a tym samym do realizacji zadań w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

[210] J. Halik, *System szkolenia wojsk lądowych SZ RP*, AON, Warszawa 2001, s. 3. Patrz także: załącznik nr 10. Porównaj: A. Juncewicz, *System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2006, s. 34-35.

W przypadku wyróżnionego powyżej profesjonalnego przygotowania kadr wskazać należy, iż jego podmioty kształcone są następująco:

— kształcenie oficerów – poprzez AON, WAT, WSO;

— kształcenie podoficerów - poprzez centra, szkoły podoficerskie;

— kształcenie szeregowych zawodowych – w centrach szkolenia;

— kształcenie szeregowych zasadniczej służby wojskowej – specjalistów w ośrodkach szkolenia[211].

Wśród wymienionych powyżej podsystemów przyjmuje się jednak, że zasadniczą rolę spełniają szkolenia dowódczo-sztabowe i pododdziałów[212].

Reasumując, należy zatem stwierdzić, że istota szkolenia Wojsk Lądowych polega na ciągłym, ustawicznym rozszerzaniu wiedzy oraz doskonaleniu umiejętności, by osiągnąć zasadniczy cel[213] szkolenia, jakim jest przygotowanie dowództw i wojsk do zdobycia i utrzymania wymaganych zdolności operacyjnych, przygotowanie żołnierzy zawodowych i zasadniczej służby wojskowej oraz żołnierzy rezerwy do realizacji zadań zgodnie z kompetencjami i obowiązkami, wynikającymi z zajmowanych stanowisk służbowych i przydziałów mobilizacyjnych.

Z celu głównego wynikają cele szczegółowe szkolenia, które można zlokalizować w sferze działań militarnych i w sferze działań niemilitarnych. W jednym i drugim obszarze można wyróżnić cele szkoleniowe przewidziane do osiągnięcia, w związku z działaniami na terenie kraju i poza jego granicami. Zatem w sferze działań militarnych na terytorium kraju będzie to: wszechstronne przygotowanie do planowania, organizowania i prowadzenia działań strategicznych i operacyjno-taktycznych; utrzymanie wysokiej sprawności do rozwiązywania złożonych problemów kryzysowych oraz likwidacji konfliktów zbrojnych o małej skali. Natomiast poza granicami kraju: przygotowanie do udziału w operacjach wojskowych na obszarze zainteresowania NATO w ramach obrony kolektywnej; nabywanie umiejętności w realizacji zadań wynikających z planowania i prowadzenia operacji reagowania kryzysowego poza obszarem NATO oraz utrzymanie gotowości do udziału w misjach pokojowych prowadzonych pod patronatem ONZ, OBWE, UE lub NATO[214].

---

[211] K. Krakowski, *Szkolenie dowództw wojsk lądowych SZ RP*, AON, Warszawa 2007, s. 54-58.

[212] Szerzej w: A. Juncewicz, *System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2006. Także w: K. Krakowski, *Szkolenie dowództw wojsk lądowych SZ RP*, AON, Warszawa 2007, s. 58.

[213] Przez *cel* rozumiemy: świadomie założone skutki, które pragnie się osiągnąć przez funkcjonowanie systemu kształcenia. W funkcjonowaniu systemu szkolenia wojskowego osiągane są cele: *jednostkowe* i *systemowe*. Celami *jednostkowymi* podmiotów systemu szkolenia są między innymi: zdobycie kwalifikacji odpowiadających zdolnościom i potrzebom wykonywania obowiązków na zajmowanym stanowisku służbowym, zainteresowaniom i zamiłowaniom, wdrożenie do samoedukacji oraz osiąganie satysfakcji z pracy twórczej. Celami *systemowymi* są natomiast: przygotowanie dowództw i wojsk oraz rezerw osobowych do osiągnięcia i utrzymania wymaganych zdolności operacyjnych oraz do realizacji zadań wynikających z przeznaczenia bojowego, a także osiągnięcie i utrzymanie stopnia zdolności bojowej określonych jako: zdolność do przerzutu, działań na miejscu oraz wsparcia krajowego. Porównaj: J. Wołejszo, *Szkolenie wojsk lądowych – doskonalenie systemu*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 2(76)2007, s. 174-175.

[214] J. Halik, *System szkolenia wojsk lądowych Sił Zbrojnych RP w czasie pokoju*, AON, Warszawa 2002, cz. II, s. 33. Porównaj z: *Program szkolenia organów dowodzenia Sił Zbrojnych RP na lata 2001-2006*, SG WP, Warszawa 2001, s. 7.

Analogicznie rzecz ujmując, w sferze działań niemilitarnych na terytorium kraju będzie to: przygotowanie do udziału w edukacji obronnej społeczeństwa oraz przygotowanie kadr administracji rządowej i samorządowej szczebla wojewódzkiego, powiatowego i gminnego; wypracowanie, doskonalenie zasad, sposobów działania oraz współdziałania między dowództwami poszczególnych szczebli organizacyjnych sił zbrojnych RP, a terenową administracją rządową i samorządową w zakresie likwidacji skutków klęsk żywiołowych, katastrof, skażeń ekologicznych. Natomiast poza granicami kraju: przygotowanie wytypowanych jednostek /oddziałów/ lub oficerów do pełnienia funkcji rozjemczych lub obserwatorów w ramach misji pokojowych ONZ; utrzymanie gotowości do niesienia pomocy w ramach likwidacji skutków klęsk żywiołowych, a także humanitarnej na terytorium państw sojuszu lub najbliższym otoczeniu Polski[215].

Wnioskując z powyższego elementami systemu szkolenia polskich Wojsk Lądowych są:

— cele i treści szkolenia;
— kadra szkoląca, czyli dowódcy określonych szczebli dowodzenia;
— szkoleni, czyli tak zwany podmiot[216] szkolenia: żołnierze, oficerowie dowództw /sztabów/, dowódcy;
— formy organizacyjne i metody szkolenia;
— środowisko /baza materialna/ w postaci obiektów i urządzeń szkoleniowych, a także techniczne środki dydaktyczne oraz organizacja procesu szkolenia.

Wszystkie te elementy oddziałują na siebie, składając się na realizację założonych celów szkolenia[217].

Z punktu widzenia prowadzonych badań należy dodatkowo zaznaczyć, że główne kierunki i cele szkolenia w cyklu wieloletnim określane są przez Szefa Sztabu Generalnego WP. Lokalizuje się je w *Programie Rozwoju Sił Zbrojnych RP* oraz modyfikuje w kolejnym cyklu planistycznym. Szczegółowe zadania w obszarze szkolenia formułuje, uwzględniając propozycje innych komórek organizacyjnych, szef właściwego do posiadanych kompetencji Generalnego Zarządu SG WP i ujmuje w planie funkcjonalnym. W cyklu rocznym zasadnicze cele szkoleniowe i zadania – na poziomie strategicznym - każdorazowo ujmowane są w *Dyrektywie Szefa Sztabu Generalnego WP do działalności Sił Zbrojnych RP*. Na tej podstawie Dowódcy Rodzajów Sił

---

[215] J. Halik, *System szkolenia wojsk lądowych Sił Zbrojnych RP w czasie pokoju*, AON, Warszawa 2002, cz. II, s. 33-34.

[216] W szerszym ujęciu, przyjmując jako punkt wyjścia klasyfikację według stopnia złożoności *podmiotu* systemu szkolenia, należy wyróżnić: podmiot *niezłożony* i podmioty *złożone*. Podmiot *niezłożony* /jednostkowy/ stanowią: dowódcy, instruktorzy, oficerowie, podoficerowie, żołnierze, w tym obywatele pozostający na przydziałach mobilizacyjnych /żołnierze rezerwy/ oraz pracownicy wojska. Podmiotami *złożonymi* są: pododdziały, oddziały, związki taktyczne, dowództwa, terenowe organa administracji wojskowej oraz jednostki organizacyjne nie należące do wymienionych, a podlegające właściwym szczeblom dowodzenia WL, funkcjonujące w czasie pokoju i mobilizacji, realizujące zadania w czasie kryzysu i wojny. Porównaj: *Doktryna szkolenia Sił Zbrojnych RP DD/7*; Ministerstwo Obrony Narodowej, SG WP, Warszawa 2005, s. 8. Także rozważania: K. Krakowski, *Szkolenie dowództw wojsk lądowych SZ RP*, AON, Warszawa 2007, s. 17-19; J. Wołejszo, *Szkolenie wojsk lądowych – doskonalenie systemu*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 2(76)2007, s. 174-175.

[217] J. Halik, *Kierunki przebudowy i modernizacji oraz szkolenia Sił Zbrojnych RP w latach 2001-2006*, AON, Warszawa 2001, s. 14. Patrz także: załącznik nr 10 i nr 11.

Zbrojnych RP w swoich rozkazach i wytycznych, stosownie do posiadanych kompetencji, określają zadania szkoleniowe dla podległych wojsk - na poziomie operacyjnym[218].

Synteza pozyskanych do niniejszej pracy materiałów pozwoliła na wyprowadzenie ogólnych wniosków, że szkolenie oddziałów i pododdziałów Wojsk Lądowych w aspekcie organizacyjnym i merytorycznym kształtowane jest szeregiem wydawnictw normatywnych przygotowywanych na poziomie Sztabu Generalnego WP i Dowództwa Wojsk Lądowych oraz na poziomie ustaleń /zarządzeń/ dowódców i sztabów, którym bezpośrednio podlegają. Nie bez znaczenia jest także wykorzystanie fachowej literatury wojskowej, w tym z zakresu sztuki operacyjnej i taktyki, użycia oddziałów i pododdziałów Wojsk Lądowych w walce, a także literatury cywilnej, w tym dotyczącej aspektów kierowania zespołami ludzkimi oraz dydaktyki.

Największą wagę mają dokumenty sygnowane przez Sztab Generalny WP. Są wytycznymi dla szczegółowych uregulowań szkoleniowych w poszczególnych rodzajach Sił Zbrojnych i rodzajach wojsk. Najważniejszym dokumentem, z maja 2005 r.[219], jest wymieniana wcześniej *Doktryna szkolenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej DD/7.*[220] Mimo wcześniejszego sygnalizowania jej zawartości, warto w tym miejscu zaznaczyć, w jak ważny sposób określa organizację i funkcjonowanie systemu szkolenia:

— wskazuje, jak zapewnić optymalny poziom wyszkolenia Sił Zbrojnych RP;

— normuje ten system i zasadnicze obszary procesu szkolenia;

— ustala sposób prowadzenia szkolenia;

— precyzuje zadania szkoleniowe na poszczególnych poziomach dowodzenia;

— wskazuje na rolę działalności wychowawczej;

— określa uprawnienia oraz odpowiedzialność poszczególnych szczebli dowodzenia za przygotowanie dowództw, sztabów i wojska do działania zgodnie z przeznaczeniem[221].

---

[218] J. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 20-21.

[219] Koncepcja opracowania nowej Doktryny szkolenia SZ RP powstała w listopadzie 2002 r. w Zarządzie Doktryn i Szkolenia SZ Oddział Szkolenia Wojsk Sztabu Generalnego WP. Powołano następnie Zespół Autorski, a w okresie od czerwca 2003 r. do sierpnia 2004 r. dokonano konsultacji i uzgodnień we wszystkich instytucjach związanych z przedmiotową publikacją. Do kwietnia 2005 r. zredagowano i przesłano do uzgodnienia końcową wersję z uwzględnieniem zapisów Strategii Wojskowej RP.
Szerzej w: Z. Mochocki, *Ogólne założenia doktryny szkoleniowej SZ RP*, [w:] J. Wołejszo (red.), *Współczesne uwarunkowania systemu szkolenia Wojsk Lądowych Sił Zbrojnych RP*, AON, Warszawa 2005, s. 77-79.

[220] Przyczyny opracowania nowej doktryny związane były ze zmianą zagrożeń w systemie bezpieczeństwa narodowego, a w szczególności: przeorientowanie zadań operacyjnych związanych z obroną terytorium kraju, na rzecz działań antyterrorystycznych i przeciwdziałania zagrożeniom asymetrycznym oraz działań stabilizacyjnych realizowanych poza terytorium kraju; nowe zobowiązania państwa – członka NATO; nowa *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP* i *Strategia Wojskowa RP*- nowe misje i zadania sił zbrojnych; nowe zasady pragmatyki kadrowej, wzrost uzawodowienia SZS RP oraz wprowadzenie 9-cio miesięcznej zasadniczej służby wojskowej; zmiany strukturalno-organizacyjne wynikające z konieczności dostosowania wielkości, organizacji i wyposażenia sił zbrojnych do rzeczywistych potrzeb i możliwości społeczno-ekonomicznych państwa; wprowadzenie szerokich zmian w systemie szkolnictwa wojskowego.
Szerzej w: Z. Mochocki, *Ogólne założenia doktryny szkoleniowej SZ RP,* [w:] J. Wołejszo (red.), *Współczesne uwarunkowania systemu szkolenia Wojsk Lądowych Sił Zbrojnych RP*, AON, Warszawa 2005, s. 77.

[221] Patrz: *Doktryna szkolenia Sił Zbrojnych RP DD/7*, Ministerstwo Obrony Narodowej, SG WP, Warszawa 2005.

Adresatami doktryny są dowódcy i sztaby poziomów operacyjnego i taktycznego oraz placówki szkolnictwa wojskowego. W doktrynie najważniejszą rolę w procesie szkolenia przypisuje się dowódcom, na których nałożono odpowiedzialność za poziom wyszkolenia podległej mu bezpośrednio struktury organizacyjnej w myśl zasady *dowodzisz – szkolisz – odpowiadasz*. Zasada ta, poza odpowiedzialnością, szkolenie podwładnych traktuje priorytetowo, a zarazem pozostawia swobodę doboru szczegółowych treści szkoleniowych, form i metod osiągania zakładanych celów[222].

Szczególnie ważnym zapisem doktrynalnym jest określenie czasu szkolenia pododdziałów. Szkolenie pododdziałów zawodowych realizowane jest w cyklu 18 miesięcy, natomiast szkolenie pododdziałów z żołnierzami zasadniczej służby wojskowej realizuje się w wymiarze 9 miesięcy[223]. Obejmuje ono szkolenie specjalisty – do 3 miesięcy /w tym miesiąc szkolenia podstawowego, jednolity w całych SZ RP/, które realizowane jest w centrach lub ośrodkach szkolenia oraz w wybranych jednostkach wojskowych oraz 6-miesięczne szkolenie w jednostkach wojskowych w ramach zgrywania pododdziałów[224].

Drugim ważnym dokumentem doktrynalnym jest *Organizacja szkolenia dowództw i sztabów w siłach zbrojnych RP (DD/7.1)*[225]. Jest on węższy tematycznie i skupia się na kompleksowym normowaniu procesu programowania, planowania oraz organizacji szkolenia dowództw i sztabów w całych Siłach Zbrojnych. Za zasadniczy środek /narzędzie, sposób/, umożliwiający przygotowanie dowództw i sztabów do realizacji zadań zgodnych z ich przeznaczeniem uznaje ćwiczenia, natomiast za uzupełniający – zajęcia przygotowawcze. Dokument ten zawiera bogaty podział ćwiczeń skatalogowany według: typu, form i rodzaju. Porządkuje także sprawy szkoleniowe w zakresie częstotliwości prowadzenia ćwiczeń, ogólnych zasad ich programowania i prowadzenia.

Trzecim ważnym normatywnym dokumentem szkoleniowym jest *Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń z dowództwami, sztabami i wojskami w siłach Zbrojnych RP (DD/7.1.1)*[226]. Instrukcja ta kompleksowo normuje proces przygotowania i prowadzenia ćwiczeń. Zamieszczona w niej charakterystyka ćwiczeń uwzględnia poszczególne ich typy i rodzaje i jest niejako uzupełnieniem omawianego wcześniej dokumentu DD/7.1. W sposób zasadniczy

---

[222] Szersze rozważania: J. A. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 41.

[223] Z danych MON wynika, że w armii służy 151 generałów, 27 tys. oficerów, 49 tys. podoficerów, a zawodowych szeregowych jest 14 tys. Reszta – prawie 70 tys. – to poborowi. Decyzją najwyższych władz państwowych, wzorem innych krajów, Polska zamierza utworzyć w pełni profesjonalne Siły Zbrojne. Prezydent Lech Kaczyński ogłosił, że w 2011 r. wymaszeruje z koszar ostatni poborowy. Zostaną sami profesjonaliści – 150 tysięcy. Szerzej w: L. Łuniewska, *Szeregowy Chwast,* [w:] *Newsweek Polska*, Nr 47/2007, 25.11.2007, s.30-31.

[224] Patrz: *Doktryna szkolenia Sił Zbrojnych RP DD/7*, Ministerstwo Obrony Narodowej, SG WP, Warszawa 2005.

[225] Patrz: *Organizacja szkolenia dowództw i sztabów w Siłach Zbrojnych RP (DD/7.1)*, Ministerstwo Obrony Narodowej, SG WP, Warszawa 2004.

[226] Patrz: *Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń z dowództwami, sztabami i wojskami w Siłach Zbrojnych RP (DD/7.1.1)*, Ministerstwo Obrony Narodowej, SG WP, Warszawa 2004.

podejmuje tematykę w obszarach: metodycznych aspektów ćwiczeń oraz przygotowania, prowadzenia i ich omówienia.

Inną grupę dokumentów wykorzystywaną w procesie szkolenia stanowią wydawnictwa powstałe w Szefostwach poszczególnych rodzajów wojsk. Bazując na przykładzie Szefostwa Wojsk Rakietowych i Artylerii Dowództwa Wojsk Lądowych, mogą to być: *Program strzelań WRiA Wojsk Lądowych, Poradnik metodyczny organizowania i prowadzenia działalności metodyczno-szkoleniowej w pododdziałach WRiA*[227], a także szczegółowe programy szkolenia żołnierzy zasadniczej służby wojskowej[228] oraz zbiory norm szkolenia pododdziałów. Są one rozwinięciem *Instrukcji o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń z dowództwami, sztabami i wojskami w Siłach Zbrojnych RP (DD/7.1.1)*[229].

Z punktu widzenia prowadzonych badań należy ponadto zaznaczyć, iż istotnymi z punktu organizowania i prowadzenia działalności metodyczno-szkoleniowej w ogólnych założeniach szkolenia Wojsk Lądowych, są niewymienione dotąd, zasady nauczania[230]. Stanowią one system podstawowych twierdzeń dotyczących procesu dydaktycznego. Służą realizacji celów kształcenia i obowiązują w pracy w różnych środowiskach szkolenia /również kształcenia/. W literaturze przedmiotu, w zakresie szkolenia Wojsk Lądowych, prezentowane są różne kompleksy stosowanych zasad, a także poglądy na ich ilość i rodzaj. Niektórzy przedstawiciele dydaktyki proponują oprócz powszechnie znanych i stosowanych jeszcze inne – na przykład natury prakseologicznej, socjologicznej, ogólnopedagogicznej czy organizacyjnej. Wśród tych poglądów, według autora niniejszej pracy, za najciekawszy i najbardziej odpowiadający potrzebom dydaktyki wojskowej, a konkretnie w szkoleniu wojskowym, wyróżnić należy kompleks zasad określony przez J. Zakrzewskiego. Wyróżnia on: zasadę świadomego i aktywnego udziału w procesie kształcenia; zasadę wiązania teorii z praktyką, zwaną niekiedy zasadą realizmu lub gotowości bojowej; zasadę poglądowości; zasadę jedności kształcenia indywidualnego i zespołowego; zasadę przystępności /stopniowania trudności/; zasadę systematyczności; zasadę trwałości zdobytej wiedzy, umiejętności i nawyków oraz kształtowania postaw[231].

---

[227] Poradnik ten pełni funkcje doradczo-wyjaśniające dla dowódców różnych szczebli dowodzenia, głównie pododdziałów. Wyjaśnione są w nim formy działalności metodycznej stosowane w pododdziale; przedstawiona i omówiona struktura zajęć oraz zawarte praktyczne wskazówki przydatne w prowadzeniu zajęć.

[228] Programy szkolenia żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, stanowią podstawę do organizowania procesu szkolenia w obowiązującym 9-miesięcznym cyklu. Programy te uwzględniają ustalenia określone w oficjalnych dokumentach wydanych przez SG WP. Zawierają one działy szkoleniowe i przedmioty, liczbę godzin programowych w danym przedmiocie oraz określają tematy szkoleniowe. Powyższe ulegnie zmianie po wprowadzeniu uzawodowienia SZ.

[229] K. Czajka, *Determinanty organizacji szkolenia w oddziałach i pododdziałach artylerii wojsk lądowych*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 1(66) 2007, s. 316-317.

[230] Zasady szkoleniowe /dydaktyczne/ należy rozumieć jako normy postępowania dydaktycznego, których przestrzeganie pozwala nauczycielowi zaznajomić uczniów z podstawami usystematyzowanej wiedzy, rozwijać ich zainteresowania i zdolności poznawcze, wpajać im określone poglądy i przekonania oraz wdrażać do samokształcenia /samodoskonalenia/. Szerzej w: Cz. Kupisiewicz, *Podstawy dydaktyki ogólnej*, BAW, Warszawa 1996, s. 112.

[231] J. Zakrzewski, *Wybrane zagadnienia z dydaktyki wojskowej*, ASG WP Warszawa 1974, s. 85.

W konkluzji prowadzonych rozważań na rzecz ogólnych założeń szkolenia WL należy zatem stwierdzić, że system ten podlega ciągłemu doskonaleniu, stosownie do zmieniających się uwarunkowań wynikających z: wymaganych zdolności operacyjnych, doświadczeń ze współczesnych konfliktów i wojen oraz prowadzonych ćwiczeń, możliwości materiałowego i finansowego zabezpieczenia, ukompletowania stanami osobowymi i stopnia uzawodowienia jednostek wojskowych, planów rozwoju techniki wojskowej oraz zmian w wyposażeniu jednostek wojskowych, rozwoju i modernizacji bazy szkoleniowej, zabezpieczającej proces szkolenia, wymogów obowiązujących norm prawnych wpływających na realizację procesu szkolenia[232].

Tak prezentowane założenia ogólne szkolenia Wojsk Lądowych nie wyczerpują jednakże skali problemu. Wnioski z badań własnych nie potwierdzają bowiem wskazanych powyżej stwierdzeń. Mimo tego, iż zasady szkoleniowe traktowane są doktrynalnie, rzeczywistość odbiega od nich w sposób zasadniczy. Założenia doskonałości przygotowania żołnierzy Wojsk Lądowych, tak chętne prezentowane przez wielu znawców problemu, wśród wielu opracowań i analiz, nie znajdują niestety potwierdzenia w opiniach respondentów. W swoich badaniach autor niniejszej pracy pytał ich o pogląd na szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych. Zaledwie 3,9% badanych stwierdziło, że jest ono na bardzo dobrym poziomie, natomiast 11%, że na poziomie niedostatecznym. Znaczna część badanych swoją ocenę szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych zawarła w odpowiedziach, że jest ono na poziomie dobrym lub dostatecznym. Szczegółowy rozkład wyników przedstawia tabela 3.1. i wykres 3.1.

Tabela 3.1. Struktura odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Jaki jest Pana(i) pogląd na szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych?

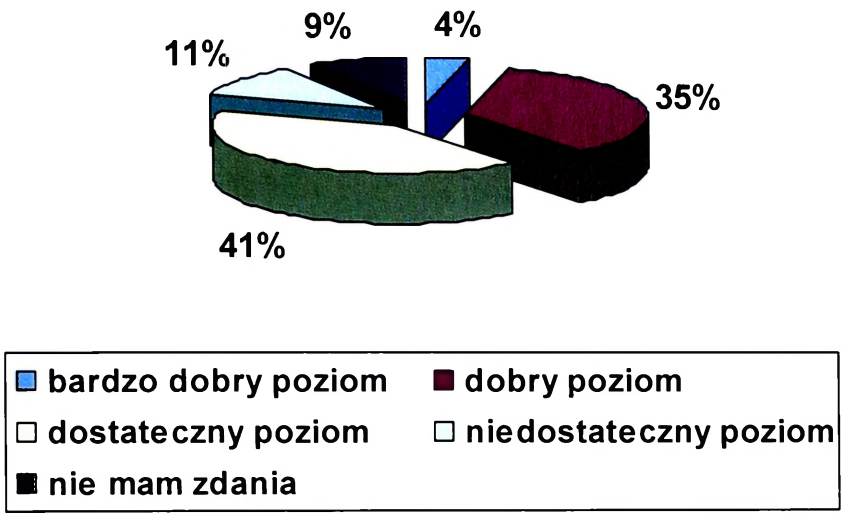
Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi respondentów	N – liczba obserwacji	Odpowiedzi w %
Jest na bardzo dobrym poziomie	17	3,9
Jest na dobrym poziomie	154	35,2
Jest na poziomie dostatecznym	179	41,0
Jest na poziomie niedostatecznym	48	11,0
Nie mam zdania	39	8,9

[232] J. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 38-39.

Wykres 3.1. Odpowiedzi (w %) na pytanie ankietowe:
Jaki jest Pana(i) pogląd na szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych?

Źródło: opracowanie własne.

Obecny proces szkolenia Wojsk Lądowych najlepiej ocenili oficerowie starsi /7,1% spośród badanych stwierdzających, że szkolenie jest na bardzo dobrym poziomie/, natomiast najgorzej podoficerowie /13,9% spośród badanych stwierdzających, że szkolenie jest na poziomie niedostatecznym/. Nie ma natomiast znaczących różnic, ze względu na stopień wojskowy badanych /zarówno wśród osób, prezentujących pogląd, że szkolenie jest na dobrym poziomie, jak i tych, dla których jest ono na poziomie dostatecznym/.

Podoficerowie, którzy stanowili 58% całej badanej grupy respondentów, najczęściej wyrażali pogląd, że szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych jest na poziomie niedostatecznym /74,5%/. Oficerowie młodsi najczęściej wybierali odpowiedź, że jest na dostatecznym poziomie /38,8%/, natomiast oficerowie starsi prezentowali najczęściej pogląd o bardzo dobrym poziomie szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych /17,6%/.

Szczegółowy rozkład odpowiedzi badanych, w kontekście posiadanego przez nich stopnia wojskowego, przedstawia tabela 3.2.

Badanymi, którzy udzielili odpowiedzi, że szkolenie jest na bardzo dobrym poziomie, były osoby do 30 lat /5,3%/. Oni też, w grupie badanych wyrażających negatywną opinię o szkoleniu żołnierzy Wojsk Lądowych /szkolenie jest na poziomie niedostatecznym/, najczęściej tę dpowiedź wskazywali /19,7%/. W grupie badanych, którzy stwierdzili, że szkolenie jest na poziomie dobrym, szczególnie często taką opinię w porównaniu do wszystkich respondentów, prezentowały osoby w wieku 30 -35 lat. Natomiast odpowiedzi, że szkolenie jest na dostatecznym poziomie najczęściej udzielały osoby w wieku powyżej 40 lat.

Tabela 3.2. Stopień wojskowy badanych, a struktura odpowiedzi na pytanie ankietowe: ***Jaki jest Pana(i) pogląd na szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych?***

Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	podoficer	oficer młodszy	oficer starszy	razem
Jest na bardzo dobrym poziomie	10	4	3	**17**
	58,8%	23,5%	17,6%	**100,0%**
	4,0%	2,9%	7,1%	**3,9%**
Jest na dobrym poziomie	95	43	15	**153**
	62,1%	28,1%	9,8%	**100,0%**
	37,8%	30,7%	35,7%	**35,3%**
Jest na poziomie dostatecznym	90	69	19	**178**
	50,6%	38,8%	10,7%	**100,0%**
	35,9%	49,3%	45,2%	**41,1%**
Jest na poziomie niedostatecznym	35	12	0	**47**
	74,5%	25,5%	,0%	**100,0%**
	13,9%	8,6%	,0%	**10,9%**
Nie mam zdania	21	12	5	**38**
	55,3%	31,6%	13,2%	**100,0%**
	8,4%	8,6%	11,9%	**8,8%**
Razem	**251**	**140**	**42**	**433**
	58,0%	**32,3%**	**9,7%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Badani w wieku do 30 lat w zdecydowanej większości prezentowali negatywny pogląd o szkoleniu żołnierzy Wojsk Lądowych /63,8% w tej grupie wiekowej badanych/. Respondenci w przedziale wieku 30-35 lat najczęściej zaznaczali odpowiedź, że szkolenie jest na dobrym poziomie /35,3%/. Natomiast badani w przedziale 35-40 lat i powyżej 40 lat najczęściej wyrażali pogląd, że szkolenie jest na poziomie dostatecznym /26,8% w grupie badanych w wieku 35-40 lat i 17,3% w wieku powyżej 40 lat/. Strukturę odpowiedzi na pytanie ankietowe w kontekście wieku badanych przedstawia tabela 3.3.

Najliczniejszą grupę badanych stanowili respondenci, którzy nie uczestniczyli dotąd w żadnej misji pokojowej czy operacjach reagowania kryzysowego. To oni najczęściej unikali wyrażania swojego poglądu w zakresie szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych /82,1% spośród badanych w tej grupie/. Jeżeli zdecydowali się na udzielenie odpowiedzi, to najczęściej wyrażali się wtedy negatywnie o szkoleniu, stwierdzając, że jest ono na poziomie niedostatecznym /11,8% spośród badanych wskazujących tę odpowiedź /. Osoby, które jeden raz uczestniczyły w misji, czy też operacji reagowania kryzysowego, najczęściej pozytywnie wyrażały się na temat szkolenia, prezentując pogląd, że jest ono na bardzo dobrym poziomie /29,4% spośród badanych w tej grupie oraz 5,1% spośród badanych, którzy zaznaczyli odpowiedź: *jest na bardzo dobrym poziomie*/.

Również pozytywnie na temat szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych wyrazili się ci respondenci, którzy uczestniczyli dwa razy i więcej, w misjach i operacjach reagowania kryzysowego. Najczęściej prezentowali oni pogląd, że szkolenie jest na dobrym poziomie /15,7% spośród badanych w tej grupie oraz 48% spośród badanych, którzy zaznaczyli odpowiedź: *jest na dobrym poziomie*/. Powyższe wyniki przedstawia tabela 3.4.

Tabela 3.3. Wiek badanych, a struktura odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Jaki jest Pana(i) pogląd na szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych?

Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	do 30 lat	30 - 35 lat	35 - 40 lat	powyżej 40 lat	razem
Jest na bardzo dobrym poziomie	8	4	3	2	**17**
	47,1%	23,5%	17,6%	11,8%	**100,0%**
	5,3%	3,1%	3,2%	3,3%	**3,9%**
Jest na dobrym poziomie	52	54	28	19	**153**
	34,0%	35,3%	18,3%	12,4%	**100,0%**
	34,2%	41,5%	30,1%	31,7%	**35,2%**
Jest na poziomie dostatecznym	52	48	48	31	**179**
	29,1%	26,8%	26,8%	17,3%	**100,0%**
	34,2%	36,9%	51,6%	51,7%	**41,1%**
Jest na poziomie niedostatecznym	30	11	4	2	**47**
	63,8%	23,4%	8,5%	4,3%	**100,0%**
	19,7%	8,5%	4,3%	3,3%	**10,8%**
Nie mam zdania	10	13	10	6	**39**
	25,6%	33,3%	25,6%	15,4%	**100,0%**
	6,6%	10,0%	10,8%	10,0%	**9,0%**
Razem	**152**	**130**	**93**	**60**	**435**
	34,9%	**29,9%**	**21,4%**	**13,8%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Niezwykle ciekawe wyniki uzyskano analizując poglądy badanych w kwestii szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych w zależności od rodzaju jednostki wojskowej, w której służyli.

Żołnierze jednostek specjalnych /22,1% ogółu badanych/ niemalże równie często prezentowali dwa skrajne poglądy: *szkolenie jest na bardzo dobrym poziomie* /37,5%/ oraz, że *jest na poziomie niedostatecznym* /38,3%/. Analizując szerzej to zagadnienie, szczególnie przez pryzmat rozkładu odpowiedzi dla poszczególnych poglądów zawartych w kafeterii odpowiedzi na pytanie ankietowe o poglądy badanych, można wnioskować, że żołnierze jednostek specjalnych częściej prezentują pogląd negatywny, oceniając szkolenie na poziomie niedostatecznym niż pozytywny /18,9% spośród badanych, którzy zaznaczyli odpowiedź *jest na poziomie niedostatecznym* i 6,3% spośród badanych, którzy zaznaczyli odpowiedź *jest na bardzo dobrym poziomie*/.

Tabela 3.4. Udział w misjach pokojowych i operacjach reagowania kryzysowego badanych badanych, a struktura odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Jaki jest Pana(i) pogląd na szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych?

Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	nie był	jeden raz	dwa razy i więcej	razem
Jest na bardzo dobrym poziomie	10	5	2	**17**
	58,8%	29,4%	11,8%	**100,0%**
	3,5%	5,1%	4,0%	**3,9%**
Jest na dobrym poziomie	92	37	24	**153**
	60,1%	24,2%	15,7%	**100,0%**
	32,1%	37,8%	48,0%	**35,2%**
Jest na poziomie dostatecznym	119	41	19	**179**
	66,5%	22,9%	10,6%	**100,0%**
	41,5%	41,8%	38,0%	**41,1%**
Jest na poziomie niedostatecznym	34	10	3	**47**
	72,3%	21,3%	6,4%	**100,0%**
	11,8%	10,2%	6,0%	**10,8%**
Nie mam zdania	32	5	2	**39**
	82,1%	12,8%	5,1%	**100,0%**
	11,1%	5,1%	4,0%	**9,0%**
Razem	**287**	**98**	**50**	**435**
	66,0%	**22,5%**	**11,5%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Respondenci wywodzący się z jednostek zmechanizowanych /pancernych/ najczęściej wyrażali pogląd o bardzo dobrym poziomie szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych /18,8% spośród badanych w tej grupie/; chociaż wyniki te nie odbiegają zasadniczo od pozostałych odpowiedzi udzielonych przez badanych z tej grupy /17,6% wybrało odpowiedź *jest na poziomie dostatecznym*, a 17% zaznaczyło odpowiedź *jest na poziomie niedostatecznym*/.

Żołnierze z jednostek wsparcia wyrażali głównie pogląd, że szkolenie jest na dobrym poziomie /41,7% badanych w tej grupie/, natomiast respondenci z jednostek logistycznych najczęściej uchylali się od wyrażania swych poglądów, zaznaczając odpowiedź *nie mam zdania* /48,7%/. Decydując się jednak na odpowiedź - najczęściej wyrażali pogląd, że szkolenie jest na dobrym poziomie /26,5%/.

Powyższe dane przedstawia szczegółowo tabela 3.5.

Tabela 3.5. Rodzaj jednostki wojskowej badanych, a struktura odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Jaki jest Pana(i) pogląd na szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych?

Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	specjalna	zmechanizowana /pancerna/	wsparcia	logistyczna	razem
Jest na bardzo dobrym poziomie	6	3	5	2	**16**
	37,5%	18,8%	31,3%	12,5%	**100,0%**
	6,3%	4,2%	3,2%	1,8%	**3,7%**
Jest na dobrym poziomie	26	22	63	40	**151**
	17,2%	14,6%	41,7%	26,5%	**100,0%**
	27,4%	31,0%	40,9%	36,7%	**35,2%**
Jest na poziomie dostatecznym	41	31	62	42	**176**
	23,3%	17,6%	35,2%	23,9%	**100,0%**
	43,2%	43,7%	40,3%	38,5%	**41,0%**
Jest na poziomie niedostatecznym	18	8	15	6	**47**
	38,3%	17,0%	31,9%	12,8%	**100,0%**
	18,9%	11,3%	9,7%	5,5%	**11,0%**
Nie mam zdania	4	7	9	19	**39**
	10,3%	17,9%	23,1%	48,7%	**100,0%**
	4,2%	9,9%	5,8%	17,4%	**9,1%**
Razem	**95**	**71**	**154**	**109**	**429**
	22,1%	**16,6%**	**35,9%**	**25,4%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Wyniki badań wskazują na dużą rozpiętość w formułowanych poglądach. Można jednakże wyprowadzić wniosek, iż zasadniczy wpływ mają na nie: przebieg służby i doświadczenie zawodowe żołnierzy Wojsk Lądowych.

Tym samym przedstawione powyżej wnioski z badań obrazują założenia ogólne szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych w zupełnie innym świetle. Wskazują one na konieczność przeprowadzenia zmian, a jednocześnie uzasadniają dane zawarte w niniejszej pracy. Korespondują jednocześnie z nowymi tendencjami w Wojsku Polskim, tak silnie dostrzegalnymi obecnie, w tym z kursem ku pełnej profesjonalizacji[233].

3.2. Organizacja i proces szkolenia Wojsk Lądowych

Szkolenie Wojsk Lądowych realizowane jest głównie w celu przygotowania żołnierzy do efektywnego wykonywania różnorodnych zadań - zarówno na terenie kraju, jak i poza nim, w układzie narodowym, sojuszniczym bądź koalicyjnym. Konieczność zrealizowania powyższego

[233] Porównaj rozważania: S. Jarmoszko, *Osobliwości rozwoju sił zbrojnych początku XXI wieku*, [w:] M. Cieślarczyk, A. Dębska (red.), *Wojsko wobec wyzwań współczesnego świata*, AON, Warszawa 2005, s. 119.

wymaga zapewnienia odpowiedniej efektywności szkolenia, a tym samym stawia przed dowódcami i organizatorami procesu szkolenia wysokie wymagania. Dotyczą one zarówno precyzyjnego określenia celów i zadań szkoleniowych, jak i organizacji procesu szkolenia oraz racjonalnego wykorzystania środków materiałowych i budżetowych przeznaczonych na jego realizację[234].

Analiza literatury przedmiotu wskazuje, że organizacja szkolenia, to przede wszystkim podmioty szkolenia, poziom i układy szkolenia, określone cele, treści oraz formy i metody szkolenia[235].

Obowiązujący podział Wojsk Lądowych jest zasadniczym determinantem wyznaczającym *podmioty szkolenia*. Wśród nich, w zależności od rodzaju i etapu szkolenia, należałoby wyróżnić szkolących i szkolonych. Szkolący odpowiedzialni są za kierowanie działalnością szkoleniową swoich podwładnych i są to, działający na podstawie kompetencyjnego zakresu odpowiedzialności szkoleniowej, oficerowie i podoficerowie /dowódcy/. Gwarantują oni właściwą realizację procesu szkolenia, działalności metodyczno-szkoleniowej i wychowawczej. Szkoleni, obok szkolących, są również podstawowym podmiotem, bez którego trudno rozpatrywać szkolenie w kategoriach praktycznego urzeczywistnienia systemu szkolenia[236]. Wielopodmiotowość systemu szkolenia Wojsk Lądowych wynika także z istnienia struktur realizujących funkcje podmiotu szkolącego i szkolonego. W tym aspekcie rozważań należałoby wyróżnić podmiot jednostkowy niezłożony[237] i złożony[238] wraz z przypisanymi do nich charakterystycznymi wyróżnikami i kompetencjami. Kompetencje, które należałoby przypisać podmiotowi niezłożonemu, to przygotowanie specjalistyczne, dydaktyczne i psychologiczne. Podmiot złożony charakteryzuje się natomiast kompetencjami, na które składają się kompetencje wszystkich elementów podmiotu[239], a o jego

---

[234] A. Juncewicz, *System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2006, s. 39. Porównaj rozważania: J. Wołejszo (red.), *Współczesne uwarunkowania systemu szkolenia wojsk lądowych SZ RP*, AON, Warszawa 2005, s. 13.

[235] K. Żegnałek, *Dydaktyka edukacji obronnej*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2003, s. 145. Porównaj rozważania: J. A. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 113 - 114.

[236] A. Juncewicz, *System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2006, s. 39.

[237] Podmiot jednostkowy *niezłożony* stanowią: dowódcy, nauczyciele, słuchacze kursów, studenci, elewi, podchorążowie, oficerowie, podoficerowie, żołnierze, pracownicy cywilni.

[238] Podmioty *złożone* stanowią: pododdziały, oddziały, związki taktyczne, dowództwa, szkoły podoficerskie i centra szkolenia, terenowe organa administracji wojskowej, inne jednostki organizacyjne dowodzenia WL.

[239] Zasadniczym pododdziałem ogólnowojskowym jest batalion czołgów lub zmechanizowany. Przeznaczony jest on do wykonywania podstawowych zadań taktycznych na polu walki. We współczesnych armiach uważany jest za podstawową jednostkę bojową i kalkulacyjną posiadającą określone wzmocnienie oraz będącą w stanie samodzielnie realizować zadania. Powinien on posiadać wysokie zdolności ogniowe i manewrowe, a jego wyposażenie skutecznie zabezpieczać przed ogniem przeciwnika. W szkoleniu wojsk batalion jest traktowany jako moduł szkolenia bojowego. Stosownie do zmieniających się zagrożeń, szkolenie wojsk nakierowane jest na osiągnięcie przez wojska samodzielności /autonomiczności/ i zdolności do działań /w tym poza granicami kraju/, w znacznym oddaleniu od stacjonarnych baz, w określonym miejscu i czasie oraz w określonych warunkach środowiska /region świata, strefa klimatyczna, warunki terenowe, inne/ Autonomiczność danej jednostki osiąga się poprzez jej właściwy skład organizacyjny, wyszkolenie i zgranie wszystkich elementów składowych.. Szkolenie pododdziałów wsparcia i zabezpieczenia jest powinno być ściśle powiązane z cyklem szkolenia modułów bojowych - grup zadaniowych /taktycznych grup bojowych/ i polega na wszechstronnym zgraniu i dostosowaniu ich działań do potrzeb grupy zadaniowej. Patrz: J. A. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 115.

wartości decydują: stopień złożoności i relacje występujące między elementami, stosowane technologie szkolenia, formy i metody szkolenia[240].

Wielu znawców problemu wskazuje, jak ważnym elementem organizacji szkolenia są *cele szkolenia*. J. A. Wołejszo podkreśla na przykład, że cele szkolenia: określają kierunki profesjonalnego kształcenia i doskonalenia kadry, przygotowanie organów dowodzenia i wojsk na wszystkich szczeblach organizacyjnych, spełniają nadrzędną rolę w systemie szkolenia SZ i decydują o doborze ich treści. Te zaś wywierają decydujący wpływ na dobór form i metod szkolenia. Precyzyjnie wyodrębnione cele są podstawą do zorganizowanego i efektywnego działania ukierunkowanego na ich osiągnięcie[241]. J. Halik natomiast stwierdza, że cele szkolenia w wojsku to świadomie założone wyniki procesu szkolenia /kształcenia/ w stosunku do określonych podmiotów /kadra, żołnierze/ wyrażone przyrostem wiadomości, umiejętności i nawyków, a także zmianami osobowości. Określane są one w programach szkolenia /kształcenia/ żołnierzy, pododdziałów. Mają charakter opisowy. Wyrażone są w formie nakazowej /obligatoryjnej/ i postulatywnej, lub jako tak zwana taksonomia /powiązanie/ celów[242]. Tak określone cele szkoleniowe mogą być także osiągane w toku szkolenia strategiczno-operacyjnego i operacyjno-taktycznego realizowanego w systemie sojuszniczym i narodowym[243].

W tym miejscu należy przypomnieć, że zgodnie z przeznaczeniem, SZ RP szkolą się do realizacji następujących zadań[244]:

1) zapewnienie bezpieczeństwa w czasie pokoju[245];
2) wspieranie procesu stabilizacji i operacji humanitarnych[246];
3) zapobieganie konfliktom lokalnym i regionalnym oraz udział w ich rozwiązywaniu[247];
4) udział w działaniach antyterrorystycznych[248];

---

[240] Szersze rozważania dot. podmiotów szkolenia WL w: K. Krakowski, *Szkolenie dowództw wojsk lądowych SZ RP*, AON, Warszawa 2007, s. 17-19.

[241] J. A. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 20.

[242] J. Halik, *System szkolenia wojsk lądowych Sił Zbrojnych RP w czasie pokoju.* Część III, AON, Warszawa 2002, s. 72. Porównaj: A. Juncewicz, *System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2006, s. 40-41.

[243] J. Halik, *System szkolenia wojsk lądowych Sił Zbrojnych RP w czasie pokoju*, Część II, AON, Warszawa 2002, s. 34.

[244] J. Wojnarowski, *System obronności państwa*, AON, Warszawa 2005, s. 24.

[245] Czyli: monitorowanie i ochrona przestrzeni powietrznej oraz wspieranie ochrony granic terytorialnych; prowadzenie działalności rozpoznawczej i wywiadowczej; prowadzenie współpracy wojskowej w zakresie rozwoju i stosowania środków budowy zaufania i bezpieczeństwa w bezpośrednim otoczeniu Polski i na świecie; implementacja postanowień porozumień rozbrojeniowych oraz nadzór nad ich realizacją; wspieranie władz państwowych oraz administracji publicznej, głownie w wypadku zagrożeń niemilitarnych; prowadzenie działań poszukiwawczo-ratowniczych; realizacja zabezpieczenia topograficznego i działalności hydrograficzno-meteorologicznej; oczyszczanie terenu z przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego; monitorowanie i likwidacja skażeń promieniotwórczych, chemicznych i biologicznych na terenie kraju.

[246] Czyli: udział w operacjach utrzymania pokoju prowadzonych przez NATO, UE i ONZ oraz wynikających z innych porozumień międzynarodowych; wspieranie operacji humanitarnych prowadzonych przez organizacje międzynarodowe, rządowe i inne.

[247] Czyli: ochrona terytorium kraju; udział w likwidacji konfliktu lokalnego lub regionalnego na obszarze NATO, zgodnie z art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego; udział w likwidacji konfliktu lokalnego lub regionalnego poza obszarem odpowiedzialności NATO.

[248] Czyli: prowadzenie działań prewencyjnych; obrona przed atakami terrorystycznymi; udział w czynnym zwalczaniu terroryzmu; udział w likwidacji skutków działań terrorystycznych.

5) odparcie ataku strategicznego[249].

Ponadto, zgodnie z założeniami zawartymi w *Programie szkolenia dowództw i sztabów Dowództwa Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie,* rozdziela się przedsięwzięcia szkoleniowe realizowane w układzie narodowym, sojuszniczym i międzynarodowym[250]. W takim ujęciu szkolenie operacyjno-taktyczne obejmuje:

1) szkolenie dowództw w układzie narodowym – są to przedsięwzięcia szkoleniowe realizowane wyłącznie z udziałem dowództw Sił Zbrojnych RP, które przygotowują organy dowodzenia wszystkich szczebli do:
   — wykonywania zadań obronnych na terytorium Polski lub innego państwa NATO;
   — realizacji zadań reagowania kryzysowego;
   — wykonywania zadań stabilizacyjnych i prewencyjnych w czasie pokoju;
   — reagowania na zagrożenia pozamilitarne;
2) szkolenie dowództw w układzie sojuszniczym – obejmuje ono udział wydzielonych komponentów Sił Zbrojnych RP w ćwiczeniach organizowanych przez dowództwa sojusznicze w celu osiągania, utrzymania i potwierdzenia wysokiego stopnia interoperacyjności i zdolności obronnych NATO;
3) szkolenie dowództw w układzie międzynarodowym – gdzie udział komponentów Sił Zbrojnych RP w ćwiczeniach i innych przedsięwzięciach szkoleniowych wynika umów i oddzielnych porozumień międzynarodowych, których celem jest podnoszenie zdolności do realizacji wspólnych operacji reagowania kryzysowego między innymi z zakresu:
   — zapobiegania konfliktom;
   — wsparcia pokoju;
   — budowy pokoju;
   — przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym;
   — operacji humanitarnych;
   — niebojowych operacji ewakuacyjnych;
   — operacji poszukiwawczo-ratowniczych[251].

Z przedstawionych powyżej celów i zadań szkolenia Wojsk Lądowych wynikają bezpośrednio *treści szkolenia*. Analiza literatury przedmiotu wskazuje, że za dobór treści i takie zorganizowanie szkolenia, aby stojące przed nimi zadania były traktowane priorytetowo i zostały praktycznie wyćwiczone, odpowiedzialni są dowódcy określonych szczebli dowodzenia.

---

[249] Czyli: prowadzenie strategicznej operacji obronnej na terytorium RP; udział w operacji obronnej poza obszarem kraju odpowiednio do zobowiązań sojuszniczych i koalicyjnych.
[250] J. Wołejszo (red.), *Współczesne uwarunkowania systemu szkolenia wojsk lądowych SZ RP*, AON, Warszawa 2005, s. 23.
[251] Tamże, s. 23-24. Porównaj także: Tabela nr 12.

Obowiązuje, zatem wymóg stosowania w szkoleniu określonej problematyki o treściach ściśle związanych z zadaniem głównym, które formułuje przełożony.

Cytowany już J. A. Wołejszo podkreśla, że problematykę szkolenia ze względu na szczebel dowodzenia, można rozpatrywać jako:

— szkolenie strategiczne w celu przygotowania do rozwiązywania zasadniczych problemów strategii obronnej państwa i Sojuszu; zorganizowane w czasie pokoju przedsięwzięcia szkoleniowe /w tym również ćwiczenia/ dla centralnych ośrodków decyzyjnych kierujących siłami zbrojnymi, elementów centralnych organów administracji państwowej, centralnych organów zarządzania i kierowania ogniwami pozamilitarnymi;

— szkolenie operacyjne w celu przygotowania do realizacji zadań operacyjnych w strefach odpowiedzialności okręgu, w ramach obrony obszaru kraju lub prowadzenia operacji sojuszniczych w ramach NATO; zorganizowane w czasie pokoju przedsięwzięcia szkoleniowe /w tym również ćwiczenia/ dla dowództw: okręgów wojskowych, rodzajów sił zbrojnych, związków operacyjnych /korpusów/, organów administracji państwowej i terenowej, a także okręgowych, regionalnych, rejonowych oraz wojewódzkich organów zarządzania i kierowania ogniwami pozamilitarnymi;

— szkolenie taktyczne w celu przygotowania do prowadzenia walki w rejonach odpowiedzialności lub składzie sił międzynarodowych w ramach Sojuszu; zorganizowane w czasie pokoju przedsiewzięcia szkoleniowe /w tym również ćwiczenia/ związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów wszystkich rodzajów sił zbrojnych oraz rodzajów wojsk, a także organów samorządów terytorialnych i ogniw pozamilitarnych[252].

Z analizy powyższego jasno wynika, że dla Wojsk Lądowych, ujmowana systemowo problematyka realizowana w toku szkolenia będzie obejmować między innymi:

— doskonalenie umiejętności planowania i prowadzenia operacji, bitew i walk, w tym dowodzenia wojskami na terytorium kraju;

— organizowanie działań w ramach ugrupowania strategicznego, operacyjnego /taktycznego/ lub samodzielnie;

— współdziałanie z wojskami obrony terytorialnej, organami administracji rządowej i samorządu terytorialnego;

— osiągnięcie i ugruntowanie interoperacyjności w zakresie realizacji zadań narodowych i sojuszniczych tak na terytorium kraju, jak i poza granicami, z przygotowaniem do udziału w operacjach humanitarnych i kryzysowych włącznie;

— kształtowanie umiejętności kadry dowódczej w zakresie planowania i realizacji przemieszczeń oraz przegrupowań różnymi sposobami, w różnym terenie;

---

[252] J. A. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 27. Porównaj: K. Krakowski, *Szkolenie dowództw wojsk lądowych SZ RP*, AON, Warszawa 2007, s. 81- 137.

— wewnętrzne zgrywanie struktur ośrodków decyzyjnych /dowództw/ w prowadzeniu operacji sojuszniczych i reagowania kryzysowego[253].

Dodatkowo, na ogólne treści szkolenia wpływ będą miały także czynniki charakterystyczne dla poszczególnych stanów państwa /czasu pokoju, okresu kryzysu i wojny/[254].

Taka złożoność sytuacji szkoleniowych, a tym samym i takich, w jakich mogą wykonywać zadania oddziały i pododdziały Wojsk Lądowych, wymaga od ich dowódców ciągłego uzupełniania wiedzy taktyczno-operacyjnej, a zarazem realistycznych scenariuszy szkoleniowych[255].

W tym miejscu należy podkreślić, że głównymi prawidłowościami procesu dydaktycznego są *zasady nauczania* /a w wojsku szkolenia/, które stanowią system podstawowych twierdzeń określających tylko pośrednie cele, treści, formy i metody oraz organizację procesu szkolenia /kształcenia/ oraz analizę jego wyników[256]. Nie dotyczą one jednak wskazań, co do postępowania nauczyciela czy ucznia w procesie szkolenia lub przedsięwzięciu szkoleniowym. Zasady nauczania definiują porównywalnie: K. Kraszewski, J. Zakrzewski[257] czy Cz. Kupisiewicz. Ten ostatni jasno je określa, jako normy postępowania dydaktycznego, których przestrzeganie pozwala nauczycielowi zaznajomić uczniów z podstawami usystematyzowanej wiedzy, rozwijać ich zainteresowania, zdolności poznawcze, wpajać im określone poglądy i przekonania oraz wdrażać do samokształcenia /samodoskonalenia/[258]. Za najbardziej rozpowszechnione w dydaktyce uważa się zasady kształcenia usystematyzowane przez W. Okonia. Wyróżnia on zasady: poglądowości, systematyczności, łączenia teorii z praktyką, indywidualizacji i zespołowości, przystępności, samodzielności, trwałości wiedzy, umiejętności i nawyków, ustawiczności oraz operatywności[259].

Tak rozumiane zasady służą realizacji celów szkolenia Wojsk Lądowych, obowiązują w pracy z różnymi środowiskami to znaczy w szkoleniu żołnierzy, oficerów, ośrodków decyzyjnych /dowództw/, dotyczą różnych przedmiotów szkolenia operacyjno-taktycznego oraz bojowego. Dostrzegalne są jednak różnice w poglądach na ilość stosowanych zasad. Analizując dostępną literaturę przedmiotu można przyjąć, że w dydaktyce wojskowej, a konkretnie w szkoleniu /kształceniu/ wojskowym wyróżnia się najczęściej następujący kompleks zasad:

— zasadę świadomego i aktywnego udziału w procesie kształcenia;

— zasadę wiązania teorii z praktyką, zwaną niekiedy zasadą realizmu lub gotowości bojowej;

— zasadę poglądowości;

— zasadę jedności kształcenia indywidualnego i zespołowego;

---

[253] J. A. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*; AON, Warszawa 2005, s. 28.
[254] Patrz: załącznik nr 12.
[255] K. Czajka, *Determinanty organizacji szkolenia w oddziałach i pododdziałach artylerii wojsk lądowych*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 1(66) 2007, s. 306.
[256] Cz. Kupisiewicz, *Podstawy dydaktyki ogólnej*, BAW, Warszawa 1996, s. 112.
[257] Porównaj: K. Kraszewski, *Kształcenie w szkole wyższej*, PWN, Warszawa 1973; J. Zakrzewski, *Wybrane zagadnienia z dydaktyki wojskowej,* ASG WP, Warszawa 1974.
[258] Cz. Kupisiewicz, *Podstawy dydaktyki ogólnej,* BAW, Warszawa 1996, s. 112.
[259] Porównaj rozważania: J. Wołejszo, *Szkolenie Wojsk Lądowych – doskonalenie systemu*, cz. I, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, nr 2(667)2007, s. 181-182.

— zasadę przystępności (stopniowania trudności);

— zasadę systematyczności;

— zasadę trwałości zdobytej wiedzy, umiejętności i nawyków i kształtowania postaw[260].

Z przedstawionego powyżej zestawu dane, pozyskane w toku badań wskazują, że z punktu widzenia szkolenia realizowanego na szczeblu oddziału, za najbardziej istotne należałoby uznać potrzeby dydaktyczne wynikające z konieczności przestrzegania warunków systematyczności i korelacji[261].

W tym miejscu warto uświadomić sobie, że przestrzegając warunków systematyczności i korelacji najczęściej stosuje się układy treści szkolenia: liniowy, koncentryczny i spiralny[262]. Analizując powyższe, wyjaśnić należy, że:

— układ treści *liniowy* - to takie ułożenie treści /tematów/, które tworzą ciąg ściśle ze sobą powiązanych i warunkujących się wzajemnie ogniw, realizowanych tylko jeden raz w ciągu roku /cyklu, okresu/ szkolenia;

— układ treści *koncentryczny* – to działanie, w którym te same treści powtarzane są co pewien czas, a to pozwala stopniowo rozszerzać ich zakres, wzbogacać o nowe elementy /treści/ z równoczesnym pogłębieniem wzajemnych związków i zależności z treściami już przerobionymi;

— układ treści *spiralny* – to etap, w którym szkoleni, nie tracąc z pola uwagi problemu zasadniczego, stopniowo wzbogacają i pogłębiają zakres tej problematyki[263].

Z punktu widzenia prowadzonych badań należy dodatkowo wskazać, że oprócz wymagań dydaktycznych, o doborze treści szkolenia decydują również określone koncepcje programowe zwane także teoriami doboru treści szkolenia. W ich doborze stosuje się teorię *materializmu funkcjonalnego*. Zakłada ona, że podmiot szkolący powinien opanować treści, które wyznaczają układ czynności na zajmowanych stanowiskach i pełnionych funkcjach. Na te treści szkolenia składa się całokształt podstawowych wiadomości i umiejętności z różnych przedmiotów przewidzianych do opanowania i doskonalenia[264].

---

[260] J. Zakrzewski, *Wybrane zagadnienia z dydaktyki wojskowej,* ASG WP, Warszawa 1974, s. 85.
Porównaj: S. Harmoszko (red.), *Podstawy pedagogiki w kształceniu oficerów,* Wyd. A. Marszałek, Toruń 2002, s. 221-223; K. Żegnałek, *Dydaktyka edukacji obronnej,* Wyd. A. Marszałek, Toruń 2003, s. 197-221.

[261] Systematyczność w treściach szkolenia to taki ich układ, który wykazuje zgodność z wewnętrzną logiką danego przedmiotu szkolenia. Natomiast korelacja to eksponowanie związków zachodzących między poszczególnymi przedmiotami szkolenia, gdzie jednemu z nich przypisuje się szczególną rolę w zaznajamianiu szkolonych z daną dziedziną wiedzy. W szkoleniu operacyjno-taktycznym i bojowym takimi przedmiotami są sztuka operacyjna i taktyka, które integrują pozostałe przedmioty szkolenia wojskowego.
Porównaj: A. Juncewicz, *System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2006, s. 41-42.

[262] Szerzej: Cz. Kupisiewicz, *Podstawy dydaktyki ogólnej*, BAW, Warszawa 1996, s. 70.

[263] J. A. Wołejszo (red.), *Współczesne uwarunkowania systemu szkolenia Wojsk Lądowych SZ RP*, AON, Warszawa 2005, s. 30.

[264] J. A. Wołejszo (red.), *Współczesne uwarunkowania systemu szkolenia Wojsk Lądowych SZ RP*, AON, Warszawa 2005, s. 30.

Kontynuując rozważania związane z organizacją i procesem szkolenia Wojsk Lądowych warto również zaznaczyć, iż stosownie do zadań i treści szkolenia tych wojsk ustala się jego *strukturę*[265]. W Wojskach Lądowych struktura szkolenia jest uzależniana od poziomu uzawodowienia jednostek wojskowych. Struktura szkolenia w pododdziałach zawodowych /przeznaczonych do działań poza granicami kraju w ramach misji pokojowej, działań stabilizacyjnych/ różni się od struktury szkolenia wojsk, gdzie nadal jeszcze występują żołnierze zasadniczej służby wojskowej[266].

Szkolenie oddziałów i pododdziałów zawodowych obejmuje osiemnastomiesięczny cykl, podzielony na trzy okresy[267]:

1) okres szkolenia specjalisty i drużyny /równorzędnej/ - jest to okres sześciomiesięczny, w czasie którego prowadzone są:
   — szkolenie specjalisty – trwające do czterech miesięcy, które prowadzi się systemem kursowym w centrach i ośrodkach szkolenia oraz jednostkach wojskowych; kursy kończone są egzaminami /sprawdzianami/ oraz nadaniem przez organizatora kursu certyfikatu /świadectwa, uprawnienia/;
   — szkolenie drużyny, załogi, zespołu, obsługi – trwające minimum dwa miesiące, a po zakończeniu kursów specjalistycznych w jednostkach wojskowych prowadzi się zgrywanie załogi, obsługi, zespołu, drużyny;
2) okres szkolenia grupy zadaniowej – okres sześciomiesięczny, przeznaczony na szkolenie i zgranie plutonów, kompanii /równorzędnych/, a także zgranie batalionowej grupy zadaniowej do wykonywania określonych przedsięwzięć w misjach pokojowych i działaniach stabilizacyjnych; szkolenie kończone jest nadaniem certyfikatu uprawniającego do udziału w ćwiczeniach sojuszniczych lub koalicyjnych;
3) okres gotowości – to okres również sześciomiesięczny; przeznaczony jest na doskonalenie grupy zadaniowej do prowadzenia autonomicznych działań w ramach misji pokojowych i działań stabilizacyjnych; w tym okresie oddziały i pododdziały uczestniczą w ćwiczeniach i szkoleniach sojuszniczych, a także międzynarodowych lub realizują zadania w ramach misji pokojowych, stabilizacyjnych i innych[268].

---

[265] Pod pojęciem struktury szkolenia należy rozumieć jego podział na cykle i okresy szkolenia, którym przyporządkowane są poszczególne działy szkolenia, a w nich określone przedmioty. Szersze rozważania w: A. Juncewicz, *System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2006, s.43.

[266] Zagadnienie profesjonalizacji WL, omówiono w rozdziale 3.4. dysertacji.

[267] Należy zaznaczyć, że za zgodą Szefa Sztabu Generalnego WP w jednostkach specjalistycznych może być stosowany inny /wynikający ze specyfiki przygotowania pododdziałów/ podział opisanego osiemnastomiesięcznego cyklu szkolenia.

[268] Patrz wybór: *Program szkolenia pododdziałów zawodowych wojsk...*, według sygnatur: DWLąd. Wewn. 33/2004 Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 36/2004, Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 45/2004, Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 58/2005, Warszawa 2005; DWLąd. Wewn. 60/2005, Warszawa 2005; DWLąd. Wewn. 61/2005, Warszawa 2005. Szerzej analiza i opis w: A. Juncewicz, *System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2006, s.46-48; J. A. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 117-118.

Warto podkreślić, że szkolenie szeregowych zawodowych realizuje się w oparciu o *zadaniowy system szkolenia*[269], którego treści dostosowuje się do potrzeb wynikających z zadań i przeznaczenia oddziałów i pododdziałów. Szkolenie to obejmuje:

1) indywidualne szkolenie specjalistyczne, które prowadzone jest w formie kursów specjalistycznych[270], odbywa się w centrach i ośrodkach szkolenia oraz jednostkach wojskowych. Ukierunkowane jest na osiągnięcie wysokiego profesjonalizmu w danej specjalności wojskowej, uzyskanie wymaganych uprawnień oraz przeszkolenie z procedur i wymogów realizacji zadań wynikających z przeznaczenia oddziału i pododdziału;
2) szkolenie zespołowe w jednostce wojskowej, w ramach którego poprzez system zajęć, ćwiczeń, strzelań szkolnych i bojowych[271], doskonalone są umiejętności specjalistyczne oraz prowadzone jest zgrywanie w składzie załogi czy zespołu;
3) szkolenie integracyjno-zgrywające grupy zadaniowej, które przygotowuje pododdział do realizacji zadań zgodnie z przeznaczeniem w ramach operacji połączonych w układzie narodowym, sojuszniczym, koalicyjnym, a także do prowadzenia działań w ramach operacji reagowania kryzysowego, misji pokojowych i stabilizacyjnych.

Szkolenie żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, które odbywa się w wymiarze dziewięciu miesięcy, obejmuje szkolenie specjalistyczne oraz szkolenie w jednostce wojskowej i przebiega w następujących okresach:

1) szkolenie specjalistów, trwające trzy miesiące, ma na celu opanowanie podstawowej wiedzy wojskowej oraz przygotowanie żołnierzy do wykonywania indywidualnych zadań specjalistycznych na stanowiskach funkcyjnych w oddziałach i pododdziałach Wojsk Lądowych. Odbywa się w ośrodkach szkolenia lub wybranych jednostkach wojskowych i kończone jest egzaminami i nadaniem stosownych uprawnień wymaganych do pełnienia dalszej służby na ściśle określonym stanowisku;
2) szkolenie żołnierzy w jednostce wojskowej, trwające sześć miesięcy, ukierunkowane na kształtowanie umiejętności wykonywania zadań w składzie pododdziału. W pierwszym miesiącu prowadzona jest nauka działania zespołowego w składzie załogi, obsługi oraz dalsze doskonalenie specjalistyczne. Natomiast w kolejnych miesiącach realizowane jest szkolenie w składzie drużyny, plutonu oraz zgrywanie w podstawowym zakresie do działania w składzie kompanii, batalionu /batalionowej grupy zadaniowej/. Szkolenie to, w jednostce wojskowej, obejmuje:

---

[269] System zadaniowy, według znawców literatury przedmiotu polega na przygotowaniu do prowadzenia autonomicznych działań przez zadaniowe grupy bojowe w różnych uwarunkowaniach pola walki /na przykład technologicznych, społecznych, geograficznych/.
Porównaj rozważania: J. Halika, J. Zakrzewskiego, J. A. Wołejszy.

[270] Są to na przykład kursy: przekwalifikowania; językowe; na nowe zestawy uzbrojenia; przygotowujące do misji pokojowych, stabilizacyjnych.

[271] Szkolenie to realizowane jest według ściśle określonych procedur i norm.

— szkolenie zespołowe /między innymi: załóg, drużyn, obsług/, które przygotowuje do działania w składzie zespołu, doskonaląc tym samym indywidualne umiejętności specjalistyczne;

— szkolenie integracyjno-zgrywające /integracyjne/, które obejmuje szkolenie dwóch lub więcej załóg /obsług/, pododdziałów, oddziałów[272].

Analizując dalej zagadnienia dotyczące szkolenia Wojsk Lądowych dodać należy, że jest ono realizowane zgodnie z przyjętymi programami w ramach szkolenia programowego[273]. Jego ogólne założenia określa Sztab Generalny WP, a treści szkoleniowe uszczegółowia, stosownie do kompetencji, Dowódca Wojsk Lądowych. Dowódcom brygad, pułków, batalionów /równorzędnych/ pozostawia się następnie, zgodnie z ich kompetencyjnym zakresem odpowiedzialności, swobodę doboru szczegółowych treści szkoleniowych, form i metod osiągania celów szkoleniowych.

Treści te zawarte są w programach szkolenia[274] opracowanych dla poszczególnych rodzajów wojsk. Dodatkowo, jak już wyżej wskazano, mogą one być ustalane przez kierownika zajęcia /ćwiczenia/. Dotyczy to w szczególności ćwiczeń taktycznych kompanii i batalionu, zgrywających, kompleksowych i sprawdzających[275].

W toku badań ogólnie rozpoznano, że w Wojskach Lądowych szkolenie programowe[276] obejmuje następujące działy szkolenia:

— podstawy edukacji obywatelskiej i wychowania wojskowego[277];

— szkolenie bojowe[278];

— szkolenie logistyczne[279];

---

[272] Patrz wybór: *Program szkolenia pododdziałów zawodowych wojsk...,* według sygnatur: DWLąd. Wewn. 33/2004 Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 36/2004, Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 45/2004, Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 58/2005, Warszawa 2005; DWLąd. Wewn. 60/2005, Warszawa 2005; DWLąd. Wewn. 61/2005, Warszawa 2005. Szerzej analiza i opis w: A. Juncewicz, *System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2006, s. 48-51; J. A. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 120-121.

[273] Szkolenie programowe to cyklicznie powtarzające się przedsięwzięcia szkoleniowe, które mają na celu wyszkolenie /doskonalenie/ żołnierzy w określonych specjalnościach wojskowych oraz opanowanie przez nich umiejętności działania zespołowego i zgranie w składzie obsługi, załogi, pododdziału.

[274] Z punktu widzenia koniecznych do przeprowadzenia badań, na potrzeby niniejszej pracy, analizie poddano dostępne *Programy szkolenia pododdziałów zawodowych wojsk...,* według sygnatur: DWLąd. Wewn. 33/2004 Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 36/2004, Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 45/2004, Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 58/2005, Warszawa 2005; DWLąd. Wewn. 60/2005, Warszawa 2005; DWLąd. Wewn. 61/2005, Warszawa 2005.

[275] Ich podstawy normatywne, opisano w rozdziale 3.1. dysertacji.

[276] Szersza analiza w: A. Juncewicz, *System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2006, s. 51-52.

[277] Zakres: regulaminy; dyscyplina wojskowa i kształcenie obywatelskie; przygotowanie żołnierzy do przestrzegania norm prawa i regulaminowego życia wojskowego; zaangażowanie w służbie, kształtowanie postawy obywatelskiej poprzez pogłębienie wiedzy z zakresu historii i tradycji oręża polskiego, symboli narodowych i wojskowych.

[278] Zakres: przygotowuje żołnierzy do wykonywania indywidualnych i zespołowych zadań w układzie narodowym, sojuszniczym, międzynarodowym i misjach pokojowych /stabilizacyjnych/. Obejmuje: gotowość bojową, taktykę, szkolenie ogniowe, przedmioty dotyczące problematyki wsparcia i zabezpieczania działań bojowych oraz wychowanie fizyczne. Dopuszcza się także tematykę szkolenia operacyjnego na potrzeby misji pokojowych, likwidacji skutków klęsk żywiołowych oraz zagrożeń terrorystycznych.

— szkolenie ogólne[280].

Kontynuując badania poddano następnie analizie: Program Szkolenia Pododdziałów Zawodowych Logistyki i Służby Zdrowia[281]; Program Szkolenia Pododdziałów Zawodowych Wojsk Inżynieryjnych[282]; Program Szkolenia Pododdziałów Zawodowych Wojsk Aeromobilnych[283]; Program Szkolenia Żołnierzy Zasadniczej Służby Wojskowej Pododdziałów Wojsk Obrony Przeciwlotniczej[284]; Program Szkolenia Pododdziałów Wojsk Inżynieryjnych z Żołnierzami Zasadniczej Służby Wojskowej[285]; Program Szkolenia Żołnierzy Zasadniczej Służby Wojskowej Batalionu Desantowo-Szturmowego[286].

W konkluzji przeprowadzonych badań stwierdzić należy, że wszystkie wymienione programy zawierają te same, w sposób skonkretyzowany wyróżnione, zasadnicze części, na które składają się:

1) zasady ogólne, a w nich: założenia ogólne /podmiot szkolenia, podział na okresy szkoleniowe, odpowiedzialność dotycząca warunków bezpieczeństwa/ oraz struktura szkolenia /między innymi podział na: szkolenie specjalistyczne, szkolenie i zgrywanie w ramach pododdziału lub podział na: szkolenie specjalisty, drużyny, załogi, zespołu /obsługi/ oraz szkolenie grupy zadaniowej i fazę gotowości/;
2) ustalenia organizacyjne, szkoleniowe i metodyczne, dotyczące: przygotowania szkolenia, wykorzystania czasu szkoleniowego w ramach szkolenia garnizonowego oraz szkolenia na poligonie, zestawienia godzin programowych, ewidencjonowania i rozliczania działalności szkoleniowej, kompetencyjnego zakresu odpowiedzialności szkoleniowej, form i metod działalności szkoleniowo-metodycznej, form i metod szkolenia z poszczególnych przedmiotów oraz wskazówek organizacyjno-metodycznych;
3) przedmiotowa tematyka szkolenia: szkolenie specjalisty, drużyny, zespołu; szkolenie grupy zadaniowej; faza gotowości;
4) ocena poziomu wyszkolenia: formy i zasady prowadzenia oceny poziomu wyszkolenia indywidualnego i zespołowego oraz przedmiotowy tematyczny zakres egzaminów oraz strzelań i ćwiczeń taktycznych podlegających ocenie po zakończeniu okresu /cyklu/ szkolenia, dostosowany do kategorii bojowej i przeznaczenia pododdziału;

---

[279] Zakres: przedmioty dotyczące zabezpieczenia materiałowego, technicznego, medycznego, transportu i ruchu wojsk, ochrony środowiska, bezpieczeństwa i higieny pracy, profilaktyki przeciwpożarowej.

[280] Zakres: szkolenie ekonomiczne, prawne, inne /według potrzeb/ szkolenie metodyczne, które obejmuje odpowiedzialność dowódców, organizatorów szkolenia w zakresie przygotowania i realizacji procesu szkolenia, a także szkolenie z metodyki nauczania określonych przedmiotów lub prowadzenia zajęć i ćwiczeń.

[281] DWLąd. Wewn. 33/2004; Warszawa 2004.

[282] DWLąd. Wewn. 36/2004; Warszawa 2004.

[283] DWLąd. Wewn. 45/2004; Warszawa 2004.

[284] DWLąd Wewn. 58/2005; Warszawa 2005.

[285] DWLąd Wewn. 60/2005; Warszawa 2005.

[286] DWLąd Wewn. 61/2005; Warszawa 2005.

5) wsparcie i zabezpieczenie szkolenia, obejmujące: środki zabezpieczenia materiałowo-technicznego do realizacji zasadniczych tematów szkoleniowych; zasadnicze dokumenty normujące i opisujące proces szkolenia w zakresie jego planowania, realizacji, monitorowania oraz rozliczania z działalności szkoleniowej; symulatory i urządzenia szkolno-treningowe zalecane do wykorzystania w szkoleniu programowym.

Analizowane programy nie różnią się zasadniczo między sobą w swych podstawowych kwestiach, dotyczących: ustaleń organizacyjnych, szkoleniowych i metodycznych, oceny poziomu wyszkolenia, czy też wsparcia i zabezpieczenia szkolenia. To, co odróżnia je od siebie to przedmiotowa tematyka /z wyjątkiem etapu szkolenia podstawowego w szkoleniu specjalistycznym[287]/, cykl /18-to miesięczny lub 9-cio miesięczny/ oraz liczba godzin przeznaczonych na realizację poszczególnych przedmiotów. W toku badań dokonano zestawienia godzin programowych, dla wybranych rodzajów Wojsk Lądowych. Tym samym wyróżniono różnice w programach szkoleniowych. Wyniki przedstawiają tabele 3.6. i 3.7.

Lokalizacyjnie, szkolenie programowe prowadzone jest w garnizonach i ośrodkach szkolenia poligonowego, czyli na poligonach. Szkolenie w garnizonach ma na celu doskonalenie indywidualnych umiejętności specjalistycznych oraz szkolenie i zgrywanie do działań załóg, obsług, zespołów, pododdziałów oraz różnych szczebli dowodzenia. Szkolenie poligonowe obejmuje zakres dotyczący podwyższania sprawności żołnierzy w rzeczywistych warunkach terenowych. W ramach tego realizowane są ćwiczenia taktyczne, strzelania programowe, zajęcia z użyciem substancji niebezpiecznych oraz inne zajęcia, które nie są możliwe do przeprowadzenia w warunkach garnizonowych[288].

W szerokim spektrum badanych zagadnień, dotyczących organizacji szkolenia Wojsk Lądowych, nie można pominąć tak ważnego elementu, jak *formy szkolenia*. Wyniki badań wskazują na dość istotne różnice poglądów. Na potrzeby prowadzonych badań wypracowano jednakże pewien układ zbieżności. Tym samym stwierdzić należy, że znawcy problemu, jak na przykład W. Okoń[289], zgodnie stwierdzają, że formy szkolenia należy rozumieć jako organizacyjną stronę przedsięwzięć /zajęć/, która w zależności od celów dydaktycznych określa warunki, w jakich będzie odbywać się szkolenie[290].

---

[287] Etap szkolenia podstawowego w ramach szkolenia specjalistycznego został ujednolicony programowo w skali Wojsk Lądowych. Patrz: *Program Szkolenia Pododdziałów Wojsk Inżynieryjnych z Żołnierzami Zasadniczej Służby Wojskowej*, DWLąd. Wewn. 60/2005, Warszawa 2005, s. 23.

[288] J. A. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 125.

[289] W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie *Żak*, Warszawa 1996, s. 77-78.

[290] Porównaj w: B. Dunaj (red.), *Nowy słownik języka polskiego*, Warszawa 2005.

Tabela 3.6. Zestawienie godzin programowych w 9-cio miesięcznym cyklu szkolenia dla żołnierzy zasadniczej służby wojskowej pododdziałów Wojsk Obrony Przeciwlotniczej oraz batalionu desantowo-szturmowego[291].

Źródło: opracowanie własne.

Dział szkolenia	Przedmiot	Liczba godzin	
		Batalion desantowo-szturmowy	Pododdziały wojsk obrony przeciwlotniczej
Szkolenie zapoznawcze		7	7
Podstawy edukacji obywatelskiej i wychowania wojskowego	Regulaminy SZRP	43	43
	Kształcenie obywatelskie	72	72
	Dyscyplina wojskowa	9	9
Szkolenie bojowe	Gotowość bojowa i mobilizacyjna	14	14
	Taktyka	265	131
	Szkolenie spadochronowe	45	Program nie zawiera tego przedmiotu
	Szkolenie ogniowe	Program nie zawiera tego przedmiotu	124
	Rozpoznanie i armie obce	28	18
	Powszechna obrona przeciwlotnicza	30	33
	Inżynieryjno-saperskie	33	33
	OPBMR	35	35
	Łączność	---	8
	Terenoznawstwo	10	10
	Szkolenie strzeleckie	230	73
	Wychowanie fizyczne	132	144
	Ochrona i obrona obiektów	14	15
	Treningi specjalistyczne i współdziałania z SP	Program nie zawiera tego przedmiotu	50
Szkolenie logistyczne	Budowa i eksploatacja uzbrojenia i sprzętu wojskowego	85	113
	Nauka jazdy	4	16
	Szkolenie sanitarne	16	22
	Ochrona środowiska	5	7
	Bezpieczeństwo i higiena pracy	7	6
	Profilaktyka pożarowa	5	5
	Dzień techniczny	35	35
Szkolenie ogólne	Szkolenie ekonomiczne	2	2
	Szkolenie prawne	10	11
Ocena stopnia wyszkolenia		35	42
Roczna obsługiwanie sprzętu i uzbrojenia		105	105
Szkolenie doskonalące		84	84
	Ogółem	***1360***	***1267***

[291] DWLąd. Wewn. 58/2005 i DWLąd. Wewn. 61/2005, Warszawa 2005.

Tabela 3.7. Zestawienie godzin programowych w 18-to miesięcznym cyklu szkolenia dla żołnierzy pododdziałów zawodowych: logistyki i służby zdrowia, wojsk inżynieryjnych, wojsk aeromobilnych[292]

Źródło: opracowanie własne.

Dział szkolenia	Przedmiot	Liczba godzin		
		Logistyka i służba zdrowia	Wojska inżynieryjne	Wojska aeromobilne
Kurs adaptacyjno-wyrównawczy		Program nie zawiera tego przedmiotu	Program nie zawiera tego przedmiotu	70
Podstawy edukacji obywatelskiej i wychowania wojskowego	Regulaminy SZRP	10	10	24
	Edukacja obywatelska	20	28	100
	Dyscyplina wojskowa	42	42	39
Szkolenie bojowe	Gotowość bojowa i mobilizacyjna	35	21	35
	Taktyka	Program nie zawiera tego przedmiotu	Program nie zawiera tego przedmiotu	633
	Taktyczno-logistyczne	274	Program nie zawiera tego przedmiotu	Program nie zawiera tego przedmiotu
	Taktyczno-inżynieryjne	Program nie zawiera tego przedmiotu	413	Program nie zawiera tego przedmiotu
	Szkolenie ogniowe	89	201	443
	Rozpoznanie i armie obce	Program nie zawiera tego przedmiotu	Program nie zawiera tego przedmiotu	21
	Powszechna obrona przeciwlotnicza	14	8	8
	Inżynieryjno-saperskie	21	Program nie zawiera tego przedmiotu	20
	Rozpoznanie inżynieryjne	Program nie zawiera tego przedmiotu	171	Program nie zawiera tego przedmiotu
	Zapory inżynieryjne	Program nie zawiera tego przedmiotu	47	Program nie zawiera tego przedmiotu
	Minerstwo	Program nie zawiera tego przedmiotu	17	Program nie zawiera tego przedmiotu
	Przeprawy	Program nie zawiera tego przedmiotu	26	Program nie zawiera tego przedmiotu
	Mosty	Program nie zawiera tego przedmiotu	5	Program nie zawiera tego przedmiotu
	Fortyfikacje	Program nie zawiera tego przedmiotu	17	Program nie zawiera tego przedmiotu
	Maskowanie	Program nie zawiera tego przedmiotu	12	Program nie zawiera tego przedmiotu
	OPBMR	19	51	51
	Łączność	---	7	10
	Terenoznawstwo	Program nie zawiera tego przedmiotu	12	8
	Wychowanie fizyczne	224	220	200
	Ochrona i obrona obiektów	Program nie zawiera tego przedmiotu	5	8
	Szkolenie spadochronowe	Program nie zawiera tego przedmiotu	Program nie zawiera tego przedmiotu	36
	Wspinaczka wysokogórska	Program nie zawiera tego przedmiotu	Program nie zawiera tego przedmiotu	28

[292] DWLąd. Wewn. 33/2004; DWLąd. Wewn. 36/2004; DWLąd. Wewn. 45/2004; Warszawa 2004

c.d. tabeli 3.7.

Dział szkolenia	Przedmiot	Liczba godzin		
		Logistyka i służba zdrowia	Wojska inżynieryjne	Wojska aeromobilne
Szkolenie logistyczne	Szkolenie doskonalące na stanowiskach funkcyjnych	922	Program nie zawiera tego przedmiotu	Program nie zawiera tego przedmiotu
	Budowa i eksploatacja uzbrojenia i sprzętu wojskowego	---	252	32
	Szkolenie sanitarne	8	6	22
	Ochrona środowiska	---	3	2
	Bezpieczeństwo i higiena pracy	6	4	2
	Profilaktyka pożarowa	---	4	2
	Dzień techniczny	91	42	105
Szkolenie ogólne	Szkolenie ekonomiczne	---	4	7
	Szkolenie prawne	---	4	11
Ocena stopnia wyszkolenia		80	54	20
Roczna obsługiwanie sprzętu i uzbrojenia		105	93	Program nie zawiera tego przedmiotu
Szkolenie doskonalące		Zgodnie z decyzją dowódcy	Zgodnie z decyzją dowódcy	196
Szkolenie kursowe specjalisty		560	420	Program nie zawiera tego przedmiotu
	Ogółem	***2520***	***2199***	***2133***

J. Zakrzewski uzupełnia, że decydują o tym czynniki o charakterze czasowym, przestrzennym i materialnym[293]. K. Żegnałek, innymi słowy rzecz ujmując, określa, że formy szkolenia stanowią zewnętrzną, organizacyjną stronę szkolenia, określającą warunki, w jakich przebiega proces nauczania[294]. Odpowiadają na pytania: kogo, gdzie, kiedy i w jakim układzie szkolić, aby osiągnąć cel dydaktyczny. Zatem formy szkolenia określają zewnętrzny model zajęć[295], nie wyjaśniają natomiast, jak szkolić /uczyć/ żołnierzy[296].

Różnorodność problematyki powoduje konieczność stosowania prostych i złożonych form szkolenia. Do form *prostych* zalicza się przedsięwzięcia o jednorodnej tematyce i strukturze metodycznej, które prowadzone są w ramach jednej lub kilku jednostek lekcyjnych, w jednakowych warunkach organizacyjnych. Zalicza się do nich najczęściej: wykład, pogadankę, zajęcia taktyczne na placach ćwiczeń, strzelnicach, w ośrodkach szkolenia specjalistycznego. Natomiast na formy *złożone* szkolenia składają się te przedsięwzięcia, które charakteryzują się interdyscyplinarnością i kompleksowością. Cechą charakterystyczną jest dla nich skomplikowanych charakter organizacyjny oraz różnorodność, jeśli chodzi o czas, miejsce i dydaktyczne środowisko materialne.

---

[293] J. Zakrzewski, *Wybrane zagadnienia z dydaktyki wojskowej*, ASG WP, Warszawa 1974, s. 101.
[294] Porównaj: K. Żegnałek, *Dydaktyka edukacji obronnej*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2003, s. 284..
[295] Porównaj rozważania: J. Wołejszo, *Szkolenie Wojsk Lądowych – doskonalenie systemu*, cz. I, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, nr 2(667)2007, s. 182-183.
[296] M. Sikorski, *Działalność szkoleniowo-metodyczna w dywizjonie okrętów*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 1(66) 2007, s. 324.

Do tych form należą między innymi różne odmiany ćwiczeń taktycznych, takich jak: zgrywające, sprawdzające i kompleksowe[297].

W szkoleniu można stosować także specyficzne formy organizacyjne tak zwane zgrupowania szkoleniowe w postaci szkolenia blokowego, potokowego i zintegrowanego. Szkolenie *blokowe* polega na łączeniu kilku tematów /zajęć/ z danego przedmiotu, które realizowane są na specjalnym obiekcie bazy szkoleniowej i odbywają się zazwyczaj pod kierownictwem lub nadzorem dowódcy /oficera - specjalisty rodzajów wojsk/ odpowiedzialnego za szkolenie w danym przedmiocie. Szkolenie *potokowe* polega na nauczaniu, które realizowane jest zwykle w kilku blisko położonych obiektach szkoleniowych, z których każdy przeznaczony jest do nauki innego przedmiotu. Po zakończeniu ćwiczeń na poszczególnych obiektach, pododdziały w sposób potokowy przechodzą na następne obiekty i kontynuują naukę. Szkolenie takie prowadzi z reguły dowódca wraz z zespołem instruktorów. Natomiast szkolenie *zintegrowane* polega na tym, że jednocześnie szkoli się kilka pododdziałów[298], przy wykorzystaniu bazy szkoleniowej, która umożliwia rotację grup na punktach nauczania oraz wyspecjalizowanej kadry instruktorskiej. Integracja szkolenia w tym przypadku obejmuje do kilku przedmiotów /zajęć/, a nawet specjalności[299].

W literaturze przedmiotu autorzy zgodnie stwierdzają, że najdoskonalszą i najbardziej zbliżoną do realiów współczesnego pola walki formą szkolenia są *ćwiczenia z wojskami*[300]. W ćwiczeniach tych dąży się do wykonania określonego zadania bojowego w warunkach maksymalnie zbliżonych do rzeczywistych warunków pola walki i specyfiki współczesnych zagrożeń. Ćwiczenia uczą praktycznego rozwiązywania problemów z zakresu przygotowania i prowadzenia walki lub wykonywania innych zadań /na przykład zwalczania terroryzmu/. Zapewniają także właściwe zgranie i przygotowanie do działań grup bojowych /zadaniowych/ oraz zsynchronizowanie działań dowództw i komponentów rodzajów sił zbrojnych do prowadzenia działań połączonych lub udziału w operacjach połączonych w układzie narodowym, sojuszniczym lub koalicyjnym[301]. Ćwiczenia z wojskami obejmują: ćwiczenia taktyczne i taktyczno-specjalne /między innymi: rozpoznawcze, artyleryjskie, łączność, logistyczne/[302].

---

[297] Patrz szerzej: A. Juncewicz, *System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2006; s. 53.; K. Krakowski, *Podobieństwa i różnice form i metod szkolenia w wybranych* armiach, [w:] J. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *Formy i metody szkolenia dowództw wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 83; J. A. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 127-130.; J. Halik, Kieru*nki przebudowy i modernizacji oraz szkolenia Sił Zbrojnych RP w latach 2001-2006*, AON, Warszawa 2001, s. 25.

[298] Powyższe występuje na poziomie, co najmniej batalionu.

[299] J. Halik, Kieru*nki przebudowy i modernizacji oraz szkolenia Sił Zbrojnych RP w latach 2001-2006*, AON, Warszawa 2001, s. 27.

[300] Porównaj na przykład rozważania: A. Juncewicz, *Szkolenie i dowodzenie w pododdziałach wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2007, s. 81. Także: K. Krakowski, *Szkolenie dowództw wojsk lądowych SZ RP*, AON, Warszawa 2007, s. 40-41.

[301] Porównaj rozważania: J. Wołejszo, *Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń z dowództwami*, AON, Warszawa 2005, s. 7-15.

[302] J. A. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 129.

W uzupełnieniu, ciekawy pogląd wartościujący formy szkolenia, prezentuje M. Sikorski, który wyróżnia: szkolenie dowództw i sztabów oraz szkolenie kierowników /kierownictw/ ćwiczeń. Do zasadniczych form szkolenia dowództw i sztabów zaliczył on[303]:

1) ćwiczenia przygotowawcze, które organizowane są w celu utrwalenia i pogłębienia indywidualnej wiedzy i umiejętności oraz nawyków działania zespołowego w dowództwach i sztabach. Treścią tych ćwiczeń jest profesjonalne przygotowanie kadry w zakresie rozwiązywania problemów operacyjnych, taktycznych w procesie planowania i dowodzenia w różnych sytuacjach pola walki /misji/ oraz doskonalenie umiejętności organizacyjno-szkoleniowych, a także metodycznych[304];
2) ćwiczenia z dowództwami i sztabami, których istotą jest doskonalenie umiejętności indywidualnych kadry i zgraniu komórek funkcjonalnych dowództwa i sztabu w procesie planowania operacyjnego, dowodzenia w trakcie operacji /walki/[305];
3) ćwiczenia z wojskami, w których uczestniczą jednocześnie dowództwa, sztaby i wojska. Istotą tych ćwiczeń jest praktyczne doskonalenie, zgranie dowództw i sztabów w zakresie planowania i dowodzenia podległymi wojskami oraz weryfikowanie zdolności w tym zakresie na realnie działających wojskach[306].

W efekcie prowadzonych badań ujawniły się kolejne pytania, dotyczące zagadnień: jak zatem szkolić żołnierzy Wojsk Lądowych, czyli w jaki sposób należy prowadzić wskazane powyżej ćwiczenia /zajęcia/, aby umożliwić opanowanie wiedzy oraz ukształtować odpowiednie umiejętności, pożądane nawyki i cechy charakteru.

Tej problematyce odpowiadają *metody szkolenia*. W toku prowadzonych badań w dydaktyce ogólnej i wojskowej, natrafiono na wielość sformułowań oraz definicji. Z ogólnie pozyskanego materiału, za najbardziej klarowną, należy uznać definicję W. Okonia. Określił on metody szkolenia jako *systematycznie stosowane sposoby pracy wykładowcy, instruktora ze szkolonymi, umożliwiające osiągnięcie celów kształcenia*[307]. Według wojskowego punktu widzenia są to *naukowo opracowane sposoby przekazywania wiedzy szkolonym* w *celu wyposażenia ich w wiadomości oraz wyrobienia umiejętności i nawyków*[308].

---

[303] M. Sikorski, *Działalność szkoleniowo-metodyczna w dywizjonie okrętów*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 1(66) 2007, s. 324-326.

[304] Do ćwiczeń przygotowawczych zaliczają się: ćwiczenia grupowe; ćwiczenia epizodyczne; ćwiczenia studyjne.

[305] Do ćwiczeń tych zaliczają się między innymi: ćwiczenia dowódczo-sztabowe szkieletowe; ćwiczenia dowódczo-sztabowe na mapach; ćwiczenia dowódczo-sztabowe wspomagane komputerowo; treningi sztabowe.

[306] Rozróżnia się następujące ich formy:ćwiczenia taktyczne z wojskami i ćwiczenia taktyczno-specjalne.

[307] W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie *Żak*, Warszawa 1996, s. 231.

[308] *Działalność szkoleniowo-metodyczna w Siłach Zbrojnych RP DD/7.5*, SG WP, Warszawa 2004. Porównaj rozważania: J. Wołejszo, *Szkolenie Wojsk Lądowych – doskonalenie systemu*, cz. I, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, nr 2(667)2007, s. 183-184.

Podsumowując zatem, w działalności szkoleniowej wykorzystuje się te metody, które pozwalają szkolonym w krótkim czasie opanować wiedzę specjalistyczną oraz wyrabiają umiejętności i nawyki. Cytowany już M. Sikorski określił następujące metody szkolenia[309]:

— metody podające - uczenie się przez przyswajanie słowne;

— metody poglądowe - uczenie się przez pokaz;

— metody praktyczne - uczenie się przez działanie;

— metody problemowe - uczenie się przez odkrywanie[310].

W tym miejscu warto zaznaczyć, że umiejętność stosowania i posługiwania się poszczególnymi metodami szkolenia podczas zajęć pozwala na zwiększenie efektywności osiąganych celów oraz na skrócenie czasu szkolenia. Priorytetowe znaczenie dla efektywnego funkcjonowania systemu szkolenia Wojsk Lądowych ma zatem, właściwe przygotowanie kadry oraz dowództw do realizacji procesu szkolenia, właśnie poprzez prowadzenie działalności szkoleniowo-metodycznej. Działalność ta stanowi integralną część procesu szkolenia i jest ogólnie definiowana jako zespół przedsięwzięć oraz czynności organizacyjnych, szkoleniowych i metodycznych, odpowiednio zaplanowanych i systematycznie realizowanych w całym procesie. Działalność ta polega na przygotowaniu dowódców /instruktorów/ do efektywnego przekazywania wiedzy i umiejętności podwładnym w zakresie organizowania, prowadzenia szkolenia dowództw, sztabów, oddziałów i pododdziałów. Cechuje ją ponadto ciągłe wskazywanie, poszukiwanie i wdrażanie najskuteczniejszych form, metod i sposobów prowadzenia ćwiczeń i zajęć oraz rozwijanie umiejętności organizatorów szkolenia /czyli: dowódców i instruktorów/ w zakresie organizowania i realizacji szkolenia[311]. Działalność metodyczna zatem, przygotowuje dowódców /organizatorów szkolenia, instruktorów/ do kierowania szkoleniem, a także do bezpośredniej realizacji procesu szkolenia[312].

W ramach prowadzonej działalności metodycznej bezpośredni przełożeni przygotowują swoich podwładnych do realizacji zadań szkoleniowych, stosując różnorodne formy, a wśród nich między innymi:

---

[309] Porównaj rozważania: A. Juncewicz, *Szkolenie i dowodzenie w pododdziałach wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2007, s. 94-104

[310] M. Sikorski, *Działalność szkoleniowo-metodyczna w dywizjonie okrętów*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 1(66) 2007, s. 332.
Porównaj: W. Okoń zaproponował podział według kryterium funkcjonalno-strukturalnego i wyodrębnił cztery grupy metod: asymilacji wiedzy /podające/; samodzielnego dochodzenia do wiedzy /problemowe/; waloryzacyjne /eksponujące/; praktyczne [w:] W. Okoń, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie *Żak*, Warszawa 1998, s. 254. Ponadto patrz: załącznik nr 13.

[311] J. A. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 40.

[312] Zasadniczymi treściami działalności metodycznej są: przygotowanie kadry dowódczej i instruktorów do samodzielnej realizacji procesu szkolenia; doskonalenie wiedzy i umiejętności kadry w zakresie kierowania szkoleniem oraz do prowadzenia ćwiczeń; określenie wymagań i dostosowanie działalności szkoleniowo metodycznej do zadań danej struktury organizacyjnej; poszukiwanie oraz stosowanie w praktyce najskuteczniejszych form i metod realizacji procesu szkolenia; upowszechnianie pozytywnych doświadczeń metodycznych; przygotowanie kadry do racjonalnego stosowania środków materiałowo-technicznego zabezpieczenia szkolenia i wykorzystania bazy szkoleniowej.

— instruktaże do zajęć /ćwiczeń/, które są najprostszą formą działalności szkoleniowo-metodycznej z podwładnymi, W czasie ich realizacji określa się organizację zajęć, sposób i czas przerabiania poszczególnych zagadnień oraz zabezpieczenie materiałowo-techniczne, sprawdza się także znajomość norm szkoleniowych i komend, a także ustala się termin opracowania konspektów;

— kursy instruktorsko-metodyczne, które prowadzone są w celu przygotowania dowódców do organizowania szkolenia programowego. Ich zadaniem jest pogłębianie wiedzy dowódców, utrwalenie nawyków metodycznych, zapoznanie z właściwą organizacją zajęć oraz metodyką prowadzenia szkolenia i pracy wychowawczej;

— narady szkoleniowo-metodyczne, które prowadzone są w celu wyjaśnienia sytuacji szkoleniowej oraz wytyczenia /wypracowania/ kierunków działalności szkoleniowo-metodycznej w wybranych działach, przedmiotach lub zagadnieniach szkoleniowych. Wykorzystywane są one także do korygowania błędów szkolenia, wymiany doświadczeń z dziedziny organizacyjno-metodycznej oraz usunięcia uchybień występujących w procesie szkolenia programowego;

— ćwiczenia /zajęcia/ instruktażowo-metodyczne, które prowadzone są w celu zaprezentowania wzorowego sposobu prowadzenia ćwiczeń /zajęć/, doskonalenia umiejętności metodycznych i organizacyjnych ich uczestników;

— zajęcia grupowe na temat wybranych zagadnień metodycznych, które są formą pogłębiania wiedzy teoretycznej i praktycznej osób funkcyjnych, ich umiejętności metodycznych i nawyków w rozwiązywaniu problemów metodycznych;

— metodyczne zajęcia pokazowe, które są prowadzone w celu przedstawienia optymalnych form organizacji i prowadzenia zajęć /ćwiczeń/ oraz stosowania metod trudnych do zaprezentowania w innych formach działalności szkoleniowo-metodycznej;

— metodyczne samokształcenie kadry, która polega na aktualizacji, pogłębianiu i rozszerzaniu wiedzy pedagogicznej oraz doskonaleniu umiejętności szkoleniowo-metodycznej;

— opracowanie materiałów i pomocy szkoleniowo-metodycznych, które jest formą indywidualnego, metodycznego szkolenia kadry i obejmuje opracowania metodyczne, skrypty, pomoce szkoleniowe lub propozycje ich unowocześnienia, które posłużą zwiększeniu skuteczności i efektywności szkolenia[313].

Na potrzeby prowadzonych w niniejszej pracy badań, należy dodatkowo uświadomić sobie, jak istotny w procesie organizowania i realizacji procesu szkolenia Wojsk Lądowych jest podział kompetencji dla działalności szkoleniowej na poszczególnych poziomach organizacyjnych[314].

---

[313] M. Sikorski, *Działalność szkoleniowo-metodyczna w dywizjonie okrętów*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 1(66) 2007, s. 329-330.

[314] J. A. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 41-43.

Tym samym: Sztabu Generalnego WP[315], Departamentu Kadr i Szkolnictwa Wojskowego[316], Dowódcy WL[317] i dowódców na poziomach taktycznych realizujących zadania w zakresie bezpośredniego kierowania procesem szkolenia i działalnością metodyczną, zgodnie z *kompetencyjnym zakresem odpowiedzialności* /KZO/[318].

Na temat *kierowania* procesem szkolenia prezentowane są różne poglądy. Większość autorów podkreśla, że za działalność szkoleniowo-metodyczną dowódca odpowiada w myśl zasady *dowodzisz – szkolisz - odpowiadasz*. Dowódca zatem, powinien wnosić poprawki do programów szkolenia podległych mu wojsk, zwiększyć bądź zmniejszyć ilość dni i godzin szkoleniowych, zrezygnować lub zaplanować nowe tematy szkoleniowe. Dodane do tych czynności egzekwowanie systemu rozliczeń i kontroli, pozwala następnie na monitorowanie szkolenia, zbieranie i rozpowszechnianie doświadczeń oraz wiarygodną ocenę dowódców jednostek[319]. Jak już wcześniej wspomniano treści szkolenia pododdziałów Wojsk Lądowych zawarte są w programach szkolenia, ale także dodatkowo mogą być ustalane przez prowadzącego zajęcia. Dotyczy to w szczególności ćwiczeń taktycznych kompanii i batalionu, zgrywających, kompleksowych i sprawdzających. Wymagania w zakresie wiedzy i umiejętności formułowane w programach dotyczą poszczególnych okresów szkolenia, określonych przedmiotów, a także

---

[315] W zakresie działalności szkoleniowej Sztab Generalny WP kreuje strategię szkoleniową Sił Zbrojnych RP /tym samym WL/ i określa główne cele, zadania szkoleniowe; określa zasadnicze założenia i wydaje zalecenia oraz wytyczne do opracowania dokumentów normujących działalność szkoleniową; planuje i koordynuje przedsięwzięcia szkolenia strategiczno-operacyjnego oraz udział wybranych komponentów SZ RP w ćwiczeniach NATO w zakresie operacji połączonych; koordynuje proces implementacji do wojsk dokumentów standaryzacyjnych NATO; upowszechnia doświadczenia i wnioski z prowadzonych ćwiczeń, kontroli oraz konfliktów zbrojnych.

[316] Departament Kadr i Szkolnictwa Wojskowego kształtuje system przygotowania /kształcenia/ kadr na potrzeby SZ RP /tym samym na potrzeby WL/ i system doskonalenia zawodowego kadry; koordynuje kształcenie i doskonalenie zawodowe kadry oraz sprawuje nadzór nad działalnością naukową i dydaktyczną uczelni i szkół wojskowych, określa założenia systemów edukacyjnych dla poszczególnych poziomów kształcenia i doskonalenia; koordynuje kształcenie i doskonalenie językowe w resorcie.

[317] Dowódca WL, podobnie jak pozostali Dowódcy Rodzajów Sił Zbrojnych RP, kieruje i ponosi całkowitą odpowiedzialność za przygotowanie podległych dowództwa do organizacji i prowadzenia działań bojowych oraz bezpośrednio podporządkowanych im związków taktycznych do wykonania zadań zgodnie z wojennym przeznaczeniem, a także za metodyczne przygotowanie dowódców do organizowania i prowadzenia działalności szkoleniowej. Dowódca WL realizuje następujące zadania: transponują na grunt podległego rodzaju sił zbrojnych dokumenty wyższego szczebla /decyzje, dyrektywy, rozkazy/; uczestniczy w opracowaniu i wdrażaniu do wojsk ratyfikowanych dokumentów standaryzacyjnych NATO; zapewnia właściwe oprzyrządowanie procesu szkolenia podległych wojsk /opracowuje i wdraża programy, instrukcje, regulaminy, metodyki, poradniki, podręczniki/ regulujące, normujące i wspomagające działalność szkoleniowo-metodyczną dowódców i sztabów podległych szczebli dowodzenia; dokonuje oceny działalności szkoleniowej oraz podejmuje decyzje usprawniające proces szkolenia; określa zakres szkolenia jednostek wojskowych oraz niezbędne materiałowo-techniczne jego zabezpieczenie; wypracowuje kierunki rozwoju i finansowania bazy szkoleniowej; analizuje doświadczenia i doskonali działalność szkoleniową.

[318] *Kompetencyjny zakres odpowiedzialności szkoleniowej* ustala odpowiedzialność dowódców za wyszkolenie oraz metodyczne przygotowanie podległych dowództw i wojsk w następujących obszarach działania: przygotowanie bezpośrednio podległych dowódców do planowania działań oraz dowodzenia w walce; wyszkolenie bojowe dowodzonego związku operacyjnego /taktycznego/, oddziału, pododdziału; wyszkolenie i zgranie podległego dowództwa /sztabu/; zgranie systemu walki; przygotowanie bezpośrednio podległych dowódców do kierowania działalnością szkoleniową; ocena stanu wyszkolenia podległych wojsk oraz działalności osób funkcyjnych, odpowiedzialnych za zapewnienie i utrzymanie tej zdolności. Kompetencyjny zakres odpowiedzialności szkoleniowej pozwala dowódcom na przygotowanie procesu szkolenia, kierowanie nim i obiektywną ocenę stopnia realizacji zadań przez poszczególnych dowódców.

[319] Porównaj: A. Juncewicz, *System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2006, s. 87; J. A. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 41.

podmiotów szkolenia. Dla uzyskania w wyznaczonym przedziale czasu wymaganego stanu zdolności bojowej pododdziałów do wykonania zadań, dowódca ma prawo ustalać kolejność przerabiania tematów przestrzegając korelacji poszczególnych przedmiotów, przy zachowaniu wiodącej roli szkolenia taktycznego. Jedynie niezmienne ustalenia w zakresie treści szkolenia to: zadania oraz struktura szkoleniowa żołnierzy zasadniczej służby wojskowej oraz podział problematyki szkoleniowej na działy i przedmioty szkolenia[320].

Analizując tym samym powyższe należałoby wyprowadzić wniosek, że kierowanie szkoleniem stanowi proces obejmujący planowanie, organizowanie, motywowanie i kontrolę działalności szkoleniowej.

Interesujące są w tej kwestii poglądy prezentowane przez A Juncewicza. W prostym przełożeniu wskazuje on, że planowanie szkolenia jest podstawową czynnością dowódców, gdyż zapewnia prawidłowe funkcjonowanie jednostki. Na szczeblu oddziału Wojsk Lądowych obowiązują dwa rodzaje planowania: długoterminowe /obejmujące zadania szkoleniowe przewidywane do realizacji w cyklu rocznym/ i krótkoterminowe /ujmujące przedsięwzięcia szkoleniowe w skali miesiąca i tygodnia/.

Organizowanie szkolenia sprowadza się do ustalenia reguł poziomego i pionowego podziału pracy i zadań, określenia dróg przepływu informacji oraz rozmieszczenia uprawnień do podejmowania decyzji w zakresie kierowania szkoleniem. Na tym etapie organizujący proces szkolenia dowódca ma obowiązek odpowiednio do tego przygotować podwładnych, zapewnić im odpowiednie warunki szkolenia, a także pozyskać właściwe środki zabezpieczenia logistycznego.

Niezmiernie istotnym czynnikiem w procesie kierowania szkoleniem jest motywowanie, czyli zastosowanie bodźców mających na celu skłonienie podmiotów, do poprawnej realizacji określonego zadania i kontrola. Ta ostatnia, będąc ważnym ogniwem w charakteryzowanym procesie winna polegać na stwierdzaniu czy wszystko odbywa się zgodnie z planem, wydanymi instrukcjami i poleceniami. Powinna ponadto być racjonalna, a w ujęciu przełożony podwładny - winna być rozpatrywana jako nadzór służbowy[321].

W konkluzji zaprezentowanych powyżej rozważań dotyczących organizacji i części składowych szkolenia Wojsk Lądowych należy stwierdzić, że proces ten podlega ciągłej modyfikacji i dostosowaniu jego treści, form i metod stosownie do potrzeb i nowych wyzwań przyszłości. Podporządkowany jest osiągnięciu stawianych celów szkolenia, które odzwierciedlają rolę Wojsk Lądowych we współczesnym świecie.

---

[320] J. A. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 114-115.
[321] Szersze rozważania: A. Juncewicz, *System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2006, s. 86-106.

3.3. Szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych do działań na terytorium kraju

Zaprezentowane, na potrzeby niniejszej pracy, zagadnienia związane z założeniami i organizacją szkolenia Wojsk Lądowych jasno wskazały, że są one przygotowywane do realizacji różnorodnych zadań. Wykazano też, że szkolone są do prowadzenia /samodzielnie oraz wspólnie z innymi rodzajami sił zbrojnych i siłami sojuszniczymi/ kolektywnej obrony oraz do udziału w operacjach reagowania kryzysowego i operacjach pokojowych na i poza terytorium kraju, a także do przyjęcia sił wzmocnienia i realizacji zadań wynikających z funkcji państwa gospodarza. Tym samym, wyniki przeprowadzonych badań jednocześnie wskazują, że zaczyna się coraz bardziej uwidaczniać dualizm podstawowej – militarnej – funkcji tych sił. Wojska te muszą, nie tylko pozostać w gotowości, do odparcia agresji w klasycznym znaczeniu, ale też skutecznie reagować na wewnętrzne zagrożenia atakami terrorystycznymi. Wzmacnia to niejako policyjną funkcję Wojsk Lądowych i prowadzi, w tym układzie, do zacierania różnic między wojskiem, a policją[322].

Z analizy spektrum obrazowanych powyżej zadań, należy tym samym wyprowadzić wniosek, iż komponent ten będzie w wymaganym zakresie przewidywany do udziału w działaniach antyterrorystycznych. Przewiduje się zatem Wojska Lądowe, do realizacji takich zadań, jak:

— prowadzenie działań prewencyjnych;

— obrona przed atakami terrorystycznymi;

— udział w czynnym zwalczaniu terroryzmu;

— udział w likwidacji skutków działań terrorystycznych[323].

Otwartym problemem jest, jak to się ma, do procesu szkolenia tych wojsk.

Pomimo skonkretyzowania tych zadań, synteza materiałów teoretycznych oraz wnioski z przeprowadzonych na potrzeby niniejszej pracy badań, przyniosły zaskakujące wyniki. Wykazały mianowicie, że pomimo tak szerokich rozważań, w tym w literaturze przedmiotu, na temat potrzeb i zobowiązań dotyczących szkolenia Wojsk Lądowych w ramach reagowania kryzysowego, w tym przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym - brak jest jednoznacznego określenia i wskazania zarówno miejsca /w systemie szkolenia Wojsk Lądowych/, dla szkoleń przygotowujących żołnierzy tych wojsk do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi, jak i zakresu przedmiotowego tegoż szkolenia.

Powyższe uświadamia, chociażby proste przełożenie analizowanego zakresu, przygotowania żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi, dokonane

---

[322] Patrz rozważania: S. Jarmoszko, *Osobliwości rozwoju sił zbrojnych początku XXI wieku*, [w:] M. Cieślarczyk, A. Dębska (red.), *Wojsko wobec wyzwań współczesnego świata*, AON, Warszawa 2005, s. 129.

[323] Porównaj rozważania: J. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *System szkolenia Wojsk Lądowych*, AON, Warszawa 2005, s. 25.

poprzez badania wybranych programów szkolenia[324]. Wbrew wstępnym założeniom, związanym z wagą problematyki antyterrorystycznej, nie dało ono oczekiwanych rezultatów.

Dla żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, w 9-cio miesięcznym cyklu szkolenia, przeznaczono zaledwie 2 godziny zajęć zatytułowanych *Terroryzm – zagrożenia dla współczesnego świata*, który występuje w ramach przedmiotu *Kształcenie obywatelskie* oraz temat *Charakterystyka zagrożeń niemilitarnych. Formy i metody ataków terrorystycznych* w ramach przedmiotu *Rozpoznanie i armie obce*. Niemniej jednak zagadnienia z powyższych tematów nie znalazły się, w wymaganym programem zakresie wiedzy i umiejętności, jakie powinien nabyć żołnierz w toku szkolenia.

W porównywalny sposób uwzględniono tematykę terroryzmu w programach szkolenia dla pododdziałów zawodowych, które kształcone są w cyklu 18-to miesięcznym. Również i w tym przypadku temat *Terroryzm – współczesne zagrożenia* wpisano w ramy działu szkolenia *Podstawy edukacji obywatelskiej i wychowania wojskowego* - przedmiot *Edukacja obywatelska*[325].

Na potrzeby tych rozważań, w przeprowadzonych badaniach ankietowych, poddano rozpoznaniu opinie respondentów na temat przygotowywania /szkolenia/ żołnierzy Wojsk Lądowych do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi. Stwierdzić należy, że ponad połowa badanych /61,8%/ wydała w tej kwestii negatywną ocenę. Dość duża grupa respondentów uchyliła się od jednoznacznego wypowiedzenia opinii, wybierając odpowiedź *nie mam zdania* /5,7%/. Jest to o tyle istotne, gdyż niewiele większa grupa /5,9%/ wyraziła jednoznaczną opinię wskazując, że żołnierze są jednak szkoleni do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi. Szczegółowy rozkład odpowiedzi przedstawia tabela 3.8. oraz wykres 3.2.

Tabela 3.8. Rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy według Pana(i), żołnierze Wojsk Lądowych są przygotowywani /szkoleni/ do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi?

Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi respondentów	N – liczba obserwacji	Odpowiedzi w %
Tak	26	5,9
Raczej tak	117	26,7
Raczej nie	204	46,5
Nie	67	15,3
Nie mam zdania	25	5,7

[324] Patrz charakteryzowany w Rozdziale 3.2. wybór: *Program szkolenia pododdziałów zawodowych wojsk...*, według sygnatur: DWLąd. Wewn. 33/2004 Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 36/2004, Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 45/2004, Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 58/2005, Warszawa 2005; DWLąd. Wewn. 60/2005, Warszawa 2005; DWLąd. Wewn. 61/2005, Warszawa 2005.

[325] Tamże.

Wykres 3.2. Odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy według Pana(i), żołnierze Wojsk Lądowych są przygotowywani /szkoleni/ do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi?

Źródło: opracowanie własne.

Analizując szczegółowy rozkład odpowiedzi respondentów, z uwzględnieniem ich stopnia wojskowego, można zauważyć, że znaczna część podoficerów jednoznacznie stwierdziła, że żołnierze Wojsk Lądowych są szkoleni do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi /73,1% badanych spośród podoficerów zaznaczyło odpowiedź *tak* na pytanie ankietowe/. Opinię tę podzielają badani z grupy oficerów starszych /15,4% badanych z tej grupy/. Natomiast oficerowie młodsi najczęściej uchylali się od jednoznacznej odpowiedzi /58,3% badanych z tej grupy zaznaczyło odpowiedź *nie mam zdania*/, a jeśli już udzielili odpowiedzi na pytanie ankietowe, to najczęściej wyrażali opinię, że żołnierze Wojsk Lądowych raczej nie są przygotowywani do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi /37,7% badanych spośród tej grupy, którzy zaznaczyli odpowiedź *raczej nie*/. Powyższe dane przedstawia tabela 3.9.

Biorąc pod uwagę wiek respondentów, udzielających odpowiedzi na analizowane pytanie ankietowe, należy zwrócić uwagę na fakt, że badani z grupy wiekowej do 30 lat oraz powyżej 40 lat, najczęściej jednoznacznie stwierdzali /zaznaczenie odpowiedzi *tak*/, że żołnierze są szkoleni do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi /46,2% spośród badanych w wieku do 30 lat i 19,2 % spośród badanych w wieku powyżej 40 lat/. Badani z grupy wiekowej 30-35 lat najczęściej wybierali odpowiedź *raczej tak* /32,7%/, natomiast respondenci z przedziału wieku 35-40 lat najczęściej wybierali odpowiedź *nie mam zdania* /36%/ oraz *raczej nie* /24%/. Szczegółowy rozkład wyników przedstawia tabela 3.10.

Tabela 3.9. Stopień wojskowy badanych, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy według Pana(i), żołnierze Wojsk Lądowych są przygotowywani /szkoleni/ do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi?
Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	podoficer	oficer młodszy	oficer starszy	razem
Tak	19	3	4	**26**
	73,1%	11,5%	15,4%	**100,0%**
	7,5%	2,1%	9,5%	**6,0%**
Raczej tak	76	29	10	**115**
	66,1%	25,2%	8,7%	**100,0%**
	30,2%	20,6%	23,8%	**26,4%**
Raczej nie	105	77	22	**204**
	51,5%	37,7%	10,8%	**100,0%**
	41,7%	54,6%	52,4%	**46,9%**
Nie	43	18	5	**66**
	65,2%	27,3%	7,6%	**100,0%**
	17,1%	12,8%	11,9%	**15,2%**
Nie mam zdania	9	14	1	**24**
	37,5%	58,3%	4,2%	**100,0%**
	3,6%	9,9%	2,4%	**5,5%**
Razem	**252**	**141**	**42**	**435**
	57,9%	**32,4%**	**9,7%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Tabela 3.10. Wiek badanych, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy według Pana(i), żołnierze Wojsk Lądowych są przygotowywani /szkoleni/ do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi?
Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	do 30 lat	30 - 35 lat	35 - 40 lat	powyżej 40 lat	razem
Tak	12	8	1	5	**26**
	46,2%	30,8%	3,8%	19,2%	**100,0%**
	7,8%	6,2%	1,1%	8,3%	**5,9%**
Raczej tak	44	38	23	11	**116**
	37,9%	32,8%	19,8%	9,5%	**100,0%**
	28,8%	29,2%	24,5%	18,3%	**26,5%**
Raczej nie	64	57	49	34	**204**
	31,4%	27,9%	24,0%	16,7%	**100,0%**
	41,8%	43,8%	52,1%	56,7%	**46,7%**
Nie	26	20	12	8	**66**
	39,4%	30,3%	18,2%	12,1%	**100,0%**
	17,0%	15,4%	12,8%	13,3%	**15,1%**
Nie mam zdania	7	7	9	2	**25**
	28,0%	28,0%	36,0%	8,0%	**100,0%**
	4,6%	5,4%	9,6%	3,3%	**5,7%**
Razem	**153**	**130**	**94**	**60**	**437**
	35,0%	**29,7%**	**21,5%**	**13,7%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Respondenci z jednostek wojskowych specjalnych i wsparcia najczęściej wyrażali zdanie, że żołnierze Wojsk Lądowych nie są przygotowywani, do podejmowania działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi /26% spośród badanych z jednostek specjalnych; 46% spośród badanych jednostek wsparcia/. Badani z jednostek zmechanizowanych /pancernych/ oraz logistycznych, w tym samym stopniu, wskazywali, że w omawianej kwestii nie mają zdania /36% badanych z każdej z grup/. Udzielając jednak odpowiedzi, inni badani wskazywali, że szkolenie jednak się odbywa /24% badanych z jednostek zmechanizowanych odpowiadało *tak*; 35,1% badanych z jednostek logistycznych odpowiadało *raczej tak*/. Wyniki przedstawia tabela 3.11.

Tabela 3.11. Jednostka wojskowa badanych, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe: ***Czy według Pana(i), żołnierze Wojsk Lądowych są przygotowywani /szkoleni/ do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi?***

Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	specjalna	zmechanizowana /pancerna/	wsparcia	logistyczna	razem
Tak	4	6	10	5	**25**
	16,0%	24,0%	40,0%	20,0%	**100,0%**
	4,2%	8,5%	6,5%	4,5%	**5,8%**
Raczej tak	29	14	31	40	**114**
	25,4%	12,3%	27,2%	35,1%	**100,0%**
	30,5%	19,7%	20,0%	36,4%	**26,5%**
Raczej nie	43	36	79	44	**202**
	21,3%	17,8%	39,1%	21,8%	**100,0%**
	45,3%	50,7%	51,0%	40,0%	**46,9%**
Nie	17	6	30	12	**65**
	26,2%	9,2%	46,2%	18,5%	**100,0%**
	17,9%	8,5%	19,4%	10,9%	**15,1%**
Nie mam zdania	2	9	5	9	**25**
	8,0%	36,0%	20,0%	36,0%	**100,0%**
	2,1%	12,7%	3,2%	8,2%	**5,8%**
Razem	**95**	**71**	**155**	**110**	**431**
	22,0%	**16,5%**	**36,0%**	**25,5%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

W badaniach przeprowadzonych przez autora, sprawdzono również pogląd /ocenę/ respondentów, czy dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych przygotowujące do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym, są wystarczające. Zdecydowana większość badanych /72,1%/ oceniła dotychczasowe przygotowanie żołnierzy, jako niewystarczające, do działań w czasie zagrożeń terrorystycznych. Szczegółowy rozkład odpowiedzi przedstawia tabela 3.12. i wykres 3.3.

Zaznaczyć należy, że podoficerowie biorący udział w badanych, na pytanie ankietowe *Czy w Pana(i) ocenie, dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym są wystarczające?* - najczęściej, w porównaniu do wszystkich respondentów, udzielali odpowiedzi *tak* /66,7%/. Oficerowie młodsi natomiast, unikali bardzo często jednoznacznego wypowiadania swojej oceny /45% wybierało odpowiedź *nie mam zdania*/, a następnie wskazywali, że w ich ocenie, żołnierze Wojsk Lądowych raczej nie są wystarczająco przygotowani do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym /35,4%/. Wyniki, dotyczące udzielonych odpowiedzi, analizowane w kontekście stopnia wojskowego badanych, przedstawia tabela 3.13.

Tabela 3.12. Rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy w Pana(i) ocenie, dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym są wystarczające?

Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi respondentów	N – liczba obserwacji	Odpowiedzi w %
Tak	15	3,4
Raczej tak	87	19,8
Raczej nie	230	52,3
Nie	87	19,8
Nie mam zdania	21	4,8

Wykres 3.3. Odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy w Pana(i) ocenie, dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym są wystarczające?

Źródło: opracowanie własne.

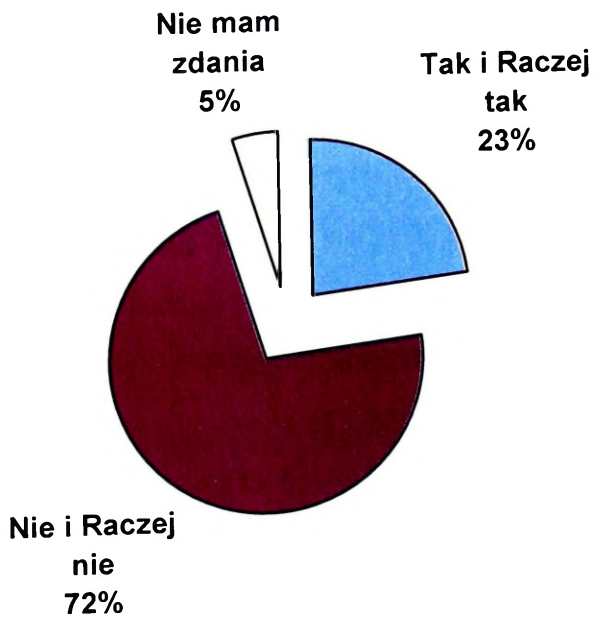

Tabela 3.13. Stopień wojskowy badanych, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe: ***Czy w Pana(i) ocenie, dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym są wystarczające?***

Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	podoficer	oficer młodszy	oficer starszy	razem
Tak	10	4	1	**15**
	66,7%	26,7%	6,7%	**100,0%**
	4,0%	2,8%	2,4%	**3,4%**
Raczej tak	53	22	11	**86**
	61,6%	25,6%	12,8%	**100,0%**
	20,9%	15,6%	26,2%	**19,7%**
Raczej nie	124	81	24	**229**
	54,1%	35,4%	10,5%	**100,0%**
	49,0%	57,4%	57,1%	**52,5%**
Nie	55	25	6	**86**
	64,0%	29,1%	7,0%	**100,0%**
	21,7%	17,7%	14,3%	**19,7%**
Nie mam zdania	11	9	0	**20**
	55,0%	45,0%	0%	**100,0%**
	4,3%	6,4%	0%	**4,6%**
Razem	**253**	**141**	**42**	**436**
	58,0%	**32,3%**	**9,6%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Respondenci, w przedziale wieku 30-35 lat oraz 35-40, najczęściej pozytywnie oceniali dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych i uznawali, że są one wystarczające do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym. Badani z grupy w wieku 35-40 lat, w porównaniu do wszystkich respondentów, najczęściej wybierali odpowiedź *tak* /26,7%/, a badani w wieku 30-35 lat wskazywali najczęściej odpowiedź *raczej tak* /32,2%/.

Respondenci z dwóch skrajnych grup wiekowych: do 30 lat oraz powyżej 40 lat, negatywnie ocenili dotychczasowe elementy szkolenia Wojsk Lądowych. Badani, w wieku powyżej 40 lat, najczęściej wybierali odpowiedź *raczej nie* /14,8%/, a w grupie wiekowej do 30 lat, zdecydowanie odpowiadali *nie* /44,2%/. Szczegółowy rozkład odpowiedzi w rozróżnieniu na wiek badanych przedstawia tabela 3.14.

Tabela 3.14. Wiek badanych, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy w Pana(i) ocenie, dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym są wystarczające?

Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	do 30 lat	30 - 35 lat	35 - 40 lat	powyżej 40 lat	razem
Tak	6	4	4	1	**15**
	40,0%	26,7%	26,7%	6,7%	**100,0%**
	3,9%	3,1%	4,3%	1,7%	**3,4%**
Raczej tak	29	28	18	12	**87**
	33,3%	32,2%	20,7%	13,8%	**100,0%**
	18,8%	21,5%	19,1%	20,0%	**19,9%**
Raczej nie	75	69	51	34	**229**
	32,8%	30,1%	22,3%	14,8%	**100,0%**
	48,7%	53,1%	54,3%	56,7%	**52,3%**
Nie	38	20	17	11	**86**
	44,2%	23,3%	19,8%	12,8%	**100,0%**
	24,7%	15,4%	18,1%	18,3%	**19,6%**
Nie mam zdania	6	9	4	2	**21**
	28,6%	42,9%	19,0%	9,5%	**100,0%**
	3,9%	6,9%	4,3%	3,3%	**4,8%**
Razem	**154**	**130**	**94**	**60**	**438**
	35,2%	**29,7%**	**21,5%**	**13,7%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Należy wskazać, że dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych, są wystarczające do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym, w ocenie badanych ze stażem służby w przedziałach 5-10 lat i 10-15 lat /31% badanych ze stażem służby 5-10 lat wybierało odpowiedź *raczej tak*; 33,3% badanych ze stażem 10-15 lat zaznaczało odpowiedź *tak*/. Negatywnie natomiast, ocenili dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy, respondenci ze stażem służby do 5 lat /35,3% badanych w tej grupie zaznaczało odpowiedź *nie*/ oraz powyżej 15 lat /38,6% badanych w tej grupie wybierało odpowiedź *raczej nie*/. Wyniki te są zbieżne w porównaniu z analizą uwzględniającą wiek badanych. Szczegółowy rozkład danych przedstawiony został w tabeli 3.15.

Tabela 3.15. Staż służby badanych, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy w Pana(i) ocenie, dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym są wystarczające?

Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	do 5 lat	5 - 10 lat	10 - 15 lat	powyżej 15 lat	razem
Tak	4	2	5	4	**15**
	26,7%	13,3%	33,3%	26,7%	**100,0%**
	3,9%	1,8%	6,8%	2,7%	**3,4%**
Raczej tak	20	27	15	25	**87**
	23,0%	31,0%	17,2%	28,7%	**100,0%**
	19,6%	24,1%	20,5%	16,8%	**20,0%**
Raczej nie	43	61	36	88	**228**
	18,9%	26,8%	15,8%	38,6%	**100,0%**
	42,2%	54,5%	49,3%	59,1%	**52,3%**
Nie	30	15	12	28	**85**
	35,3%	17,6%	14,1%	32,9%	**100,0%**
	29,4%	13,4%	16,4%	18,8%	**19,5%**
Nie mam zdania	5	7	5	4	**21**
	23,8%	33,3%	23,8%	19,0%	**100,0%**
	4,9%	6,3%	6,8%	2,7%	**4,8%**
Razem	**102**	**112**	**73**	**149**	**436**
	23,4%	**25,7%**	**16,7%**	**34,2%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Dokonując analizy rozkładu odpowiedzi na pytanie ankietowe, dotyczące oceny dotychczasowych elementów szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych, w rozróżnieniu na jednostki wojskowe respondentów, można wnioskować, że za wystarczające uznali je badani z jednostek wsparcia i logistycznych, a za niewystarczające badani z jednostek specjalnych i zmechanizowanych /pancernych/. W porównaniu do wszystkich respondentów, najwięcej badanych z jednostek wsparcia /46,7%/ oraz jednostek logistycznych /40%/, wybierało odpowiedź *tak* na powyższe pytanie. Natomiast respondenci z jednostek specjalnych /28,2%/ i jednostek zmechanizowanych /21,2%/ najczęściej wybierali odpowiedź *nie*. Szczegółowy rozkład odpowiedzi przedstawiono w tabeli 3.16.

Tabela 3.16. Jednostka wojskowa badanych, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe: ***Czy w Pana(i) ocenie, dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym są wystarczające?***

Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	specjalna	zmechanizowana /pancerna/	wsparcia	logistyczna	razem
Tak	1	1	7	6	**15**
	6,7%	6,7%	46,7%	40,0%	**100,0%**
	1,0%	1,4%	4,5%	5,5%	**3,5%**
Raczej tak	16	10	27	32	**85**
	18,8%	11,8%	31,8%	37,6%	**100,0%**
	16,7%	14,1%	17,4%	29,1%	**19,7%**
Raczej nie	51	37	89	49	**226**
	22,6%	16,4%	39,4%	21,7%	**100,0%**
	53,1%	52,1%	57,4%	44,5%	**52,3%**
Nie	24	18	28	15	**85**
	28,2%	21,2%	32,9%	17,6%	**100,0%**
	25,0%	25,4%	18,1%	13,6%	**19,7%**
Nie mam zdania	4	5	4	8	**21**
	19,0%	23,8%	19,0%	38,1%	**100,0%**
	4,2%	7,0%	2,6%	7,3%	**4,9%**
Razem	**96**	**71**	**155**	**110**	**432**
	22,2%	**16,4%**	**35,9%**	**25,5%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Wnioski z badań ankietowych, dotyczące procesu szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych w kraju, na rzecz przygotowania do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi, wyłaniają zatem szereg refleksji. Porównywalnie, również analiza dostępnej literatury przedmiotu, wskazuje, że prezentowane poglądy są nie zawsze spójne. Analitycy spoza resortu obrony narodowej i dziennikarze, wykorzystując bezpośredni dostęp do żołnierzy WL, określają stopień ich przygotowania jako nie w pełni zadowalający. Natomiast specjaliści wojskowi, wskazując na założenia programowe i sposoby ich realizacji, podkreślają, że zakres szkolenia jest na odpowiednim poziomie. Analizując różnorodne dane, dostrzec można coraz więcej rozbieżności i brak uzasadnionych wniosków na przyszłość. Propozycje, które się w tym zakresie pojawiają najczęściej, są wynikiem zdrowego rozsądku lub osobistych przemyśleń, a nie wynikiem badań naukowych.

Z wielości pozyskanych danych, wyłania się zasadniczy i najczęściej podkreślany, zakres problemów dotyczących szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych.

W rozumieniu ogólnym wskazuje się zatem, że system szkolenia Wojsk Lądowych jest wypaczony. Składa się na powyższe przede wszystkim potężna biurokracja. M. Gill na przykład uzasadnia, że ilość różnego rodzaju dokumentów, wniosków, opracowań szkoleniowych –

już na poziomie sztabu brygady przekracza granice zdrowego rozsądku[326]. W toku zajęć, mimo ujęcia w nich zagadnień dotyczących wychowania obywatelskiego, zatracono zagadnienie ujmowane jako *autorytety i morale*[327], a przyjmując założenie, że zdrowie i życie żołnierza jest sprawą najważniejszą, niejako zapomniano, że żołnierza szkoli się zgodnie z przeznaczeniem do działań wojennych. W takim ujęciu, w toku szkolenia należy intensywnie uświadamiać szkolonym, że mają walczyć na wojnie, gdy zajdzie taka konieczność, gdy padnie taki rozkaz. Tym samym wynikają z powyższego kolejne jego ważne aspekty: na każdej wojnie zabija się i ginie, czyli straty są automatycznym tego rezultatem i w tym kierunku należy przygotować żołnierzy[328].

Wśród wielu uwag dotyczących niedoskonałości szkolenia Wojsk Lądowych, dostrzeganych i analizowanych w kontekście potrzeb badanego zagadnienia, na czoło wysuwa się tematyka związana ze szkoleniem strzeleckim. Podstawowym dokumentem opisującym zasady szkolenia strzeleckiego w Wojskach Lądowych stał się *Program strzelań z broni strzeleckiej*. Autorzy opracowań zgodnie wskazują, jak dalece odbiega on od bojowej rzeczywistości, a dokonywane w nim zmiany oceniają, jako zmiany na gorsze. Jeszcze do niedawna obowiązywał program z roku 1986, a jego niedoskonałości najwyraźniej ukazują przykładowo, warunki strzelania z pistoletu, w których postawę strzelecką opisuję się, jako *stojąca z wolnej ręki*. Praktycznie, zapis ten był interpretowany w toku szkolenia, jako *stojąca z jednej ręki*, co owocowało zakazem strzelania z pistoletu trzymanego oburącz i praktykowania klasycznej postawy sportowej, niewiele mającej wspólnego ze strzelaniem bojowym. Utrwalił on tym samym, wśród szkolonych, całą gamę negatywnych nawyków[329]. Nowy *Program strzelań z broni strzeleckiej* zaczął obowiązywać od roku 2006. P. B. Zadora wygłasza pogląd, że jego główną ideą stała się nie dbałość o zapewnienie właściwego poziomu wyszkolenia strzeleckiego, lecz obniżenie wymagań stawianych żołnierzom, a jego urzędowym efektem - podniesienie ocen ze szkolenia strzeleckiego, tylko na papierze, przy faktycznie pomniejszanych umiejętnościach[330]. Porównując stary i nowy

---

[326] M. Gill, *Zasady proste jak rozkaz*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 6 (160) 2006, s. 13.

[327] M. Gill wyjaśnia: *„...Co rozumiem po pojęciem morale? Po prostu: chcę służyć i czynię wszystko, by swoją pracę wykonywać dobrze. Robię tak, bo chcę być dumny z tego, że mam okazję służyć swojemu krajowi; dumny z tego, że noszę mundur, który identyfikuje mnie z armią, z ojczyzną z moim miejscem w tym systemie i z moim zdaniem. To według mnie morale. To ono pozwala wygrać wojnę. Bo jeżeli żołnierz nie ma woli do walki, nie ma na celu dobra swojej jednostki, ma za nic honor munduru – nie jest żołnierzem. A u nas wszystkie te słowa /może patetyczne/ straciły na znaczeniu; skutecznie odarto nasza służbę z wartości i symboli. Jeśli nie przywrócimy tego, to nie ma, o czym mówić. Nie pomogą nawet zakupy najnowocześniejszego sprzętu...*"[w:] M. Gill, *Zasady proste jak rozkaz*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 6 (160) 2006, s. 13-1

[328] Szersze rozważania w: M. Gill, *Zasady proste jak rozkaz*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 6 (160) 2006, s.13-14.

[329] Patrz: P. B. Zadora, *Umiarkowany postęp w granicach prawa, czyli nowy program strzelań z broni strzeleckiej w wojsku polskim*, [w:] *Strzał. Magazyn o Broni*, Nr 1 (45) 2007, s. 8.

[330] P. B. Zadora motywuje powyższe następująco: *„...Podstawowym strzelaniem szkolnym z karabinku AK było i jest nadal strzelanie z postawy leżąc z podpórką, na odległości 100 m do tarczy papierowej typu popiersie (figura 23), czas nieograniczony. Program z 1986 roku przewidywał strzelanie od popiersia z pierścieniami (figura 23p) i liczenie zdobytych punktów, obecnie pierścienie są niepotrzebne, a liczy się trafienie w cel lub jego brak. Zmieniła się jednak liczba strzałów – kiedyś strzelano pięć razy, a obecnie tylko cztery. By pod rządami starych przepisów uzyskać ocenę dostateczna należało zdobyć, co najmniej 30 punktów, co oznaczało, że nawet trzy trafienia w sylwetkę, ale poza*

Program podkreśla przykładowo, że przy opracowaniu strzelań z pistoletu autorzy programu odeszli od obowiązku trzymania broni jedną ręką i we wszystkich strzelaniach dopuścili strzelanie oburącz. Zapomniano tym samym, że może dojść do sytuacji bojowych, w której użycie drugiej ręki będzie niemożliwe i żołnierz powinien umieć strzelać również z jednej ręki. Jednak strzelań wymuszających trzymanie broni tylko jedna ręką w programie nie przewidziano. Podobnie zachowawczo potraktowano strzelania z pistoletu pod względem dystansu. We wszystkich strzelaniach /poza sytuacyjnymi/ cele umieszczono na odległości 25m[331].

Z analizy poglądów prezentowanych w mediach wyłania się również pogląd, wyraźnie wskazujący, że na poziom wyszkolenia rzutowały i nadal rzutują oszczędności. W niektórych jednostkach strzelania ograniczano do minimum. Z dostępnych i przedstawionych relacji żołnierzy, służących w Wojskach Lądowych, wyraźnie wyłoniono trzyczęściowy podział, pod względem jakości poziomu szkolenia strzeleckiego. Do pierwszej grupy zaliczono: 6. Brygadę Powietrzno – Szturmową, 25. Brygadę Kawalerii Powietrznej i 1. Pułk Specjalny Komandosów, gdzie szkolenie strzeleckie jest priorytetem, a jego intensywność przekracza nawet wojskowe limity. Żołnierze są z bronią obyci, znają jej możliwości i potrafią je wykorzystać. Druga grupa to niektóre brygady zmechanizowane i nieliczne brygady lub pułki innych rodzajów wojsk. Tam szkolenie odbywa się na poziomie dostatecznym, a priorytetem strzeleckim jest strzelanie z broni pokładowej. Do ostatniej grupy zaliczono natomiast, zdecydowaną większość żołnierzy Wojsk Lądowych[332].

W tym miejscu należy wskazać, że przeciwnicy intensyfikacji szkolenia strzeleckiego w wojsku zwracają uwagę, iż poza piechotą nie ma ono jednak wielkiego znaczenia, a najważniejsza jest obsługa specjalistycznego sprzętu. Zwolennicy natomiast podkreślają, że właśnie podczas sytuacji asymetrycznych[333], w tym również działań antyterrorystycznych, rola broni strzeleckiej jest bardzo istotna /skazują również na potrzebę i wagę szkolenia precyzyjnego –

---

dziesiątką nie dawały oceny dostatecznej. Obecnie by dostać tróję wystarczy trafić w tarcze jednym z czterech strzałów. Identycznie zmieniono zasady przy strzelaniu z pistoletów i właśnie tu najwyraźniej widać, jak skandalicznie niskie wymagania stawia sobie wojsko. Podobnie jak w karabinie, ocenę dostateczna daje już jedno trafienie w sylwetkę na cztery oddane strzały, ograniczony jest jedynie czas – limit to pięć minut, a odległość strzelania to 25 m. Niskie wymagania wojsko stawia też w pozostałych strzelaniach szkolnych. I tak w strzelaniu szkolnym z karabinu Nr 2 celem są figury „karabin maszynowy" na odległość 150 m i „klęczący" na odległość 200 m. Na trafienie każdej z nich, z postawy leżącej z podpórką, strzelec ma 40 sekund, a do dyspozycji łącznie 12 nabojów, rodzaj ognia (seryjny lub pojedynczy) do wyboru. By dostać trójе wystarczy trafić „klęczącego", na czwórkę wystarczy trafienie „karabinu maszynowego", a oba trafione cele to oczywiście ocena bardzo dobra. W strzelaniu szkolnym Nr 2 z pistoletu na trafienie trzech sylwetek „biegnący" z odległości 25 m strzelec ma 6 nabojów i 25 sekund. Ocenę dostateczna zapewnia już jeden trafiony cel...",[w:] P. B. Zadora, *Umiarkowany postęp w granicach prawa, czyli nowy program strzelań z broni strzeleckiej w wojsku polskim*,[w:] *Strzał. Magazyn o Broni*, Nr 1 (45) styczeń 2007, s. 9-10.

[331] P. B. Zadora, *Umiarkowany postęp w granicach prawa, czyli nowy program strzelań z broni strzeleckiej w wojsku polskim*, [w:] *Strzał. Magazyn o Broni*, Nr 1 (45) 2007, s.10

[332] Tamże, s. 9

[333] Porównaj rozważania: P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne*, AON, Warszawa 2003.

snajperów wojskowych[334]/. Większość starć toczy się z jej intensywnym użyciem, a stosowanie broni cięższej utrudnia zwykle teren, lub też ograniczenia pozawojskowe[335].

Analiza dostępnego materiału wytworzonego przez analityków spoza resortu obrony narodowej i dziennikarzy obrazuje, iż nie mniej ważnym problemem szkoleniowym Wojsk Lądowych jest brak praktycznych odniesień do wniosków płynących z przebiegu współczesnych konfliktów zbrojnych i zdarzeń noszących różnorodne cechy, w tym o znamionach terroryzmu.

W przytaczanych najciekawszych przykładach literatury przedmiotu wskazuje się, iż w przyszłości działania bojowe będą znacznie szybsze, skuteczniejsze i prowadzone w sposób nielinearny. Znawcy problemu podkreślają na przykład, że zwiększanie mobilności Wojsk Lądowych wymusza chociażby konieczność wprowadzenia do ich struktury związków taktycznych typu lekkiego[336]. Tym samym w przyszłych działaniach bojowych oddziały od szczebla batalionu powinny być przygotowywane do prowadzenia walki samodzielnie i we współdziałaniu z innymi rodzajami wojska. Powyższe należałoby ująć w praktycznych formach szkolenia. Tak jednak się nie dzieje[337].

Podkreśla się także, że większość populacji żyje w miastach, a zatem działania zbrojne będą również prowadzone w tym środowisku. W specyficznych środowiskach słabiej uzbrojone i mniej liczne grupy terrorystyczne lub partyzanckie mogą mieć ułatwione zadanie – zgodnie z zasadą, *pozwól, aby teren walczył za ciebie*[338]. Wzrost znaczenia działań militarnych w obszarach zurbanizowanych[339] spowodował w terminologii wojskowej konieczność utworzenia pojęcia *Operacji Militarnych w Obszarze Miejskim* /w jęz. ang. *MOUT*/[340].

---

[334] Porównaj rozważania: M. Czerwiński, *Strzelanie precyzyjne dla snajperów i myśliwych*, Wyd. BELLONA, Warszawa 2007; M. Pegler, *Historia snajperstwa wojskowego*, Wyd. BELLONA, Warszawa 2008.

[335] Porównaj rozważania: P. B. Zadora, *Nowy pistolet dla wojska polskiego?* [w:] *Strzał. Magazyn o Broni*, Nr 9 (53) 2007, s. 30.

[336] Porównaj rozważania w: S. Galicki (Rozmowa z płk P. Patalogiem), *Cenię cichych profesjonalistów*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 5 (159) 2006, s. 8.

[337] Porównaj wypowiedź żołnierza WL: *„...W Polsce mamy wspaniały poligon Nowy Mur w Wędrzynie... Ćwiczyłem tam kilka razy. Nigdy jednak nie trenowaliśmy współdziałania z innymi rodzajami wojska. Zawsze było po naszemu... Kiedy my ćwiczyliśmy, nie było miejsca dla czołgistów, czy wozów bojowych. Gdy zaś oni szkolili się na poligonie – my ćwiczyliśmy gdzie indziej. O współdziałaniu z lotnictwem nawet nie wspomnę. Nie ma po prostu, o czym mówić...”*, [w:] S. Galicki, Płaci się za każdy błąd, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 9 (162) 2006, s. 12-13.

[338] P. Kozłowski. *Przygotowanie żołnierzy do działania w terenie zurbanizowanym* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 1 (007) 2008, s. 21.

[339] Patrz: A. Bujak, G. Sobolewski, *Teren zabudowany środowiskiem walki XXI wieku*, AON, Warszawa 2005. Także rozważania w: G. Sobolewski (red.), *Wybrane aspekty walki w mieście*, AON, Warszawa 2006.

[340] *Operacje Militarne w Obszarze Miejskim* definiowane są jako działania wojenne o charakterze militarnym, które są planowane i wykonywane na obszarach kompleksów, zbudowanych na podstawie zamierzonej i planowej długoterminowej działalności człowieka, mających decydujący wpływ na wybór przez dowódców taktyki działania. Wśród operacji tych można wyróżnić dwie podstawowe grupy: miejskie operacje specjalne /czyli działania militarne w terenie zurbanizowanym, prowadzone przez wojskowe siły specjalne. Składają się na nie rajdy, uderzenia na ważne cele, operacje ratunkowe oraz odzyskiwania personelu latającego, poszukiwania i zatrzymywania oraz inne/ i miejskie operacje selektywne/, czyli działania militarne w terenie zurbanizowanym, prowadzone przez wojskowe siły konwencjonalne, których celem jest pokonanie przeciwnika wymieszanego z osobami cywilnymi, nie uczestniczącymi w walkach/. Szerzej w: M. Zimny, *Wojna i terror w miastach*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 2 (167) 2007, s. 18.

Wskazuje to tym samym na specyficzne cechy walki w terenie zurbanizowanym. Większość pojedynków ogniowych odbywa się bowiem w odległościach od kilku, do kilkudziesięciu metrów. Są one indywidualne, a o przeżyciu walczących w równym stopniu decydują szybkość, jak i celność prowadzenia ognia Niekiedy także dochodzi nawet do walki wręcz. Ten typ walki stawia duże wyzwania nie tylko dla sprzętu i wyposażenia, ale w równej mierze stawia je także wobec szkolenia żołnierzy. Sukcesywna rezygnacja z poboru na rzecz powstawania pododdziałów zawodowych musi zatem zmienić struktury szkolenia Wojsk Lądowych, w tym zdecydowanie zwiększyć, w szkoleniu taktycznym, czas poświęcany działaniom w rejonach zurbanizowanych. Także tematykę zajęć należy dostosować do wymogów współczesności, a nie nadal opierać się na doświadczeniach z II wojny światowej /jak to wynika chociażby z analizy programów szkolenia pododdziałów piechoty/. Trudno wyobrazić sobie we współczesnych uwarunkowaniach zdobywanie budynków w myśl dotychczas stosowanej zasady *najpierw granat, potem człowiek*[341].

Analiza dostępnych danych wskazuje, że Wojska Lądowe nie są przygotowywane do działania w obszarach zurbanizowanych. Wybrane, spośród prezentowanych, poglądy M. Zimnego obrazują, że żołnierze nie są uczeni taktyki działania w terenie zurbanizowanym z wielu powodów. Oprócz tego, że praktycznie nie ma gdzie ich szkolić, to jeszcze nie ma kto ich tego uczyć. Prowadzone w kraju ćwiczenia /dowódczo-sztabowe i z udziałem wojsk/ w zasadzie traktują marginalnie lub wcale nie uwzględniają działań w terenie zurbanizowanym. Powoduje to, że dowódcy poszczególnych szczebli nie rozwiązują tych problemów ani teoretyczne, ani praktycznie. W Polsce jest tylko jeden ośrodek zurbanizowany, na poligonie Wędrzyn. Pozwala on na prowadzenie działań nawet przez batalion, ale przez cały czas w ten sam sposób i według tych samych zasad, co kilkadziesiąt lat temu. Przy zmieniających się nieustannie żołnierzach z poboru daje to pewne efekty, nie zaś w przypadku żołnierzy zawodowych, którzy nawet występując w różnej roli, działają rutynowo i podobnie. Niejako zapomina się tym samym, o podkreślanej wielokrotnie, asymetryczności działań terrorystycznych. Każdy obecny dowódca szkolił się w tym ośrodku wiele razy. Zmieniał się jednak tylko szczebel, na którym dowodził, bo stały układ zabudowy cały czas wymusza te same działania. Jak powyżej wskazano, brakuje również instruktorów do szkolenia w obiektach zurbanizowanych, bo takiej wiedzy nie dają żadne szkoły wojskowe, a nieliczni instruktorzy z policyjnych oddziałów antyterrorystycznych, również nie spełniają wszystkich wymagań[342].

Zaprezentowany powyżej pewien wybór zagadnień związanych ze szkoleniem żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożenia terroryzmem na terytorium kraju, w oczywisty sposób nie może wyczerpać wszelkich zagadnień, związanych z powyższą tematyką.

---

[341] M. Zimny, *Wojna i terror w miastach* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 2 (167) 2007, s. 21.
[342] M. Zimny, *Wojna i terror w miastach* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 2 (167) 2007, s. 22-23. Porównaj: J. Garstka, *Walki w miastach* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 7-8 (172) 2007, s. 30-31.

Pozwala jednakże nań spojrzeć nie tylko przez pryzmat osób zawodowo związanych z resortem, lecz co nie mniej ważne, wnikliwie obserwujących i analizujących zagadnienie pasjonatów.

Podsumowując powyższe, warto uzupełnić dotychczasowe rozważania poglądami M. Różańskiego. Stwierdza on między innymi, że „...następujący proces uzawodowienia i dążenie do profesjonalizacji Wojsk Lądowych każe dokonać radykalnych zmian w procesie szkolenia wojska. Szkolenie powinno być realizacją zadań bojowych w czasie pokoju. Po zakończeniu szkolenia specjalistycznego prowadzonego w centrach i ośrodkach szkolenia, szkolenie w jednostkach powinno opierać się na stworzonej sytuacji przewidywanego zagrożenia /w tym na przykład terrorystycznego/ i wszyscy wykonujący zadania: taktyczne /operacyjne/, wspierające i zabezpieczające powinni przyjmować istnienie tego zagrożenia. Tego typu szkolenie jest dużym obciążeniem fizycznym i wymaga angażowania dużych sił i środków. Dlatego celowym jest koncentrowania tego szkolenia w miejscu i czasie. W przeszłości stosowano formę tak zwanych zajęć zintegrowanych. Proponowane rozwiązanie jest oparte na tej idei. Dotychczasowe rozwiązania są stereotypem, utrzymywanym przez uregulowania w istniejących instrukcjach, które ograniczają kreatywność dowódców. Biurokratyzacja procesu szkolenia na najniższych szczeblach jest największą przeszkodą, a programowa ewidencja pojedynczych godzin przesłania niejednokrotnie cele, które powinny być podstawą wszelkich rozważań. Jedynym ograniczeniem w programowaniu szkolenia powinno być zachowanie bezpieczeństwa dla uczestników szkolenia i środowiska. Istniejący program szkolenia pozwala osiągnąć zakładane cele, należy tylko *uwolnić* dowódców z obowiązku przestrzegania limitu godzin szkoleniowych. To oni powinni decydować: ile, jakim sposobem, z jakich obszarów zadaniowych i jak długo będą je realizować. Realizm szkolenia winien być jego podstawą. Typowy podział na przedmioty szkoleniowe powinien zostać zastąpiony blokami szkoleniowymi skupiającymi opanowanie pewnych umiejętności. Jako przykład można wskazać, że podczas doskonalenia umiejętności strzeleckich przestrzegane winny być elementy zabezpieczenia działań bojowych, zabezpieczenia medycznego i logistycznego. Przyjęte kryteria i obostrzenia powinny natomiast dotyczyć wszystkich zarówno szkolonych, jak i szkolących..."[343].

3.4. Szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych do działań poza granicami kraju

Badając problematykę szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń terroryzmem, nie sposób pominąć, zagadnień związanych z uczestnictwem, w ramach polskich kontyngentów wojskowych /PKW/, w misjach operacjach pokojowych, stabilizacyjnych i humanitarnych.

[343] Kwestionariusz wywiadu eksperckiego: gen. Mirosław Różański, 10.04.2008 r.

Rozważania w tym zakresie są o tyle istotne, że minęło ponad pół wieku od momentu, gdy polscy żołnierze po raz pierwszy udali się do Korei, aby wziąć udział w pracach Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych. Tym samym rozpoczęła się ich nieprzerwana służba poza granicami kraju. Historycznie rzecz ujmując działania te prowadzono w różnej formie. Początkowo była to służba w wielonarodowych komisjach, monitorujących realizację zawartych wcześniej umów pokojowych, kończących konflikty zbrojne. Komisje takie działały w Indochinach, Wietnamie Południowym oraz Nigerii. Jakościowo nowym wyzwaniem było wykonywanie zadań w operacjach pokojowych przez zwarty oddział wojskowy w misji Doraźnych Sił Zbrojnych ONZ. Sformowano wówczas Polską Wojskową Jednostkę Specjalną na Bliskim Wschodzie, realizującą początkowo zadania w Egipcie i Izraelu /1973 -1979 r./, następnie w Syrii /1974-1994 r./, a potem w Namibii /1988-1989 r./. Aktywność polskich żołnierzy ograniczała się wówczas do wykonywania zadań o charakterze logistycznym[344].

Po transformacji ustrojowej w Polsce w 1989 r., polskie kontyngenty wojskowe kontynuowały realizację, wskazanych powyżej zadań logistycznych[345]. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku wykonywano je w trakcie operacji w Zatoce Perskiej /1991 r./, w misji *UNTAC*[346] w Kambodży /1992-1993 r./, w Libanie /od 1992 r./ i w Macedonii /1999 r./[347].

W toku powyższych działań Wojska Lądowe pozyskały szereg doświadczeń, w wyniku których, niejako logistyczną *polską specjalnością*, stało się:

— zabezpieczanie transportu drogowego, przewozu osób, towarów, wody, żywności oraz paliw;

— wykonywanie prac inżynieryjno saperskich, a szczególnie rozminowanie terenu, niszczenie min, niewybuchów i niewypałów, a także rozbudowa fortyfikacyjna obozowisk;

— zabezpieczenie funkcjonowania centralnych magazynów zaopatrzenia;

— obsługa techniczna pojazdów własnych i innych państw sprzymierzonych;

— zabezpieczenie sanitarno-medyczne[348].

Lata dziewięćdziesiąte stały się również okresem, w którym doszło do wybuchu nowych i eskalacji trwających wcześniej konfliktów. Szczególnym zagrożeniem stały się wydarzenia w byłej Jugosławii. ONZ zwróciło się z prośbą o pomoc, a rząd polski podjął decyzję o wysłaniu w ten rejon kontyngent wojskowy, w sile batalionu, do realizacji zadań operacyjnych /1992-

---

[344] Szerzej w: G. Ciechanowski, *Żołnierze polscy w misjach i operacjach pokojowych poza granicami kraju w latach 1953-1989*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2007.

[345] Realizację *zadań logistycznych* należy rozumieć jako proces zasilania wojsk w czasie pokoju, kryzysu, zagrożenia militarnego, konfliktu zbrojnego i wojny w postaci *łańcuchów działania* /łańcuchy dostaw dóbr materialnych i świadczonych usług/. Szerzej w: S.E. Dworecki, *Logistyka w wojsku*, Warszawa 1996, s. 42.

[346] *UNTAC* /z ang. *United Nations Transitional Authority In Cambodia/* - Tymczasowa Administracja ONZ w Kambodży.

[347] Szerzej w: D. S. Kozerawski, *Ewolucja zadań kontyngentów Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych i stabilizacyjnych w latach 1973-2007*, s. 720-727, [w:] W.B. Łach, T. Gajownik, D. Radziwiłowicz (red.), *Polska myśl wojskowa na przestrzeni dziejów*, Wyd. Littera, Olsztyn 2008.

[348] D. S. Kozerawski, *Ewolucja zadań kontyngentów Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych i stabilizacyjnych w latach 1973-2007*, s. 720-727, [w:] W.B. Łach, T. Gajownik, D. Radziwiłowicz (red.), *Polska myśl wojskowa na przestrzeni dziejów*, Wyd. Littera, Olsztyn 2008, s. 721-723.

1995 r./. Tym samym doszło do znaczącej zmiany jakościowej, w charakterze udziału polskich żołnierzy, w międzynarodowych operacjach pokojowych. W kolejnych latach, pod dowództwem NATO, prowadzone były operacje *IFOR*[349] /1996 r./ i *SFOR*[350] /1996-2004 r.[351]/, w których wzięły udział polskie kontyngenty w Bośni i Hercegowinie. Od 1999 r. realizację podobnych zadań w ramach misji *KFOR*[352] rozpoczęto w Kosowie[353].

Wydarzenia 11 września 2001 r. w USA, stanowiące bezpośrednią przyczynę rozpoczęcia przez ten kraj *wojny z terroryzmem* w Afganistanie, a następnie w Iraku – zyskały szerokie poparcie społeczności międzynarodowej /w tym ONZ i NATO/. Potwierdzeniem powyższego było stworzenie koalicji antyterrorystycznej i wysłanie kontyngentów w ramach operacji *Enduring Freedom ISAF*[354]. Tym samym, od roku 2002 kontyngent polski stacjonując w bazie Bagram koło Kabulu, rozpoczął wykonywanie zadań operacyjnych w Afganistanie[355], a od 2003 r. w Iraku. W tym miejscu należy zaznaczyć, że poprzez zaangażowanie się w wykonywanie zadań w Iraku, dokonano kolejnego kroku w procesie ewolucji zadań – przejmując, z jednoczesnym wystawieniem około 2,5 tysiąca żołnierzy, zarządzanie strefą odpowiedzialności i dowodzenie dywizją międzynarodową[356].

Działania w Afganistanie czy Iraku, rozpoczęły nowy rozdział w operacjach wielonarodowych. Ich celem stało się najczęściej zmniejszanie zagrożenia poprzez likwidację ośrodków, stanowiących zaplecze dla działań organizacji terrorystycznych[357]. Tym samym dla PKW przyniosło to zakres zasadniczo nowych zadań operacyjnych, do których należałoby zaliczyć:

— kontrolowanie działalności stron konfliktu poprzez inspekcje zadeklarowanych miejsc dyslokacji wojsk i sprzętu;
— monitorowanie zaaprobowanej przez siły pokojowe aktywności wojskowej stron;
— utrzymywanie stałej łączności ze stronami konfliktu;
— prowadzenie obserwacji, patrolowanie, ochrona wyznaczonych rejonów odpowiedzialności;
— nadzorowanie, monitorowanie, oznaczanie, rozminowywanie pól minowych;

---

[349] *IFOR - Implementation Forces* – z ang. siły implementacyjne.
[350] *SFOR - Stabilisation Forces* – z ang. siły stabilizacyjne.
[351] Od 2004 r. odpowiedzialność za stabilizację w Bośni i Hercegowinie przejęły siły pokojowe Unii Europejskiej *EUFOR*.
[352] *KFOR - Kosovo Forces* – z ang. siły /stabilizacyjne/ dla Kosowa.
[353] Patrz: http://www.army.mil.pl/misje/misje.html. Także: D. S. Kozerawski, *Ewolucja zadań kontyngentów Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych i stabilizacyjnych w latach 1973-2007*, s. 720-727, [w:] W.B. Łach, T. Gajownik, D. Radziwiłowicz (red.), *Polska myśl wojskowa na przestrzeni dziejów*, Wyd. Littera, Olsztyn 2008, s. 723 -724.
[354] *ISAF - International Security Assistance Force In Afghanistan* – z ang. Międzynarodowe Siły Wsparcia Bezpieczeństwa w Afganistanie.
[355] Szerzej: *Afganistan. Militarny i pozamilitarny wymiar stabilizacji*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2007. Także: http://www.army.mil.pl/misje/misje.html
[356] Patrz: M. Krauze (red.), *Operacja „Iracka Wolność"*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2003.
[357] Porównaj rozważania: D. S. Kozerawski (red.), *Przygotowanie żołnierzy Wojska Polskiego do międzynarodowych ćwiczeń, działań pokojowych i stabilizacyjnych*, Wrocław 2004.

— kontrolowanie ruchu pojazdów i ludzi w wyznaczonych strefach;
— eskortowanie konwojów, w tym także osób i z pomocą humanitarną;
— przeszukiwanie obiektów i miejscowości;
— działania na rzecz ludności lokalnej /rozdzielanie stron, ochrona przed prześladowaniami, współdziałanie z przedstawicielami, organizacja i ochrona wyborów, organizacja i szkolenie narodowych sił bezpieczeństwa/[358].

Zaprezentowany pewien wybór zagadnień związanych z uczestnictwem Wojsk Lądowych w ramach polskich kontyngentów wojskowych w misjach, operacjach pokojowych i humanitarnych wskazuje, jak ewaluował zakres wymagań, stawianych wyznaczonym do udziału, jednostkom wojskowym i indywidualnym żołnierzom. Z oczywistych względów zmianom tym automatycznie towarzyszyła analiza tych działań, a następnie - weryfikujące przeobrażenia w systemie szkolenia Wojsk Lądowych[359]. Znawcy przedmiotu oceniają również, że charakteryzowany powyżej udział w operacjach i misjach, przyspieszył reformy Wojsk Lądowych[360].

Na tej podstawie, w tym wobec analizy dotychczasowych wyników szkolenia, rozwiązano dotychczas istniejące okręgowe ośrodki szkolenia i w roku 1989[361] powołano Wojskowe Centrum Szkolenia dla Potrzeb Sił Pokojowych ONZ w Kielcach[362]. Wykładowcami zostali specjaliści posiadający odpowiednia wiedzę teoretyczna i praktyczną, wynikającą z odbywania służby w misjach pokojowych. Centrum przygotowuje kontyngenty w systemie kursowym. Obiekt posiada bazę noclegową obliczoną na 570 miejsc, a średnia roczna ilość szkolonych to 2300 osób[363]. Kursy obejmują szereg specjalności, takich jak: służby operacyjne, logistyczne, medyczne, obserwatorów wojskowych, żandarmerię i saperów. Dużo uwagi w toku szkolenia przywiązuje się do aspektów bezpieczeństwa. Struktura i organizacja szkolenia odbywa się zgodnie z *Programem szkolenia do służby w Siłach Pokojowych ONZ i innych organizacji międzynarodowych*[364]. Przykładowy model przygotowania kontyngentów przedstawia tabela 3.17.

---

[358] Szerzej rozważania: D. S. Kozerawski, *Ewolucja zadań kontyngentów Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych i stabilizacyjnych w latach 1973-2007*, s. 720-727, [w:] W. B. Łach, T. Gajownik, D. Radziwiłowicz (red.), *Polska myśl wojskowa na przestrzeni dziejów*, Wyd. Littera, Olsztyn 2008, s. 724-727. Także: J. Wójcik, *Osłona wojsk* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 4 (004) 2007, s. 8; D. Majchrzak. *Zgrupowania taktyczne w działaniach inne niż wojna* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 3 (009) 2008, s. 63.

[359] Porównaj rozważania: A. Kuncewicz, *System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2006, s. 7.

[360] Porównaj rozważania: F. Gągor, *Polskie doświadczenia wyniesione z operacji wojskowych i ich wpływ na transformację Sił Zbrojnych RP*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 1(70), Warszawa 2008, s. 7-15.

[361] Zarządzenie Szefa Sztabu Generalnego WP. Nr PF 82/org. z dnia 10 lipca 1989 r.

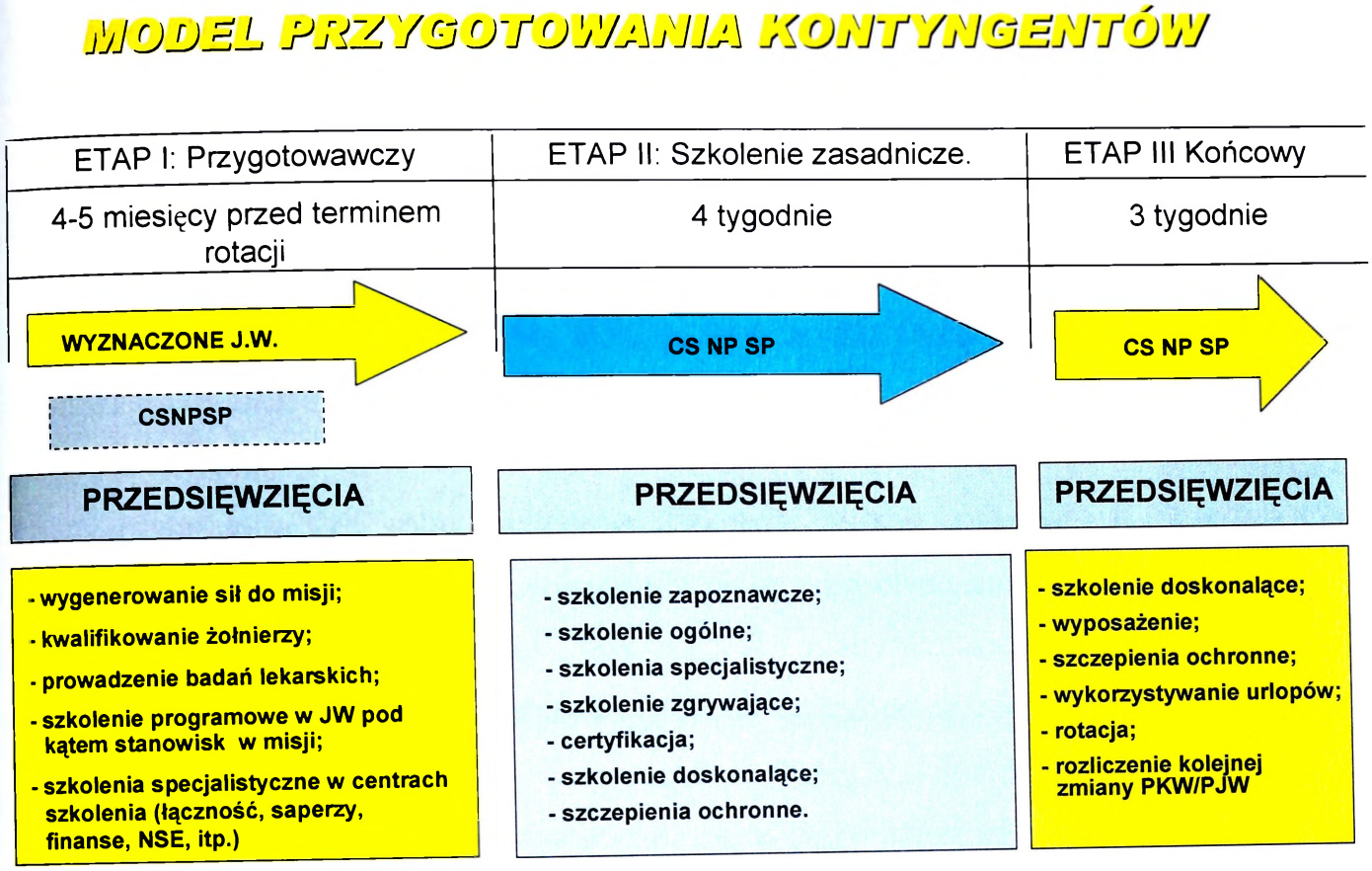
[362] Na podstawie Decyzji Nr 359/MON z dnia 2 grudnia 2004 r.: *Centrum Szkolenia na Potrzeby Sił Pokojowych im. gen. broni W. E. Sikorskiego.*

[363] A. Ćwiek, *Możliwości Centrum Szkolenia na Potrzeby Sił Pokojowych w zakresie kluczowego personelu i pododdziałów w ramach polskich kontyngentów wojskowych*, Prezentacja multimedialna, Kielce 2007.

[364] Porównaj: M. Koter, *Negocjacyjne i mediacyjne przygotowanie uczestników misji pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych*, Rozprawa doktorska, AON, Warszawa 2003, s. 121-122.

Tabela 3.17. Model przygotowania PKW w Centrum Szkolenia na Potrzeby Sił Pokojowych w Kielcach

Źródło: T. Bąk, *Centrum Szkolenia na Potrzeby Sił Pokojowych*, Prezentacja multimedialna, Kielce 2007

Wykaz tematów realizowanych w jednostkach wojskowych wytypowanych do szkolenia wojsk na potrzeby operacji pokojowych zawiera załącznik nr 14, a przykładowy wymiar godzin, w ramach szkolenia wybranych zmian PKW – załącznik nr 15. Przykłady te są o tyle charakterystyczne, że już z pobieżnej ich analizy wynika, iż nie uwzględniają w swych treściach zagadnień związanych z zagrożeniami terrorystycznymi[365].

Należy jednakże podkreślić, że w trakcie przygotowania poszczególnych kontyngentów czynione były wysiłki, aby przygotować niezbędne programy szkoleniowe, adekwatne do mandatu operacji, a doświadczenia zebrane podczas uczestnictwa wskazały na wagę różnic w szkoleniu, uzbrojeniu, procedurach operacyjnych i logistycznych, w stosunku do innych armii. Jakościowo nowe zadania, wynikające głównie z uczestniczenia w operacjach NATO, jako bardziej niebezpieczne, zaczęły wymagać wyższego stopnia profesjonalizmu i złożonego doboru uczestników, o odpowiednim poziomie nie tylko fachowości, ale również stanu zdrowia i predyspozycji psychofizycznych. Zmiany ewaluowały zatem, wraz ze wzrostem zagrożenia, pojawiającymi się śmiertelnymi stratami bojowymi i postępującym wnioskowaniem, przekładanym

[365] Patrz: W. Kaczmarek (red.), *Geneza i ewolucja udziału wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju „GENEZA"*, AON, Warszawa 2003, s. 166-167.

na skonkretyzowane działanie szkoleniowe. Postępujące pozytywy obrazują chociażby, dwa wybrane i opisane poniżej, przykłady z roku 2007.

W lutym tego roku ponad siedmiuset żołnierzy ćwiczyło na poligonie w Wędrzynie przygotowując się do służby w Afganistanie w Międzynarodowych Siłach wsparcia Bezpieczeństwa /ISAF/ Ostatni bojowy egzamin zdawał batalion manewrowy. Treści szkolenia były związane z koniecznością nabycia nowych umiejętności, w tym z elementami taktyki antyterrorystycznej. Żołnierze szkolili się przede wszystkim w działaniach ofensywnych, prowadząc strzelania sytuacyjne w zasadzce i w szturmie, operacje z zakresu *cordon & search* /z ang. *otoczyć i przeszukać*/ oraz *cordon & attac* /z ang. *otoczyć i atakować*/. Co warte podkreślenia: wcześniej trenowano miedzy innymi na poligonie w Nowej Dębie, Kotlinie Kłodzkiej, Trzciańcu oraz w ośrodku szkoleniowym armii USA, w bawarskiej miejscowości Hohenfels /Niemcy/[366].

14 grudnia 2007 roku w Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych w Drawsku Pomorskim zakończyło się natomiast ćwiczenie Eufrat X. Stanowiło ono ostatni etap przygotowań żołnierzy do rozpoczynającej się w styczniu 2008 roku X zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Republice Iraku[367]. W czasie intensywnych zajęć ćwiczono przede wszystkim elementy związane z patrolowaniem, konwojowaniem, ochroną bazy przed atakami terrorystycznymi, reagowaniem w sytuacjach zagrożenia, a także prowadzenie ewakuacji medycznej poszkodowanych[368].

W tym miejscu należy jednakże zaznaczyć, że opisany powyżej proces postępujących zmian szkoleniowych był wielokrotnie zakłócany, wobec braku stabilności w polskich Siłach Zbrojnych, którego przykładem była ciągła modernizacja, restrukturyzacja dowództw, Związków Taktycznych, Oddziałów oraz instytucji administracji wojskowej. Przyjęta schematyczność struktur dowództw i sztabów, w stosunku do realizowanych zadań powodowała, że szereg realizowanych przedsięwzięć, w tym szkoleniowych, natrafiało na ciąg trudności realizacyjnych w sprawnym zaopatrywaniu PKW. Dostrzeżono przy tym, że Wojska Lądowe są w stanie wydzielić i skierować w rejon operacji pododdziały specjalistyczne do szczebla kompanii w ciągu czterech tygodni, a batalionu w ciągu sześciu miesięcy. Wskazać przy tym należy, że żadna jednostka organiczna powyżej batalionu, nigdy nie brała udziału w misji[369]. Pododdziały te, samowystarczalne pod względem logistycznym, w czasie rozwijania jednostek w rejonie działania napotykały na braki w zakresie łączności, transportu lotniczego i ewakuacji medycznej[370].

---

[366] A. Z. Rawski, *Talibowie w Wędrzynie*, [w:] *Przegląd Strzelecki „Arsenał"*, Nr 4 (37) 2007, s. 46-47. Porównaj: http://www.army.mil.pl/cwic/cwic.html; Tekst: Wydział Prasowy DWL, *BAGRAM*.

[367] 27 października 2008 r., 150 ostatnich żołnierzy X zmiany powróciło do kraju, kończąc tym samym służbę PKW w Iraku.

[368] Patrz: http://www.army.mil.pl/cwic/cwic.html; Tekst: A. Roik, *EUFRAT X*. Porównaj: J. Grzelak, *PKW w Iraku – doświadczenia z przygotowań* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 4 (004) 2007, s. 41.

[369] S. Galicki (Rozmowa z płk. P. Patalongiem), *Cenię cichych profesjonalistów*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 5 (159) 2006, s. 11.

[370] Patrz wnioski w: W. Kaczmarek (red.), *Geneza i ewolucja udziału wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju „GENEZA"*, AON, Warszawa 2003, s. 123-124.

W toku prowadzonych badań nad literaturą przedmiotu dostrzeżono, że szczególnie dużo komentarzy i różnorodnych opinii pojawiło się na temat udziału żołnierzy Wojsk Lądowych w działaniach stabilizacyjnych w Iraku i Afganistanie. Analiza materiałów wskazuje, że przyczyna takiego stanu rzeczy wiąże się z między innymi, z powszechnym zainteresowaniem obejmującym wszelkie płaszczyzny synergicznej walki z terroryzmem.

Zawartość tematyczną opisanego powyżej zakresu, otwierają dane obejmujące rozważania wskazujące na elementy zbieżne i zdecydowanie rozróżniające misje, realizowane w obu tych krajach. Są one o tyle ważne, że niewątpliwie określają również i wpływają na zmiany w szkoleniu poszczególnych PKW.

Wskazuje się tym samym, że cel zamachów terrorystycznych zdecydowanie odróżnia Irak od Afganistanu. Mordy polegające na eksterminowaniu przypadkowych ludzi, są w tym pierwszym na porządku dziennym, w drugim nie zdarzają się nieomal wcale. Wszystkie, a przynajmniej te bardziej znane ataki bombowe, zarówno samobójcze, jak i te *zwykłe*, wymierzone są w cele wojskowe i parawojskowe[371].

Analizując zamachy dokonywane w Iraku, można wygenerować kilka istotnych wniosków:

— akcje terrorystyczne są koordynowane w skali całego kraju;
— środek ciężkości ataków przesunął się z sił koalicyjnych, obiektów wojskowych i ważnych cywilnych /celami były na przykład zarówno konwoje, jak i mosty oraz wiadukty w ważnych punktach komunikacyjnych/ na cele łatwiejsze /z ang. *soft target*/ - obiektami ataków stały się przede wszystkim osoby, w tym cywilne, związane z nowymi władzami;
— prowadzenie działalności terrorystycznej wynika, ze wsparcia państw zainteresowanych destabilizacją sytuacji w tym kraju oraz byłych prominentów irackich, którzy z zagranicy wspierają siły antykoalicyjne;
— zmniejszyła się liczba zamachów, z jednoczesnym zwiększeniem skali zniszczeń i liczby ofiar;
— analizując techniki i sposoby przeprowadzania ataków, można dokonać ogólnego podziału zamachów na dokonywane: z użyciem pojazdów mechanicznych wypełnionych materiałami wybuchowymi /MW/ oraz przez przenoszących MW na sobie, zamachowców-samobójców;
— najskuteczniejszym sposobem dokonywania aktów terrorystycznych stały się zamachy samobójcze /charakteryzujące się dużą precyzją oraz rozległym polem rażenia/, w tym z wykorzystaniem kilkuletnich dzieci;
— jako miny-pułapki zaczęto wykorzystywać samochody /a oprócz samochodów osobowych, zamachowcy podjęli wykorzystanie ciężarówek, w tym cystern z paliwem, w celu pokonania ewentualnych zapór i zwiększenia siły rażenia/;

---

[371] A. Talaga, *Polska na linii ognia (walki z terroryzmem czy ze zbrojną rebelią?)*, [w:] *Terroryzm*, Nr 1/2007, Warszawa 2007, s. 4.

— by zwiększyć manewrowość pojazdów-pułapek, zamachowcy zaczęli używać także motocykli /dochodziło również do sytuacji, w których terroryści wykorzystywali do ataków wozy, wyładowane materiałami wybuchowymi ciągniętymi przez zwierzęta/.

Z analizy wydarzeń wynika ponadto, że tylko w okresie od momentu przejęcia władzy w Iraku przez rząd tymczasowy /koniec czerwca 2004 r./ siły antykoalicyjne do stycznia 2005 r. przeprowadziły ponad 220 zamachów bombowych z wykorzystaniem samochodów-pułapek, zabijając około 1200 i raniąc prawie 3000 osób. W 90 przypadkach były to ataki samobójcze, a w pozostałych użyto ładunków, ukrytych w pojazdach i zdetonowanych zdalnie. Wskazać przy tym należy, że terroryści iraccy nie ograniczają się do wskazanych powyżej działań, lecz prześcigają się w wymyślaniu coraz bardziej wyrafinowanych form, w tym związanych z zastraszaniem lokalnych społeczności[372].

Również w Afganistanie działania terrorystyczne przybrały na sile, w niespotykanej wcześniej skali. Według statystyk, na przykład w latach 2001-2004 było dziewięć zamachów samobójczych w skali całego kraju. W roku 2005 ich liczba wzrosła do 21, natomiast w roku 2006 zanotowano już ponad 90 takich przypadków. Z danych tych wynika również, że średnio w rejonie działań *Międzynarodowych Sił Wspierania Bezpieczeństwa*, w ciągu miesiąca dochodzi do około 140 różnych ataków, także z użyciem zdalnie odpalanych ładunków wybuchowych[373]. Z oczywistych względów, tak szeroko i dogłębnie kolportowana wiedza, przenosi się na sferę emocjonalną żołnierzy Wojsk Lądowych uczestniczących w PKW.

Dostępne wyniki badań Wojskowego Biura Badań Socjologicznych /WBBS/ wskazują na przykład, że w okresie rozpoczęcia działań w Iraku, 81,6% ogółu badanych żołnierzy pełniących służbę w kraju pozytywnie oceniło udział w nich Polaków. Równocześnie u 80,1% badanej kadry zawodowej wzrosło jednak poczucie zagrożenia w związku z poglądem, że Polska może stać się celem ataków terrorystycznych[374]. Za interesujące należy również uznać opinie i komentarze żołnierzy uczestniczących w tej misji. Przytaczając na potrzeby prowadzonych badań, niektóre z nich, stwierdzić jednak należy, że wypowiedzi uczestników miały charakter oceniający ze zdecydowaną przewagą ocen negatywnych. Opinie te dotyczyły kilku wymiarów misji, a przede wszystkim organizacyjnego, finansowego, zabezpieczenia logistycznego, relacji służbowych i dowodzenia. Wskazywano na poziom jakości i ilości sprzętu, w tym na konieczność zwiększenia ilości transporterów opancerzonych i indywidualnego dozbrojenia /zwiększenia ilości amunicji

---

[372] W. Hudak, *Irak - zmagania z terrorem*. [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (551) 2005, s. 40-41. Porównaj: J. Kręcikij. *Operacje stabilizacyjne w Iraku*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 3 (64) 2006, s. 151.

[373] Porównaj: A. Rawski, *Misja w piecu* [w:] *Przegląd Strzelecki „ARSENAŁ"*, Nr 12 (33) 2006, s. 38-39.

[374] Szerzej w: M. Kleczkowski, T. Iwanek, W. Nowosielski, M. Wachowicz, *Społeczne aspekty służby poza granicami kraju (na przykładzie misji w Iraku)*, Sprawozdanie z badań, WBBS, grudzień 2004.

i noktowizorów/. Dotknięto również ważnych *kosztów psychologicznych*, wynikających z udziału w tych działaniach[375].

Wyniki badań WBBS znajdują potwierdzenie w komentarzach i wywiadach, realizowanych w środowisku dziennikarskim. Dziennikarze oceniają, że pomimo, iż Irak i Afganistan stały się priorytetem do polskich Sił Zbrojnych i średnio co pół roku inny związek taktyczny jest wskazywany, jako przygotowujący i wysyłający kolejną zmianę PKW, to istnieją nadal rozbieżności pomiędzy przyjętymi planami, oficjalnymi komunikatami, a rzeczywistością. Opinie noszą cechy powtarzających się, a na potrzeby wnioskowania w niniejszej pracy, przytoczono poniżej ciekawsze z nich.

W dostępnych materiałach wskazuje się na przykład, że *zgrania* dobrego, zawodowego pododdziału nie da się osiągnąć w ciągu krótkiego szkolenia poprzedzającego wyjazd. Nie chodzi o wykonanie rutynowych, wymaganych w programach szkolenia, typowych zadań ogniowych i taktycznych, ale także o powstanie związków interpersonalnych – opartych na wzajemnym zaufaniu dowódców i podwładnych, poznaniu ich realnej wartości nie tylko w skrajnych sytuacjach służby, jakimi są na przykład ataki terrorystyczne, ale i życia w ograniczonej przestrzeni bazy przez pół roku, przez 24 godziny na dobę[376].

Negatywnym przykładem był chociażby skład Grupy Bojowej, III zmiany, polskiej dywizji w Iraku. Weszli do niej żołnierze z ponad 60 jednostek. M. Zimny podejmując wskazany powyżej problem ujął, że trudno nie docenić, iż mimo takiej sytuacji, dowódcy tej Grupy i żołnierzom udało się skutecznie działać. Wcześniej przed wyjazdem odbyto jedynie krótkie zgrywające szkolenie, przerywane dodatkowo przez zawirowania kadrowe i badania lekarskie[377]. Wyjechała zatem grupa żołnierzy, w której na początku nikt nikogo nie znał, z nikim dotychczas nie współdziałał. Z niej dopiero, pod koniec wspólnej służby wytworzyły się wyszkolone, doświadczone i zgrane pododdziały. Ten sam autor zauważył, że po powrocie do kraju, wszystkie te cechy uległy degradacji, bo wszyscy żołnierze powrócili do swoich macierzystych jednostek, a na ich miejsce wytypowano następnych, z typowo *polską zdolnością* do improwizacji i adaptacji prawie we wszystkich warunkach[378].

Powyższe rozważania, związane z konsolidacją pododdziałów, pogłębił M. Gill, podając przykład 18 Batalionu Desantowo-Szturmowego z Bielska-Białej. Ta doświadczona, sprawdzona, wyszkolona, bojowa jednostka – dwukrotnie, w ciągu sześciu lat, przeszła zmiany kadrowe.

---

[375] Porównaj: M. Baran, *Polscy żołnierze w służbie poza granicami kraju – misja w Iraku*, [w:] M. Cieślarczyk, A. Dębska (red.), *Wojsko wobec wyzwań współczesnego świata*, AON, Warszawa 2005, s. 252-258.

[376] M. Zimny, *Misja – bilans zysków i strat*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 6 (160) 2006, s. 24. Ponadto: dane pozyskane poprzez wywiady eksperckie.

[377] Porównaj inny przykład i rozważania: P. Bernabiuk, *Trzy oblicza prawdy* [w:] *Polska Zbrojna*, Nr 10 (581) 2008, s. 16-17. Także: P. Błaszczak, *ISAF, odpowiedź oficjalna* [w:] *Polska Zbrojna*, Nr 10 (581)2008, s. 18.

[378] M. Zimny, *Misja – bilans zysków i strat*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 6 (160) 2006, s. 22.

Po misji w Kosowie z szeregów zwolniono 50 procent stanu jednostki. To samo miało miejsce po powrocie z Iraku. Z batalionu odeszło łącznie około 300 żołnierzy[379].

Odnotowywano również inne decyzje, w tym szkoleniowe, związane z niezrozumieniem sytuacji i warunków, w jakich przyszło pełnić służbę w Iraku. Spektakularnym przykładem może być zarządzenie o przeprowadzeniu sprawdzianu z wychowania fizycznego podczas VI zmiany. Podczas zdawania tego egzaminu, głównie w czasie biegu, nie uwzględniono, że w kraju tym, występuje suche i gorące powietrze, w efekcie jedna trzecia jednego z pododdziałów znalazła się na zwolnieniu lekarskim, a tym samym stracił on zdolność bojową[380].

Porównywalne uwagi dotyczyły PKW w Afganistanie. W obszarze działań terrorystycznych, największym zagrożeniem stały się tam, tak zwane improwizowane ładunki wybuchowe /z ang. *Improvised Explosive Devices* - IED). Aspektem dodatkowym stał się fakt, że po wszystkich konfliktach, do jakich doszło w tym kraju, w ziemi pozostało około 10 mln[381] różnego rodzaju min[382]. Konsekwencją powyższego stało się, że począwszy od 2002 roku, w dziesięciu kolejnych zmianach „*Enduring Freedom*" rozminowanie stało się jednym z głównych zadań polskich saperów[383]. Mimo lat doświadczeń, nie wypracowano jednak określonych procedur zachowania się, chociażby podczas wybuchu miny pułapki[384], a przygotowującym się do pobytu w Afganistanie żołnierzom nasuwało się pytanie, po co były szkolenia prowadzone według instrukcji z lat siedemdziesiątych XX w.: w Brzegu, Wrocławiu i Kielcach, skoro prowadzący je wykładowcy nigdy nie byli w Afganistanie, a ich wiedza była czysto teoretyczna. Za zbędne na przykład, uznawano zajęcia określające, ile i jakiego materiału wybuchowego znajduje się, w danej minie oraz jakie są jej wymiary. Większość saperów miała zatem wrażenie, że dwumiesięczne kursy w kraju to strata czasu, szczególnie, że w okresie późniejszym, podczas dwutygodniowego szkolenia sił koalicji w Bagram, wyżej wymienieni nauczyli się o minach i rozminowywaniu znacznie więcej[385].

W toku analizy poglądów, prezentowanych w mediach, wyselekcjonowano również dane wskazujące na brak związku materiału szkoleniowego z zastanymi sytuacjami bojowymi. Wskazuje się przy tym, że nie odzwierciedla ich chociażby nowy program strzelań. Mimo zdobytych doświadczeń z Bośni, Kosowa, Afganistanu czy Iraku, do tej pory nie wprowadził

---

[379] M. Gill, *Zasady proste jak rozkaz*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 6 (160) 2006, s. 6.
[380] M. Gill, *Ratujcie się sami...*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 1 (166) 2007, s. 14-15.
[381] Szacuje się, że tylko podczas 9 –letniego pobytu wojsk radzieckich tym kraju ustawiły one około 30 mln min. Stosowano przede wszystkim narzutowe miny przeciwpiechotne, rzadziej zaś przeciwpancerne. Charakterystyczne jest przy tym występowanie w jednym rejonie różnych rodzajów min przeciwpiechotnych i przeciwpancernych, w tym z kadłubami z tworzyw sztucznych, z elementami nieusuwalności, min-pułapek, także min domowej roboty. Szerzej: J. Garstka, *Polscy saperzy w Afganistanie*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 10/2006, s. 25.
[382] Szerzej: M. Malinowski, *Afgańskie miny i pułapki*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (005)2007, s. 43.
[383] G. Indulski i M Kęskrawiec, *Afganistan. Po co nam ta wojna*, Seria *Newsweek Polska*, Axel Springer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2007, s. 20-21.
[384] Patrz: M. Przesmycki, *Miny pułapki*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 4 (004) 2007, s. 42.
[385] D. Paszek, *Enduring Freedom*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 3 (003) 2007, s. 46.

on do szkolenia, chociażby powszechnie znanego systemu *body*, gdzie trenowane jest działanie w parach[386] Brakuje również realistycznego szkolenia, w tym na przykład strzelania bojową amunicją: w małym pomieszczeniu, nocą, czy z noktowizorem[387].

Występowały też różnice zdań, co do przestrzegania instrukcji strzeleckiej, która jak stwierdzono sprawdza się na poligonie, ale nie w strefie wojny[388]. Dzieje się tak głównie wobec obaw związanych z odpowiedzialnością wobec istniejących regulaminów i nieżyciowych przepisów. Już w Bośni żołnierze nauczyli się nosić więcej magazynków, niż przewiduje regulamin. W Iraku mieli już przy sobie po 10-12 załadowanych, do tego jeszcze amunicję w łódkach. Lekceważono również rozkaz, by na akcje zabierać granaty bez wkręconych zapalników wobec założenia, że nikt pod ostrzałem ich nie zamontuje[389]. Określono również, że system nauki rzutu granatem podczas szkolenia w kraju, zamiast przygotować żołnierzy do wykorzystania jego efektywności - skutecznie napawa go różnymi obawami[390].

Za odwieczny problem PKW wskazywano również sprawę wyposażenia polskich żołnierzy wyjeżdżających na misje. Wskazywano, że niemal regułą stało się, że braki w sprzęcie wojskowym czy umundurowaniu uzupełniano w ostatniej chwili, a często nawet dopiero podczas trwania służby poza granicami kraju. Zdarzało się, że żołnierze nie mogąc doczekać się nowego wyposażenia, za własne pieniądze[391] je uzupełniali, głównie w sklepach militarnych jeszcze w kraju, lub w znajdujących się za granicą, wojskowych bazach[392]. Dokonywali również stosownych zakupów w sytuacjach, kiedy okazywało się, że etatowy sprzęt jest zwyczajnym bublem, lub nie sprawdza się w warunkach klimatycznych obszaru, na którym pełniona jest misja. Jednocześnie, obserwując wyposażenie innych armii, często polscy żołnierze sami je poprawiali lub uzupełniali standardowe wyposażenie[393].

Obserwacje innych armii towarzyszących PKW dostarczały ponadto innych doświadczeń szkoleniowych. U Amerykanów imponowała żołnierzom przede wszystkim samodzielność dowódców na wszystkich szczeblach, podejmowanie decyzji, współpraca z lotnictwem, ze śmigłowcami, z artylerią, stopień uprawnień. Nikt nie rozważał czy dowódca miał prawo wezwać śmigłowiec czy nie, niezależnie od szczebla[394]. Porównywano przy tym uprawnienia polskiego dowódcy drużyny, plutonu i czy potrafiłby wezwać takie wsparcie[395].

---

[386] M. Gill, *Zasady proste jak rozkaz*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 6 (160) 2006, s. 11-13.
[387] Porównaj system szkolenia armii USA w: J. Ch. Hartley, *Po prostu żołnierz*, Wyd. Red Horse, Warszawa 2006, s. 31, 42-43.
[388] T. T. Kubica, *Polska salsa w Bagram*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 11 (164) 2006, s. 17.
[389] S. Galicki, *Byłem na wojnie...* ,[w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 7-8 (161) 2006, s. 19
[390] M. Gill, *Zasady proste jak rozkaz*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 6 (160) 2006, s. 13.
[391] Dzieje się tak również w armii USA. Porównaj: J. Ch. Hartley, *Po prostu żołnierz*, Wyd. Red Horse, Warszawa 2006, s. 53.
[392] G. Indulski i M Kęskrawiec, *Afganistan. Po co nam ta wojna*, Seria *Newsweek Polska*, Axel Springer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2007, s. 17-18.
[393] A. Z. Rawski, *Dozbrajanie kontyngentu*, [w:] *Przegląd Strzelecki „Arsenał"*, Nr 8 (41) 2007, s. 14, 16.
[394] M. Gill, *Zasady proste jak rozkaz*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 6 (160) 2006, s. 9.
[395] S. Galicki, *Płaci się za każdy błąd*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 9 (162) 2006, s. 14-15.

Dostrzeżono również inny problem, wcześniej już określony przez amerykańskiego eksperta ds. terroryzmu A. Cohena, wywodzący, że żołnierze nie są dostatecznie przeszkoleni do walki na terenach zamieszkałych przez cywilów, określając je przy tym, jako najcięższe działania[396].

W Afganistanie, na południu kraju, pod Kandaharem, Amerykanie zabili 13 osób jadących ciężarówkami, myśląc, że to przemieszczający się pod osłoną nocy oddział *talibów*. W tym samym czasie na drugim krańcu kraju, w zachodniej prowincji Herat, podczas trzydniowej akcji przeciwko terrorystom straciło życie nie tylko 150 *talibów*, ale także ponad 50 cywilów, w tym 18 kobiet i dzieci[397].

Porównywalnie 16 sierpnia 2007 r., I pluton szturmowy z zespołu bojowego *C* PKW w Afganistanie, w wyniku swojego ognia /w szczególności od odłamków pocisków moździerzowych/ spowodował, że sześcioro mieszkańców wioski Nangar Khel straciło życie, a dalszych ośmioro, w tym troje dzieci, odniosło ciężkie lub lżejsze obrażenia. 14 listopada 2007 r. prokurator z Naczelnej Prokuratury Wojskowej – delegatury w Poznaniu przedstawił siedmiu żołnierzom, czyli całemu składowi osobowemu patrolu, zarzuty z art. 123 par. 4 kodeksu karnego, oskarżając ich o naruszenie prawa międzynarodowego, w szczególności konwencji haskiej z 1907 r. oraz konwencji genewskiej z 1949 r. wraz z protokołami dodatkowym[398]. Sześciu żołnierzy, którzy strzelali z moździerza, usłyszało zarzuty zabójstwa i okaleczenia cywilów, za co grozi dożywocie, siódmemu, strzelającemu z karabinu – postawiono zarzuty zagrożone karą 25 lat więzienia[399], gdyż nie udało się jednocześnie stwierdzić, czy kogoś skrzywdził[400]. 23 sierpnia 2007 r. MON oficjalnie przyznało, że afgańscy cywile zginęli w skutek ostrzału ze strony polskich żołnierzy[401]. Ówczesny rzecznik prasowy MON, J. Rybak, stwierdził, że misje zagraniczne ukazują, iż polscy żołnierze są nadal *armią poligonową* i wiele jeszcze im brakuje do profesjonalnych sił[402].

Rozważania dotyczące przygotowania żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w służbie poza granicami kraju nie są zatem proste i zawierają szereg wątpliwości. Niewątpliwie, niezwykle ważnym aspektem udziału żołnierzy Wojsk Lądowych, jest pozyskana wiedza, doświadczenie i umiejętności nabyte w toku ich udziału w misjach pokojowych i operacjach reagowania kryzysowego, w tym na rzecz zachowania w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi. Przeprowadzone na potrzeby niniejszej pracy badania ankietowe wykazały, że badani, którzy uczestniczyli w PKW, mają w stosunku do nieuczestniczących, zdecydowanie inne poglądy,

---

[396] A. Cohen, *To ocena wojny z terroryzmem*, [w:] *Fakt. Gazeta codzienna*, Nr 267 (1237) 2007, s. 2-3.
[397] G. Indulski i M Kęskrawiec, *Afganistan. Po co nam ta wojna*, Seria *Newsweek Polska*, Axel Springer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2007, s. 28.
[398] K. Dec, *Prokurator: to zbrodnia na cywilach*, [w:] *Fakt. Gazeta codzienna*, Nr 267 (1237) 2007, s. 5. Także: M. Kącki, M. Górka, *Zarzut: strzelali do bezbronnych. Zbrodnia wojenna*, [w:] *Gazeta Wyborcza*, Nr 267.5575, 15 listopada 2007, s. 1.
[399] I. Kacprzak, Ł. Zalesiński, *Byłoby lepiej, gdybym zginął...*, [w:] *Rzeczpospolita*, Nr 268 (7865) 2007, s. 4.
[400] E. Januła, K. Pobiedzińska, *Tragiczny patrol*, [w:] *Przegląd*, Nr 47 (413) 25 listopada 2007, s. 24.
[401] M. Henzler, J. Stachowiak, *Zamiatanie wojny pod dywan*, [w:] *Polityka*, Nr 47 (2630) 24 listopada 2007, s. 12. Także: E. Żemła, *Czy dowódcy znali prawdę*,[w:] *Rzeczpospolita*, Nr 268 (7865) 16 listopada 2007, s. 1.
[402] M. Marczak, G. Indulski, *Armia umywa ręce*, [w:] *Newsweek Polska*, 47/2007 z 25.11.2007, s. 6.

na przygotowanie żołnierzy do zdarzeń terrorystycznych. Żołnierze będący uczestnikami kontyngentów dwa razy i więcej, najczęściej, w porównaniu do reszty respondentów, wskazywali na fakt, że żołnierze są przygotowywani do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi /14% dla odpowiedzi *tak* i 28% dla odpowiedzi *raczej tak*/. Ponadto badani z tej grupy najczęściej wybierali odpowiedź *tak* /26,9%/. Natomiast badani, którzy jeden raz uczestniczyli w misjach pokojowych czy też operacjach reagowania kryzysowego, najczęściej wskazywali, że żołnierze nie są przygotowywani do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi /47% dla odpowiedzi *raczej nie* i 16% dla odpowiedzi *nie*/. Badani, którzy nie uczestniczyli w żadnych operacjach najczęściej udzielali odpowiedzi *nie mam zdania* /72%/. Szczegółowy rozkład odpowiedzi przedstawia tabela 3.18.

Tabela 3.18. Udział badanych w misjach pokojowych lub operacjach reagowania kryzysowego, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy według Pana(i), żołnierze Wojsk Lądowych są przygotowywani /szkoleni/ do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi?

Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	nie był	jeden raz	dwa razy i więcej	razem
Tak	13	6	7	**26**
	50,0%	23,1%	26,9%	**100,0%**
	4,5%	6,0%	14,0%	**5,9%**
Raczej tak	78	24	14	**116**
	67,2%	20,7%	12,1%	**100,0%**
	27,2%	24,0%	28,0%	**26,5%**
Raczej nie	134	47	23	**204**
	65,7%	23,0%	11,3%	**100,0%**
	46,7%	47,0%	46,0%	**46,7%**
Nie	44	16	6	**66**
	66,7%	24,2%	9,1%	**100,0%**
	15,3%	16,0%	12,0%	**15,1%**
Nie mam zdania	18	7	0	**25**
	72,0%	28,0%	0%	**100,0%**
	6,3%	7,0%	0%	**5,7%**
Razem	**287**	**100**	**50**	**437**
	65,7%	**22,9%**	**11,4%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

W ocenie respondentów, którzy brali udział dwa razy i więcej w misjach pokojowych lub operacjach reagowania kryzysowego, dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych są wystarczające do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym. Badani w tej grupie, najczęściej swoją ocenę, wyrażali zaznaczając odpowiedź *tak,* na pytanie ankietowe /20%/, a spośród wszystkich badanych, którzy wybrali odpowiedź *tak* /3,4% ogółu

badanych/ właśnie tę szczególnie często /6%/ wybierali respondenci z tak dużym doświadczeniem zawodowym. Zdecydowanie negatywną ocenę na temat dotychczasowych elementów szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych wyrażali badani, którzy dotąd nie uczestniczyli w misjach pokojowych czy też operacjach reagowania kryzysowego. Respondenci z tej grupy najczęściej zaznaczali odpowiedź *nie* /69,8%/, jak również szczególnie często w porównaniu do wszystkich badanych wybierali tę odpowiedź /20,8%/. Powyższe wyniki zawarte zostały w tabeli 3.19.

Tabela 3.19. Udział badanych w misjach pokojowych lub operacjach reagowania kryzysowego, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy w Pana(i) ocenie, dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym są wystarczające?

Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	nie był	jeden raz	dwa razy i więcej	razem
Tak	8	4	3	**15**
	53,3%	26,7%	20,0%	**100,0%**
	2,8%	4,0%	6,0%	**3,4%**
Raczej tak	57	18	12	**87**
	65,5%	20,7%	13,8%	**100,0%**
	19,8%	18,0%	24,0%	**19,9%**
Raczej nie	144	56	29	**229**
	62,9%	24,5%	12,7%	**100,0%**
	50,0%	56,0%	58,0%	**52,3%**
Nie	60	20	6	**86**
	69,8%	23,3%	7,0%	**100,0%**
	20,8%	20,0%	12,0%	**19,6%**
Nie mam zdania	19	2	0	**21**
	90,5%	9,5%	0%	**100,0%**
	6,6%	2,0%	0%	**4,8%**
Razem	**288**	**100**	**50**	**438**
	65,8%	**22,8%**	**11,4%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

W podsumowaniu tej części rozważań, badając problematykę szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń terroryzmem poza granicami kraju warto przytoczyć wypowiedź gen. R. Polko, który podkreślił, że „…żołnierz na wojnie często nie ma kontaktu z dowództwem i musi umieć samodzielnie podejmować działania. Jednocześnie zaś mimo adrenaliny i targających nim emocji, nie wolno mu przekroczyć pewnej granicy. Takiego działania w warunkach skrajnego stresu powinien się nauczyć, zanim pojedzie na jakąkolwiek misję. Na świecie są realizowane specjalne szkolenia, podczas których żołnierzy wprowadza się pod kontrolą w stan stresu przekraczający poziom, z jakim mamy do czynienia w codziennych sytuacjach. Brakuje takich ćwiczeń, w tym również tych, które oddawałyby realizm wyzwań,

z jakimi trzeba się zmierzyć w warunkach bojowych. Jeśli oficer, któremu w kraju nie pozwala się decydować nawet o tym, w jakim umundurowaniu wyprowadzi swój pluton na ćwiczenia, na patrolu podczas misji musi w ułamku sekundy decydować o ludzkim życiu, wtedy o błąd nietrudno. Znany jest przypadek PKW, gdy w centrum strzelaniny spanikowany dowódca posterunku na widok oficera wydał komendę baczność i szedł do meldunku, bo tak go nauczono reagować, gdy pojawia się ktoś wyższy stopniem. Dowódcy zatem powinni przechodzić szkolenia, podczas których będzie można sprawdzić, jak się zachowują w sytuacjach stresowych. Z oczywistych względów misje nie zastąpią codziennego szkolenia, a pobyt na kilku z nich nie będzie równoważny z dobrym wyszkoleniem na placach ćwiczeń, czy wiedzą nabytą w toku studiów. Ponadto, jeżdżenie z jednej misji na kolejną jest również błędem, gdyż wojna to inna rzeczywistość i nie można się w niej zatracić. Zachłyśnięcie się funkcjonowaniem „na wysokiej adrenalinie" oznacza bowiem utratę kontaktu z normalną rzeczywistością. Żołnierze po misji muszą na dłużej wrócić do rodzin, do normalnego życia, a dowódca, który dostrzeże zbyt gorliwie szukających kolejnej akcji czy patrolu, winien interweniować, a nawet odsyłać takich żołnierzy do domu..."[403].

3.5. Szkolenie żołnierzy Wojskach Lądowych w warunkach postępującej profesjonalizacji

W Siłach Zbrojnych RP, z chwilą wejścia w życie ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, utworzono nową grupę - szeregowych zawodowych, a zamianę stanowisk żołnierzy zasadniczej służby wojskowej na stanowiska przeznaczone dla szeregowych zawodowych nazwano *uzawodowieniem*[404]. Zasadnicze zadanie w dziedzinie postępującej profesjonalizacji, wzięły na siebie Wojska Lądowe, gdyż ponad 70%[405] ogólnej liczby szeregowych zawodowych i żołnierzy nadterminowych pełniło w nich służbę[406]. W latach 2006-2007 nastąpiło jednak znaczne spowolnienie tego procesu, spowodowane zmniejszającą się konkurencyjnością oferowanych przez wojsko warunków płacowych i socjalnych. W efekcie, w Dowództwie Wojsk Lądowych

---

[403] G. Indulski (rozmowa z gen. R. Polko), *Rozlana krew i zimna krew*, [w:] *Newsweek Polska*, 47/2007, 25.11.2007, s. 22-23.

[404] Zawodowstwo i profesjonalizacja w słownikach języka polskiego są różnie definiowane i mają nieco odmienne znaczenie. Zasadnicza różnica polega na tym, że *profesjonalizacja* jest pojęciem bogatszym znaczeniowo i obejmuje również *zawodowstwo*. Dlatego najtrafniejszym określeniem oddającym obecne przemiany w wojsku, dotyczące struktury korpusów osobowych żołnierzy zawodowych jest *profesjonalizacja*. Nie mniej jednak w przypadku szeregowych nie będzie błędem używając w stosunku do nich terminu *uzawodowienie*. Nie wolno jednak obu terminów: *profesjonalizacja* i *uzawodowienie* jednoznacznie utożsamiać. Porównaj rozważania w: E. Szajbel, *Profesjonalizacja w wojskach lądowych*,[w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (005) 2007, s. 28. Także: K. Kubiak, *Czy Polska potrzebuje wojaka?*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 11 (186) 2008, s. 3.

[405] Około 6400 szeregowych zawodowych i 3000 żołnierzy nadterminowych oraz ponad trzyletni okres realizacji tego procesu.

[406] E. Szajbel, *Profesjonalizacja w wojskach lądowych*,[w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (005) 2007, s. 28.

opracowano nowy system naboru do korpusu szeregowych zawodowych, w tym: wykorzystując między innymi możliwości informatyki[407].

Jednocześnie wzorem innych krajów Polska podjęła decyzję o utworzeniu w pełni profesjonalnych Sił Zbrojnych. W założeniu przyjęto, że profesjonalizacja Sił Zbrojnych RP stanie się integralną częścią procesu transformacji, polegającą na rezygnacji z obowiązkowej służby wojskowej oraz zastąpieniu jej ochotniczą służbą zawodową i kontraktową, z jednoczesną przebudową zasadniczych dziedzin funkcjonowania wojsk. Proces profesjonalizacji będzie realizowany w trzech głównych obszarach:

— personelu, to jest żołnierzy i pracowników wojska;

— modernizacji technicznej;

— szkolenia[408]

Jej celem stanie się zwiększenie zdolności operacyjnej i potencjału Sił Zbrojnych RP oraz dostosowanie ich do reagowania na nowe zagrożenia, jakie pojawiają się w zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa[409]. Takie ujęcie sankcjonuje spojrzenie na problematykę profesjonalizacji z innej perspektywy i jednocześnie pozwala również na zrozumienie, dlaczego u podstaw prac koncepcyjnych leżą następujące założenia:

— zawieszenie obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej poborowych, a także przeszkolenia wojskowego studentów i absolwentów szkół wyższych;

— wprowadzenie nowych form ochotniczej służby wojskowej, pełnionej na podstawie kontraktu, w pełni dostępnej także dla kobiet;

— utworzenie Narodowych Sił Rezerwowych /NSR/.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż w stanach ewidencyjnych, polskie Siły Zbrojne na dzień 13 listopada 2007 r. liczyły 132 113 żołnierzy. Stan na dzień 22 lipca 2008 r. – wynosił 124 808 żołnierzy. Przewidywany średnioroczny ewidencyjny stan osobowy w 2009 r., będzie natomiast na poziomie 122 800 żołnierzy, a stan na dzień 31 grudnia 2010 r. zmniejszy się do 120 000 żołnierzy służby czynnej i Narodowych Sił Rezerwowych[410].

Zakłada się, że żołnierze służby czynnej będą pełnić służbę w następujących formach:

— zawodowa służba wojskowa /pełniona bezterminowo na stanowiskach: oficerów, podoficerów i szeregowych; nabór prowadzony wśród żołnierzy służby kontraktowej oraz w ramach służby kandydackiej; w zależności od potrzeb mogą być do niej powołani żołnierze rezerwy/;

---

[407] Wszystkie przedsięwzięcia związane z informatyzacją i nowym systemem naboru do korpusu szeregowych zawodowych zostały szczegółowo określone w rozkazach dowódcy wojsk lądowych nr 261 i 329. Kandydat na żołnierza zawodowego pierwsze informacje na temat służby w korpusie szeregowych otrzymuje na ogólnie dostępnej cywilnej stronie internetowej DWLąd. /www.army.mil.pl/. Patrz: E. Szajbel, *Profesjonalizacja w wojskach lądowych*,[w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (005) 2007,s. 30

[408] Szerzej w: http://www.profesjonalizacja.wp.mil.pl/pl/26.html

[409] Porównaj problemowe rozważania: R. Jakubowski, *Armia zawodowa. Czym jest i komu ma służyć bezpieczeństwo narodowe*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 11(186)2008, s. 6-13.

[410] http://www.profesjonalizacja.wp.mil.pl/pl/26.html

— kontraktowa służba wojskowa /będzie służbą terminową; maksymalna długość jej pełnienia – do dwunastu lat; z możliwością pełnienia w formie kontraktów trwających od roku do sześciu lat; pełniliby ją żołnierze po ukończeniu służby kandydackiej lub po ochotniczym zgłoszeniu się ze służby okresowej lub z rezerwy, którzy nie przekroczyli trzydziestego roku życia/;

— służba kandydacka /jej celem będzie przygotowanie ochotników bez przeszkolenia wojskowego do objęcia pierwszego stanowiska służbowego w ramach służby zawodowej, kontraktowej lub ochotniczej służby w rezerwie/;

— służba okresowa /forma służby przewidziana dla ochotników z narodowych sił rezerwowych o szczególnych kwalifikacjach, wyznaczonych na stanowiska w jednostkach wojskowych na podstawie nadanych przydziałów kryzysowych – na okres wykonywania konkretnych zadań zarówno w kraju, jak i za granicą/.

Narodowe siły rezerwowe /NSR/ składałyby się natomiast z dwóch zasadniczych komponentów: ochotniczej rezerwy dyspozycyjnej /przewidziana do wzmocnienia jednostek operacyjnych w sytuacjach kryzysowych, w tym do udziału w operacjach sojuszniczych poza granicami państwa; w ramach służby okresowej/; rezerwy obligatoryjnej /powoływana w przypadku zagrożenia konfliktem zbrojnym na terenie naszego kraju; formy służby w rezerwie byłyby zróżnicowane pod względem oczekiwań Sił Zbrojnych i jednocześnie przysługujących rezerwistom uprawnień/. NSR obejmowałyby wszystkich żołnierzy rezerwy, którzy złożyli przysięgę wojskową i zostali przeniesieni do rezerwy po zwolnieniu z czynnej służby wojskowej. Powinni oni spełniać określone kryteria zdrowotne. Ich wiek nie powinien przekraczać czterdziestu lat, a w przypadku posiadających stopień oficerski, lub podoficerski – pięćdziesięciu lat[411].

Wnioski z analizy literatury przedmiotu wskazują dalej, że szkolenie wojsk w warunkach postępującej profesjonalizacji, będzie prowadzone w dwóch fazach. Pierwszą będzie okres przejściowy, trwający do 31 grudnia 2009 r. Druga rozpocznie się 1 stycznia 2010r., z założeniem by przed rokiem 2012, polska armia stała się w pełni zawodową[412].

Szef szkolenia Wojsk Lądowych, gen. dyw. dr R. Sorokosz określa, że okresie przejściowym, czyli w drugiej połowie 2008 r. i w roku 2009, szkolenie będzie prowadzone w sytuacji zmniejszających się stanów osobowych, do wielkości wynikającej z określonej kategorii jednostek, w warunkach realizacji planów modernizacji sprzętu oraz dążenia do spełnienia wymagań związanych z utrzymaniem gotowości bojowej. Jednocześnie będą, przebudowywane struktury organizacyjno-etatowe placówek szkolnictwa wojskowego. Główny wysiłek w szkoleniu zostanie skierowany na utrzymanie wymaganej zdolności bojowej jednostek i pododdziałów sił zdolnych do przerzutu oraz pododdziałów wyznaczonych do udziału w operacjach pokojowych.

---

[411] Szerzej: S. Ruman, H. Rusek, *Wybrane problemy profesjonalizacji sił zbrojnych* [w:] *Przegląd Morski*, Nr 3 (009) 2008, s. 4 -12.

[412] A. Stankiewicz, K. Piasecki, *Marczuk do odstrzału*, [w:] *Newsweek Polska*, 47/2007 25.11.2007, s. 16.

Obecny stan szkolenia[413] będzie utrzymany w okresie przejściowym, czyli do czasu zakończenia poboru żołnierzy zasadniczej służby wojskowej[414]. Szkolenie wojsk w okresie przejściowym obrazuje tabela 3.20.

Tabela 3.20. Szkolenie wojsk w okresie przejściowym uzawodowiania

Źródło: R. Sorokosz, *Szkolenie wojsk w okresie nich uzawodowienia*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (011) 2008, s. 5

- Zachowanie pełnej zdolności bojowej pododdziałów zawodowych
- Zmniejszanie liczby pododdziałów żołnierzy ZSW

okres przejściowy do 2010 r.

Pododdziały zawodowe	Szkolenie specjalistyczne w CS i OS	**Realizacja** szkolenia w ramach pododdziału – szkolenie grupy zadaniowej	**Osiąganie** pełnej zdolności do wykonywania zadań zgodnie z przeznaczeniem
Pododdziały uzupełniane żołnierzami ZSW	Szkolenie podstawowe i specjalistyczne w CS, OS i JW	• Szkolenie w ramach pododdziału (drużyna, pluton) • Osiąganie zdolności do wykonywania podstawowych zadań zgodnie z przeznaczeniem	

Wysiłek w szkoleniu pododdziałów, uzupełnianych żołnierzami służby zasadniczej, zostanie skupiony na przygotowaniu specjalisty. Na zakończenie tego procesu będą prowadzone zajęcia zgrywające drużynę, załogę i obsługę. W jednostkach o większym stopniu ukompletowania szkolenie zakończą ćwiczenia w kierowaniu ogniem na szczeblu plutonu, przebiegające w dwóch etapach. Pierwsze zajęcia grupowe, drugie - zajęcia praktyczne. Istotne będzie przy tym, sprawdzenie umiejętności wynikających z kompetencyjnego zakresu obowiązków, osób funkcyjnych oraz zdolności drużyny, załogi i obsługi do wykonywania zadań bojowych. Szkolenie wojsk na poligonach będzie prowadzone na dotychczasowych zasadach, przy czym główna uwaga zostanie zwrócona na zaspokojenie potrzeb jednostek wysokiej gotowości oraz przygotowujących się do udziału w operacjach pokojowych. Szkolenie dowództw i sztabów, planuje się realizować na obecnym poziomie, zgodnie z zasadami oraz z uwzględnieniem wykonywanych i przewidywanych zadań. W procesie planowania szkolenia operacyjno-

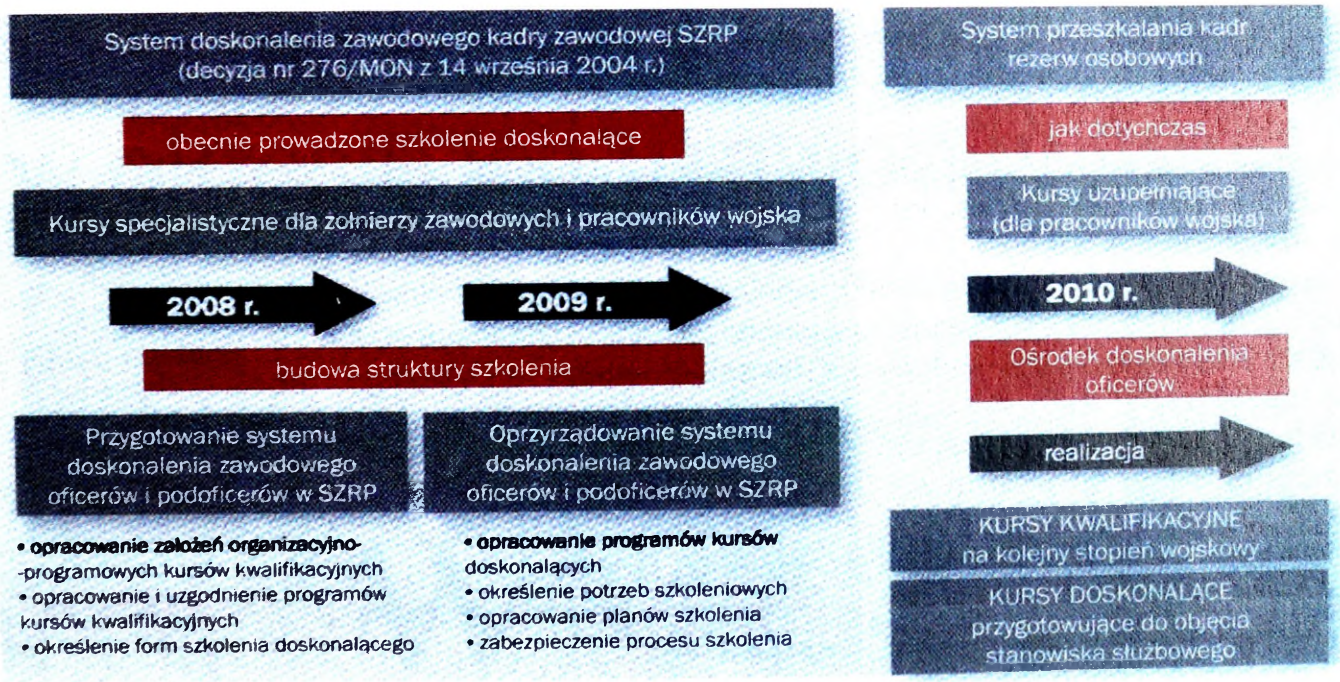
[413] Jak wcześniej już określono, obecnie szkolenie pododdziałów zawodowych jest prowadzone w czasie 18 miesięcy podzielonych na trzy sześciomiesięczne okresy. Natomiast proces szkolenia pododdziałów uzupełnianych żołnierzami zasadniczej służby wojskowej jest realizowany w cyklu 9-miesięcznym.

[414] Należy przy tym zwrócić, uwagę, że zasadnicza służba wojskowa zostanie zawieszona, a nie zniesiona.

taktycznego na rok 2009, zostaną uwzględnione ustalenia wynikające z dokumentów normatywnych, a także wnioski wyciągnięte na podstawie z analizy procesu szkolenia realizowanego w 2008 r. oraz udziału komponentów Wojsk Lądowych w operacjach prowadzonych poza granicami kraju[415]. Zmiany nastąpią również w szkolnictwie wojskowym. Według założonego dla okresu przejściowego harmonogramu, do końca 2009 r., będzie stosowany najprawdopodobniej dotychczasowy system doskonalenia zawodowego. W tym okresie zostanie przygotowany nowy system doskonalenia zawodowego, w którym będą wyodrębnione kursy kwalifikacyjne, organizowane w wyższej szkole oficerskiej dla oficerów oraz w szkołach podoficerskich dla podoficerów. Ponadto będą przygotowywane kursy doskonalące, zaspokajające potrzeby Wojsk Lądowych, w centrach szkolenia oraz w szkołach podoficerskich. Począwszy od 2010 roku będzie wprowadzany system doskonalenia zawodowego funkcjonujący w nowych uwarunkowaniach, a ponadto będą prowadzone kursy przeszkalania kadr rezerw osobowych na dotychczasowych zasadach, wynikające z potrzeby przekwalifikowania oficerów i podoficerów rezerwy na inną specjalność, bądź przeszkolenia na kolejny stopień wojskowy. Dostosowanie placówek szkolnictwa wojskowego do nowych uwarunkowań przedstawia tabela 3.21.[416].

Tabela 3.21. Dostosowanie placówek szkolnictwa wojskowego do nowych uwarunkowań uzawodowienia

Źródło: R. Sorokosz, *Szkolenie wojsk w okresie nich uzawodowienia*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (011) 2008, s. 6.

Zgodnie z poglądami szefostwa wyszkolenia Wojsk Lądowych proces szkolenia tych wojsk, w okresie ich uzawodowienia należy rozpatrywać w dwóch wymiarach: jako szkolenie prowadzone w garnizonie oraz szkolenie poligonowe. W szkoleniu garnizonowym główny wysiłek należy

[415] R. Sorokosz, *Szkolenie wojsk w okresie ich uzawodowienia*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (011)2008, s. 4-5.
[416] R. Sorokosz, *Szkolenie wojsk w okresie ich uzawodowienia*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (011)2008, s. 5-6.

skupić na przygotowaniu pododdziałów, z wykorzystaniem urządzeń wspomagających /trenażery czy symulatory/, do wykonania podstawowych zadań bojowych w ramach drużyny – plutonu. Szkolenie poligonowe należy natomiast traktować, jako sprawdzian umiejętności opanowanych w garnizonie, wpływający na osiągnięcie przez jednostkę /pododdziały/ pełnej zdolności do wykonywania zadań zgodnie z przeznaczeniem. W ramach tego szkolenia należy planować strzelania szkolne i bojowe, niemożliwe do przeprowadzenia w warunkach garnizonowych, strzelania sytuacyjne oraz zajęcia i ćwiczenia w kierowaniu ogniem. Dowódcy brygad wydzielonych do sił zdolnych do przerzutu powinni zorganizować batalionowe ćwiczenia taktyczne z wojskami, w których będą uczestniczyć również pododdziały innych rodzajów wojsk. Podczas ćwiczeń powinny być doskonalone procedury medyczne, a także wykorzystywane doświadczenia zdobyte przez żołnierzy w trakcie wykonywania zadań poza granicami kraju[417].

Z analizy dostępnych materiałów wynika ponadto, że zmiany transformacyjne w procesie profesjonalizacji Wojsk Lądowych dotyczą nie tylko założeń, lecz również przekładają się na opracowanie i wdrożenie nowych programów szkolenia. Planuje się zatem wdrożenie takich dokumentów doktrynalnych, jak:

— *Metodyka przygotowania i prowadzenia treningu sztabowego z brygadą /pułkiem/ artylerii*;
— *Metodyka przygotowania i prowadzenia treningu kierowania ogniem ze strzelaniem amunicją bojową z brygadą /pułkiem/ artylerii*;
— *Obrona przed bronią masowego rażenia w Siłach Zbrojnych RP /D/D3.8/*;
— *Instrukcja o szkoleniu z obrony przed bronią masowego rażenia w SZ RP*[418].

Przekładając doświadczenia wyniesione z operacji wojskowych poza granicami kraju, na aspekt szkoleniowy przewidywano, że w roku 2008 szczególny nacisk zostanie położony na opanowanie przez dowódców plutonów i kompanii umiejętności: naprowadzania statków powietrznych; określania współrzędnych i wskazywania celów dla lotnictwa; koordynacji działań; wznawiania wsparcia ogniowego /z ang. *call for fire – CFF*/ i poprawiania ognia. W szkoleniu dowództw i sztabów priorytetem będzie pogłębianie wiedzy żołnierzy zawodowych na temat zadań wykonywanych na stanowiskach funkcjonalnych oraz kierowania procesem osiągania wyższych stanów gotowości bojowej, w tym mobilizacyjnej.

W toku badań ustalono, że zgodnie z powyżej wskazanymi założeniami, pierwsza połowa 2008 r. upłynęła pod znakiem dążenia do profesjonalizacji SZ RP, co znalazło następnie przełożenie, na proces szkolenia jednostek Wojsk Lądowych. Skupiono się, przede wszystkim na osiąganiu najwyższej zdolności bojowej, przez określone elementy ugrupowania bojowego oraz na ich zgraniu w wykonywaniu wspólnych zadań zgodnie z przeznaczeniem, w tym także zadań bojowych poza terytorium kraju. Dowódca Wojsk Lądowych realizował ponadto przedsięwzięcia

---

[417] R. Sorokosz, *Wyzwania roku 2008 dla Wojsk Lądowych* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 1 (007) 2008, s. 4-5.
[418] R. Sorokosz, *Wyzwania roku 2008 dla Wojsk Lądowych* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 1 (007) 2008, s. 6.

szkolenia operacyjno-taktycznego przygotowujące podległe dowództwa do planowania i organizowania działań obronnych na obszarze kraju. Potwierdzeniem kondycji sztabów była bardzo dobra znajomość zasad wypracowywania decyzji zarówno podczas ćwiczeń *Granica '08*, jak i treningu sztabowego, prowadzonego przez pierwszego zastępcę szefa Sztabu Generalnego[419].

W roku 2008 podjęto również wysiłek opracowania nowych struktur szkolnictwa Wojsk Lądowych, które po 2009 r. będą w założeniu stanowić jeden z podstawowych filarów przygotowania wojsk do wypełniania konstytucyjnych powinności. Zostało powołane *Centrum Szkolenia Wojsk Inżynieryjno-Chemicznych* oraz *Ośrodek Szkolenia Spadochronowego*. Zdolność do prowadzenia działalności szkoleniowej osiągnął ponadto *Kurs Strzelców Wyborowych*[420].

Z szerokiego spektrum badanych elementów składających się na proces profesjonalizacji w Wojskach Lądowych wymienić należy jeszcze zagadnienia dotyczące przebudowy i modernizacji technicznej. Przypomnieć w tym miejscu należy, że proces ten jest częścią restrukturyzacji Sił Zbrojnych RP rozpoczętej od roku 1996 i kontynuowanej przez kolejne ekipy rządowe. Był też niezmiennie negatywnie odbierany, w żołnierskim środowisku kadry zawodowej. Pozytywne aspekty, dostrzegano głównie w dziedzinie technicznej, funkcjonowania wojska. Zastrzeżenia negatywne, dotyczyły natomiast zamian, w sferach: kadrowej, finansowej i socjalnej[421]

Ujmując tematykę zmian technicznych, w aspekcie prowadzonych badań zaznaczyć należy, że doświadczenia z udziału PKW przełożyły się na konieczność poszukiwania nowych form ochrony Wojsk Lądowych przed atakami terrorystycznymi. Działania dowódcy Wojsk Lądowych pozwoliły na między innymi na wyposażenie sił uczestniczących w operacji *ISAF*[422], w kołowe transportery opancerzone *Rosomak* różnych wersji oraz w nowoczesne uzbrojenie indywidualne, zwiększające bezpieczeństwo żołnierzy. Wprowadzono kamizelki i zestawy kuloodporne, a także szereg nowych hełmów ze zwiększoną odpornością na broń małokalibrowa i możliwością instalacji monokularu noktowizyjnego. Podjęto także prace nad przygotowaniem lekkiego, opancerzonego zestawu bojowego dla pojedynczego żołnierza /z ang. *objective force soldier- OFS*/[423].

Nie ustrzeżono się przy tym błędów. Przykładem mogą być transportery *Rosomak*. Wysłano je do Afganistanu, ale z kamuflażem, nie jak można było oczekiwać pustynnym, lecz malowane na kolor ciemnozielony[424]. Podjęto jednakże inne działania na rzecz sprostania bojowym wymaganiom. Dotyczyły one chociażby modernizacji broni strzeleckiej czy też wypracowania

---

[419] Porównaj dane w: http://www.mil.pl.

[420] R. Sorokosz, *Szkolenie wojsk lądowych w 2008 roku*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 9 (015) 2008, s. 6

[421] Szerzej w: T. Iwanek, *Restrukturyzacja organizacji zhierarchizowanej RP w opiniach i ocenach kadry WP*, [w:] M. Cieślarczyk, A. Dębska (red.), *Wojsko wobec wyzwań współczesnego świata*, AON, Warszawa 2005, s. 202-212.

[422] Wyposażenie indywidualne żołnierza pierwszej zmiany PKW w Afganistanie zawiera zestawienie w: *Polacy w Afganistanie*, Opracowanie redakcyjne, [w:] *Wprost*, z 24 września 2006, s. 13.

[423] F. Gągor, *Polskie doświadczenia wyniesione z operacji wojskowych i ich wpływ na transformację Sił Zbrojnych RP*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 1 (70) 2008, s. 13-14. Także: R. Sorokosz, *Szkolenie wojsk lądowych w 2008 roku*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 9 (015) 2008, s. 5.

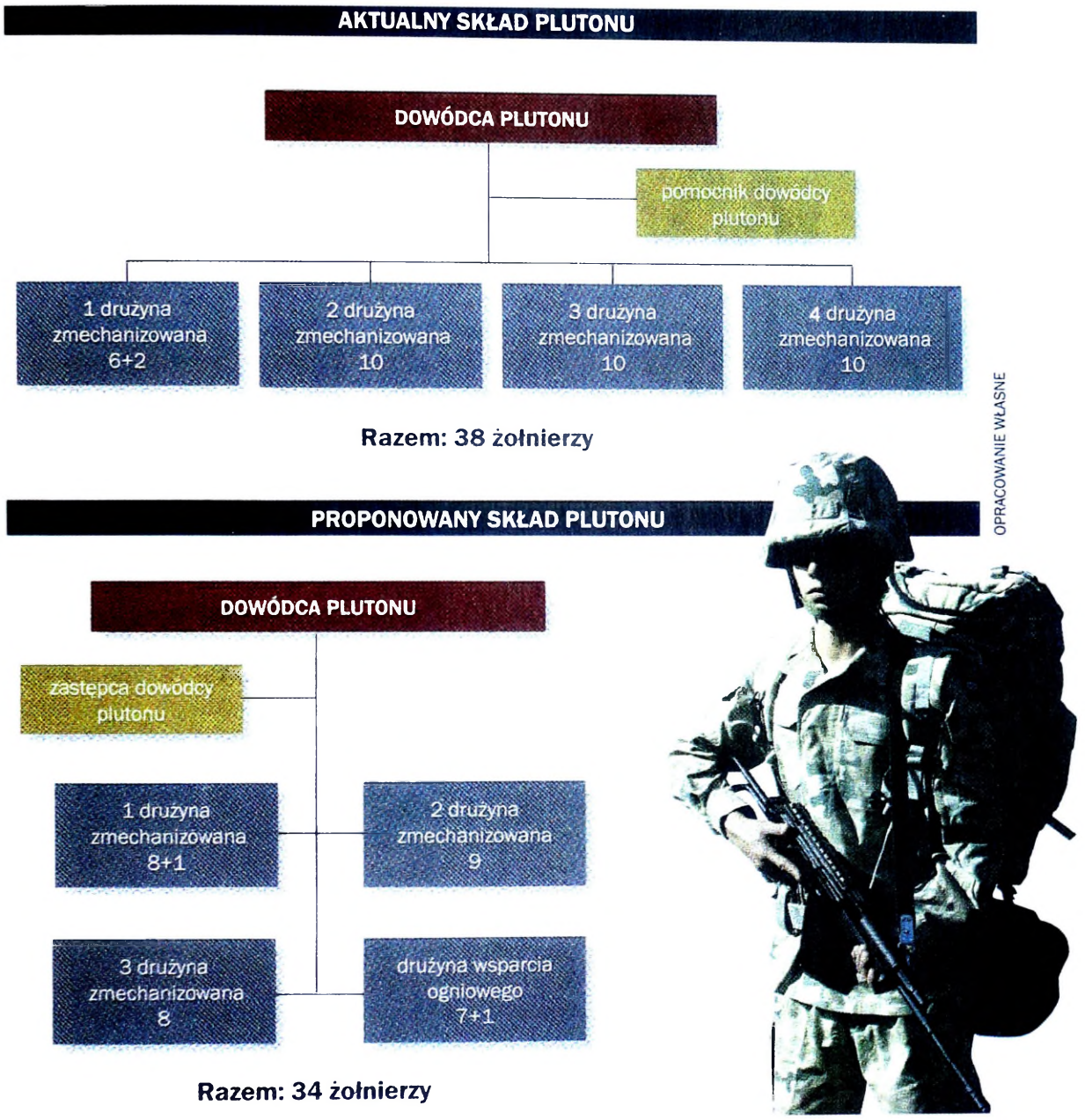
[424] G. Indulski i M Kęskrawiec, *Afganistan. Po co nam ta wojna*, Seria *Newsweek Polska*, Axel Springer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2007, s. 16.

szerszych zdolności szybkiego przerzutu sił – w transporcie lotniczym – zgodnie z wymogami operacji kryzysowych[425].

Porównywalnie, przykładami zmian restrukturyzowania w aspekcie kadrowym, niech będą dwa skrajne, przedstawione poniżej.

Wykres 3.4. Struktura plutonu zmechanizowanego /zmotoryzowanego/

Źródło: R. Sorokosz, *Szkolenie wojsk lądowych w 2008 roku*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 9 (015) 2008, s. 7

Na poziomie instytucji centralnych w Wojsku Polskim dodano dwa nowe zarządy: ds. szkolenia i zbierania wniosków z operacji i planowania rzeczowego - odpowiedzialnego za centralne scalanie wszystkich planów zakupów uzbrojenia i sprzętu wojskowego[426]. Na poziomie podstawowym przykładem będzie propozycja zmniejszenia liczby żołnierzy w plutonie

[425] Szerzej w: F. Gągor, *Polskie doświadczenia wyniesione z operacji wojskowych i ich wpływ na transformację Sił Zbrojnych RP*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 1 (70) 2008, s. 13-14.

[426] F. Gągor, *Polskie doświadczenia wyniesione z operacji wojskowych i ich wpływ na transformację Sił Zbrojnych RP*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 1 (70) 2008, s. 10.

zmechanizowanym /zmotoryzowanym/. W opinii szefostwa szkolenia Wojsk Lądowych nie wpłynie to na jego możliwości bojowe, lecz wręcz przeciwnie - zwiększy je[427]. Powyższe obrazuje wykres 3.4.

Z przedstawionych powyżej materiałów i wyboru danych, dotyczących procesu profesjonalizacji, w kontekście prowadzonych badań nad przygotowaniem żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi, nasuwają się istotne refleksje.

Dotychczas przeprowadzona synteza materiałów teoretycznych oraz wnioski z badań jednoznacznie określiły, że terroryzm podlega bezkompromisowemu zwalczaniu. Ponieważ terroryzm porównywany jest do stanu wojny, najlepiej powszechnie do tego celu przygotowanym narzędziem, winny być obecnie Siły Zbrojne, a szczególnie główny ich trzon – Wojska Lądowe. Dodatkowo Polska, swą proamerykańską polityką, sprowadziła na siebie niebezpieczeństwo ataku terrorystycznego. Powyższe stawia przed Wojskami Lądowymi specjalne wymagania, związane z działalnością tych wojsk, prowadzoną na obszarze kraju i w układzie poszerzenia o inne - wynikające z przynależności Polski do struktur NATO oraz członkostwa w ONZ.

Wynika zatem z powyższego, iż występuje oczywista konieczność nowego podejścia do działań antyterrorystycznych Wojsk Lądowych, gdyż do działań realizacyjnych mogą być użyte pododdziały ogólnowojskowe, które nie są do nich przygotowywane. Powyższy stan sytuacyjny winien być brany pod uwagę w procesie szkolenia WL w okresie ich uzawodowienia.

Przeprowadzone i przedstawione powyżej wyniki badań i analiz, dostępnego materiału charakteryzującego postępujący proces profesjonalizacji Wojsk Lądowych, w sposób zaskakujący, do przedstawionego powyżej ciągu myślowego dowodzą, iż problematyką przygotowania antyterrorystycznego żołnierzy zajęto się w nim, w sposób co najmniej marginalny[428]. Takie ujęcie, pozwala spojrzeć na profesjonalizację zgoła z innej perspektywy, zgodnej z wnioskami panelu dyskusyjnego poświęconemu temu zagadnieniu, zorganizowanemu we wrześniu 2008 roku z inicjatywy Biura Bezpieczeństwa Narodowego. Na spotkaniu stwierdzono między innymi, że planowi profesjonalizacji nadano *alarmowe tempo* nie dopracowując jednocześnie szczegółów, a jednym z największych zagrożeń jest fakt, iż profesjonalizacja ta odbywa się kosztem innych modernizacji niezbędnych polskiej armii[429].

---

[427] Szerzej w: R. Sorokosz, *Szkolenie wojsk lądowych w 2008 roku*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 9 (015) 2008, s. 6-7.

[428] Porównaj założenia programowe dla podstawowego szkolenia wojskowego w: S. Ruman, H. Rusek, *Wybrane problemy profesjonalizacji sił zbrojnych* [w:] *Przegląd Morski*, Nr 3 (009)2008, s. 6-7. Także wypowiedź gen. M. Różańskiego /Rozdział 3.2./.

[429] Szerzej w: K. Kubiak, *Czy Polska potrzebuje wojaka?*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 11 (186) 2008, s. 3.

ROZDZIAŁ 4.

Przygotowanie żołnierzy do realizacji zadań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi

4.1. Wieloaspektowość antyterrorystycznego przygotowania żołnierzy

Wnioski z przeprowadzonych badań wskazują, że zmiany zachodzące w środowisku bezpieczeństwa, w tym różnorodność występujących zagrożeń, mają bezpośredni wpływ na ewolucję Wojsk Lądowych. Tym samym, w celu sprostania wyzwaniom współczesnego i przyszłego pola walki muszą one posiadać określone i niezbędne zdolności. Wśród nich powinny niewątpliwie występować wysokiej klasy umiejętności związane z wojną przeciwko terroryzmowi. Ich pułap musi być wysoki z racji szeregu specyficznych cech, jakie dotyczą terroryzmu, a szczególnie asymetryczności w taktyce działania.

Ocena wydarzeń związanych z przejawami terroryzmu występującymi na przełomie XX i XXI wieku pozwala założyć, że Wojska Lądowe będą realizowały nie tylko tradycyjnie im przypisane zadania, lecz również będą przejmowały te, które dotąd leżały w obszarze działania jednostek specjalnych lub wyspecjalizowanych w zwalczaniu terroryzmu. Znaczący wzrost działań terrorystycznych wywołuje, bowiem konieczność użycia jednostek Wojsk Lądowych do samodzielnej walki z tego rodzaju przeciwnikiem. Spodziewać się zatem należy, że do zadań tego typu mogą być użyte jednostki, w stosunku do których nie zakładano, że będą uczestniczyły w działaniach. antyterrorystycznych. Konkludując należy przyjąć, że koniecznym staje się przygotowanie i wyszkolenie pododdziałów Wojsk Lądowych, by były zdolne do podjęcia takich działań.

Powyżej scharakteryzowane uwarunkowania pozwalają na wnioskowanie, że żołnierze WL powinni być przygotowani do przezwyciężania najróżnorodniejszych zjawisk i trudności. Teoretycy i praktycy wojskowi są zgodni, co do założenia, że w działaniach antyterrorystycznych, a także innych bojowych, nadal dominującą rolę będzie odgrywał człowiek. Mimo wysokiej technicyzacji pola walki i automatyzacji wielu procesów – to od żołnierza i jego dowódcy zależeć będzie efektywność działań. Podczas szkolenia muszą zatem być oni przysposabiani do pokonywania negatywnych, fizycznych, emocjonalnych i umysłowych wpływów działań zbrojnych. W efekcie takiego przygotowania, w złożonych i niebezpiecznych sytuacjach powinni zachować pełną sprawność bojową i umysłową[430].

[430] Porównaj rozważania: J. Wołejszo, *Organizacja pracy kierownika w strukturach zhierarchizowanych*, AON, Warszawa 2008, s. 7-8.

Z powyższych rozważań w sposób jednoznaczny wynika, że przygotowanie żołnierzy Wojsk Lądowych do realizacji zadań antyterrorystycznych jest procesem bardzo złożonym i wielostronnym, ulegającym stałym modyfikacjom i zależącym od wielu czynników. Również człowiek jako podmiot szkolenia, z racji chociażby wielowymiarowości natury ludzkiej, podlega rozpatrywaniu w wielu aspektach. Powyższe pozostaje w ścisłym związku pomiędzy teorią, a praktyką szkoleniową [431].

Za komponent podstawowy, leżący u podstaw przygotowania żołnierzy do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi należy niewątpliwie uznać aspekt dotyczący ich zdrowia i sprawności fizycznej[432]. Od wielu lat szkolenie żołnierzy różnych specjalności koncentruje się na tradycyjnym, sprawnościowym i instrumentalnym kształtowaniu tej sprawności, polegającym na egzekwowaniu norm dotyczących głównie cech motorycznych: siły, szybkości i wytrzymałości. Aspekt tężyzny fizycznej żołnierzy Wojsk Lądowych jest ważny, ale w konsekwencji takiego podejścia, opartego na orientacji biologicznej, zapomina się, iż w toku szkolenia winno się ukształtować również żołnierza rozwiniętego w wymiarze emocjonalnym, psychicznym czy społecznym[433]. Opanowana w tym zakresie rutyna prowadzi częstokroć w działalności szkoleniowej do większych szkód, niż zamierzonych efektów[434].

Doświadczenia z konfliktów ostatnich lat dowodzą natomiast, że znacznie ważniejszym od sprawności fizycznej jest przygotowanie psychologiczne żołnierzy. Dążenie do zakłócenia sfery psychicznej przeciwnika[435], działania i operacje psychologiczne uważane były w koncepcjach militarnych wielu państw za skuteczną formę walki niemilitarnej. Dodatkowo ukształtowanie pożądanych cech moralno-bojowych własnych żołnierzy zawsze łączyło się z próbami osłabienia sfery psychicznej i fizycznej wojsk strony przeciwnej[436].

W tym miejscu trzeba zaznaczyć, że *Regulamin działań psychologicznych wojsk lądowych* określa, że działania psychologiczne to planowe oddziaływanie psychologiczne w czasie pokoju, kryzysu i wojny skierowane do wrogich, przyjaznych lub neutralnych odbiorców, wpływające na ich postawy i zachowania z zamiarem osiągnięcia pożądanych celów politycznych i wojskowych[437]. Działania psychologiczne należy przy tym rozumieć, nie jako ukierunkowane tylko i wyłącznie na ludność cywilną i żołnierzy przeciwnika, ale także na własne wojska biorące udział w operacjach i misjach pokojowych.

---

[431] Porównaj rozważania dot. współczesnych koncepcji edukacyjnych w: J. Groskrejc, *Antropologiczne i aksjologiczne aspekty edukacji oficerów*, AON, Warszawa 2000, s. 40-46.

[432] Szerzej: J. Groskrejc, *Wpływ ćwiczeń fizycznych na kształtowanie odporności psychofizycznej oficerów*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 4/2000.

[433] Szerzej w: J. Kozielecki, *Koncepcje psychologiczne człowieka*, Wydawnictwo Akademickie „Żak", Warszawa 2000.

[434] Patrz przykład sprawdzianu fizycznego opisany w rozdz. 3.1, a szerzej w artykule: M. Gil, *Ratujcie się sami...*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 1 (166) 2007, s. 14-15.

[435] Porównaj: D. Winn, *Manipulowanie umysłem. Pranie mózgu, warunkowanie, indoktrynacja*, Biblioteka Moderatora, Wrocław 2003.

[436] A. Nowak, *Działania psychologiczne w konfliktach zbrojnych*, AON, Warszawa 2007, s. 5-6.

[437] *Regulamin działań psychologicznych wojsk lądowych*, DWLąd. Wewn. 16/2002, Warszawa 2002, s. 5. Porównaj: *Regulamin działań wojsk lądowych /DD/3.2/*, Szkol. 809/2006, Warszawa 2006, s. 101.

Z badań wynika, że żołnierze biorący udział w opisanych powyżej przedsięwzięciach, narażeni są na niebywale silny stres. Nasilenie zaburzeń i chorób psychicznych następuje podczas lub bezpośrednio po największym zagrożeniu, któremu żołnierz nie jest w stanie przeciwdziałać, a napięcia psychiczne wywołują nowe, nieznane dotąd sytuacje. Specjaliści przykładowo zakładają, że w okresie 30 dni intensywnych działań z użyciem konwencjonalnych środków rażenia, stosunek strat psychiatrycznych do zabitych i rannych wyniesie 4:1. Tym samym liczba zaburzeń i chorób psychicznych może przewyższać inne straty[438].

W tym miejscu należy wskazać, że czynniki, które powodują stres nazywamy stresorami, a po zestawieniu głównych cech stresu należy stwierdzić, że stres:

— jest stanem całego organizmu;

— może powstać w wyniku interakcji organizmu i otoczenia;

— jest stanem bardziej ekstremalnym niż stany zwykłego napięcia nerwowego;

— wymaga obecności zagrożenia, postrzeganego i ocenianego poznawczo;

— pociąga za sobą uruchomienie regulacyjnych funkcji psychiki[439].

Nie należy się zatem dziwić, że wykorzystanie stresu i działania psychologiczne stały się typową cechą wojny asymetrycznej, co natychmiast dostrzeżono na przykładzie wojny w Iraku[440]. Stwierdzono przy tym wykorzystywanie elementów wypracowywanej dehumanizacji[441] i różnorodnych możliwości manipulowania ludzkim umysłem, zwanych psychomanipulacją. Do tych ostatnich zaliczyć należy nowoczesne zastosowanie środków oddziaływania na ludzką świadomość takich jak: dźwięk, fale akustyczne, infradźwięki, ultradźwięki, światło, promieniowanie elektromagnetyczne czy substancje chemiczne[442]. Nie rezygnuje się również z innych działań, w tym tradycyjnie obliczonych na wyniszczenie psychiczne, polegających na przykład na ciągłym oczekiwaniu na atak. W kwietniu 2004 roku w Babilonie pobito swoistego rodzaju rekord: 75 ataków w ciągu dwudziestu czterech godzin na Siły Koalicyjne[443].

Aspekty psychologiczne są zatem jednym z wielu elementów wpływających na jakość dowodzenia, szkolenia i wychowania w wojsku. Wywołały także konieczność powołania wojskowych psychologów. Pierwsze przypadki wsparcia psychologicznego żołnierzy WL wystąpiły w trakcie misji w Kosowie. Korzystano wówczas z pomocy psychologów

---

438 J. Wołejszo, *Organizacja pracy kierownika w strukturach zhierarchizowanych*, AON, Warszawa 2008, s. 8.

439 Patrz: J. F. Terelak, *Studia z psychologii stresu. Radzenie sobie ze stresem. Uwarunkowania i strategie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Warszawa 1997.

440 A. Nowak, *Działania psychologiczne w konfliktach zbrojnych*, AON, Warszawa 2007, s. 107.

441 Szerzej: D. Krzemionka, *Sytuacje, które prowokują zło*, [w:] www.charaktery.eu, lipiec/2008, s. 38-41. Także rozważania w: J. Pery, *Tortury. Bezpieczeństwo narodowe i normy etyczne*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2008.

442 Szerzej w: A. P. Olechowski, *Broń magów*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 10/2006, s. 32-37.

443 Szerzej w: R. Bilski, T. Bąk, *Jak pułkownik z porucznikiem. Zapiski-reportaże-wywiady-zdjęcia*, Wydawnictwo Comandor, Warszawa 2004.

amerykańskich[444]. Wnioski z tych doświadczeń spowodowały, iż w 2004 roku powołano w polskich Siłach Zbrojnych 16 pracowni psychologicznych i 19 placówek psychologicznych[445].

Praca wojskowych psychologów dostarczyła efektów w postaci wydania wielu materiałów dydaktycznych i instruktażowych, niezbędnych w pracy profilaktycznej, a obecność psychologów w procesie szkoleniowo-wychowawczym oraz podczas wykonywania zadań w kraju i za granicą stała się faktem. Psycholodzy okazali się tym samym nieodzownym elementem struktury prawie każdej jednostki wojskowej. Ocenia się, że nadal zatrudnianych jest ich za mało, a szczególnie tych, którzy mogliby wyjeżdżać z żołnierzami PKW i udzielać im stosownego wsparcia[446].

Z analizy literatury poglądów publikowanych na potrzeby środowiska cywilnego wynika, że Wojska Lądowe tłumacząc się dobrem żołnierzy powracających na przykład z misji w Iraku, nie ujawniają wszystkich informacji o trapiących ich chorobach psychicznych. Dzieje się też tak między innymi dlatego, że brak jest pełnych danych, a zespół stresu może ujawnić się nawet po wielu miesiącach od zakończenia misji. Pojawiają się jednakże wypowiedzi ujawniające skalę problemu.

J. Patoka, *koordynator do spraw psychoprofilaktyki* Dowództwa Wojsk Lądowych, wskazał na przykład, że stres pola walki rozpoznano u 36 polskich żołnierzy pełniących służbę w Iraku już podczas trzech pierwszych zmian. Czterech z nich wojskowe komisje lekarskie zwolniły ze służby wojskowej. Wielu innych potrzebuje czasu, aby powrócić do psychicznej równowagi. Porównywalnie można ocenić stan psychiczny żołnierzy z PKW w Afganistanie[447]. Zdaniem M. Karaska, szefa *Oddziału Społecznych Problemów Służby i Profilaktyki Departamentu Wychowania i Promocji Obronności MON*, liczba poszkodowanych może wzrosnąć. O ile bowiem zaburzenia psychiczne ostrego stresu /tak zwany *ASD* – z ang. *Acute Stres Disorder*/ ujawniają się od razu i trwają od dwóch do czterech tygodni, o tyle objawy zespołu stresu pourazowego /tak zwany *PTSD* – z ang. *Posttraumatic Stress Disorder*/ mogą pojawić się dopiero po paru miesiącach lub kilku latach od przeżytego wydarzenia[448]. J. Wilk, kierownik *Oddziału*

---

[444] R. Bilski, T. Bąk, *Jak pułkownik z porucznikiem. Zapiski-reportaże-wywiady-zdjęcia*, Wydawnictwo Comandor, Warszawa 2004, s. 100.

[445] Struktura ta w ocenie specjalistów z zakresu psychologii wojskowej pozostawia wiele do życzenia. Placówka pracowni psychologicznej jako nazwa własna, nie figuruje w żadnym dokumencie normatywnym ani zawodowym psychologów. Pracownie nie są objęte nadzorem merytorycznym, nie mają możliwości wymiany wyników badań, wspólnej walidacji narzędzi i opracowywania metodyki badawczej. Nie funkcjonuje w nich system szkoleń i doskonalenia zawodowego. Szerzej w: F. Potracki, *Póki jeszcze jest*, [w:] *Przegląd Sił Zbrojnych*, nr 4 (004) 2007, s. 94.

[446] F. Potracki, *Póki jeszcze jest*, [w:] *Przegląd Sił Zbrojnych*, nr 4 (004) 2007, s. 94.

[447] Porównaj wypowiedź w: I. Kacprzak, Ł. Zalesiński, *Byłoby lepiej, gdybym zginął...* [w:] *Rzeczpospolita*, Nr 268 (7865) 16 listopada 2007, s. 4.

[448] Zespół stresu pourazowego /PTSD/ to specyficzne symptomy, które mogą pojawić się u zdrowych ludzi po przeżyciu ekstremalnego zdarzenia /m.in. na polu walki: *CSR* – z ang. *Combat Stress Reaction*/. PTSD najczęściej objawia się przeżywaniem i przypominaniem sobie sytuacji /z ang. *Flashback*/, które wywołały głęboki wstrząs lub unikaniem miejsc i ludzi przykro się kojarzących.. Zainteresowanie zjawiskiem wzmogło się pod wpływem pierwszej i drugiej wojny światowej. Wtedy wykorzystanie do walki z wrogiem na ogromną skalę lotnictwa, broni pancernej i artylerii wzmogło wśród ludzi nasilenie urazów psychicznych. Dopiero jednak powrót żołnierzy z wojny z Wietnamu przyczynił się do podjęcia systematycznych badań nad tą chorobą. - W Stanach Zjednoczonych pod koniec lat 70. Wojskowy Instytut Psychologiczny sporządził raport, który stwierdza PTSD u 30 proc. żołnierzy

Psychiatrii[449] *10. Wojskowego Szpitala Klinicznego w Bydgoszczy*, wskazał, że żołnierze wstydzą się dolegliwości psychicznych, unikają lekarzy mundurowych i odwiedzają prywatne gabinety. Z rejestrów pacjentów Oddziału Psychiatrii wynika, że w bydgoskiej klinice leczy się kilkudziesięciu weteranów z Iraku[450]. Niezbyt liczna grupa wojskowych korzysta z pomocy specjalistycznej *Kliniki Psychiatrii Stresu Bojowego Wojskowego Instytutu Medycznego w Warszawie*. Szef tej kliniki, S. Unicki, określił, że żołnierze nie przyznają się do dolegliwości psychicznych, obawiając się nie tylko reakcji przełożonych i kolegów, ale i najbliższej rodziny. Obawiają się, że przeszkodzą one w karierze zawodowej, staną się przyczyną utraty pracy czy powodem do rozwodu[451].

Wnioski z przeprowadzonych badań wskazują, że we wszystkich zmianach PKW w Iraku do najczęściej występujących stresorów należałoby zaliczyć:

— klimat i warunki terenowe /wysoka temperatura, bardzo mała wilgotność powietrza, duże nasłonecznienie, burze pyłowo-piaskowe/;

— rozłąka /tęsknota za rodziną, ograniczony dostęp do informacji z kraju/;

— względna izolacja /przebywanie w zamkniętym środowisku, ograniczenia w nawiązywaniu znajomości z miejscową ludnością, słaba znajomość lokalnych zwyczajów i tradycji, monotonia, ograniczona oferta kulturalna/;

— zagrożenia militarne /ciągłe niebezpieczeństwo ostrzału baz, częste i nie dające się przewidzieć ataki terrorystyczne na przemieszczające się kolumny i patrole, miny pułapki, zasadzki, samobójcze ataki i inne/;

— udział w akcjach, incydentach i zdarzeniach o charakterze traumatycznym /długotrwałe napięcie psychiczne, akcje z użyciem broni, rozminowywanie, akcje ratownicze, działania w terenie nieznanym, długotrwały wysiłek fizyczny/;

— obciążenie obowiązkami fizycznymi /utrzymanie stałej gotowości do działania oraz posiadanie przy sobie broni i amunicji, konieczność opanowania i przestrzegania licznych procedur oraz przepisów wynikających ze specyfiki służby, duże ograniczenia swobody osobistej/;

---

amerykańskich, którzy służyli w Wietnamie. Oceniając działania wojenne w Zatoce Perskiej w 1991 r., występowanie PTSD stwierdzono u około 16 proc. walczących. Natomiast u żołnierzy amerykańskich biorących obecnie udział w działaniach w Iraku PTSD kształtuje się na poziomie 20-25 proc. Ze statystyk *Departamentu Promocji i Obronności MON* wynika, że w naszym wojsku wskaźnik sięga 1,6 proc. Patrz: T. Kubica, *Piętno wojny* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 9 (162) 2006, s. 18-19.

[449] Psychologia jest nauką zajmującą się generalnie psychika ludzi zdrowych, a leczenie zaburzonych i chorych należy do psychiatrii, dyscypliny medycznej zajmującej się diagnozowaniem, leczeniem, orzekaniem i rehabilitacją osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym chorych psychicznie.

[450] Porównaj wypowiedź I. Jurkiewicz-Lewandowskiej, *Konsultanta ds. psychoprofilaktyki* z Bydgoszczy [w:] R. Bilski, T. Bąk, *Jak pułkownik z porucznikiem. Zapiski-reportaże-wywiady-zdjęcia*, Wydawnictwo Comandor, Warszawa 2004, s. 154-156.

[451] T. Kubica, *Piętno wojny* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 9 (162) 2006, s. 16-17.

— zagrożenia zdrowotne /infekcje charakterystyczne w lokalnych warunkach, występowanie jadowitych zwierząt, surowe warunki bytowe oraz nieodpowiednie sanitarnohigieniczne/[452].

Powyższe stresory, w uproszczeniu, określił również M. Sokołowski, dowódca *Samodzielnej Grupy Powietrzno-Szturmowej PKW Irak* z *V zmiany,* wskazując, iż przypomina to walkę z niewidzialnym wrogiem[453].

Wnioski badawcze nad aspektami psychologicznymi przygotowania żołnierzy WL wskazują na konieczność ich ujęcia w szkoleniu do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi. Należy wybrać, omówić, szkolić w ramach koncepcji zachowania człowieka wobec ryzyka[454]. Jest bowiem rzeczą oczywistą, że żołnierz doświadczający jednocześnie zagrożenia życia i zdrowia, gdy nie ma swobody w podejmowaniu decyzji oraz kiedy stosowane są wobec niego nadmierne wymagania, będzie funkcjonował z obniżoną efektywnością[455]. Innymi słowy na wstępny obraz psychologiczny żołnierzy składa się najczęściej czas oczekiwania na atak. Gdy do niego dochodzi, wywoływane jest następnie spektrum reakcji psychicznych, na które składają się przeżycia zarówno żołnierzy rannych, jak i tych, którzy byli świadkami tego traumatycznego zdarzenia[456]. Eksperci i teoretycy charakteryzowanego zagadnienia określają zatem, że koniecznym byłoby tak zwane *wszczepianie stresu*[457]. Pod czas treningu antystresowego nie można dokładnie zasymulować wszystkich elementów realnego ataku terrorystycznego, gdyż wyobraźnia wcześniej nie potrafi wytworzyć takich obrazów, które w pewien sposób mogłyby znieczulić psychikę żołnierza. Silny stres, przeżywany po raz pierwszy, może jednakże zadziałać jak dobra szczepionka. Tym samym w trakcie szkolenia należałoby przewidzieć treningi, podczas których należałoby wytworzyć elementy stresowe, jakich człowiek może doświadczyć w toku działań[458]. Ćwiczenia należałoby rozpocząć na przykład od wykonywania, ekstremalnych zadań w warunkach po ataku moździerzowym z wielością rannych, w wysokich temperaturach, przy małej wilgotności powietrza, a nawet podczas burzy piaskowej. Przy takich założeniach treningu można określić, jaka będzie reakcja żołnierzy na takie źródło stresu, jak wpłynie widok

---

[452] G. Matyjaszczyk, K. Miękina, *Działalność psychiatryczno-psychoprofilaktyczna w PKW* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 6 (006) grudzień 2007, Redakcja Wojskowa, Warszawa 2007, s. 50.

[453] *„...Człowiek czuje się zaszczuty jak zwierzyna na polowaniu, sam może stać się ofiarą. Trudno, bowiem przewidzieć czas, miejsce i sposób ataku terrorystycznego. Każda sterta kamieni, śmieci, padłe przy drodze zwierzę, roboty drogowe, porzucony pojazd może oznaczać zasadzkę. Zwiększa to poziom lęku, który systematycznie narasta, trzyma w napięciu i nieubłagalnie drąży psychikę. Żołnierz nie musi, więc zostać ranny od kul. Wystarczy, że uczestniczy w ostrzale miejsca pełnienia służby czy wypoczynku i mocno się przestraszy. Do takich ekstremalnych wyzwań trudno się przygotować psychicznie. Stresem nie jest, bowiem samo wydarzenie, lecz to, jak jest ono odczuwane..."*[w:] T. Kubica, *Piętno wojny* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 9 (162) 2006, s. 19-20.

[454] Szerzej w: M. Goszczyńska, R. Studenski, *Psychologia zachowań ryzykownych*, Wydawnictwo Akademickie ŻAK, Warszawa 2006.

[455] Porównaj rozważania: R. Leszczyński, B. Rychlik, *Kierunki działalności profilaktycznej wobec chorób wywoływanych przez stres zawodowy*, Olsztyn 1999, s. 32.

[456] Porównaj: T. Zdziarski, *Żołnierze w obliczu zamachów terrorystycznych – irackie obserwacje psychologa*, [w:] J. Kołdej, M. Poterek, T. Wolski (red.), *Akty terroru a infrastruktura krytyczna*, Materiały konferencyjne, Wydawnictwo CSP PSP, Częstochowa 2008, s. 67-70.

[457] Porównaj: B. Rychlik, *Program profilaktyki antystresowej „Jak radzić sobie ze stresem"*, Pracownia Wydawnicza WAM, Łódź 2002.

[458] Porównaj rozważania: J. Rybak, *GROM.PL*, Wydawnictwo *Jeden Świat*, Warszawa 2005, s. 66-71.

poszarpanych ciał /obszaru przygotowanego symulacyjnie/ czy warunki klimatyczne. Ćwiczenia takie prowadzi z powodzeniem armia USA. Powyższe ilustruje kilka przykładów zawartych w załączniku nr 16.

Za nie mniej ważne uznać należałoby w aspekcie psychologicznego przygotowania - zapoznanie żołnierzy z socjotechnikami informacyjnymi, które w założeniu mają wywoływać pożądane przez przeciwnika zachowania. Zrodził się bowiem nowy rodzaj walki – walki informacyjnej – postępującej w tempie analogicznym do rozwoju technologii informacyjnych[459] Szkolić zatem należałoby żołnierzy w obszarach oddziaływania psychologicznego - począwszy od najprostszych i najpopularniejszych /ulotka, gazetka, czasopismo/ po złożone /możliwości internetu[460] czy telefonii komórkowej[461]/. Nie bez znaczenia byłoby omówienie możliwości oddziaływania za pomocą radia czy przekazu wizyjnego[462]. Ważnym elementem byłoby ujęcie także w toku szkolenia zagadnień związanych z psychologią terroryzmu[463]. Zajęcia takie powinny być wsparte konkretnymi przykładami połączonymi z opisanym wcześniej *wszczepianiem* – na przykład projekcją 14 minutowego filmu irackiego, emitowanego na stronie internetowej należącej do grupy terrorystycznej *Muntada al-Ansar*, obrazującego obcięcie głowy amerykańskiego cywila Nicolasa Berga[464]. Szkolenie takie miałoby na celu nie tylko zapoznanie żołnierzy WL z metodami psychologicznego oddziaływania terrorystów[465], ale i uodparnianie ich na związane z tym sytuacje stresowe. Przykładowe możliwości w tym zakresie obrazuje załącznik nr 17.

W procesie antyterrorystycznego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych nie mniej ważne od aspektów fizycznych i psychologicznych winny być aspekty taktyczno-techniczne[466]. Prowadzone w tym zakresie dociekania potwierdzają, że poszczególnymi elementami zwalczania terroryzmu zajmuje się wielu ekspertów i teoretyków - dostrzegających, iż skuteczność działań antyterrorystycznych żołnierzy uzależniona jest od obowiązujących uregulowań dotyczących programów szkolenia, nabytych umiejętności oraz posiadanych przez nich narzędzi pracy,

---

[459] Szerzej: K. Liedel, *Bezpieczeństwo informacyjne w dobie terrorystycznych i innych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2005, s. 19-34.

[460] Żołnierzy w ramach szkolenia antyterrorystycznego należałoby w tym obszarze edukacyjnym zapoznać również z zagadnieniami związanymi z *cyberterroryzmem* i *zagrożeniami cyberterrorystycznymi.*
Porównaj rozważania: K. Liedel, *Bezpieczeństwo informacyjne w dobie terrorystycznych i innych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2005, s. 41-44.

[461] Patrz rozważania: P. Garczyński. *„Dżihad @nline"* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 4 (004)2007, s. 37; J. Wiśnicki, *Terroryzm a czwarta władza* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (005)2007, s. 48-50; R. Hennig, *Zagrożenia cyberterroryzmem*, [w:] *Biuletyn Akademii Obrony Narodowej*, nr 3 (37) 2008, s. 19-21.

[462] Patrz rozważania: A. Nowak, *Działania psychologiczne w konfliktach zbrojnych*, AON, Warszawa 2007, s. 124-127. Także: M. Poletyło, *Propaganda wojenna w liberalnej demokracji*, Wydawnictwo A. Marszałek, Toruń 2008.

[463] Szerzej w: J. Horgan, *Psychologia terroryzmu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
Także: T. Białek, *Terroryzm-manipulacja strachem*, Wydawnictwo Studio EMKA, Warszawa 2005, s. 115-144.

[464] Patrz rozważania: A. Nowak, *Działania psychologiczne w konfliktach zbrojnych*, AON, Warszawa 2007, s. 124-127. Także: M. Poletyło, *Propaganda wojenna w liberalnej demokracji*, Wydawnictwo A. Marszałek, Toruń 2008.

[465] Patrz: I. Pisano, *Ja, terrorysta! Rozmowy ze współczesnym katem,* Wydawnictwo „Wołoszański" Sp. z o.o., Warszawa 2005.

[466] Porównaj przykładowe opracowanie dla Policji: K. Jałoszyński, *Wybrane elementy taktyki antyterrorystycznej*, Wydawnictwo CSP, Legionowo 1994.

do których można zaliczyć chociażby broń palną[467]. Tym samym należałoby oczekiwać oczywistego przełożenia tej wiedzy na praktykę taktyczno-techniczną opisanego powyżej procesu[468]. Analiza dostępnych materiałów powyższych założeń jednakże nie potwierdza. Pozwala jednakże, przy wykorzystaniu wniosków z przeprowadzonych badań, na szereg stwierdzeń.

W obszarze zagadnień taktycznego[469] przygotowania żołnierzy WL niezbędne jest uzmysłowienie wskazanych już częściowo wcześniej, wspólnych cech działań w warunkach zagrożeń terrorystycznych[470]. Do podstawowych z nich należałoby zaliczyć:

— przeciwnik zawsze będzie działał w sposób skryty;
— będzie trudny do odróżnienia od ludności cywilnej, a wręcz może ją wykorzystywać do realizacji zakładanych celów;
— nie będzie używał metod działań symetrycznych, a wręcz przeciwnie, będą to działania o charakterze niekonwencjonalnym o cechach asymetrycznych;
— siły zbrojne będą zmuszone do stosowania sposobów działania porównywalnych do walki z partyzantką;
— rejony odpowiedzialności poszczególnych pododdziałów mogą być z zaskakującą asymetrią zmienne;
— użycia siły może występować pośród ludności cywilnej, a zasady użycia muszą być dostosowane do celu maksymalnej ochrony ludności niezaangażowanej w konflikt;
— środowisko działań może być specyficzne;
— w mniejszym stopniu będzie używany sprzęt, a zwiększona będzie rola indywidualnego żołnierza i pododdziału;
— struktury sił zbrojnych mogą być wielonarodowe;
— dużą samodzielność będą miały niższe szczeble dowodzenia;
— wykorzystanie pozamilitarnych środków oddziaływania na całe środowisko prowadzenia działań.

Wnioski z powyższych konstatacji wskazują, że w toku działań żołnierzy WL pojawią się znane z dotychczasowej praktyki i nowe formy zadaniowe[471]. Wszystko to sprawia, że dużo uwagi

---

[467] Porównaj: A. Niedźwiecki, *Współczesny terroryzm. Jakie strategie zwalczania?*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, nr 4(69)2007, s. 51-62; K. Liedel, *Terroryzm znak naszych czasów*, Warszawa 2005; *Terroryzm. Rola sił zbrojnych w zwalczaniu zjawiska*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2006; W. Hudak, *Irak - zmagania z terrorem*. [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (551) 2005, s. 40-41; J. Kręcikij, *Operacje stabilizacyjne w Iraku*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 3 (64) 2006, s. 151.

[468] Porównaj rozważania w: I. T.Dziubek, *Broń ukryta w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi,* [w:] Z. Leciejewski (red.), *Naukowe aspekty techniki uzbrojenia,* Materiały konferencyjne, WAT, Warszawa 2006; I. T.Dziubek, *Adaptacja i asymetria w bojowym wykorzystaniu broni i amunicji,* [w:] J. Gacek, R. Kostrow, Z. Leciejewski, E. Milewski (red.), *Naukowe aspekty techniki uzbrojenia i bezpieczeństwa*. Materiały konferencyjne, WAT, Warszawa 2008; I. T. Dziubek, *Antyterrorystyczne kształcenie żołnierzy do działań w warunkach zagrożeń użyciem broni utajonej,* [w:] *Biuletyn AON*, Nr 3(33) 2007.

[469] Przygotowanie taktyczne: tu w wąskim rozumieniu, przygotowania żołnierzy WL do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi.
Patrz materiały: Z. Piątek (red.), *Współczesny wymiar terroryzmu*, Materiały konferencyjne, Wydawnictwo Stowarzyszenie Ruch Wspólnot Obronnych, Warszawa 2006.

należałoby przywiązać do *uniwersalności* żołnierzy i nabycia przez ich wszechstronnych umiejętności, by na przykład: w efekcie ataku terrorystycznego i sytuacji utraty dowódcy, umieli wykonać postawione przed nimi zadania[472]; lub w razie konieczności potrafili utworzyć nieetatowy pluton ochrony, ze składu etatowych kierowców, magazynierów czy kucharzy[473].

Konieczność przygotowania żołnierzy do fizycznej walki z aktami terrorystycznymi po raz pierwszy dostrzeżono w Izraelu. Wykorzystując zasady taktyki działania wojsk lądowych oraz doświadczenia z przeprowadzonych akcji, wypracowano nowy rodzaj prowadzenia walki – *taktykę antyterrorystyczną*[474]. Od 1996 roku, kiedy powołano w tym kraju *Rządowe Centrum Koordynacji Działań Antyterrorystycznych* siły zbrojne stały się jego najważniejszym elementem[475]. Szczególnymi wzorcami stały się doświadczenia jednostek wojskowych przeznaczonych do wykonywania zadań o charakterze rozpoznawczym, dywersyjnym, sabotażowym, na tyłach i zapleczu przeciwnika[476]. Z czasem i w innych krajach, do zadań żołnierzy o specjalnościach ogólnowojskowych, doszły jeszcze związane ze zwalczaniem terroryzmu – odzyskiwanie opanowanych przez terrorystów obiektów, uwalnianie zakładników, niszczenie bojowych grup terrorystycznych. Pojawiła się także praktyka tworzenia wojskowych pododdziałów specjalnych przygotowanych do tego typu działań[477]. Takie jednostki utworzono również w Polsce: 1. Pułk Specjalny *Komandosów* i Wojskową Formację Specjalną *GROM*[478].

Badania dotyczące zagadnień taktyczno-technicznych wskazują jednakże, że konieczne jest szersze podejście do problemu dostosowania żołnierzy Wojsk Lądowych do walki z terroryzmem. Doświadczenia, na przykład z Afganistanu[479], wskazują, że podstawowym elementem działającym na terenie objętym działaniami typu przeciwpartyzanckiego czy antyterrorystycznego powinny być

---

[471] Porównaj rozważania: D. Majchrzak. *Zgrupowania taktyczne w działaniach inne niż wojna* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 3 (009) 2008, s. 63.

[472] Porównaj rozważania: H. M. Królikowski, *Chcieli być ... najlepsi* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 10 (174) 2007, s. 26-27.

[473] Potwierdzeniem, że takie szkolenie jest możliwe potwierdza przykład żołnierzy 1 Brygady Logistycznej, którym na potrzeby misji irackiej udało się przygotować w pełni profesjonalny i dobrze wyszkolony pododdział. W szkoleniu plutonu brali udział żołnierze jednostek antyterrorystycznych, policjanci oraz uczestnicy poprzednich zmian PKW. Było to możliwe dzięki przełożonym, którzy umożliwili przeprowadzenia szkolenia w wymiarze, o jaki prosili żołnierze - bez ograniczeń. Szerzej w: J. Grzelak, *PKW w Iraku – doświadczenia z przygotowań* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 4 (004)2007, s. 41.

[474] K. Jałoszyński, *Izraelskie pododdziały antyterrorystyczne*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 1(34) 1999.

[475] K. Jałoszyński, *Koncepcja współczesnych działań antyterrorystycznych*, Rozprawa habilitacyjna, *Zeszyty Naukowe AON. Dodatek*, Warszawa 2003, s. 117.

[476] Szerzej w: K. Jałoszyński, *Terroryzm antyizraelski. Przedsięwzięcia kontrterrorystyczne w Izraelu*, AON, Warszawa 2001, s. 64-65.

[477] Szerzej w: S. Kulczyński, *Organizacja, działania i szkolenie pododdziałów specjalnych w siłach zbrojnych wybranych państw*, AON, Warszawa 1992.

[478] Szerzej w: J. Rybak, *Komandosi. Jednostki specjalne Wojska Polskiego*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2003; także: J. Rybak, *GROM.PL*, Wydawnictwo Jeden Świat, Warszawa 2005.

[479] Porównaj rozważania: K. Jałoszyński, *Koncepcja współczesnych działań antyterrorystycznych*, Rozprawa habilitacyjna, *Zeszyty Naukowe AON. Dodatek*, Warszawa 2003, s. 115-116. Także: K. Jałoszyński, *Terroryzm fundamentalistów islamskich*, Wydawnictwo Centrum Kształcenia Specjalistycznego „Ban Lex", Warszawa 2001.

pojedyncze plutony, przygotowane do walki najczęściej z grupą: 8 -10 osób uzbrojonych w prostą broń strzelecką typu karabinki *AK 47*, czy ręczne granatniki *RPG -7*[480].

Według zasad wskazanej powyżej *taktyki antyterrorystycznej* istotą działania takich pododdziałów winno być najczęściej wykonanie zaskakującego ataku /będącego formą natarcia/ zmierzającego do likwidacji lub unieszkodliwienia przeciwnika. Zaskoczenie uzyskuje się w wyniku, jak najbliższego podejścia do obiektu ataku, a następnie likwidacji zagrożenia poprzez bezpośrednie rażenie przeciwnika na krótkich dystansach ogniem. Działania prowadzi się w sposób uniemożliwiający uzyskanie jakiejkolwiek przewagi nad atakującymi. Ważnym elementem staje się przy tym ograniczone stosowanie przemocy ze względu na potrzeby ochrony osób ratowanych czy postronnych[481]. W taktyce tej stosuje się zatem typowe zasady sztuki wojennej – czyli celowość, zaskoczenie, aktywność, manewr, zachowanie zdolności bojowej i ekonomię sił[482].

Rutynowe metody działań, takich jak: podchodzenie do obiektów, odbijanie zakładników i zatrzymywanie terrorystów ukrytych w budynkach, winny być uzupełnione o aspekty taktyki *Operacji Militarnych w Obszarze Miejskim /MOUT/* czyli działań w terenie zurbanizowanym[483], gdzie przeciwnik wymieszany jest z osobami cywilnymi[484]. Jak ważny jest aspekt zapoznania się z taką taktyką obrazuje tragedia polskich żołnierzy w Nangar Khel[485]. Zajęcia winny być urozmaicane o różne elementy, na przykład o założenie, że podczas szturmowania budynku są ranni i grupy szturmowe muszą nie tylko zatrzymać w obiekcie terrorystów, ale także zaopiekować się rannymi - udzielić im pierwszej pomocy, zorganizować ubezpieczenie i szybki transport medyczny. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że żołnierze szkolą się w takiej sytuacji chętnie, gdyż są świadomi korzyści z nabytych umiejętności – w warunkach bojowych sekundy spóźnienia w działaniu, chwila gapiostwa mogą kosztować życie któregoś z nich[486].

Taktycznie ważnym elementem jest czas i sposób reakcji żołnierzy. Wobec różnorodnych form zadaniowych, szczególnie w ramach PKW, należy przećwiczyć każdy z możliwych wariantów. Przykładem jest choćby atak kolumn transportowych przemieszczających się na dużą

---

[480] Porównaj rozważania: A. Z. Rawski, *Talibowie w Wędrzynie* [w:] *Przegląd Strzelecki „Arsenał"*, Nr 4 (37)2007, s. 47-48.

[481] Porównaj rozważania: K. Jałoszyński, *Pododdział antyterrorystyczny – uzbrojenie i wyposażenie*, Wyd. Centrum Kształcenia Specjalistycznego „Ban Lex", Warszawa 2001, s. 36-39.

[482] Porównaj rozważania: R. Kwećka, M. Gryga, *Siły specjalne w kontekście współczesnych zagrożeń*, AON, Warszawa 2002, s. 83-85.

[483] Szerzej w: A. Bujak, G. Sobolewski, *Teren zabudowany środowiskiem walki XXI wieku*, AON, Warszawa 2005. Także: G. Sobolewski (red.), *Wybrane aspekty walki w mieście*, AON, Warszawa 2006.

[484] Porównaj rozważania: M. Zimny, *Wojna i terror w miastach* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 2 (167) 2007, s. 18.

[485] Patrz: K. Dec, *Prokurator: to zbrodnia na cywilach*, [w:] *Fakt. Gazeta codzienna*, Nr 267 (1237) 2007, s. 5.

[486] Porównaj rozważania: B. Politowski, *Górskie szkolenie „Afgańczyków"* [w:] *Wojska Lądowe*, Nr 22 (159) 16-30 listopada 2006, s. 5.

odległość w rejonie, w którym stwierdzono wzmożoną aktywność grup terrorystycznych[487]; czy postępowanie wobec zastosowania przez przeciwnika działań partyzanckich[488].

Wnioski z badań wskazują dodatkowo, że należałoby między innymi szkolić również żołnierzy[489] do:

— zachowań wobec stosowanych wielowariantowo terrorystycznych form i metod postępowania;
— działań w nocy, w tym z wykorzystaniem odpowiedniego sprzętu do obserwacji i prowadzenia ognia;
— indywidualnych pojedynków ogniowych na dystansach od kilku do kilkudziesięciu metrów;
— umiejętności dostosowania do sytuacji odpowiednich środków walki /na przykład broni stromotorowej i ręcznej przeciwpancernej/;
— nietypowych technik prowadzenia pojazdów;
— wykorzystania środków pirotechnicznych, w tym środków dymnych, przy wkraczaniu w tak zwane *strefy śmierci*;
— zasad wykorzystania tuneli, ciągów kanalizacyjnych, cieków wodnych i przeszkód terenowych;
— walki wręcz;
— zachowania w terenie, gdzie strzela snajper;
— czynności paramedycznych z poszkodowanym;
— podstawowych umiejętności *survivalowych*[490] w nieprzyjaznym środowisku;
— reakcji organizmu na nieprzyjazne warunki;
— zasad *pamięci mięśniowej*;
— zasad poszerzających umiejętności: zdolności obserwacji, analizowania sytuacji, wyciągania wniosków;
— rozpoznawania i neutralizacji zagrożeń improwizowanymi urządzeniami wybuchowymi */IED/*[491].

---

[487] Porównaj rozważania: J. Grzelak, *PKW w Iraku – doświadczenia z przygotowań* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 4 (004)2007, s. 41.

[488] Efektywność taktyki partyzanckiej obrazują chociażby działania w Groznym. Mając przewagą w znajomości topografii miasta, posiadając wiele miejsc składowania środków walki, zaopatrywania i uzupełniania, poprzez dużą manewrowość oddziały czeczeńskie stwarzały pozory ogromnej ruchliwości i liczebności. Walka o miasto zakończyła się bardzo dużymi stratami wojsk rosyjskich /do 90% w sprzęcie i 60% w stanach osobowych. Porównaj rozważania: M. Zimny, *Wojna i terror w miastach* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 2 (167) 2007, s. 18-19.

[489] Porównaj rozważania: M. Zimny, *Wojna i terror w miastach* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 2 (167) 2007, s. 18-21. Także w: J. Rybak, *GROM.PL*, Wydawnictwo Jeden Świat, Warszawa 2005.

[490] Konieczność ujęcia w szkoleniu obszaru z zakresu *survivalu* /sztuki przetrwania/ wskazują żołnierze jednostki GROM. Porównaj: J. Rybak, *GROM.PL*, Wydawnictwo Jeden Świat, Warszawa 2005. Szerzej na temat szkolenia i technik *survivalowych* w: L. Cacutt, *Survival. Sztuka przetrwania*, Warszawski Dom Wydawniczy, Warszawa 1995; J. Pałkiewicz, *Survival. Sztuka przetrwania*, Wyd. TENTEN, Płońsk 1998; J. Pałkiewicz, *Survival. Sztuka przetrwania w mieście*, Wyd. TENTEN, Płońsk 1997; J. Wiseman, *Szkoła przetrwania*, Wyd. OLESIEJUK, Pruszków 2008.

[491] Porównaj badania: B. Bębenek (red.), *Grupa zadaniowa do likwidacji zagrożenia improwizowanymi urządzeniami wybuchowymi (IED)*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Dodatek do nr 4 /2008.

Ostatniemu zagadnieniu należałoby poświęcić szczególnie dużo uwagi wobec traktowania *IED* jako niepowtarzalnych konstrukcji, występujących we wszystkich działaniach terrorystycznych i charakteryzujących się dużą skutecznością. W procesie szkolenia należałoby zatem ująć zagadnienia związane z cechami konstrukcji improwizowanych urządzeń wybuchowych, przeznaczeniu, sposobach lokalizacji, sposobach zastosowania, możliwościach ochrony przed nimi, wykrywaniu i neutralizacji. Ważny również byłby akcent, jak powinien zachowywać się żołnierz podczas wybuchu miny pułapki, by zminimalizować straty materialne oraz – co najważniejsze - ustrzec się przed utratą zdrowia i życia[492].

Odrębnym aspektem taktycznym, a marginalnie traktowanym w procesie przygotowania żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach ataku terrorystycznego[493], są praktyczne umiejętności związane z możliwym wykorzystaniem broni masowego rażenia. Pojawiają się również nowe rodzaje oręża: broń laserowa, radiacyjna czy też geofizyczna. Mimo istnienia szeregu efektywnych badań i wniosków[494] wskazujących na te rodzaje broni w kontekście zagrożeń asymetrycznych - nie doszło w Wojskach Lądowych do praktycznego ich przełożenia na wymiar praktyczny[495].

Kontynuując prowadzone rozważania należy stwierdzić, że oprócz wyzwań dla aspektów taktycznych przygotowania antyterrorystycznego żołnierzy, niemniej ważne są zagadnienia dotyczące sprzętu i wyposażenia[496].

Za podstawową kwestię trzeba uznać umundurowanie i wyposażenie indywidualne żołnierza. Z analizy dostępnej literatury wynika, że powyższy fakt przedstawia wiele do życzenia. Świadczą o tym, chociażby zaprezentowane poniżej przykłady.

Specjaliści wypowiadają się, że broń indywidualna w Wojskach Lądowych nie posiada, oprócz odpowiedniej manewrowości ogniowej, tak potrzebnej współcześnie manewrowości ruchowej. W międzyczasie pojawiły się nowe konstrukcje broni, o nieco mniejszej niż inne przydatności na szeroko rozumianym polu walki, za to o większej funkcjonalności, przydatności i skuteczności w zwalczaniu przeciwnika w warunkach zabudowy miejskiej, w pomieszczeniach

---

[492] Porównaj rozważania: M. Malinowski, *Afgańskie miny i pułapki* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (005) listopad 2007, Redakcja Wojskowa, Warszawa 2007, s. 43-44; J. Garstka, *Polscy saperzy w Afganistanie* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 10/2006, s. 26-27; M. Przesmycki, *Miny pułapki* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 4 (004)2007, s. 42; I. Jones, *Złośliwa śmierć*, Wydawnictwo „Wołoszański" Sp. z o.o., Warszawa 2005.

[493] Patrz wybór: *Program szkolenia pododdziałów zawodowych wojsk...*, według sygnatur: DWLąd. Wewn. 33/2004 Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 36/2004, Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 45/2004, Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 58/2005, Warszawa 2005; DWLąd. Wewn. 60/2005, Warszawa 2005; DWLąd. Wewn. 61/2005, Warszawa 2005.

[494] Porównaj: J. Szafrański (red.), *Współczesne zagrożenia terroryzmem oraz metody działań antyterrorystycznych*, Wyd. WSP Szczytno, Szczytno 2007.

[495] Porównaj opisane zagrożenia w: Y. Alexander, M. Koenig, *Superterroryzm. Biologiczny, chemiczny i nuklearny*, Wydawnictwo Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2001; J. Pawłowski, *Broń masowego rażenia orężem terroryzmu*, AON, Warszawa 2004; P. Gawliczek, *Terroryzm z wykorzystaniem broni masowego rażenia (megaterroryzm) jako zagrożenie asymetryczne. Formy przeciwdziałania*, AON, Warszawa 2007; S. Śladkowski, Z. Mazurek, *Aspekty militarne i niemilitarne zagrożeń środowiskowych*, AON, Warszawa 2003.

[496] Porównaj: S. Kochański, *Brygady antyterrorystyczne. Operacje. Uzbrojenie*, Wydawnictwo Czasopism i Książek Technicznych SIGMA NOT, Warszawa 1992, s. 7-9.

i środkach komunikacyjnych[497].Terroryści nie mają tego typu ograniczeń i dostosowują broń do potrzeb swojego pola walki, używając na przykład skutecznych na bliskich dystansach strzelb śrutowych, półautomatycznych[498]. Tymczasem w standardach wyposażenia żołnierzy polskich Wojsk Lądowych trudno dopatrzeć się jakiekolwiek różnorodności czy możliwości dostosowania broni do warunków, w jakich przychodzi im walczyć. Typowa wojskowa broń strzelecka /na przykład karabinek *Beryl*/, pozwala na prowadzenie skutecznego ognia w terenie otwartym, nawet do kilkuset metrów, ale charakteryzuje się dużymi gabarytami oraz sporą energią pocisku, która w prowadzonych działaniach nie zawsze jest konieczna. Brakuje w niej wyposażenia w celownik holograficzny czy znacznik laserowy[499]. Wyposażenie takie jest natomiast standardem chociażby w armii amerykańskiej, co przedstawia przykładowy materiał zdjęciowy w załączniku nr 18.

Za pozytyw należy uznać, że w przypadku PKW w Afganistanie każdy karabinek *Beryl* został wyposażony w szynę *Picatinny*, co umożliwia zamontowanie dodatkowego sprzętu w postaci oświetlenia taktycznego czy też celownika noktowizyjnego, a wszyscy żołnierze otrzymali gogle noktowizyjne oraz specjalne kostki podczerwieni pozwalające w nocy zidentyfikować położenie wojska[500]. Nadal jednak żołnierze składają zapotrzebowanie chociażby na wielkokalibrowe karabiny snajperskie[501].

Za niedopuszczalne należy uznać, że żołnierze są zmuszani istniejącymi brakami do indywidualnych zakupów dodatkowego wyposażenia w postaci na przykład kabur pistoletowych noszonych na ramionach czy latarek. Występują również inne braki i błędy. Na przykład latem żołnierze odziani w jasne mundury polowe w pustynnym kamuflażu PKW ubierani są w ciemnozielone kamizelki kuloodporne[502]. Zimą natomiast nie posiadają białych strojów maskujących /patrz: załącznik nr 19[503]/.

W tabelach należności nie występują również żadne zestawy narzędzi potrzebnych do walk w specyficznych warunkach bojowych. Na przykład do walk w rejonie zurbanizowanym brakuje narzędzi do mechanicznego otwierania pomieszczeń; drabin taktycznych /składanych i taśmowych/;

---

[497] Porównaj: S. Kochański, *Brygady antyterrorystyczne. Operacje. Uzbrojenie*, Wydawnictwo Czasopism i Książek Technicznych SIGMA NOT, Warszawa 1992, s. 7.

[498] Porównaj w: R. Bilski, T. Bąk, *Jak pułkownik z porucznikiem. Zapiski-reportaże-wywiady-zdjęcia*, Wyd. *Comandor*, Warszawa 2004, s. 113.

[499] Porównaj rozważania: M. Zimny, *Wojna i terror w miastach* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 2 (167) 2007, s. 21.

[500] A. Z. Rawski, *Talibowie w Wędrzynie* [w:] *Przegląd Strzelecki „Arsenał"*, Nr 4 (37) kwiecień 2007, s. 47-48; A. Rawski, *Przepustka do Bagram* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 4 (169) 2007, s. 29.

[501] F. Gągor, *Polskie doświadczenia wyniesione z operacji wojskowych i ich wpływ na transformację Sił Zbrojnych RP*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 1(70)2008, s. 14.

[502] G. Indulski i M Kęskrawiec, *Afganistan. Po co nam ta wojna*, Seria Pod Lupą Newsweek Polska, Axel Springer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2007, s. 17-18.

[503] Dane pozyskane od eksperta M. Matczaka, służącego między innymi w ramach PKW w Afganistanie.

przecinarek spalinowych; lin i składanych haków; czy specjalistycznych ładunków wybuchowych[504]

Wnioski z zebranych materiałów pozwalają również na szereg refleksji dotyczących materiałów pomocniczych związanych z technicznym przygotowaniem żołnierzy. W szkoleniu bowiem winny być szeroko wykorzystywane dodatkowe materiały, które zapewniłyby jego realizm. W tym celu należałoby opracować zestaw urządzeń pozoracyjnych, takich jak amunicja artyleryjska do pozorowania pułapek, miny kierunkowe, pasy samobójcze i inne. Ze względu na fakt, że niemal w każdej jednostce wojskowej znajduje się jakaś nieużywana hala remontowa czy stołówka, przy stosunkowo niewielkich nakładach należałoby zorganizować ośrodek do szkolenia przygotowującego do działania w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi. Stosując lekką drewnianą zabudowę, można skonstruować niemalże każde pomieszczenie, jak również całe budynki. Tym samym można prowadzić szkolenie, wykorzystując własną infrastrukturę bez kosztownych i czasochłonnych przemieszczeń, a przy tym w każdych warunkach pogodowych i niezależnie od pory dnia[505]. Jest to istotne o tyle, że w Polsce jest tylko jeden ośrodek zurbanizowany, na poligonie Wędrzyn. Posiada on jednakże stały układ zabudowy, co wymusza te same działania[506].

Analizowane działania innych krajów pozwalają na daleko idące wnioski i dostarczają gotowych wzorców działania. Przykładowo na poligonie w Luizjanie /USA/ duży obszar podzielono i wybudowano kopię afgańskiej prowincji. Wybudowano miasteczka, wsie i osiedla w szczegółach przypominające te, w jakich będą działać żołnierze w przyszłości[507]. Podobnie uczyniono tworząc symulowane miasteczko irackie w *Forcie Irwin* /Kalifornia – USA/ [508]- co prezentuje materiał zdjęciowy w załączniku nr 20.

W Toronto /Kanada/ natomiast, w hangarze, zbudowano małą miejscowość. Korzystano przy tym z doświadczeń żołnierzy, którzy działali w Afganistanie. Dzięki ich pomocy oraz wykorzystując zdjęcia poszczególnych obiektów, wykonano takie elementy, jak: ulice, budynki mieszkalne, rynek, ruiny, warsztaty, kontenerowce, obóz dla uchodźców i budynki kultu religijnego. Większość z tych obiektów zbudowano z drewnianych płyt skręcanych śrubami,

---

[504] Porównaj rozważania: M. Zimny, *Wojna i terror w miastach* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 2 (167) 2007, s. 23.

[505] Patrz rozważania: P. Kozłowski, *Przygotowanie żołnierzy do działania w terenie zurbanizowanym*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 1 (007) 2008, s. 22.

[506] M. Zimny, *Wojna i terror w miastach* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 2 (167) 2007, s. 21-22.

[507] Do celów szkoleniowych pion szkolenia armii amerykańskiej zaangażował dziesiątki statystów pochodzenia afgańskiego, mówiących na czas szkolenia tylko miejscowym językiem. Statyści w owym miasteczku zachowywali się tak, jak zachowuje się ludność afgańska. Uczono tam, że w Afganistanie największą uwagę należy przywiązywać do rzeczy z pozoru normalnych. To, co w nas może wzbudzać zdziwienie, zwracać uwagę, najczęściej bywa czymś zupełnie bezpiecznym, a właśnie coś typowego bywa pułapką, niebezpieczeństwem. Przykładem dziecko idące z tornistrem do szkoły. Sytuacja banalna, wzbudzająca uśmiech. To dziecko może być jednak samobójcą, a tornister skrywać ładunek wybuchowy.
Szerzej w: B. Politowski, *Po naukę*, [w:] *Wojska Lądowe*, Nr 22 (159) 16-30 listopada 2006, s. 13.

[508] Szerzej: http://www.af.mil/shared/media/; także: http://www.freerepublic.com/focus/f-news/; także: http://www.jamd.com/image/.

co umożliwiło zmianę konfiguracji pomieszczeń lub budowę nowych obiektów w dowolnym miejscu. Domy wyposażono zgodnie z ich przeznaczeniem, tak by w maksymalnym stopniu urealnić szkolenie[509].

W Centrum szkolenia amerykańskiej 7 Armii w Hohenfels w Niemczech /*Hohenfels Combat Manoeuver Training Center- HCMTC*/ utworzono sześć obszarów zurbanizowanych. Odgrywające tam rolę pozorantów osoby cywilne otrzymują przed ćwiczeniami odpowiednie instrukcje, zapoznają się ze specyfiką regionu, w którym mają działać sojusznicze wojska, oraz ze zwyczajami mieszkańców. Na kilkanaście dni przenoszą się na stałe do zabudowań poligonu. W rolę sił przeciwnika wcielają się natomiast żołnierze wydzielonych na rzecz ośrodka trzech kompanii zmechanizowanych. Sześć miasteczek podczas ćwiczeń normalnie funkcjonuje: po ulicach jeżdżą samochody, przechadzają się mieszkańcy, odbywa się handel, w mieszkaniach jest typowy sprzęt potrzebny do codziennego funkcjonowania. Dzięki temu ćwiczący żołnierze uczą się jeździć po tętniących życiem ulicach i zwracać uwagę na wiele szczegółów, co nie byłoby możliwe w innych warunkach.

Na poligonie znajduje się również tak zwany *killing house* - specjalny obiekt do wykonywania w nim zadań ogniowych przez pododdział do szczebla plutonu /patrz: załącznik nr 21/. Problem rykoszetów, które stanowią poważne niebezpieczeństwo podczas strzelania w pomieszczeniu zamkniętym, rozwiązano dwojako. Po pierwsze, zastosowano specjalne ściany wyłożone blokami zatrzymującymi amunicję do kalibru 7,62mm. Po wtóre, używa się pocisków ćwiczebnych wykonanych z miękkiego tworzywa, tak zwanej amunicji *FX*. Nie jest to amunicja bojowa, dzięki czemu można prowadzić zajęcia, podczas których jedna drużyna na przykład broni budynku, druga go szturmuje - żołnierze strzelają wówczas do siebie. Trafienie pociskiem *FX* nie jest groźne - wywołuje wyłącznie nieprzyjemny ból. *Killing house* pozwala na przygotowanie żołnierzy do walki wewnątrz budynków.

Podczas szkolenia w warunkach zbliżonych do rzeczywistych nie strzelanie jest jednak - wbrew pozorom - najważniejsze. Istotą ćwiczenia jest nauczenie żołnierzy obchodzenia się z bronią w niewielkiej przestrzeni, w otoczeniu kolegów, gdy przeciwnik może atakować z różnych kondygnacji. Tym samym poprzez nabycie praktycznych umiejętności działania zwiększa się bezpieczeństwo osobiste żołnierzy[510].

Odrębnym aspektem dotyczącym procesu szkolenia i przygotowania żołnierzy do realizacji zadań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi są jego specyficzne uwarunkowania dydaktyczne. Uwarunkowania, które są związane również z procesem szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych w rozumieniu kompleksowym.

---

[509] P. Kozłowski, *Przygotowanie żołnierzy do działania w terenie zurbanizowanym*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 1 (007)2008, s. 21.

[510] A. Bartkiewicz, *Uliczny poligon* [w:] *Przegląd Sił Zbrojnych*, Nr 3 (003)2007, s. 17-18.

We współczesnej pedagogice i psychologii dominuje przekonanie, że człowiek jest organizmem aktywnym. Jego aktywność pozwala mu nie tylko przystosowywać się do ciągłych zmian technicznych i społecznych, które zachodzą w otoczeniu, lecz dzięki niej może on również samodzielnie i twórczo przeobrażać swoje środowisko[511]. Dlatego też nauczanie problemowe jest jedną z najskuteczniejszych metod kształcenia twórczego i krytycznego myślenia oraz rozwijania samodzielności, a także aktywności poznawczej. Uczeń rozwiązujący problem zmienia się z biernego konsumenta gotowej wiedzy w badacza, który samodzielnie formułuje i sprawdza hipotezy, wzbogacając w ten sposób swoją wiedzę o rzeczywistości[512]. Niestety taki sposób nauczania nie występuje w zasadzie w toku szkolenia /kształcenia/ żołnierzy. Szeroko rozumiane metody aktywizujące, które wspierają nauczanie problemowe zostały wyparte przez zajęcia wykładowe, które są odtwórcze i koncentrują się tylko na jednostronnej aktywności, czyli tylko wykładowcy /przełożonego, dowódcy/. Nauczanie problemowe nie jest metodą łatwą, wymaga bowiem od wykładowcy nie tylko doskonałej znajomości danego przedmiotu nauczania, lecz również pewnego zasobu wiedzy psychologicznej o procesie rozwiązywania problemów i jego wynikach. Nauczanie problemowe jest szczególnie istotne wobec stosowania przez przeciwników – terrorystów metod asymetrycznych. Z analizy dostępnych materiałów wynika natomiast, że proces edukacji żołnierzy WL, trwa w okowach doktryny adaptacyjno-odtwórczej, w której paradygmat celów przyjmuje układ hierarchiczny. Najważniejsze dla niej są wiadomości i umiejętności, a następnie dopiero rozwój osobowości, kształcenie postaw, świata wartości, światopoglądu i na końcu dopiero – przygotowanie do samorozwoju. Doktryna ta staje w sprzeczności z nowymi trendami w edukacji[513], które znalazły swe odzwierciedlenie między innymi w doktrynie krytyczno-kreatywnej. Głosi ona, że edukacja powinna zapewniać i wspierać rozwój człowieka we wszystkich wymiarach, prowadzić do zrozumienia świata i nagromadzonych w nim wartości oraz przygotować człowieka do swobodnego myślenia i działania twórczego w zmieniającej się rzeczywistości[514]. W wypadku antyterrorystycznego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych przekłada się ona przyjęcie w tym zakresie koniecznych zmian i to w układzie podstawowym.

W duchu doktryny krytyczno-kreatywnej w edukacji pozostaje idea kształcenia ustawicznego /permanentnego, nieustającego/, zgodnie z którą dla dobra i pomyślności człowieka należy mu stworzyć optymalne warunki uczenia się[515]. Kształcenie przez całe życie stwarza możliwość pełnego rozwoju osobowości w każdym jego okresie. Jednocześnie zakłada się,

---

[511] J. Kozielecki, *Rozwiązywanie problemów*, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1969, s.9.
[512] J. Kozielecki, *Rozwiązywanie problemów*, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1969, s.7.
[513] Porównaj: J. Błażejewski (red.), *Miejsce, rola i znaczenie edukacji w wymiarze regionalnym, narodowym i globalnym*, Materiały pokonferencyjne, Wyd. Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Gdańsk 2004; Także rozważania: G. Dryden, J. Vos, *Rewolucja w uczeniu*, Wyd. ZYSK I S-KA, Poznań 2003.
[514] J. Bieńkowski, R. Stępień (red.), *Edukacja pedagogiczna w wyższej uczelni wojskowej*, AON, Warszawa 2003, s. 26-27.
[515] Tamże, s. 157.

że kształcenie nie jest przygotowaniem do życia, lecz jego integralną częścią[516]. Edukacja ustawiczna umożliwia zatem człowiekowi czynne i racjonalne dostosowanie się do przeobrażeń życia zawodowego, a jednocześnie konstytuuje jego wiedzę, umiejętności, system wartości i zdolność formułowania ocen oraz podejmowania działań. Pewnym wskaźnikiem łączącym tę ideę z nowym spojrzeniem na proces i organizację szkolenia są perspektywy rozwojowe związane z uzawodowieniem polskiej armii[517].

Humanistyczny charakter nowych idei edukacyjnych znaleźć można w wychowaniu wojskowym, które obejmuje trzy zasadnicze obszary: edukacja obywatelska; morale i dyscyplina; kultura i oświata. Realizacja celów i zadań w tym zakresie przebiega w takich dziedzinach wychowania jak: umysłowe, zdrowotne i fizyczne, prawne, moralne, techniczne, ekologiczne i estetyczne. Celem wychowania wojskowego jest ukształtowanie umysłów, ciała, charakterów i emocji żołnierzy oraz formowanie stosunków interpersonalnych, opartych na humanistycznych i racjonalnych podstawach[518]. Niestety idea tak rozumianego wychowania wojskowego została ograniczona głównie do dyscypliny wojskowej rozumianej jako element systemu szkoleniowo-wychowawczego kształtującego: osobowość żołnierza, określone postawy, przyzwyczajenia, nawyki i umiejętności życia i działania w zespole[519]. Ogólne uwarunkowania dydaktyczne wskazują jednak, że podporządkowanie się jednostki oparte jest na trzech rodzajach władzy i trzech rodzajach zaangażowania uczestników. Te trzy typy władzy to: represyjna oparta na karze; nagradzająca oparta na pozytywnych bodźcach; normatywna oparta na uznanych zasadach. Ludzie przystają na te trzy rodzaje władzy na trzy sposoby: alienacyjny, czyli niechętne podporządkowanie się; wyrachowany, czyli wykalkulowane zaangażowanie oraz moralny, czyli moralna identyfikacja z systemem[520]. Oczywistym wnioskiem badawczym jest zatem, że wychowanie i edukacja realizowana głównie poprzez podporządkowanie w drodze utrzymania dyscypliny jest mało skuteczna i nietrwała. Tym samym konieczne jest wypracowanie nowych sposobów wychowania, co nie jest sprawą łatwą.

Analiza dostępnej literatury przedmiotu wskazuje w sposób oczywisty, że armia jest instytucją zhierarchizowaną, która opiera się na dyscyplinie organizacyjnej i ścisłym podporządkowaniu, w której obowiązują konkretne rygory[521]. Zgodnie z klasyfikacją E. Goffmana, jest instytucją totalną, która posiada specyficzne cechy:

---

[516] Szerzej: J. Nowak, A. Cieślak, *Edukacja dorosłych w Polsce i na świecie*, WP, Warszawa 1982.

[517] Porównaj rozważania: S. Stasieczek, *Przygotowanie specjalistów łączności a profesjonalizacja*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 10(016)2008, s. 8-12.

[518] J. Bieńkowski, R. Stępień (red.), *Edukacja pedagogiczna w wyższej uczelni wojskowej*, AON, Warszawa 2003, s. 87-89 oraz J. Groskrejc, *Obszary i dziedziny wychowania wojskowego* [w:] *Wojsko i Wychowanie* 2001, Nr 2, s. 29.

[519] M. Kozub (red.), *Szkolenie młodzieży na potrzeby bezpieczeństwa państwa*, AON, Warszawa 2007, s. 163-164.

[520] Klasyfikacja wg Etzioniego. Szerzej w: R. Meighan, *Socjologia edukacyjna*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń 1993, s. 135.

[521] M. Kozub (red.), *Szkolenie młodzieży na potrzeby bezpieczeństwa państwa*, AON, Warszawa 2007, s. 163-163.

— wszystkie aspekty życia toczą się w tym samym miejscu i są kontrolowane przez jedną, zawsze tą samą władzę;
— każda faza jakiegoś działania przeprowadzana jest w bezpośredniej obecności innych osób, wszystkich traktuje się jednakowo i wymaga od nich wykonywania wspólnie tych samych czynności;
— codzienne zajęcia mają ścisły rozkład, według którego bezpośrednio po jednym typie zajęć następuje drugi, wszystko w ustalonym wcześniej czasie;
— kolejność czynności narzucana jest przez system jawnie sformułowanych formalnych rozporządzeń oraz przez zespół urzędników, których zadaniem jest nadzór;
— różne czynności i działania łączone są ze sobą w jednym, racjonalnym planie, który ma za zadanie wypełnianie oficjalnych zadań i celów instytucji;
— istnieje zasadniczy rozdział między ogromną grupą rządzonych, czyli pensjonariuszy danej instytucji /tu: żołnierzy/, a małą grupą nadzorców, czyli kadry /tu: dowódców/;
— każda z tych grup skłonna jest wyobrażać sobie drugą grupę w kategoriach wąskich, pełnych wrogości stereotypów;
— członkowie kadry /personel/ skłonni są uważać się za nadrzędnych i pełnych prawości, natomiast pensjonariuszy – za gorszych, godnych potępienia i winnych;
— ruchliwość społeczna pomiędzy tymi dwiema grupami jest bardzo ograniczona, dystans społeczny jest bardzo duży i formalnie zalecany;
— przepływ informacji dla pensjonariuszy /na przykład o planach personelu/ jest ograniczony; pensjonariusze nie biorą udziału w podejmowaniu decyzji o swoim losie;
— bodźce skłaniające do pracy mają niewielkie znaczenie poza instytucją;
— grupy mają jedynie oficjalne miejsca kontaktu ze sobą;
— istnieje bariera między pensjonariuszami a światem zewnętrznym;
— pensjonariuszy pozbawia się podstawowych praw;
— pensjonariusze wyżsi rangą maja więcej władzy niż niscy rangą członkowie nadzoru;
— od pensjonariuszy oczekuje się, by przyswoili sobie normy personelu[522].

Funkcjonowanie w instytucji totalnej wywołuje tym samym powstanie *drugiego życia*, które R. Meighan nazywa *programem ukrytym*. Według niego *program ukryty* to termin używany do określenia tych aspektów uczenia się w instytucjach totalnych, które są nieoficjalnymi, nieintencjonalnymi lub niedeklarowanymi konsekwencjami sposobu, w jaki nauczanie i uczenie się są zorganizowane i przeprowadzone w tych instytucjach. Używa się tego terminu do opisania nieoficjalnych reguł, rutynowych procedur i regulaminów, których pensjonariusze /żołnierze/

[522] R. Meighan, *Socjologia edukacyjna*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń 1993, s. 137.

muszą się nauczyć, aby przeżyć spokojnie i efektywnie w instytucji /tu: armia/[523]. Ukryty program można także zdefiniować roboczo jako obszar materiału przyswojony podczas nauki w wojsku obok oficjalnego programu – tego, czego uczy przebywanie w wojsku, a nie dowódca podczas prowadzonych zajęć. Przykładem może być zawarty w załączniku nr 22, anonimowy materiał zawierający podstawowe wiadomości o minach, wydany w ramach ukrytego programu żołnierzy PKW. Powyższego obszaru szkolenia żołnierzy nie należy lekceważyć, a mając świadomość jego istnienia – w sposób celowy wykorzystać do szkolenia antyterrorystycznego[524].

Ponadto z badań socjologicznych wynika w sposób zaskakujący, jak mało uwagi poświęca się analizie miejsca, w którym toczy się proces szkolenia. Układ wewnętrzny przestrzeni edukacyjnej oparty jest na przymusie, a nie na uczestnictwie[525]. Tym samym należałoby wyzwolić możliwości oddziaływania szkolonych na kształt i postać obiektu, w którym przygotowują się do działań antyterrorystycznych, a nie pozostawić wobec narzuconych decyzji zmuszających do dokonywania tych samych wyborów[526]. Nie jest zatem wspierane kształcenie kreatywne, a jednocześnie pomijane są aspekty samokształcenia[527].

Jak już wskazano w toku badań, istotną rolę w procesie szkolenia żołnierzy WL odgrywają dowódcy[528]. Rozwijając powyższe w aspekcie uwarunkowań dydaktycznych szkolenia antyterrorystycznego należałoby zauważyć, co następuje.

Obecnie dowódca jest nauczycielem, wychowawcą, kierownikiem w układzie zgodnym z podkreślaną zasadą *dowodzisz-szkolisz-odpowiadasz*. By posiadał właściwą rangę powinien, w sposób właściwy spełniać następujące funkcje:

— *dowódcy i instruktora* o uformowanej osobowości, dysponujący niezbędnym zakresem wiedzy i umiejętności wykorzystywanych w procesie szkolenia pododdziału i dowodzenia nim;

— *wychowawcy* umiejącego kształtować osobowość, postawy i kreatywne działania podległych żołnierzy;

— *specjalisty wojskowego* mającego wiedzę i umiejętności niezbędne do kierowania żołnierzami[529].

---

[523] R. Meighan, *Socjologia edukacyjna*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń 1993, s. 35.

[524] Przykładem: *„... Wracając do Iraku i strzelań. Tam chyba każdy z nas przekonał się, na jak długo w warunkach bojowych starczają cztery magazynki. Przy wymianie ognia trwa to tyle, ile pstryknięcie palcami. Już w Bośni nauczyliśmy się nosić więcej magazynków niż przewiduje regulamin. W Iraku mieliśmy przy sobie po 10-12 załadowanych, do tego jeszcze amunicję w łódkach. Szczytem głupoty był rozkaz, by na akcje zabierać granaty bez wkręconych zapalników..."* [w:] M. Gill, *Zasady proste jak rozkaz* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 6 (160) 2006, s. 12-13.

[525] R. Meighan, *Socjologia edukacyjna*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń 1993, s. 85;

[526] Porównaj możliwości zmian konfiguracji pomieszczeń lub budowę nowych obiektów w dowolnym miejscu poligonu kanadyjskiego w Toronto, [w:] P. Kozłowski, *Przygotowanie żołnierzy do działania w terenie zurbanizowanym*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 1 (007)2008, s. 21. W Polsce natomiast jest tylko jeden ośrodek zurbanizowany, na poligonie Wędrzyn. Posiada stały układ zabudowy, co wymusza te same działania [w:] M. Zimny, *Wojna i terror w miastach* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 2 (167) 2007, s. 21-22.

[527] Szerzej na temat samokształcenia żołnierzy w: A. Złomańczuk, *Samokształcenie potrzebą współczesności*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 11 (017) 2008, s. 45-46.

[528] Porównaj szersze rozważania: G. Mietzel, *Psychologia kształcenia*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2003.

Powinien być zatem wszechstronnie przygotowany, jeśli chce dobrze wykonywać obowiązki[530]. Wojskowy system szkoleniowy jest tak skonstruowany, że istnieje konkretny podział ról, kompetencji i obowiązków. Dowódca posiada prawo wydawania rozkazów swoim podwładnym, kieruje przebiegiem ich służby oraz nadzoruje wykonywanie przez nich czynności służbowych[531]. Zgodnie z takim modelem, dowódca bardziej staje się kontrolerem, niż wychowawcą i nauczycielem[532]. Jednocześnie dowódca to stanowisko kierownicze, a kierownik wraz z osobami podporządkowanymi tworzy zespół pracowniczy[533]. Istotą pracy kierownika jest znalezienie i zastosowanie przez niego najlepszego sposobu przekształcenia zasobów w zaplanowane wyniki. Kierownik skuteczny to taki, który osiąga założone cele[534]. Do podstawowych obowiązków każdego kierownika należy:

— powodowanie, aby należycie były spełnione zadania przydzielone jego komórce organizacyjnej;
— dbanie o warunki pracy, które umożliwią wykonywanie zadań i będą satysfakcjonujące dla podwładnych;
— dbanie o rozwój zawodowy podwładnych, ich potrzeby oraz atmosferę w pracy[535].

Na dowódcy spoczywa ogromna odpowiedzialność. W dynamicznych i skomplikowanych układach, coraz trudniejsza i coraz bardziej odpowiedzialna staje się czynność podejmowania decyzji, która odgrywa kluczową rolę w kierowaniu i zarządzaniu. Występują nie tylko decyzje o cechach instytucjonalnych, lecz również decyzje osobiste, w których człowiek decyduje o własnym losie[536]. Stąd też coraz częściej zdarza się, że dowódcy, w obliczu sytuacji kryzysowych, uchylają się od odpowiedzialności, a tym samym nie podejmują decyzji. Bezpieczniej jest nie zmieniać warunków szkolenia i nie modernizować ich. Powyższy stan obrazują między innymi wypowiedzi żołnierzy WL na łamach artykułów prasowych[537].

Według J. Kozieleckiego, do najczęstszych błędów w procesie kształcenia należą[538]:

— niewłaściwy dobór problemów;
— niedocenianie myślenia heurystycznego, czyli intuicyjnego;
— niedocenianie czynników pozaintelektualnych.

---

529 Porównaj rozważania: R. Sorokosz, *Wyzwania roku 2008 dla Wojsk Lądowych*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 1(007)2008, s. 7.

530 M. Kozub (red.), *Szkolenie młodzieży na potrzeby bezpieczeństwa państwa*, AON, Warszawa 2007, s. 165.

531 Tamże, s. 167.

532 Patrz wskazówki w: M. Kostera, A. Rosiak, *Zajęcia dydaktyczne*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.

533 T. Majewski, *Kierownik – dowódca w organizacji. Zadania, czynności, umiejętności*, AON, Warszawa 2003, s. 9.

534 Tamże, s. 10-11.

535 T. Majewski, *Kierownik – dowódca w organizacji. Zadania, czynności, umiejętności*, AON, Warszawa 2003, s. 27.

536 J. Kozielecki, *Psychologiczna teoria decyzji*, PWN, Warszawa 1975, s. 7-8.

537 *„...Co będzie, jak coś się stanie? Kto będzie odpowiadał? Wiadomo – ten, kto podjął decyzję i wprowadził zmiany. Dowódcy wolą wiec niczego nie zmieniać."* [w:] M. Gill, *Zasady proste jak rozkaz* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 6 (160) 2006, s. 12-13.

538 J. Kozielecki, *Rozwiązywanie problemów*, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1969, s. 170-174.

Uwzględniając powyższe, można wnioskować, że jednym z rozwiązań w szkoleniu /kształceniu/ żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi, byłoby podejście problemowe. Wynika to z faktu, że czynności ludzkie zmierzają do różnorodnych celów. Zasadniczym ich celem może być zdobycie orientacji w otoczeniu /problemy orientacyjne/, podjęcie decyzji o działaniu /problemy decyzyjne/ oraz jej wykonanie /problemy wykonawcze/[539]. W przypadku rozwiązywania problemów, według cytowanego już J. Kozieleckiego, przedmiotem dociekań jest pięć głównych tematów:

— badanie procesu rozwiązywania problemów;

— badanie wyników, do których doprowadza proces rozwiązywania;

— badanie właściwości człowieka rozwiązującego problemy;

— badanie środowiska, w którym rozwiązuje się problemy;

— badanie możliwości kształcenia zdolności rozwiązywania problemów[540].

Dlatego też istotne wydaje się spojrzenie na proces szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych przez pryzmat, wymienionych przez J. Kozieleckiego, dwóch strategii kształcenia:

1) *strategii kształcenia okazjonalnego*, zgodnie z którą należy rozwijać umiejętności rozwiązywania problemów wtedy, gdy żołnierz nie daje sobie rady z problemem, gdy ma trudności z przejściem z jednej fazy do drugiej;
2) *strategii kształcenia systematycznego*, zgodnie z którą kształcenie umiejętności myślenia żołnierza powinno mieć charakter systematyczny. Tym samym należy opracować pewien program oddziaływań dydaktycznych, którego celem byłoby zapoznanie żołnierzy z optymalnymi metodami rozwiązywania różnorodnych problemów orientacyjnych, decyzyjnych i wykonawczych. W tej strategii szkolenie przestaje być okazjonalnym, czy incydentalnym zabiegiem a zaczyna być procesem ciągłym[541].

Ważnym wydaje się także przyjęcie zasad szkolenia zgodnych z *edukacją elastyczną*, rozumianą jako splot różnych koncepcji. Jej cechami są elementy obejmujące takie kwestie jak:

1) miejsce edukacji - nie musi odbywać się w jednym wyznaczonym miejscu; może być wiele takich miejsc,
2) narzędzia edukacji - do programów edukacyjnych można wykorzystać zasoby ogólnodostępne – telewizja, radio, komputery domowe;
3) otoczenie zewnętrzne - traktowane za element sprzyjający rozwiązaniu problemów edukacji niż jako część tych problemów;
4) metody nauczania - mogą bardzo wiele się nauczyć bez obecności nauczyciela-dowódcy[542].

---

[539] Tamże, s. 9-19.

[540] Tamże, s. 21-22.

[541] J. Kozielecki, *Rozwiązywanie problemów*, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1969, s. 142-143.

[542] R. Meighan, *Socjologia edukacyjna*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń 1993, s. 436.

Aspekty pedagogiczne w szkoleniu żołnierzy Wojsk Lądowych powinny być wspierane także prakseologią[543]. Według T. Pszczołowskiego, walkę rozpatrujemy z punktu widzenia jej skuteczności. Każdy z uczestników walki w prakseologicznym tego słowa znaczenia chciałby, żeby jego działanie było skuteczne[544]. Dlatego ważnym jest korzystanie z życiowego doświadczenia innych[545] i nabycie umiejętności radzenia sobie w różnych sytuacjach.

W obliczu zamachów terrorystycznych żołnierze z zainteresowaniem odnoszą się do zasobów związanych z tym obszarem wiedzy. W przeprowadzonych badaniach ankietowych sprawdzono zainteresowanie respondentów tematyką zagrożeń terrorystycznych. Zdecydowana większość badanych /77%/ interesuje się zarówno zagadnieniami związanymi ogólnie z terroryzmem, jak i zagrożeniami atakami terrorystycznymi czy przeciwdziałaniem w zakresie działań terrorystycznych. Wyniki badania w tym zakresie przedstawia tabela 4.1. i wykres 4.1.

Tabela 4.1. Rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy ta tematyka /terroryzm, zagrożenia atakami terrorystycznymi, przeciwdziałanie w zakresie działań terrorystycznych/ Pana(ią) interesuje?

Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi respondentów	N – liczba obserwacji	Odpowiedzi w %
Tak	139	31,6
Raczej tak	200	45,5
Raczej nie	51	11,6
Nie	29	6,6
Nie mam zdania	21	4,8

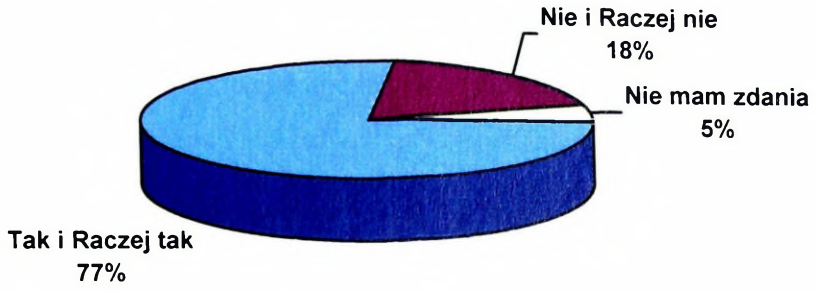
[543] *Prakseologia zajmuje się świadomą i umyślną działalnością człowieka z punktu widzenia jego skuteczności. Skutecznym nazwiemy takie działanie, które prowadzi do zamierzonego celu. Sprawność natomiast jest naszym ideałem. Im działanie posiada mniej cech negatywnych, im więcej pozytywnych i to w najwyższym stopniu, tym jest ono sprawniejsze*, [w:] T. Pszczołowski, *Zasady sprawnego działania*, PW „Wiedza Powszechna", Warszawa 1982, s. 20.

[544] T. Pszczołowski, *Zasady sprawnego działania*, PW „Wiedza Powszechna", Warszawa 1982, s. 17-18.

[545] Patrz cytowane już artykuły prasowe z wypowiedziami żołnierzy – uczestników misji pokojowych i reagowania kryzysowego.

Wykres 4.1. Odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy ta tematyka /terroryzm, zagrożenia atakami terrorystycznymi, przeciwdziałanie w zakresie działań terrorystycznych/ Pana(ią) interesuje?

Źródło: opracowanie własne.

Dla autora ważnym było sprawdzenie, czy badani posiadają wiedzę na temat zagadnień związanych z terroryzmem i w jakim, szczegółowo wskazanym, zakresie. Ponad połowa badanych wskazała /55%/, że posiada wiedzę na temat możliwości zagrożeń atakami terrorystycznymi. Nieco mniej niż połowa respondentów /43,1%/ posiada ogólna wiedzę na temat terroryzmu. Niepokój natomiast może budzić wynik /28,8%/, dotyczący wiedzy badanych w zakresie przeciwdziałania atakom terrorystycznym. Powyższe obrazuje tabela 4.2.

Tabela 4.2. Rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy posiada Pan(i) wiedzę z poniżej wskazanego zakresu tematycznego?

Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi respondentów	N – liczba obserwacji	Odpowiedzi w %
Terroryzm	190	43,1
Możliwości zagrożeń atakami terrorystycznymi	242	55,0
Przeciwdziałanie w zakresie działań terrorystycznych	127	28,8

Jednocześnie zadano badanym pytania dotyczące potrzeby rozszerzenia posiadanej już wiedzy w zakresie zagrożeń atakami terrorystycznymi. Ponad połowa respondentów /58,4%/ przyznała, że brakuje im wiedzy w omawianym zakresie, a zdecydowana większość /83,4%/ chciałaby dowiedzieć więcej na ten temat. Szczegółowy rozkład wyników przedstawiają tabele 4.3. i 4.4. i oraz wykresy 4.2. i 4.3.

Tabela 4.3. Rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy takiej wiedzy /terroryzm, zagrożenia atakami terrorystycznymi, przeciwdziałanie w zakresie działań terrorystycznych/ Panu(i) brakuje?

Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi respondentów	N – liczba obserwacji	Odpowiedzi w %
Tak	85	19,4
Raczej tak	171	39,0
Raczej nie	138	31,4
Nie	34	7,7
Nie mam zdania	11	2,5

Wykres 4.2. Odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy takiej wiedzy /terroryzm, zagrożenia atakami terrorystycznymi, przeciwdziałanie w zakresie działań terrorystycznych/ Panu(i) brakuje?

Źródło: opracowanie własne

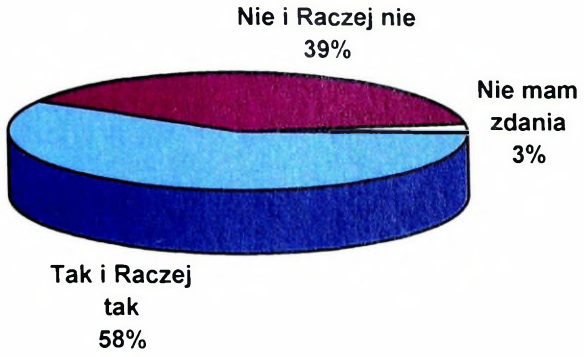

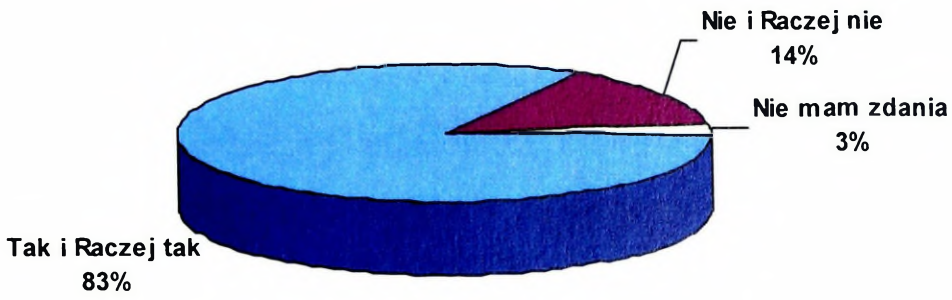
Tabela 4.4. Rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy sam(a) chciał(a)by się Pan(i) dowiedzieć w tych sprawach więcej /terroryzm, zagrożenia atakami terrorystycznymi, przeciwdziałanie w zakresie działań terrorystycznych?

Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi respondentów	N – liczba obserwacji	Odpowiedzi w %
Tak	201	45,7
Raczej tak	166	37,7
Raczej nie	37	8,4
Nie	24	5,5
Nie mam zdania	12	2,7

Wykres 4.3. Odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy sam(a) chciał(a)by się Pan(i) dowiedzieć w tych sprawach więcej /terroryzm, zagrożenia atakami terrorystycznymi, przeciwdziałanie w zakresie działań terrorystycznych?

Źródło: opracowanie własne.

Reasumując, badani interesują się zagadnieniami związanymi z terroryzmem i wykazują dużą wiedzę na ten temat. Niemniej jednak dostrzegają w tym zakresie pewne braki i chcieliby ją poszerzać. Tym samym jawi się oczywisty wniosek, że w aktualnie realizowanym procesie szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych dane takie nie są podawane. Zatem aspekty tworzenia warunków do pozyskania tej wiedzy, sposobów uzupełniania, wypracowanych zasad samokształcenia antyterrorystycznego aktualnie są w WL pomijane.

Wiedza ta natomiast jest, zgodnie z opisanymi wcześniej normami edukacji elastycznej, niemalże wszędzie poza armią dostępna. Komenda Główna Policji opracowała na przykład *Materiały informacyjne na temat terroryzmu dla pracowników ochrony*[546], w internecie są dostępne plany dotyczące chociażby sposobów podłożenia bomb domowej roboty[547], a w oficjalnym obiegu wydawniczym dostępne są książki wskazujące, jak powinna wyglądać domowa pracownia

---

[546] Patrz: *Materiały informacyjne na temat terroryzmu dla pracowników ochrony*, KGP, Wydawnictwo Biura Taktyki Zwalczania Przestępczości, Warszawa 2005.

[547] Serwis *www* jest źródłem setek stron dokładnie ilustrujących, jak budować różnego rodzaju materiały wybuchowe czy otrzymać środki trujące. Do najbardziej popularnych *podręczników terrorysty* należą: *Terrorist Handbook* i *The Anarchist Cookbok* – zawierających wiedze na temat domowych sposobów przygotowywania różnego rodzaju niebezpiecznych środków, począwszy od syntezy najprostszych kwasów, skończywszy na konstruowaniu wielokilogramowych ładunków wybuchowych. Inny podręcznik, *The Mujahadeen Poisons Handbook*, napisany przez Abdel-Aziza w 1996 r. i przedstawiony w całości na oficjalnej stronie *Hamasu*, zawierał szczegóły techniczne dotyczące przygotowania różnorodnych trucizn, gazów trujących i innych niebezpiecznych materiałów używanych w atakach terrorystycznych. Jeden ze znalezionych w Afganistanie notebooków był używany do wielokrotnego odwiedzania francuskiej strony organizacji *Societe Anonyme*. Można na niej znaleźć dwuczęściowy podręcznik *Sabotage Handbook*. Zawiera on między innymi, rozdziały dotyczące planowania zamachów czy wykorzystania metod antyinwigilacyjnych. Tego typu informacje nie krążą jedynie w zamkniętym środowisku organizacji terrorystycznych. Łatwy dostęp do internetu umożliwia praktycznie każdej osobie zastosowanie technik terrorystycznych do osiągnięcia własnych celów. W lutym 1996r. trzech uczniów szkoły średniej ze stanu Nowy York zostało oskarżonych o planowanie podłożenia bomby domowej roboty w swojej szkole. Przy jej tworzeniu wykorzystywali plany znalezione w internecie. W 1999r. David Copeland podłożył trzy ładunki wybuchowe w różnych częściach Londynu. Wciągu trzech tygodni jego bomby zabiły trzy osoby i zraniły 139. W czasie przesłuchiwania wyznał, że sposobu budowy bomb nauczył się z Internetu. Szerzej w: R. Hennig, *Internet – źródło informacji i funduszy*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 2 (008) 2008, s. 53.

materiałów wybuchowych czy też jak chałupniczo wytworzyć broń palną i amunicję[548]. Dlatego też istotnym jest włączenie jej do programu szkolenia żołnierzy.

Ostatnim natomiast aspektem, dotyczącym szeroko rozumianego procesu wychowawczego i kształcenia ustawicznego żołnierzy Wojsk Lądowych jest sposób wykorzystania przez państwo tychże żołnierzy po opuszczeniu przez nich jednostek wojskowych. Brakuje w tym zakresie jakże koniecznego, kompleksowego programu[549]. Luka ta powoduje, że są oni między innymi zatrudniani w prywatnych firmach, które traktują wojnę jako *usługę*[550].

4.2. Determinanty procesu szkolenia antyterrorystycznego

Syntetyczne wnioski z przeprowadzonych badań jednoznacznie wskazują, że podstawowymi determinantami procesu szkolenia antyterrorystycznego żołnierzy Wojsk Lądowych są przede wszystkim:

— rola i zadania Wojsk Lądowych w systemie obronności państwa;
— terroryzm jako istniejące zjawisko i rosnące zagrożenie w rzeczywistości XXI wieku;
— udział Polski w koalicji antyterrorystycznej, a tym samym lokalizacji w obszarze krajów zagrożonych terroryzmem;
— uczestnictwo polskich żołnierzy w misjach zagranicznych i operacjach reagowania kryzysowego, gdzie zjawisko terroryzmu powszechnie występuje.

Potwierdzeniem powyższego są opnie respondentów. Prezentacja wyników badań nad problematyką przygotowania żołnierzy Wojsk Lądowych wskazuje, że powinni być oni przygotowywani do różnorodnych, specjalistycznych działań militarnych. Celowość takich przygotowań nie budzi wątpliwości i znajduje swoje odzwierciedlenie w opiniach kadry zawodowej i wśród występujących - mimo postępującej profesjonalizacji - żołnierzy z poboru. Wśród przewidywanych okoliczności działań wojska, czołowe miejsce zajmuje przekonanie o możliwości reakcji na występujące ataki terrorystyczne. Powyższe wnioski potwierdzają zarówno ustalenia *Wojskowego Biura Badań Socjologicznych*, przykładowo zobrazowane w tabeli 4.5.[551], jak i wyniki badań własnych[552].

---

[548] Patrz: U. Fester, *Domowa pracownia materiałów wybuchowych*, Wydawnictwo Liberator, Wrocław 1997; R. B. Brown, *Broń palna i amunicja domowej roboty*, Wydawnictwo Liberator, Wrocław 1997.

[549] Patrz problem poruszony w: J. Rybak, *GROM.PL*, Wydawnictwo Jeden Świat, Warszawa 2005, s. 74.

[550] Szerzej w: R. Uesseler, *Wojna jako usługa. Jak prywatne firmy wojskowe niszczą demokrację*, Wydawnictwo *Sic!* s.c., Warszawa 2008.

[551] Porównaj wnioski zawarte w: A. Orzyłowska, *Recepcja „instytucji zasadniczej służby wojskowej" w opinii środowisk wojskowych*, [w:] M. Cieślarczyk, A. Dębska, *Wojsko wobec wyzwań współczesnego świata*, AON, Warszawa 2005, s. 229-242.

[552] Porównaj wyniki badań zawarte w tabeli 2 i wykresie 1.

Tabela 4.5. Przewidywane okoliczności działań wojska

Źródło: A. Orzyłowska, *Recepcja „instytucji zasadniczej służby wojskowej" w opinii środowisk wojskowych*, [w:] M. Cieślarczyk, A. Dębska, *Wojsko wobec wyzwań współczesnego świata*, AON, Warszawa 2005, s. 241.

Przewidywane okoliczności działań wojska	Kadra			Żołnierze		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
Działania wojenne w kraju i za granicą	88,7	9,5	1,8	77,7	16,9	5,4
Działania obronne na wypadek ataków terrorystycznych	80,7	16,4	2,9	80,9	13,8	5,3
Misje pokojowe i stabilizacyjne poza granicami Polski	71,4	25,1	3,5	70,2	22,4	7,5

Powyższe przewidywania zagrożeń i wynikające z nich zadania neutralizacyjne, przekładają się na oczekiwania związane ze zmianami w dotychczas istniejącym procesie szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych.

W badaniach ankietowych przeprowadzonych przez autora, analizie poddano potrzebę respondentów co do wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych. W zdecydowanej większości /88%/ badani wyrazili taką potrzebę, a tylko w niewielkiej liczbie /9,8%/ takiej potrzeby respondenci nie dostrzegli. Szczegółowe wyniki przedstawia tabela 4.6. i obrazuje wykres 4.4.

Tabela 4.6. Rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?

Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi respondentów	N – liczba obserwacji	Odpowiedzi w %
Tak	211	48,0
Raczej tak	176	40,0
Raczej nie	25	5,7
Nie	18	4,1
Nie mam zdania	10	2,3

Wykres 4.4. Odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?

Źródło: opracowanie własne.

Potrzeby wprowadzenia tematyki, dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych, w szczególności nie dostrzegają podoficerowie /w porównaniu do wszystkich respondentów najwięcej podoficerów wybierało odpowiedź *nie* - 72,2%/. Również oficerowie starsi nie są przekonani, co do rozszerzenia w omawianym zakresie szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych /12% badanych w tej grupie wybierało odpowiedź *raczej nie*/. Natomiast oficerowie młodsi najczęściej wyrażali pogląd, że raczej dostrzegają potrzebę wprowadzenia tematyki w zakresie zagrożeń terrorystycznych do szkolenia /35,8%/. Rozkład wyników przedstawia tabela 4.7.

Wśród badanych, dostrzegających potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych, najczęściej występowali respondenci w wieku do 30 lat i powyżej 40. W grupie badanych, którzy udzieli na pytanie ankietowe odpowiedzi *tak* szczególnie często w porównaniu do wszystkich respondentów były osoby w wieku do 30 lat /51%/. Odpowiedź *raczej tak* szczególnie często wybierali badani w wieku powyżej 40 lat /46,7%/. Natomiast respondenci w grupach wiekowych 30-35 i 35-40 lat, w porównaniu do wszystkich respondentów, najczęściej wybierali odpowiedź *raczej nie* /32% dla badanych z przedziału wiekowego 30-35 lat; 24% dla badanych z przedziału wiekowego 35-40%/. Szczegółowy rozkład wyników przedstawiono w tabeli 4.8.

Tabela 4.7. Stopień wojskowy badanych, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	podoficer	oficer młodszy	oficer starszy	razem
Tak	127	63	18	**208**
	61,1%	30,3%	8,7%	**100,0%**
	50,2%	44,7%	42,9%	**47,7%**
Raczej tak	93	63	20	**176**
	52,8%	35,8%	11,4%	**100,0%**
	36,8%	44,7%	47,6%	**40,4%**
Raczej nie	15	7	3	**25**
	60,0%	28,0%	12,0%	**100,0%**
	5,9%	5,0%	7,1%	**5,7%**
Nie	13	5	0	**18**
	72,2%	27,8%	0%	**100,0%**
	5,1%	3,5%	0%	**4,1%**
Nie mam zdania	5	3	1	**9**
	55,6%	33,3%	11,1%	**100,0%**
	2,0%	2,1%	2,4%	**2,1%**
Razem	**253**	**141**	**42**	**436**
	58,0%	**32,3%**	**9,6%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Tabela 4.8. Wiek badanych, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	do 30 lat	30 - 35 lat	35 - 40 lat	powyżej 40 lat	razem
Tak	78	61	45	25	**209**
	37,3%	29,2%	21,5%	12,0%	**100,0%**
	51,0%	46,6%	47,9%	41,7%	**47,7%**
Raczej tak	54	52	42	28	**176**
	30,7%	29,5%	23,9%	15,9%	**100,0%**
	35,3%	39,7%	44,7%	46,7%	**40,2%**
Raczej nie	8	8	6	3	**25**
	32,0%	32,0%	24,0%	12,0%	**100,0%**
	5,2%	6,1%	6,4%	5,0%	**5,7%**
Nie	10	5	1	2	**18**
	55,6%	27,8%	5,6%	11,1%	**100,0%**
	6,5%	3,8%	1,1%	3,3%	**4,1%**
Nie mam zdania	3	5	0	2	**10**
	30,0%	50,0%	0%	20,0%	**100,0%**
	2,0%	3,8%	0%	3,3%	**2,3%**
Razem	**153**	**131**	**94**	**60**	**438**
	34,9%	**29,9%**	**21,5%**	**13,7%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Badani ze stażem służby do 5 lat najczęściej wybierali odpowiedź *raczej nie* /44%/. Ta odpowiedź szczególnie często - w porównaniu do wszystkich respondentów - również wybierana była właśnie przez badanych ze stażem służby do 5 lat /10,9%/. Natomiast zdecydowany brak potrzeby rozszerzania szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych wskazywali respondenci ze stażem służby 10-15 lat /najczęściej wybierali odpowiedź *nie* w porównaniu do wszystkich badanych – 23,5%/. Badani ze stażem służby 5-10 lat stanowili 25,7% całej grupy respondentów. W porównaniu do wszystkich badanych wybierali oni najczęściej odpowiedź *raczej tak* /26,9%/, wskazując tym samym na potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych. Również badani ze stażem służby powyżej 15 lat najczęściej zaznaczali odpowiedź *raczej tak* /41,1%/. Rozkład wyników dla poszczególnych odpowiedzi zawarto w tabeli 4.9.

Tabela 4.9. Staż służby badanych, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	do 5 lat	5 - 10 lat	10 - 15 lat	powyżej 15 lat	razem
Tak	50	53	41	65	**209**
	23,9%	25,4%	19,6%	31,1%	**100,0%**
	49,5%	47,3%	55,4%	43,6%	**47,9%**
Raczej tak	32	47	24	72	**175**
	18,3%	26,9%	13,7%	41,1%	**100,0%**
	31,7%	42,0%	32,4%	48,3%	**40,1%**
Raczej nie	11	6	1	7	**25**
	44,0%	24,0%	4,0%	28,0%	**100,0%**
	10,9%	5,4%	1,4%	4,7%	**5,7%**
Nie	6	4	4	3	**17**
	35,3%	23,5%	23,5%	17,6%	**100,0%**
	5,9%	3,6%	5,4%	2,0%	**3,9%**
Nie mam zdania	2	2	4	2	**10**
	20,0%	20,0%	40,0%	20,0%	**100,0%**
	2,0%	1,8%	5,4%	1,3%	**2,3%**
Razem	**101**	**112**	**74**	**149**	**436**
	23,2%	**25,7%**	**17,0%**	**34,2%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych dostrzegają głównie badani, którzy brali udział: co najmniej raz w misjach pokojowych czy też operacjach reagowania kryzysowego /26,3%/, jak również badani, którzy w takich działaniach brali udział dwa razy i więcej /12,9%/. Natomiast respondenci, którzy nie brali udziału w misjach pokojowych czy operacjach reagowania kryzysowego, mieli najmniej sprecyzowane poglądy na temat potrzeby wprowadzenia dodatkowej

tematyki do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych. W porównaniu do całej populacji badanych, najwięcej wybierali oni odpowiedź *nie mam zdania* /90%/, natomiast w następnej kolejności wskazywali odpowiedź *raczej tak* /68,8%/, dostrzegając tym samym potrzebę szkolenia żołnierzy w zakresie tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi. Wyniki badania w powyższej kwestii przedstawione zostały w tabeli 4.10.

Tabela 4.10. Udział badanych w misjach pokojowych i operacjach reagowania kryzysowego, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	nie był	jeden raz	dwa razy i więcej	razem
Tak	127	55	27	**209**
	60,8%	26,3%	12,9%	**100,0%**
	44,1%	55,0%	54,0%	**47,7%**
Raczej tak	121	35	20	**176**
	68,8%	19,9%	11,4%	**100,0%**
	42,0%	35,0%	40,0%	**40,2%**
Raczej nie	17	6	2	**25**
	68,0%	24,0%	8,0%	**100,0%**
	5,9%	6,0%	4,0%	**5,7%**
Nie	14	3	1	**18**
	77,8%	16,7%	5,6%	**100,0%**
	4,9%	3,0%	2,0%	**4,1%**
Nie mam zdania	9	1	0	**10**
	90,0%	10,0%	0%	**100,0%**
	3,1%	1,0%	0%	**2,3%**
Razem	**288**	**100**	**50**	**438**
	65,8%	**22,8%**	**11,4%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Potrzebę wprowadzenia do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi, dostrzegają w szczególności respondenci z jednostek specjalnych /najczęściej wybierali odpowiedź *tak* – 25,6%/ i zmechanizowanych /najczęściej zaznaczali odpowiedź *raczej tak* – 17,9%/. Natomiast badani z jednostek wsparcia i logistycznych w najmniejszym stopniu dostrzegali taką potrzebę /najczęściej wybierali odpowiedź *nie*: badani z jednostek wsparcia – 55,6%, z jednostek logistycznych – 33,3%/. Rozkład odpowiedzi przedstawia tabela 4.11.

Z analizy przeprowadzonych badań, w zakresie opinii respondentów, co do konieczności przeprowadzenia dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych w zakresie przygotowania do zagrożeń atakami terrorystycznymi, wynika, że zdecydowana większość jest przekonana o istnieniu takiej potrzeby /36% badanych udzieliło odpowiedzi *tak* a 51,5% odpowiedzi *raczej tak*/.

Rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe: *Czy według Pana(i) występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?* przedstawia tabela 4.12. oraz wykres 4.5.

Tabela 4.11. Jednostka wojskowa badanych, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe: ***Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?***
Źródło: opracowanie własne.

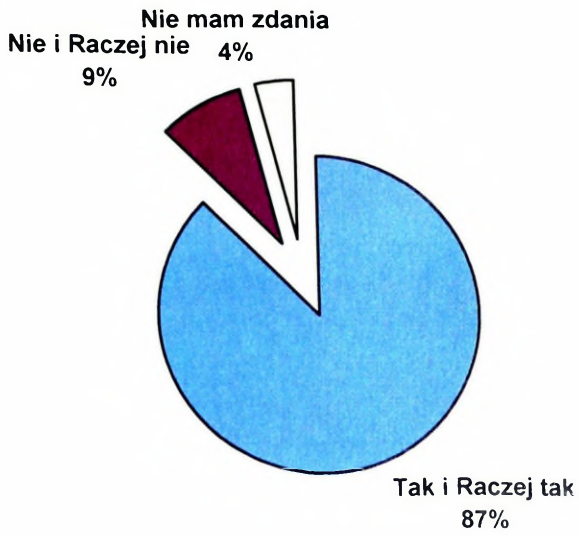
N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	specjalna	zmechanizowana /pancerna/	wsparcia	logistyczna	razem
tak	55	34	65	53	**207**
	26,6%	16,4%	31,4%	25,6%	**100,0%**
	57,9%	47,2%	41,9%	48,2%	**47,9%**
raczej tak	30	31	71	41	**173**
	17,3%	17,9%	41,0%	23,7%	**100,0%**
	31,6%	43,1%	45,8%	37,3%	**40,0%**
raczej nie	6	3	9	6	**24**
	25,0%	12,5%	37,5%	25,0%	**100,0%**
	6,3%	4,2%	5,8%	5,5%	**5,6%**
nie	1	1	10	6	**18**
	5,6%	5,6%	55,6%	33,3%	**100,0%**
	1,1%	1,4%	6,5%	5,5%	**4,2%**
nie mam zdania	3	3	0	4	**10**
	30,0%	30,0%	0%	40,0%	**100,0%**
	3,2%	4,2%	0%	3,6%	**2,3%**
razem	**95**	**72**	**155**	**110**	**432**
	22,0%	**16,7%**	**35,9%**	**25,5%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Tabela 4.12. Rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy według Pana(i) występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi respondentów	N – liczba obserwacji	Odpowiedzi w %
Tak	158	36,0
Raczej tak	226	51,5
Raczej nie	27	6,2
Nie	11	2,5
Nie mam zdania	17	3,9

Wykres 4.5. Odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy według Pana(i) występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?

Źródło: opracowanie własne.

Spośród badanych to podoficerowie najczęściej wyrażali zdecydowany pogląd, że występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych /39,5% spośród osób, które udzieliły odpowiedzi *tak* na pytanie ankietowe oraz 64,1% w porównaniu do wszystkich respondentów/. Natomiast oficerowie młodsi stanowili najliczniejszą grupę wśród badanych, którzy wyrazili zdecydowany pogląd, że nie ma potrzeby przeprowadzania dodatkowego szkolenia /3,5% spośród osób, które udzieliły odpowiedzi *nie* na pytanie ankietowe oraz 45,5% w porównaniu do wszystkich respondentów/. Oficerowie starsi wyrażali pogląd, że raczej nie ma potrzeby przeprowadzania dodatkowego szkolenia w zakresie zagrożeń atakami terrorystycznymi /12,2% spośród osób, które udzieliły odpowiedzi *raczej nie* na pytanie ankietowe oraz 18,5% w porównaniu do wszystkich respondentów/. Powyższe wyniki zawarto w tabeli 4.13.

Analizując odpowiedzi respondentów w powiązaniu z ich wiekiem, można wnioskować, że z wyjątkiem osób w wieku 30-35 lat, badani w większości wyrażają pogląd, że należy przeprowadzić dodatkowe szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych w aspekcie zagrożeń atakami terrorystycznymi. Badani w grupie wiekowej do 30 lat, w porównaniu do wszystkich respondentów, najczęściej wybierali odpowiedź *tak* na ankietowe /38,9%/, natomiast badani w przedziale wieku 35-40 i powyżej 40 lat pytanie wybierali odpowiedź *raczej tak* /24% i 15,6%/. Odpowiedź *nie*, w porównaniu do wszystkich respondentów, wybierało najwięcej badanych w grupie 30-35 lat. Powyższe przedstawia tabela 4.14.

Tabela 4.13. Stopień wojskowy badanych, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy według Pana(i) występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	podoficer	oficer młodszy	oficer starszy	razem
Tak	100	43	13	156
	64,1%	27,6%	8,3%	100,0%
	39,5%	30,5%	31,7%	35,9%
Raczej tak	123	80	22	225
	54,7%	35,6%	9,8%	100,0%
	48,6%	56,7%	53,7%	51,7%
Raczej nie	16	6	5	27
	59,3%	22,2%	18,5%	100,0%
	6,3%	4,3%	12,2%	6,2%
Nie	6	5	0	11
	54,5%	45,5%	0%	100,0%
	2,4%	3,5%	0%	2,5%
Nie mam zdania	8	7	1	16
	50,0%	43,8%	6,3%	100,0%
	3,2%	5,0%	2,4%	3,7%
Razem	253	141	41	435
	58,2%	32,4%	9,4%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabela 4.14. Wiek badanych, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy według Pana(i) występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	do 30 lat	30 - 35 lat	35 - 40 lat	powyżej 40 lat	razem
Tak	61	49	28	19	157
	38,9%	31,2%	17,8%	12,1%	100,0%
	39,6%	38,0%	29,8%	31,7%	35,9%
Raczej tak	75	61	54	35	225
	33,3%	27,1%	24,0%	15,6%	100,0%
	48,7%	47,3%	57,4%	58,3%	51,5%
Raczej nie	9	8	6	4	27
	33,3%	29,6%	22,2%	14,8%	100,0%
	5,8%	6,2%	6,4%	6,7%	6,2%
Nie	4	4	2	1	11
	36,4%	36,4%	18,2%	9,1%	100,0%
	2,6%	3,1%	2,1%	1,7%	2,5%
Nie mam zdania	5	7	4	1	17
	29,4%	41,2%	23,5%	5,9%	100,0%
	3,2%	5,4%	4,3%	1,7%	3,9%
Razem	154	129	94	60	437
	35,2%	29,5%	21,5%	13,7%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tendencje związane z wiekiem respondentów znalazły też odzwierciedlenie w rozkładzie odpowiedzi ze względu na staż służby. Badani ze stażem do 5 lat oraz powyżej 15 lat najczęściej wyrażali pogląd, że występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych. Natomiast badani ze stażem służby w przedziałach 5-10 i 10-15 lat wyrażali przeciwny pogląd.

Odpowiedź *tak* na pytanie ankietowe szczególnie często w porównaniu do wszystkich respondentów wybierali badani w grupie do 5 lat stażu służby /47,1%/, a odpowiedź *raczej tak* – badani ze stażem powyżej 15 lat /59,1%/. Osoby ze stażem w przedziale 5-10 lat służby najczęściej wybierały, w porównaniu do wszystkich respondentów, odpowiedź *raczej nie* /37%/, w badani ze stażem 10-15 lat zaznaczali odpowiedź *nie* /27,3%/. Wyniki przestawione zostały w tabeli 4.15.

Tabela 4.15. Staż służby badanych, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy według Pana(i) występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	do 5 lat	5 - 10 lat	10 - 15 lat	powyżej 15 lat	razem
Tak	48	36	27	45	156
	30,8%	23,1%	17,3%	28,8%	100,0%
	47,1%	32,1%	37,5%	30,2%	35,9%
Raczej tak	43	58	35	88	224
	19,2%	25,9%	15,6%	39,3%	100,0%
	42,2%	51,8%	48,6%	59,1%	51,5%
Raczej nie	5	10	3	9	27
	18,5%	37,0%	11,1%	33,3%	100,0%
	4,9%	8,9%	4,2%	6,0%	6,2%
Nie	3	2	3	3	11
	27,3%	18,2%	27,3%	27,3%	100,0%
	2,9%	1,8%	4,2%	2,0%	2,5%
Nie mam zdania	3	6	4	4	17
	17,6%	35,3%	23,5%	23,5%	100,0%
	2,9%	5,4%	5,6%	2,7%	3,9%
Razem	**102**	**112**	**72**	149	435
	23,4%	**25,7%**	**16,6%**	34,3%	100,0%
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	100,0%	100,0%

Badani, którzy nie uczestniczyli w misjach i operacjach reagowania kryzysowego, w porównaniu do wszystkich respondentów, wybierali odpowiedź *raczej tak* na pytanie ankietowe /68,4%/. Natomiast badani, którzy jeden raz brali udział w misjach wyrażali skrajne poglądy, zaznaczając odpowiedzi *tak* i *nie* /41,4% spośród wszystkich badanych, którzy udzielili odpowiedzi *tak* oraz 5,1% spośród wszystkich badanych, którzy udzielili odpowiedzi *nie* na pytanie ankietowe/. Respondenci, którzy dwa razy i więcej brali udział w misjach najczęściej wyrażali pogląd, że raczej

nie ma potrzeby dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych do zagrożeń atakami terrorystycznymi /22,2% badanych w tej grupie w porównaniu do wszystkich respondentów; 12% spośród osób, które udzieliły odpowiedź *raczej nie* na pytanie ankietowe/. Szczegółowy rozkład wyników obrazuje tabela 4.16.

Tabela 4.16. Udział badanych w misjach pokojowych i operacjach reagowania kryzysowego, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy według Pana(i) występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	nie był	jeden raz	dwa razy i więcej	razem
Tak	98	41	18	**157**
	62,4%	26,1%	11,5%	**100,0%**
	34,0%	41,4%	36,0%	**35,9%**
Raczej tak	154	45	26	**225**
	68,4%	20,0%	11,6%	**100,0%**
	53,5%	45,5%	52,0%	**51,5%**
Raczej nie	17	4	6	**27**
	63,0%	14,8%	22,2%	**100,0%**
	5,9%	4,0%	12,0%	**6,2%**
Nie	6	5	0	**11**
	54,5%	45,5%	0%	**100,0%**
	2,1%	5,1%	0%	**2,5%**
Nie mam zdania	13	4	0	**17**
	76,5%	23,5%	0%	**100,0%**
	4,5%	4,0%	0%	**3,9%**
Razem	**288**	**99**	**50**	**437**
	65,9%	**22,7%**	**11,4%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Badani z jednostek specjalnych, w porównaniu do wszystkich respondentów, najczęściej wybierali odpowiedź *raczej nie* na to pytanie ankietowe /28%/. Respondenci z jednostek zmechanizowanych /pancernych/ najczęściej wybierali odpowiedź *tak* /17,2%/. W porównaniu do wszystkich respondentów odpowiedź *nie* wybierali najczęściej badani z jednostek wsparcia i logistycznych /45,5% i 54,5%/. Dane te przedstawione zostały w tabeli 4.17.

Badani, którzy dostrzegają potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych, szczególnie często wyrażają przekonanie, że żołnierze WL raczej nie są przygotowywani /szkoleni/ do prowadzenia takich działań /92,16% odpowiedzi rekodowanych *tak*/. Jednocześnie, dotychczasowe elementy szkolenia do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym w ocenie respondentów raczej nie są wystarczające /95,65% odpowiedzi rekodowanych *tak*/. Potwierdzają to dane zawarte w tabeli 4.18. oraz 4.19.

Tabela 4.17. Rodzaj jednostki wojskowej badanych, a rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Czy według Pana(i) występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
Źródło: opracowanie własne.

N – liczba obserwacji % w wierszu % w kolumnie	specjalna	zmechanizowana /pancerna/	wsparcia	logistyczna	razem
Tak	42	27	49	39	**157**
	26,8%	17,2%	31,2%	24,8%	**100,0%**
	43,8%	38,0%	31,8%	35,5%	**36,4%**
Raczej tak	44	37	88	52	**221**
	19,9%	16,7%	39,8%	23,5%	**100,0%**
	45,8%	52,1%	57,1%	47,3%	**51,3%**
Raczej nie	7	3	8	7	**25**
	28,0%	12,0%	32,0%	28,0%	**100,0%**
	7,3%	4,2%	5,2%	6,4%	**5,8%**
Nie	0	0	5	6	**11**
	0%	0%	45,5%	54,5%	**100,0%**
	0%	0%	3,2%	5,5%	**2,6%**
Nie mam zdania	3	4	4	6	**17**
	17,6%	23,5%	23,5%	35,3%	**100,0%**
	3,1%	5,6%	2,6%	5,5%	**3,9%**
Razem	**96**	**71**	**154**	**110**	**431**
	22,3%	**16,5%**	**35,7%**	**25,5%**	**100,0%**
	100,0%	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**	**100,0%**

Tabela 4.18. Tabela krzyżowa rekodowanego pytania ankietowego:
Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
z pytaniem ankietowym:
Czy według Pana(i), żołnierze Wojsk Lądowych są przygotowywani /szkoleni/ do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi?
Źródło: opracowanie własne.

Czy według Pana(i), żołnierze Wojsk Lądowych są przygotowywani /szkoleni/ do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi?	Analiza średnich dla pytania rekodowanego: *Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?*
Tak	76,92%
Raczej tak	91,45%
Raczej nie	92,16%
Nie	82,09%
Nie mam zdania	64,00%
Total	87,93%

Tabela 4.19. Tabela krzyżowa rekodowanego pytania ankietowego:
Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
z pytaniem ankietowym:
Czy w Pana(i) ocenie, dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym są wystarczające?
Źródło: opracowanie własne.

Czy w Pana(i) ocenie dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym są wystarczające?	Analiza średnich dla pytania rekodowanego: *Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?*
Tak	66,67%
Raczej tak	78,16%
Raczej nie	95,65%
Nie	87,36%
Nie mam zdania	57,14%
Total	87,76%

Porównywalne wyniki dostarczają kolejne badania krzyżowe. Respondenci, którzy uważają, że występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych, dostrzegają także potrzebę wprowadzenia tej tematyki do procesu szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych /94,79%/. Wyrażana jest opinia /93,63%/, że obecnie żołnierze Wojsk Lądowych raczej nie są przygotowywani do działań w warunkach zagrożeń terroryzmem. Powyższą analizę obrazują tabele 4.20. i 4.21.

Tabela 4.20. Tabela krzyżowa rekodowanego pytania ankietowego:
Czy według Pana(i) występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
z pytaniem ankietowym:
Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
Źródło: opracowanie własne.

Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?	Analiza średnich dla pytania rekodowanego: *Czy według Pana(i) występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?*
Tak	94,79%
Raczej tak	91,48%
Raczej nie	44,00%
Nie	44,44%
Nie mam zdania	30,00%
Total	87,05%

Tabela 4.21. Tabela krzyżowa rekodowanego pytania ankietowego:
Czy według Pana(i) występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
z pytaniem ankietowym:
Czy według Pana(i), żołnierze Wojsk Lądowych są przygotowywani /szkoleni/ do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi?
Źródło: opracowanie własne.

Czy według Pana(i), żołnierze Wojsk Lądowych są przygotowywani /szkoleni/ do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi?	Analiza średnich dla pytania rekodowanego: *Czy według Pana(i) występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?*
Tak	65,38%
Raczej tak	88,03%
Raczej nie	93,63%
Nie	85,07%
Nie mam zdania	60,00%
Total	87,24%

Wnioski z badań w sposób istotny potwierdzają przyjętą hipotezę, że przygotowanie żołnierzy WL do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi jest niewystarczające. Przytoczone opinie respondentów wskazują na konieczność wprowadzenia odnośnej tematyki do szkolenia Wojsk Lądowych.

4.3. Koncepcja antyterrorystycznego szkolenia żołnierzy

Dotychczasowe dociekania wskazują, że występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia Wojsk Lądowych, a dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi są niewystarczające. Potwierdzeniem powyższego są wyniki przeprowadzonych badań ankietowych, gdzie za raczej niewystarczające uznaje elementy takiego szkolenia 95,22% respondentów. Powyższe prezentuje tabela 4.22.

Tabela 4.22. Tabela krzyżowa rekodowanego pytania ankietowego:
Czy według Pana(i) występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
z pytaniem ankietowym:
Czy dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym są wystarczające?

Źródło: opracowanie własne.

Czy dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym są wystarczające?	Analiza średnich dla pytania rekodowanego: *Czy według Pana(i) występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?*
Tak	66,67%
Raczej tak	73,56%
Raczej nie	95,22%
Nie	94,25%
Nie mam zdania	42,86%
Total	87,27%

Kontynuując badania, zadano respondentom pytanie: *Które elementy aktualnego procesu szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych uznaje Pan(i) za elementy przygotowania do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi?* Badani odnieśli się do zaproponowanych przez autora odpowiedzi oraz przedstawili własne opinie. Z udzielonych odpowiedzi wynika, że zagadnienia związane z zagrożeniami atakami terrorystycznymi poruszane są przede wszystkim podczas taktycznych ćwiczeń w specjalistycznych środkach szkolenia /37,9% udzielonych odpowiedzi/. Uwagę zwraca również rozkład odpowiedzi respondentów udzielonych w kategorii *inne*. Według badanych zagadnienia związane z terroryzmem poruszane są przede wszystkim podczas przygotowań do udziału żołnierzy w misjach zagranicznych /19 udzielonych odpowiedzi/. Rozkład wszystkich odpowiedzi przedstawiają tabele 4.23. i 4.24.

Tabela 4.23. Rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Które elementy aktualnego procesu szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych uznaje Pan(i) za elementy przygotowania do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi?
Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi respondentów	N – liczba obserwacji	Odpowiedzi w %
Etap szkolenia podstawowego	46	10,4
Etap szkolenia specjalisty	64	14,5
Szkolenie i zgrywanie w ramach pododdziału	75	17,0
Taktyczne ćwiczenia w specjalistycznym ośrodku szkolenia	167	37,9
Inne	48	10,9

Tabela 4.24. Rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
Które elementy aktualnego procesu szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych uznaje Pan(i) za elementy przygotowania do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi?
w kategorii *„Inne”*[553]
Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi respondentów w kategorii *„Inne”*	Liczba odpowiedzi
Szkolenie na potrzeby misji	19
Szkolenie nt. ochrony obiektów	7
Nie ma takich elementów	7
Szkolenie z państwami NATO	5
Szkolenie OPMBR	3
Szkolenie służby wartowniczej	2
Szkolenie ogniowe	2
Szkolenie strzeleckie	2
Szkolenie do SON	1
Szkolenie inżynieryjno-saperskie	1
Szkolenie nt. konwojowania	1
Kształcenie obywatelskie	1
Szkolenie chemiczne	1
Szkolenie nt. procedur	1
Szkolenie z rozpoznania wojskowego	1
Szkolenie doskonalące	1
Szkolenie sanitarne	1
Szkolenie służby dyżurnych	1
Nie mam zdania	1

W toku przeprowadzonych badań respondenci, w przeważającej większości /87,5%/, wyrazili pogląd, że występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych. Dlatego też interesującym było dla autora

[553] Liczba odpowiedzi w kategorii *„Inne”* jest większa niż liczba respondentów udzielających tej odpowiedzi, gdyż badani mogli podać więcej niż jedną odpowiedź.

odniesienie respondentów, w jakim zakresie takie szkolenie powinno być rozszerzone. W zdecydowanej większości /57,1%/ badani wyrazili przekonanie, że powinno być ono rozszerzone w zakresie teoretycznego szkolenia z aspektami psychologicznego, fizycznego, praktycznego, taktycznego i technicznego przygotowania żołnierzy. Szczegółowy rozkład odpowiedzi przedstawia tabela 4.25. Szczególne znaczenie w opinii respondentów niosą możliwości szkolenia w aspekcie praktycznych zajęć, co uwidaczniają odpowiedzi respondentów w kategorii: *w innym*. Przedstawia je tabela 4.26.

Tabela 4.25. Rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
W jakim zakresie Pana(i) zdaniem dotychczasowe szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych powinno być rozszerzone w aspekcie zagrożeń atakami terrorystycznymi?
Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi respondentów	N – liczba obserwacji	Odpowiedzi w %
W zakresie teoretycznego szkolenia dotyczącego wiedzy z zakresu zagrożeń atakami terrorystycznymi	85	19,3
W zakresie teoretycznego szkolenia z zakresu zagrożeń atakami terrorystycznymi, połączone z elementami zebranych dotychczas doświadczeń i praktycznej ochrony przed tymi zagrożeniami	136	30,8
W zakresie teoretycznego szkolenia z zakresu zagrożeń atakami terrorystycznymi z aspektami psychologicznego, fizycznego, praktycznego, taktycznego i technicznego przygotowania żołnierzy do realizacji zadań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi	252	57,1
W innym	7	1,6

Tabela 4.26. Rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
W jakim zakresie Pana(i) zdaniem dotychczasowe szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych powinno być rozszerzone w aspekcie zagrożeń atakami terrorystycznymi?
w kategorii „*W innym*"[554]
Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi respondentów w kategorii „*W innym*"	Liczba odpowiedzi
Praktyczne ćwiczenia	3
Praktyczne szkolenie	1
Procedury postępowania	1
Praktyczne dowodzenie średniego szczebla dowodzenia	1
W żadnym	1

[554] Liczba odpowiedzi w kategorii *„W innym"* jest większa niż liczba respondentów udzielających tej odpowiedzi, gdyż badani mogli podać więcej niż jedną odpowiedź.

Powyższe wnioski uzupełniają wyniki badań pozyskanych poprzez zastosowanie procedury rekodowania pytań ankietowych. Precyzyjniej jeszcze wskazują, że szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych szczególnie powinno być rozszerzone o aspekty psychologicznego, fizycznego, praktycznego, taktycznego i technicznego przygotowania żołnierzy do realizacji zadań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi. Stanowi to 91,67% odpowiedzi rekodowanych /*tak*/. Szczegółową analizę uzyskanych odpowiedzi przedstawia tabela 4.27.

Tabela 4.27. Tabela krzyżowa rekodowanego pytania ankietowego:
Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
z pytaniem ankietowym:
W jakim zakresie Pana(i) zdaniem dotychczasowe szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych powinno być rozszerzone w aspekcie zagrożeń atakami terrorystycznymi?

Źródło: opracowanie własne.

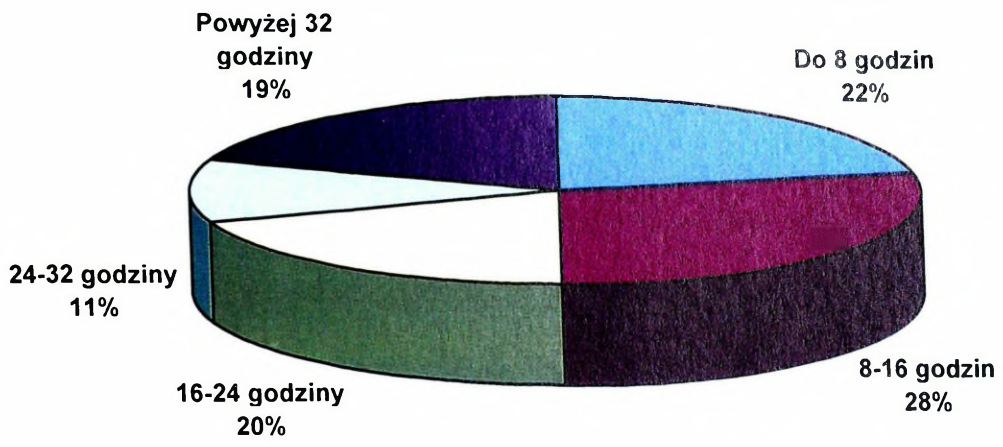
W jakim zakresie Pana(i) zdaniem dotychczasowe szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych powinno być rozszerzone w aspekcie zagrożeń atakami terrorystycznymi?	Analiza średnich dla pytania rekodowanego: *Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?*
W zakresie teoretycznego szkolenia dotyczącego wiedzy z zakresu zagrożeń atakami terrorystycznymi	82,35%
W zakresie teoretycznego szkolenia z zakresu zagrożeń atakami terrorystycznymi, połączone z elementami zebranych dotychczas doświadczeń i praktycznej ochrony przed tymi zagrożeniami	88,24%
W zakresie teoretycznego szkolenia z zakresu zagrożeń atakami terrorystycznymi z aspektami psychologicznego, fizycznego, praktycznego, taktycznego i technicznego przygotowania żołnierzy do realizacji zadań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi	91,67%
Total	87,76%

Dla autora ważnym zagadnieniem było sprawdzenie, w jakim wymiarze czasu badani chcieliby odbyć dodatkowe szkolenie, dotyczące zagrożeń atakami terrorystycznymi. Brak jest jednak jednoznacznych wskazań w wynikach udzielonych odpowiedzi. Respondenci wybierali szczególnie często przedział czasowy 8-16 godzin /28,4%/, ale nie jest to przeważająca część odpowiedzi na to pytanie ankietowe. Szczegółowy rozkład odpowiedzi przedstawiają tabela 4.28. i wykres 4.6.

Tabela 4.28. Rozkład odpowiedzi na pytanie ankietowe:
W jakim wymiarze czasu szkolenie dotyczące zagrożeń atakami terrorystycznymi powinno być prowadzone?
Źródło: opracowanie własne.

Odpowiedzi respondentów	N – liczba obserwacji	Odpowiedzi w %
Do 8 godzin	94	21,7
8 – 16 godzin	123	28,4
16 – 24 godzin	85	19,6
24 – 32 godzin	47	10,9
Powyżej 32 godzin szkoleniowych	84	19,4

Wykres 4.6. Odpowiedzi na pytanie ankietowe:
W jakim wymiarze czasu szkolenie dotyczące zagrożeń atakami terrorystycznymi powinno być prowadzone?
Źródło: opracowanie własne.

Powyższe uszczegółowiają dane pozyskane procedurą rekodowania odpowiedzi. Ustalono tym samym, że respondenci, którzy w przeprowadzonych badaniach ankietowych wyrazili przekonanie, że istnieje potrzeba wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych, szczególnie często wyrażali pogląd, że szkolenie to powinno odbywać się wymiarze czasu 16-24 godziny /97,65% odpowiedzi rekodowanych *tak*/. Wyniki przedstawia tabela 4.29.

Jest rzeczą charakterystyczną, że dla badanych, dla których występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych, szczególnie optymalnym wymiarem czasu szkolenia byłoby powyżej 32 godzin /96,43%/. Powyższe przedstawia tabela 4.30.

Tabela 4.29. Tabela krzyżowa rekodowanego pytania ankietowego:
Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
z pytaniem ankietowym:
W jakim wymiarze czasu szkolenie dotyczące zagrożeń atakami terrorystycznymi powinno być prowadzone?
Źródło: opracowanie własne.

W jakim wymiarze czasu szkolenie dotyczące zagrożeń atakami terrorystycznymi powinno być prowadzone?	Analiza średnich dla pytania rekodowanego: *Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?*
Do 8 godzin	73,40%
8 - 16 godzin	89,43%
16 - 24 godzin	97,65%
24 - 32 godzin	91,49%
Powyżej 32 godzin szkoleniowych	89,29%
Total	87,76%

Tabela 4.30. Tabela krzyżowa rekodowanego pytania ankietowego:
Czy według Pana(i) występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?
z pytaniem ankietowym:
W jakim wymiarze czasu szkolenie dotyczące zagrożeń atakami terrorystycznymi powinno być prowadzone?
Źródło: opracowanie własne.

W jakim wymiarze czasu szkolenie dotyczące zagrożeń atakami terrorystycznymi powinno być prowadzone?	Analiza średnich dla pytania rekodowanego: *Czy według Pana(i) występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?*
do 8 godzin	74,47%
8 - 16 godzin	87,80%
16 - 24 godzin	91,76%
24 - 32 godzin	87,23%
powyżej 32 godzin szkoleniowych	96,43%
Total	87,30%

Przekładając zawarte powyżej wyniki badań na dane pozyskane z analizy dostępnych programów szkoleniowych pododdziałów Wojsk Lądowych, pojawia się zaskakujący wniosek, że zagadnienia szkolenia antyterrorystycznego zostały w nich ujęte w sposób śladowy i niewystarczający w odniesieniu do istniejących potrzeb[555]. Przypomnieć należy, że dla żołnierzy występującej nadal zasadniczej służby wojskowej, w 9-cio miesięcznym cyklu szkolenia, przeznaczono zaledwie 2 godziny zajęć *Terroryzm – zagrożenia dla współczesnego świata* w ramach przedmiotu *Kształcenie obywatelskie* oraz temat *Charakterystyka zagrożeń niemilitarnych. Formy i metody ataków terrorystycznych* w ramach przedmiotu *Rozpoznanie i armie obce*. W podobny sposób uwzględniono tematykę terroryzmu w programach szkolenia dla pododdziałów zawodowych, które kształcone są w cyklu 18-to miesięcznym. Również i w tym przypadku temat *Terroryzm – współczesne zagrożenia* wpisano w ramy działu szkolenia *Podstawy edukacji obywatelskiej i wychowania wojskowego*[556].

W o wiele szerszym zakresie zagadnienia zagrożeń terrorystycznych ujęto w toku przygotowań żołnierzy Wojsk Lądowych do pełnienia służby w ramach PKW. W ocenie szkolonych i znawców zagadnienia wywodzących się głównie spoza resortu MON - przygotowanie to należy jednakże również uznać za niewystarczające[557].

Organizacja procesu szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych w warunkach postępującej profesjonalizacji wskazuje na szerokie zaangażowanie sił i środków, lecz z analizy dostępnych materiałów nie wynika by ujęto w nim zagadnienia modernizacji cyklu szkoleniowego o zakres antyterrorystycznego przygotowania żołnierzy[558].

Nasuwającym się natomiast oczywistym wnioskiem jest konieczność prowadzenia takiego szkolenia. Obecność i świadomość zagrożenia terroryzmem jest bowiem w warunkach polskiej rzeczywistości oczywista[559], a biorąc pod uwagę przytoczone powyżej fakty i dane pozyskane z badań - wprowadzenie do programów szkolenia Wojsk Lądowych zagadnień antyterrorystycznych wydaje się być kwestią czasu.

Analizując problematykę szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych na potrzeby działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi, zauważyć należy, że mimo szerokiego spektrum wskazywanych zewsząd zagrożeń, możliwości zastosowania ich w praktyce wydaje się być postrzegane jako problematyka wąska i nader specjalistyczna. Niemniej jednak wiedza antyterrorystyczna jest niezbędna żołnierzom Wojsk Lądowych, a swoim zakresem obejmuje kilka dziedzin stanowiących już obecnie przedmiot szkolenia wojskowego. Takie ujęcie pozwala

---

[555] Porównaj z analizą programów szkoleniowych zwartą w Rozdziale 3.2.

[556] Porównaj: *Program szkolenia pododdziałów zawodowych wojsk...,* według sygnatur: DWLąd. Wewn. 33/2004 Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 36/2004, Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 45/2004, Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 58/2005, Warszawa 2005; DWLąd. Wewn. 60/2005, Warszawa 2005; DWLąd. Wewn. 61/2005, Warszawa 2005.

[557] Porównaj rozważania zawarte w Rozdziale 3.4.

[558] Porównaj rozważania zawarte w Rozdziale 3.5.

[559] Porównaj rozważania zawarte w Rozdziale 2.3.

spojrzeć na ujęcie problematyki szkolenia antyterrorystycznego z innej perspektywy – jako poszerzającą wszechstronne umiejętności żołnierza współczesnego pola walki.

Jednym z celów niniejszej rozprawy jest sformułowanie propozycji zmian w obowiązujących programach szkolenia pododdziałów WL postrzeganych przez pryzmat działań żołnierzy WL w warunkach zagrożenia atakami terrorystycznymi. W sytuacji znaczących zmian, jakie zachodzą w polskich Siłach Zbrojnych, założeń profesjonalizacji, przewidywanych tym samym zmian w szkolnictwie wojskowym - jest to w opinii prowadzącego badania zadanie skazane na porażkę. Jedynie, dotychczas nie ujmowany w programach i założeniach *model antyterrorystycznego szkolenia żołnierzy*, ma szanse na jego ewentualne wykorzystanie i uwzględnienie w systemie przekształceń Wojsk Lądowych.

Model jest to sformalizowane wyrażenie teorii lub związku, który traktujemy jako uogólnienie[560]. Przyjmując kryterium przeznaczenia możemy wyróżnić:

— model teoretyczny /dotyczący badań podstawowych nauki/;

— model empiryczny / będący rodzajem praktyki, która uwidacznia się w działaniach organizacyjnych, badawczych i kształceniowych/;

— model prakseologiczny /obejmujący rozważania z punktu warunków sprawnego działania/[561].

Proponowany model szkolenia antyterrorystycznego ma charakter modelu empirycznego, obejmującego zagadnienia dotyczące organizacji i kierowania działalnością dydaktyczną w tej dziedzinie, a także prakseologicznego.

Model ten składa się z trzech segmentów:

1) segment pierwszy: obejmujący pozyskanie podstawowej wiedzy i umiejętności postępowania w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi;
2) segment drugi: obejmujący ogólne szkolenie antyterrorystyczne;
3) segment trzeci: obejmujący szkolenie uzupełniające do wykonania skonkretyzowanych zadań antyterrorystycznych.

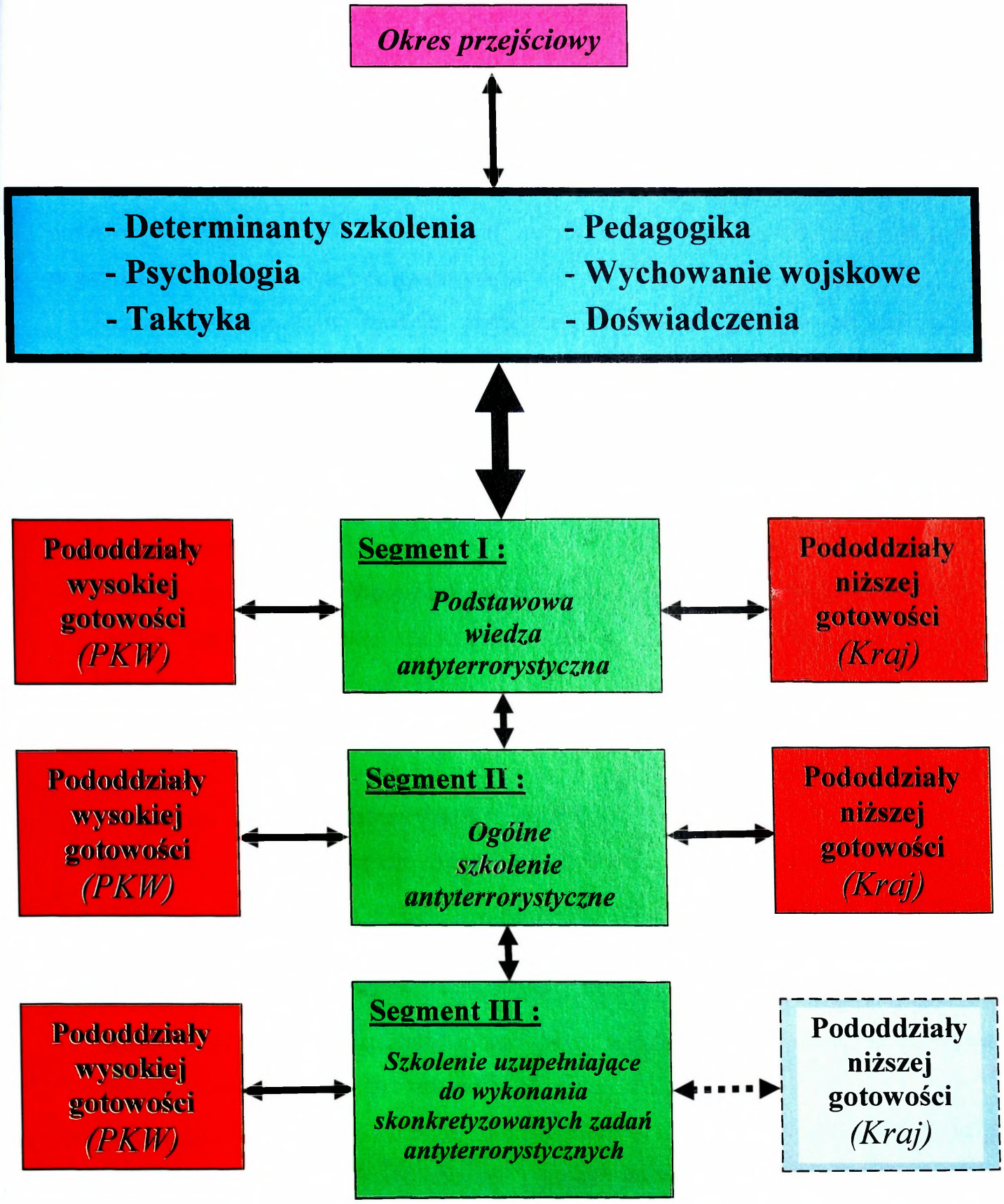
Celem takiego szkolenia jest przygotowanie w oparciu o aktualny stan wiedzy żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi w zakresie podnoszącym efektywność tych działań i zmniejszenia ewentualnych strat wynikłych w efekcie takich ataków. W poszczególnych segmentach szkolenia cel ten ulegnie *operacjonalizacji*, która będzie polegać na sprecyzowaniu, uszczegółowieniu, konkretyzacji i upodmiotowieniu założonego celu[562] - zgodnie z wyłonionymi w toku badań wieloma determinantami i aspektami

---

[560] W. Pytkowski, *Organizacja badań i ocena prac naukowych*, PWN, Warszawa 1981, s. 172.
[561] Szerzej: P. Sienkiewicz, *Inżyniera systemów*, Wydawnictwo MON, Warszawa 1983, s. 40.
[562] Porównaj rozważania: B. Niemierko, *Między oceną szkolną, a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*, WSiP, Warszawa 2001, s. 80.

antyterrorystycznego przygotowania żołnierzy Wojsk Lądowych[563], a także wpływającymi na nie nabytymi doświadczeniami[564]. Powyższe w ujęciu graficznym przedstawia wykres 4.7.

Wykres 4.7. Ujęcie graficzne modelu antyterrorystycznego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych
Źródło: opracowanie własne.

[563] Porównaj rozważania w Rozdziale 4.1. i 4.2.
[564] Będą to doświadczenia szkoleniowe, doświadczenia pozyskane w toku działań i inne

Tym samym pozyskanie wiedzy z obszaru antyterrorystycznego przygotowania żołnierzy Wojsk Lądowych nastąpi:

— w aspekcie pedagogiki /dydaktyka z ujęciem między innymi: nauczania problemowego; edukacji ustawicznej; edukacji elastycznej z wykorzystaniem przygotowanych materiałów informacyjno-instruktażowych[565] i programu ukrytego/;

— w aspekcie wychowania wojskowego /z istotną rangą dowódcy pełniącego funkcje: dowódcy i instruktora; wychowawcy i specjalisty wojskowego/;

— w aspekcie psychologii /trojako: pomocy psychologicznej; dostarczania wiedzy z zakresu psychologii terroryzmu i wzmacniania konstrukcji psychicznej żołnierzy/;

— w aspekcie taktyczno-technicznym /poprzez uzupełnienie specjalistycznej wiedzy i sprzętu; utrwalonych, sprawdzonych i ćwiczonych w dwóch wymiarach: szkolenia prowadzonego w garnizonach oraz szkolenia poligonowego/.

Treści szkoleniowe w modelu, stosownie do założonego powyżej celu, z ujęciem zaprezentowanych powyżej aspektów – w szerszy sposób przedstawiają się następująco:

1) segment pierwszy:
   — realizowany jest w toku podstawowego szkolenia wojskowego;
   — wyposaża szkolonych w wiedzę z zakresu współczesnych zagrożeń terrorystycznych i działań antyterrorystycznych;
   — uzupełnia podstawową wiedzę szkolonych o dodatkowe elementy umiejętności fizycznych /walkę wręcz, nietypowe techniki strzeleckie w rejonie zurbanizowanym, nietypowe techniki prowadzenia pojazdów, inne z zakresu antyterrorystycznych/;
   — uzupełnia podstawową wiedzę szkolonych o dodatkowe przygotowanie psychologiczne /zapoznanie z podstawowymi stresorami, socjotechnikami informacyjno-psychologicznymi, założeniami psychologii terroryzmu/;
   — uzupełnia podstawową wiedzę szkolonych o czynności paramedyczne;
   — uzupełnia podstawową wiedzę szkolonych o zakres taktyki związanej z terroryzmem /asymetria działań terrorystycznych, założenia taktyki terrorystycznej, założenia odnośnie terrorystycznych form i metod postępowania, taktyka działań w terenie zurbanizowanym, elementy działań partyzanckich i przeciwpartyzanckich, postępowanie wobec użycia przez terrorystów broni masowego rażenia/;
   — wyposaża szkolonych w wiedzę i umiejętności w zakresie specjalistycznego uzbrojenia i wyposażenia do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi;

[565] Porównaj przykładowy materiał zawarty w załączniku nr 16.

2) segment drugi:
   — zakłada doskonalenie zdobytej w ramach podstawowego szkolenia wojskowego edukacji i będzie realizowane w toku szkolenia specjalistycznego i szkolenia zgrywającego;
   — zawiera rozwinięcie zapoznanych w segmencie pierwszym elementów: psychologicznego, fizycznego, praktycznego, taktycznego i technicznego przygotowania żołnierzy do realizacji zadań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi;
   — ujmuje praktyczne wszczepianie stresu;
   — rozwija umiejętności uniwersalności żołnierzy wobec asymetryczności terroryzmu; także zasad poszerzających umiejętności w zakresie zdolności obserwacji, analizowania sytuacji, wyciągania wniosków;
   — wyposaża szkolonych w praktyczne umiejętności walki i zachowania wobec zagrożeń: atakami terrorystycznymi; walki z terrorystami w terenie zurbanizowanym, z zagęszczeniem osób cywilnych, w pomieszczeniach, na krótkich dystansach; atakami z elementami taktyki działań partyzanckich – w polu; postępowania wobec użycia przez terrorystów broni masowego rażenia;
   — wyposaża szkolonych w praktyczną wiedzę i umiejętności w zakresie wykorzystania i używania specjalistycznego uzbrojenia i wyposażenia do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznym;
   — zakłada doskonalenie wykorzystania programu ukrytego w doskonaleniu umiejętności żołnierzy do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi;
3) segment trzeci:
   — zakłada szkolenie uzupełniające do wykonywania skonkretyzowanych zadań antyterrorystycznych, głównie poza granicami kraju, ze złożonymi aspektami formalno-prawnymi;
   — wyposaża szkolonych w wiedzę dotyczącą specyfiki założonego działania zagrożonego atakami lub innymi formami i metodami postępowania terrorystycznego;
   — wyposaża szkolonych w wysoce wyspecjalizowany zakres elementów: psychologicznego, fizycznego, praktycznego, taktycznego i technicznego przygotowania żołnierzy do realizacji zadań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi;
   — wyposaża szkolonych między innymi w konieczną wiedzę: działań w nocy, w tym z wykorzystaniem odpowiedniego sprzętu do obserwacji i prowadzenia ognia; indywidualnych pojedynków ogniowych na dystansach od kilku do kilkudziesięciu metrów; umiejętności dostosowania do sytuacji odpowiednich środków walki /na przykład broni stromotorowej i ręcznej przeciwpancernej/; wykorzystania środków pirotechnicznych, w tym środków dymnych, przy wkraczaniu w tak zwane strefy śmierci; zasad wykorzystania tuneli, ciągów kanalizacyjnych, cieków wodnych i przeszkód terenowych; zachowania

w terenie, gdzie strzela snajper; podstawowych umiejętności *survivalowych* w niegościnnym środowisku; reakcji organizmu na nieprzyjazne warunki; zasad pamięci mięśniowej; rozpoznawania i neutralizacji zagrożeń improwizowanymi urządzeniami wybuchowymi.

Realizatorzy szkolenia w obszarze realizacji pierwszego segmentu powinni być specjalistami dysponującymi odpowiednią wiedzą teoretyczną i praktyczną.

Realizatorzy drugiego segmentu winni stanowić zespoły, w składzie których niezbędni byliby wykładowcy o bardzo dobrym przygotowaniu teoretycznym i praktycznym, posiadający ukierunkowaną wiedzę na dany typ szkolenia oraz wykształcenie odpowiadające danemu zakresowi szkolenia. Szczególnie ważnym aspektem byłyby umiejętności praktyczne realizatorów szkolenia i umiejętności odpowiednio dobranych żołnierzy - wykorzystywanych do realizacji programu ukrytego szkolenia antyterrorystycznego. W skład tych zespołów winni również wchodzić specjaliści ze specjalistycznym przygotowaniem cywilnym, wykraczającym poza szkolnictwo wojskowe.

Realizatorzy w trzecim segmencie szkolenia powinni być wysokiej klasy specjalistami w charakteryzowanym powyżej obszarze szkolenia, z doświadczeniem zdobytym w ramach odbytych misji PKW i w toku działań antyterrorystycznych. Powinni szkolić w ramach odpowiednio wcześniej dobranych zespołach, w skład których winni wchodzić także wykładowcy dysponujący odpowiednią wiedzą w zakresie prawa międzynarodowego, stosunków społecznych i procedur stosowanych w ramach misji i działań PKW.

Stosowane środki, warunki i infrastruktura dydaktyczna - winny posiadać cechy zgodne z nowoczesnymi wzorami w tym zakresie i wspierać skutecznie proces szkolenia antyterrorystycznego[566]. Tym samym niezbędne byłyby w tym zakresie przygotowanie koniecznych decyzji i uregulowań, obejmujących między innymi aspekty zawarte w niniejszej pracy.

Przyjęcie charakteryzowanego modelu do realizacji wymagałoby zaplanowania i zorganizowania szkolenia w okresie przejściowym. Powinien on być poprzedzony kursami instruktorsko-metodycznymi i szkoleniami uzupełniającymi, w tym: prowadzonymi również dla kadry dowódczej. Przygotowanie, a następnie osiągnięcie zakładanych segmentów szkoleniowych będzie uwarunkowane właściwym, merytorycznym, metodycznym wyborem i przygotowaniem instruktorów. Niezwykle przy tym istotnym czynnikiem będzie pozyskanie odpowiednich realizatorów poszczególnych etapów szkolenia – co w realiach polskiej rzeczywistości nie będzie zadaniem łatwym. Ważnym elementem będzie również przyjęcie założenia, by okres przejściowy nie był okresem eksperymentów, lecz stworzeniem odpowiednich warunków do doskonalenia umiejętności antyterrorystycznego przygotowania żołnierzy do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi.

---

[566] Porównaj rozważania zawarte w Rozdziale 4.1.

Zakończenie

Jedną z podstawowych funkcji państwa jest zapewnienie wszystkim obywatelom właściwych warunków ochrony przed potencjalnymi i realnymi zagrożeniami – tym samym dostosowania się do wszelkich zamian, jakie dokonują się w dziedzinie bezpieczeństwa. Jak wykazano w dysertacji, czynnikami generującymi potencjalne zagrożenia są między innymi działania terrorystyczne, których skala rośnie niejednokrotnie do poziomu konieczności prowadzenia operacji reagowania kryzysowego. Bazując na doświadczeniach USA i innych krajów, a także na wiedzy pozyskanej na bazie członkostwa Polski w NATO, należy stwierdzić, że obecnie terroryzmem zajmują się nie tyle wyspecjalizowane jednostki policyjne, co przede wszystkim siły zbrojne. Szczególnie, że terroryzm jest często porównywany do stanu wojny o cechach asymetryczności. Państwo zatem, ze względu na trudne do przewidzenia potencjalne zagrożenia terrorystyczne, musi być przygotowane do reakcji, w tym na podjęcie różnorodnych działań uwzględniających rodzaj i skalę zagrożenia. Przygotowanie to przenosi się na kondycję i skalę przygotowania Sił Zbrojnych i ich podstawowego rodzaju – jakim są Wojska Lądowe. Warunkiem bowiem skuteczności przyszłego działania jest prowadzenie odpowiednio dostosowanych do potrzeb szkoleń, ćwiczeń i treningów.

Rozpoznanie istoty przygotowania żołnierzy do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi pozwoliły na identyfikację w tym zakresie najbardziej prawdopodobnych zadań Wojsk Lądowych, a także na zbadanie aktualnie występujących tendencji w eskalacji zjawiska ataków terrorystycznych. Na tym etapie osiągnięcie założonego celu rozprawy wymagało przeprowadzenia badań, dotyczących organizacyjnych i formalnych możliwości realizacji tych zadań.

Badania dotychczasowych rozwiązań szkoleniowych pozwoliły następnie postawić diagnozę ich przydatności i efektywności wobec możliwości użycia Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi. Na stawianą diagnozę niewątpliwy wpływ miały wyniki badań ankietowych, wywiadów eksperckich, dane pozyskane z analizy dostępnej literatury przedmiotu, a także informacje charakteryzujące okoliczności zaistnienia strat osobowych poniesionych w toku PKW. Badania diagnostyczne wykazały, że istnieje pełna świadomość zagrożeń terroryzmem i konieczności przygotowania do nich żołnierzy Wojsk Lądowych. Wskazały jednocześnie, że o ile przekłada się ona na częściowe zmiany w szkoleniu żołnierzy uczestniczących w misjach i operacjach reagowania kryzysowego poza granicami kraju – to nie znajduje żadnego odniesienia dla takiego szkolenia żołnierzy WL w ujęciu powszechnym. Tym samym stwierdzono, że mimo iż reorganizacja procesu szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych w warunkach postępującej profesjonalizacji wskazuje na szerokie zaangażowanie sił i środków –

to z analizy dostępnych materiałów nie wynika, by ujęto w nim zagadnienia modernizacji cyklu szkoleniowego o zakres antyterrorystycznego przygotowania żołnierzy.

Osiągając założony cel rozprawy badania wykazały tym samym, że żołnierze Wojsk Lądowych są niewystarczająco przygotowani do działań w warunkach zagrożeń terrorystycznych. Poszukując skutecznych rozwiązań takiej sytuacji - wyniki badań przedstawiono w poszczególnych rozdziałach niniejszej dysertacji. Wskazały one między innymi: jakim nowym wyzwaniom muszą sprostać Wojska Lądowe; jaki wpływ na obowiązujące programy szkolenia Wojsk Lądowych mają doświadczenia, wynikające z ich udziału w różnorodnych misjach i operacjach reagowania kryzysowego; na czym polega złożoność szkolenia antyterrorystycznego i jakie czynniki determinują jego efektywność.

Synteza materiałów teoretycznych oraz wnioski z badań ankietowych i wywiadów przeprowadzonych z ekspertami wojskowymi i spoza resortu - pozwoliła na precyzowanie wielowątkowych aspektów szkolenia antyterrorystycznego żołnierzy Wojsk Lądowych i formułowanie propozycji zmian w obowiązujących programach szkolenia. Tym samym nastąpiło przejście do praktycznego etapu przygotowania naukowo uzasadnionej koncepcji szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych.

W toku badań stwierdzono jednakże, że w sytuacji znaczących zmian, jakie zachodzą w polskich Siłach Zbrojnych, założeń profesjonalizacji, przewidywanych przemian w szkolnictwie wojskowym - jest to zadanie skazane na porażkę. Pojawia się brak jakiegokolwiek uzasadnienia tworzenia zmian w programach szkolenia, które już w ogólnych założeniach profesjonalizacji, skazane są na dezaktualizację. Tym samym, jedynie dotychczas nie ujmowany w programach i założeniach *model antyterrorystycznego szkolenia żołnierzy*, ma szanse na jego ewentualne wykorzystanie i uwzględnienie w systemie przekształceń Wojsk Lądowych. Prezentacja takiego przygotowania może okazać się pomocna w procesie formułowania wniosków dotyczących ewentualnych zmian i stanowi w ocenie Autora punkt odniesienia w przyszły system szkolenia - szczególnie, że wskazując potencjalne nowe obszary szkoleniowe zasadniczo nie zmienia ona w sposób zasadniczy scenariusza dotychczas realizowanego procesu.

Zarówno przeprowadzone badania, jak i rzeczywistość dotycząca funkcjonowania Wojsk Lądowych, potwierdziły przyjętą hipotezę, dotyczącą antyterrorystycznej rzeczywistości szkoleniowej Wojsk Lądowych. Wychodzi ona naprzeciw istniejącym problemom w tym zakresie i wskazuje na treści, jakie winny znaleźć się w szkoleniu tych sił. Wymaga dostosowania charakteru szkolenia do nowych wyzwań terroryzmu i stworzenia rozwiązań odpowiednich do specyficznych wymogów zwalczania tego zjawiska. Wskazana w rozprawie specyfika antyterrorystycznego przygotowania żołnierzy Wojsk Lądowych spowodowała jednak, że nie wyczerpano całości problemów z tym związanych. Wiele zagadnień z tego obszaru wymaga dalszych badań i wnikliwej weryfikacji.

Autor ma nadzieję, że poddane badaniom w niniejszej dysertacji obszary i możliwości szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych przyczynią się do innego spojrzenia decydentów na tę problematykę. Wskazują one bowiem na możliwe kierunki tworzenia skutecznego i efektywnego systemu szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych.

Bibliografia

Literatura zwarta

1) *Afganistan. Militarny i pozamilitarny wymiar stabilizacji*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2007.
2) Alexander Y., Koenig M., *Superterroryzm, biologiczny, chemiczny i nuklearny,* DW Bellona, Warszawa 2001.
3) Baran M., *Polscy żołnierze w służbie poza granicami kraju – misja w Iraku*, [w:] M. Cieślarczyk, A. Dębska (red.), *Wojsko wobec wyzwań współczesnego świata*, AON, Warszawa 2005.
4) Barcik J., *Akt terrorystyczny i jego sprawca w świetle prawa międzynarodowego i wewnętrznego*, AON, Warszawa 2005.
5) Białek T., *Terroryzm-manipulacja strachem*, Wydawnictwo Studio EMKA, Warszawa 2005.
6) Bieńkowski J., Stępień R. (red.), *Edukacja pedagogiczna w wyższej uczelni wojskowej*, AON, Warszawa 2003.
7) Bieńkowski J., Stępień R. (red.), *Edukacja pedagogiczna w wyższej uczelni wojskowej*, AON, Warszawa 2003.
8) Bilski R., Bąk T., *Jak pułkownik z porucznikiem. Zapiski-reportaże-wywiady-zdjęcia*, Wydawnictwo Comandor, Warszawa 2004.
9) Błażejewski J. (red.), *Miejsce, rola i znaczenie edukacji w wymiarze regionalnym, narodowym i globalnym*, Materiały pokonferencyjne, Wyd. Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Gdańsk 2004.
10) Boszczyk M. (red.), *Układ Warszawski*, Wyd. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, Kielce 2006.
11) Brown R. B., *Broń palna i amunicja domowej roboty*, Wydawnictwo Liberator, Wrocław 1997.
12) Bujak A., Sobolewski G., *Teren zabudowany środowiskiem walki XXI wieku*, AON, Warszawa 2005.
13) Cacutt L., *Survival. Sztuka przetrwania*, Warszawski Dom Wydawniczy, Warszawa 1995.
14) Ciechanowski G., *Żołnierze polscy w misjach i operacjach pokojowych poza granicami kraju w latach 1953-1989*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2007.
15) Ciechanowski G., *Żołnierze polscy w misjach i operacjach pokojowych poza granicami kraju w latach 1953-1989*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2007.
16) Ciupiński A., Malak K. (red.) *Bezpieczeństwo polityczne i wojskowe*, AON, Warszawa 2004.
17) Ciupiński A., Zając M. (red.), *Wybrane problemy walki z terroryzmem międzynarodowym*, AON, Warszawa 2003.
18) Ciupiński A.; Legocka A., *Podstawowe elementy polityki bezpieczeństwa i obrony Rzeczpospolitej Polskiej*, AON, Warszawa 2003.
19) Cygan A., *Działania grup zadaniowych Wojsk Lądowych w sytuacjach kryzysowych* (rozprawa doktorska), AON, Warszawa 2007.
20) Czerwiński M., *Strzelanie precyzyjne dla snajperów i myśliwych*, Wyd. BELLONA, Warszawa 2007.
21) Deptała D., *Zagrożenie atakami terrorystycznymi w Polsce*, [w:] V. Kwiatkowska-Darul (red.), *Terroryzm*, Wyd. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2002.
22) Dębski S., Górka-Winter B. (red.), *Raporty. Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2003.
23) Dryden G., Vos J., *Rewolucja w uczeniu*, Wyd. ZYSK I S-KA, Poznań 2003.
24) Dunaj B. (red.), *Nowy słownik języka polskiego*, Warszawa 2005.
25) Dworecki S. E., *Logistyka w wojsku*, Warszawa 1996.
26) Dziubek I. T., *Adaptacja i asymetria w bojowym wykorzystaniu broni i amunicji,* [w:] J. Gacek, R. Kostrow, Z. Leciejewski, E. Milewski (red.), *Naukowe aspekty techniki uzbrojenia i bezpieczeństwa*. Materiały konferencyjne, WAT, Warszawa 2008.

27) Dziubek I. T., *Broń ukryta w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi,* [w:] Z. Leciejewski (red.), *Naukowe aspekty techniki uzbrojenia,* Materiały konferencyjne, WAT, Warszawa 2006.
28) *Encyklopedia terroryzmu* (praca zb.), DW Bellona, MUZA S.A., Warszawa 2003.
29) Fester U., *Domowa pracownia materiałów wybuchowych*, Wydawnictwo Liberator, Wrocław 1997.
30) Gawliczek P., Pawłowski J., *Zagrożenia asymetryczne,* AON, Warszawa 2003.
31) Gawliczek P., *Terroryzm z wykorzystaniem broni masowego rażenia (megaterroryzm) jako zagrożenie asymetryczne. Formy przeciwdziałania*, AON, Warszawa 2007.
32) Główczyk J., *Społeczno-ekonomiczne skutki transformacji ustrojowej w Polsce,* WSSE Fundacja Innowacja, Warszawa 2002.
33) Goszczyńska M., Studenski R., *Psychologia zachowań ryzykownych*, Wydawnictwo Akademickie ŻAK, Warszawa 2006.
34) Gotowała J. (red.), *Irak 2004. Ku wolności,* AON, Warszawa 2004.
35) Gotowała J. (red.), *Irak 2006 – osłona młodej demokracji,* Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2006.
36) Gotowała J. (red.), *Terroryzm – rola sił zbrojnych w zwalczaniu zjawiska*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2006.
37) Gotowała J. (red.), *Trudna stabilizacja*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2004.
38) Gotowała J., *Ciernista droga do globalnego bezpieczeństwa – podsumowanie konferencji*, [w:] J. Gotowała (red. naukowy), *Terroryzm – rola sił zbrojnych w zwalczaniu zjawiska.* Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2006.
39) Groskrejc J., *Antropologiczne i aksjologiczne aspekty edukacji oficerów*, AON, Warszawa 2000.
40) Halik J., *Kierunki przebudowy i modernizacji oraz szkolenia Sił Zbrojnych RP w latach 2001-2006*, AON, Warszawa 2001.
41) Halik J., *System szkolenia wojsk lądowych Sił Zbrojnych RP w czasie pokoju* Cześć II, AON, Warszawa 2002.
42) Halik J., *System szkolenia wojsk lądowych Sił Zbrojnych RP w czasie pokoju.* Część III, AON, Warszawa 2002.
43) Halik J., *System szkolenia wojsk lądowych SZ RP*, AON, Warszawa 2001.
44) Halik J., Ślemp W., Juncewicz A., *Podstawowe dyrektywy szkoleniowe oraz procedury przygotowania i prowadzenia ćwiczeń w wojskach lądowych*; AON, Warszawa 2000.
45) Halik J., *Teoria ćwiczeń wojsk lądowych,* AON, Warszawa 1991.
46) Harmoszko S. (red.), *Podstawy pedagogiki w kształceniu oficerów,* Wyd. A. Marszałek, Toruń 2002.
47) Hartley J. Ch., *Po prostu żołnierz. Rok służby w Iraku*, Wyd. Red Horse, Warszawa 2006.
48) Horgan J., *Psychologia terroryzmu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
49) Huzarski M., *Zagadnienia taktyki wojsk lądowych*, Toruń 1999.
50) Induski G., Kęskrawiec M., *Afganistan. Po co nam ta wojna?*, Wyd. Axel Springer Polska, Warszawa 2007.
51) Iwanek T., *Restrukturyzacja organizacji zhierarchizowanej RP w opiniach i ocenach kadry WP*, [w:] M. Cieślarczyk, A. Dębska (red.), *Wojsko wobec wyzwań współczesnego świata*, AON, Warszawa 2005.
52) Jakubczak R., Bonisławska B. E., *Ewolucja funkcji sił zbrojnych w środowisku międzynarodowym*, [w:] M. Cieślarczyk, A. Dębska, *Wojsko wobec wyzwań współczesnego* świata, AON, Warszawa 2005.
53) Jakubczak R., *Obrona terytorialna III RP. Strategia. Sztuka operacyjna. Taktyka*, Agencja Wydawnicza Jerzy Mostowski, Warszawa 2004.
54) Jakubczak R., *Terroryzm a działania nieregularne*, [w:] J. Gotowała (red.), *Terroryzm – rola sił zbrojnych w zwalczaniu zjawiska*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2006.
55) Jałoszyński K., *Koncepcja współczesnych działań antyterrorystycznych* (rozprawa habilitacyjna), Zeszyty Naukowe AON (dodatek), Warszawa 2003.

56) Jałoszyński K., *Pododdział antyterrorystyczny – uzbrojenie i wyposażenie*, Wyd. Centrum Kształcenia Specjalistycznego „Ban Lex", Warszawa 2001.
57) Jałoszyński K., *Terroryzm antyizraelski. Przedsięwzięcia kontrterrorystyczne w Izraelu*, AON, Warszawa 2001.
58) Jałoszyński K., *Terroryzm czy terror kryminalny w Polsce*, Warszawa 2001.
59) Jałoszyński K., *Wybrane elementy taktyki antyterrorystycznej*, Wydawnictwo CSP, Legionowo 1994.
60) Jarmoszko S., *Osobliwości rozwoju sił zbrojnych początku XXI wieku*, [w:] M. Cieślarczyk, A. Dębska (red.), *Wojsko wobec wyzwań współczesnego świata*, AON, Warszawa 2005.
61) Jemioło T., *Globalizacja szanse i zagrożenia*, AON, Warszawa 2000.
62) Jemioło T., *Wpływ globalizacji bezpieczeństwa na wymagania względem systemów uzbrojenia*, [w:] W. Śmiałek, J. Tymanowski (red.), *Bezpieczeństwo państw i narodów w procesie integracji europejskiej*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2002.
63) Jones I., *Złośliwa śmierć*, Wydawnictwo „Wołoszański" Sp. z o.o., Warszawa 2005.
64) Juncewicz A., *System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2006.
65) Juncewicz A., *Szkolenie i dowodzenie w pododdziałach wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2007.
66) Kaczmarek W. (red), *Geneza i ewolucja udziału wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju „Geneza"*, AON, Warszawa 2003.
67) Kaczmarek W. (red), *Identyfikacja i charakterystyka sytuacji kryzysowych „Kryzys"* AON, Warszawa 2004.
68) Kaczmarek W. (red), *Wojska Lądowe we współczesnych operacjach*, AON, Warszawa 2005.
69) Kaczmarek W. (red.), *Przygotowanie wojsk lądowych do działań w świetle perspektywicznych wyzwań. „PERSPEKTYWA"*, AON, Warszawa 2008.
70) Kochański S., *Brygady antyterrorystyczne. Operacje. Uzbrojenie*, Wydawnictwo Czasopism i Książek Technicznych SIGMA NOT, Warszawa 1992.
71) Konopka L., *Siły antykryzysowego reagowania: lokalne, regionalne, czy globalne?*, [w:] *Współczesne operacje reagowania kryzysowego – wymóg regionalnego bezpieczeństwa czy operacje przyszłości?*, Materiały z konferencji naukowej, AON Warszawa 2005.
72) Kostera M., Rosiak A., *Zajęcia dydaktyczne*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.
73) Koter M., *Negocjacyjne i mediacyjne przygotowanie uczestników misji pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych*, Rozprawa doktorska, AON, Warszawa 2003.
74) Kozerawski D. S. (red.), *Operacje pokojowe i antyterrorystyczne w procesie utrzymania bezpieczeństwa międzynarodowego w latach 1948-2004*, Toruń 2006.
75) Kozerawski D. S. (red.), *Przygotowanie żołnierzy Wojska Polskiego do międzynarodowych ćwiczeń, działań pokojowych i stabilizacyjnych*, Wrocław 2004.
76) Kozerawski D. S., *Ewolucja zadań kontyngentów Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych i stabilizacyjnych w latach 1973-2007*, [w:] W. B. Łach, T. Gajownik, D. Radziwiłowicz (red.), *Polska myśl wojskowa na przestrzeni dziejów,* Wyd. Littera, Olsztyn 2008.
77) Kozielecki J., *Koncepcje psychologiczne człowieka*, Wydawnictwo Akademickie *Żak*, Warszawa 2000.
78) Kozielecki J., *Psychologiczna teoria decyzji*, PWN, Warszawa 1975.
79) Kozielecki J., *Rozwiązywanie problemów*, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1969.
80) Kozub M. (red.), *Szkolenie młodzieży na potrzeby bezpieczeństwa państwa*, AON, Warszawa 2007.
81) Krakowski K., *Podobieństwa i różnice form i metod szkolenia w wybranych* armiach, [w:] J. Wołejszo, K. Krakowski, Z. Redziak, *Formy i metody szkolenia dowództw wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005.
82) Krakowski K., *Szkolenie dowództw wojsk lądowych SZ RP*, AON, Warszawa 2007.
83) Kraszewski K., *Kształcenie w szkole wyższej*, PWN, Warszawa 1973.

84) Krauze M. (red.), *Operacja „Iracka Wolność"*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2003.
85) Królikowski H., *Źródła zagrożenia terroryzmem dla Polski*, [w:] Z. Piątek (red.) *Współczesny wymiar terroryzmu*, Materiały konferencyjne, Zielonka 2006.
86) Krzywda T., *Percepcja nowych zagrożeń i ich wpływ na stabilizację i bezpieczeństwo Polski*, [w:] *Polska wobec terroryzmu*, Instytut Studiów Strategicznych, Kraków 2002.
87) Kubiak K., *Wojna asymetryczna i terroryzm jako zagrożenie bezpieczeństwa państwa*, [w:] Konferencja naukowa *„Bezpieczne niebo"*, AON, Warszawa 2002.
88) Kulczyński S., Kwećka R., *Działania specjalne w walce zbrojnej wojsk lądowych*, Warszawa 1997.
89) Kulczyński S., *Organizacja, działania i szkolenie pododdziałów specjalnych w siłach zbrojnych wybranych państw*, AON, Warszawa 1992.
90) Kupisiewicz Cz., *Podstawy dydaktyki ogólnej*, BAW, Warszawa 1996.
91) Kwećka R., Gryga M., *Siły specjalne w kontekście współczesnych zagrożeń*, AON, Warszawa 2002.
92) Leszczyński R., Rychlik B., *Kierunki działalności profilaktycznej wobec chorób wywoływanych przez stres zawodowy*, Olsztyn 1999.
93) Lewandowski I., Wikarjak J., *Elementa sermonis latini*, PWN, Warszawa 1983.
94) Lidwa W., *Wojska Lądowe w strukturze Sił Zbrojnych* [w:] W. Kaczmarek (red.) *Wojska Lądowe w operacjach reagowania kryzysowego „Reagowanie"*, AON, Warszawa 2007.
95) Lidwa W., *Współdziałanie wojsk operacyjnych z siłami obrony terytorialnej w działaniach na obszarze kraju,* Rozprawa habilitacyjna, AON, Warszawa 1999.
96) Liedel K., *Bezpieczeństwo informacyjne w dobie terrorystycznych i innych zagrożeń bezpieczeństwa narodowego*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2005.
97) Liedel K., *Terroryzm - znak naszych czasów*; Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna *Adam*, Warszawa 2005.
98) Łach W. B., Gajownik T., Radziwiłowicz D. (red.), *Polska myśl wojskowa na przestrzeni dziejów,* Wyd. Littera, Olsztyn 2008.
99) Łapa A., *Armia jutra – przyszłość bez przyszłości?*, [w:] M. Cieślarczyk, A. Dębska, *Wojsko wobec wyzwań współczesnego świata*, AON, Warszawa 2005.
100) Majewski T., *Kierownik – dowódca w organizacji. Zadania, czynności, umiejętności*, AON, Warszawa 2003.
101) Marczak J., Jakubczak R., Gąsiorek K., *Obrona terytorialna w obronie powszechnej RP*, AON, Warszawa 2001.
102) Marczak J., Pawłowski J., *Obrona terytorialna w obronie Polski*, AON, Warszawa 1995.
103) Meighan R., *Socjologia edukacyjna*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń 1993.
104) Michniak J. W., *Dowodzenie w operacjach antykryzysowych i połączonych*, AON, Warszawa 2003.
105) Miernik S., *Edukacja antyterrorystyczna a zagrożenie przestępczością zorganizowaną i terroryzmem*, [w:] M. Kozub (red.), *Szkolenie młodzieży na potrzeby bezpieczeństwa państwa*, Materiały konferencyjne, Warszawa 2007.
106) Mietzel G., *Psychologia kształcenia*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2003.
107) Mochocki Z., *Ogólne założenia doktryny szkoleniowej SZ RP*, [w:] J. Wołejszo (red.), *Współczesne uwarunkowania systemu szkolenia Wojsk Lądowych Sił Zbrojnych RP*, AON, Warszawa 2005.
108) Niemierko B., *Między oceną szkolną, a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*, WSiP, Warszawa 2001.
109) Nowak A., *Działania psychologiczne w konfliktach zbrojnych*, AON, Warszawa 2007.
110) Nowak J., Cieślak A., *Edukacja dorosłych w Polsce i na świecie*, WP, Warszawa 1982.
111) Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie *Żak*, Warszawa 1996.
112) Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie *Żak*, Warszawa 1998.

113) Orzyłowska A., *Recepcja „instytucji zasadniczej służby wojskowej" w opinii środowisk wojskowych*, [w:] M. Cieślarczyk, A. Dębska, *Wojsko wobec wyzwań współczesnego świata*, AON, Warszawa 2005.
114) Pałkiewicz J., *Survival. Sztuka przetrwania w mieście*, Wyd. TENTEN, Płońsk 1997.
115) Pałkiewicz J., *Survival. Sztuka przetrwania*, Wyd. TENTEN, Płońsk 1998.
116) Panek B., *Operacje reagowania kryzysowego*, AON, Warszawa 2007.
117) Pawłowski J., *Asymetryczność zagrożeń i działań terrorystycznych*, [w:] Z. Piątek (red.) *Współczesny wymiar terroryzmu*, Materiały konferencyjne, Zielonka 2006.
118) Pawłowski J., *Broń masowego rażenia orężem terroryzmu*, AON, Warszawa 2004.
119) Pączek W., *Narodowy System Pogotowia Kryzysowego*, [w:] Z. Piątek (red.), *Narodowy System Pogotowia Kryzysowego,* Materiały Konferencyjne, Warszawa 2007.
120) Pegler M., *Historia snajperstwa wojskowego*, Wyd. BELLONA, Warszawa 2008.
121) Pery J., *Tortury. Bezpieczeństwo narodowe i normy etyczne*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2008.
122) Piątek Z. (red.), *Narodowy System Pogotowia Kryzysowego,* Materiały Konferencyjne, Warszawa 2007.
123) Piątek Z., Pączek W., *Zasady funkcjonowania Narodowego Systemu Pogotowia Kryzysowego*, Warszawa 2007.
124) Piątek Z., *Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego*, AON, Warszawa 2006.
125) Piątkowski K., *Wojna nowego typu? Polska w Europie*, Fundacja PWE, Warszawa 2002.
126) Pietrzyk E., *Przygotowanie i użycie wojsk lądowych w operacji. Współdziałanie z innymi komponentami*, [w:] *Operacja „Iracka Wolność"*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2003.
127) Pikulski S., *Prawne środki zwalczania terroryzmu*, Olsztyn 2000.
128) Pisano I., *Ja, terrorysta! Rozmowy ze współczesnym katem,* Wydawnictwo „Wołoszański" Sp. z o.o., Warszawa 2005.
129) Poletyło M., *Propaganda wojenna w liberalnej demokracji*, Wydawnictwo A. Marszałek, Toruń 2008.
130) Pstrowski S., *Zadania grup bojowych (GB) w ramach wojskowego wymiaru Unii Europejskiej*, [w:] *Podział odpowiedzialności za bezpieczeństwo Europy pomiędzy NATO i Unię Europejską*, Materiały z sympozjum; AON Warszawa 2006.
131) Pszczołowski T., *Zasady sprawnego działania*, PW „Wiedza Powszechna", Warszawa 1982.
132) Pytkowski W., *Organizacja badań i ocena prac naukowych*, PWN, Warszawa 1981.
133) Rutkowski C., Kasprzewski A., Dawidczyk A., *Rozwój SZ RP w świetle nowych wyzwań, szans i zagrożeń*, cz. 2, AON, Warszawa 1999.
134) Rybak J., *GROM.PL*, Wydawnictwo Jeden Świat, Warszawa 2005.
135) Rybak J., *Komandosi. Jednostki specjalne Wojska Polskiego*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2003.
136) Rychlik B., *Program profilaktyki antystresowej „Jak radzić sobie ze stresem"*, Pracownia Wydawnicza WAM, Łódź 2002.
137) Semik J., *Wydarzenia w Iraku a stan zagrożenia terroryzmem w Polsce*, [w:] *Irak 2004 ku normalności*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2004.
138) Sienkiewicz P., *Inżynieria systemów*, Warszawa 1983.
139) Skrabacz A., *Ratownictwo w III RP. Ogólna charakterystyka*, AON, Warszawa 2004.
140) *Słownik podstawowych terminów wojskowych*, MON, Warszawa 1977.
141) *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2002.
142) Sobolewski G. (red.), *Wybrane aspekty walki w mieście*, AON, Warszawa 2006.
143) Suchanek P., *Wizja polskiego systemu bezpieczeństwa EURO* 2012, [w:] Udział *Sił Zbrojnych w systemie bezpieczeństwa EURO 2012,* Materiały z konferencji naukowej (praca zbiorowa), AON, Warszawa 2008.
144) Sun Tzu, Sun Pin, *Sztuka wojny*, Wyd. HELION, Gliwice 2004.
145) Szafrański J., *Współdziałanie jednostek obrony terytorialnej i policji w walce z terroryzmem*, WSPol., Szczytno 2004.

146) Szulc B., *Zadania wojsk lądowych w walce z terroryzmem*,[w:] A. Tomaszewski (red.), *Operacje i zadania wojsk lądowych na obszarze kraju*, AON, Warszawa 2001.
147) Śladkowski S., Mazurek Z., *Aspekty militarne i niemilitarne zagrożeń środowiskowych*, AON, Warszawa 2003.
148) Ślemp W., *Organizacja szkolenia w oddziale Wojsk Lądowych*; AON, Warszawa 1999.
149) Terelak J. F., *Studia z psychologii stresu. Radzenie sobie ze stresem. Uwarunkowania i strategie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Warszawa 1997.
150) *Terroryzm. Rola sił zbrojnych w zwalczaniu zjawiska*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2006.
151) *Traktat Północnoatlantycki*, Waszyngton, 4 kwietnia 1949 r., [w:] *NATO. Vademecum, wydanie jubileuszowe*, Warszawa 1999.
152) Uesseler R., *Wojna jako usługa. Jak prywatne firmy wojskowe niszczą demokrację*, Wydawnictwo *Sic!* s.c., Warszawa 2008.
153) Winn D., *Manipulowanie umysłem. Pranie mózgu, warunkowanie, indoktrynacja*, Biblioteka Moderatora, Wrocław 2003.
154) Wiseman J., *Szkoła przetrwania*, Wyd. OLESIEJUK, Pruszków 2008.
155) Wojnarowski J., *System obronności państwa*, AON, Warszawa 2005.
156) Wołejszo J. (red.), *Współczesne uwarunkowania systemu szkolenia wojsk lądowych SZ RP*, AON, Warszawa 2005.
157) Wołejszo J., Krakowski K., Redziak Z., *System szkolenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005.
158) Wołejszo J., Krakowski K., Redziak Z., *Formy i metody szkolenia dowództw wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2005.
159) Wołejszo J., *Metodyka przygotowania i prowadzenia ćwiczeń z dowództwami*, AON, Warszawa 2005.
160) Wołejszo J., *Organizacja pracy kierownika w strukturach zhierarchizowanych*, AON, Warszawa 2008.
161) Zakrzewski J., *Wybrane zagadnienia z dydaktyki wojskowej*, ASG WP, Warszawa 1974.
162) Zdziarski T., *Żołnierze w obliczu zamachów terrorystycznych – irackie obserwacje psychologa*, [w:] J. Kołdej, M. Poterek, T. Wolski (red.), *Akty terroru a infrastruktura krytyczna*, Materiały konferencyjne, Wydawnictwo CSP PSP, Częstochowa 2008.
163) Zieliński J., *Wojska lądowe jako rodzaj sił zbrojnych,* AON, Warszawa 2003.
164) Zięba R., *Europejska tożsamość bezpieczeństwa i obrony,* Wyd. Scholar, Warszawa 2000.
165) Żegnałek K., *Dydaktyka edukacji obronnej*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2003.

Czasopisma

1) Bartkiewicz A., *Uliczny poligon* [w:] *Przegląd Sił Zbrojnych*, Nr 3 (003)2007.
2) Bernabiuk P., *Trzy oblicza prawdy* [w:] *Polska Zbrojna*, Nr 10 (581) 2008.
3) Bębenek B. (red.), *Grupa zadaniowa do likwidacji zagrożenia improwizowanymi urządzeniami wybuchowymi (IED)*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Dodatek do nr 4 /2008.
4) Bieszyński B., *Zagraniczne misje Wojska Polskiego*, [w:] *Indos*, Wyd. Biuro Analiz Sejmowych, Nr 17(41)/2008.
5) Bilkowska J., Krasnowska V., Sieradzki S., *Terror city*, [w:] *Wprost*, 19.01.2003 r.
6) Błaszczak P., *ISAF, odpowiedź oficjalna* [w:] *Polska Zbrojna*, Nr 10 (581)2008.
7) Borowiec P., *Strzały na Wschodnim*, [w:] *Fakt*, 14.12.2004 r.
8) Cohen A., *To ocena wojny z terroryzmem*, [w:] *Fakt. Gazeta codzienna*, Nr 267 (1237) 2007.
9) Czajka K., *Determinanty organizacji szkolenia w oddziałach i pododdziałach artylerii wojsk lądowych*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 1(66) 2007.
10) Czulda R., *Specyfika działań zbrojnych w konflikcie asymetrycznym* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (011) 2008.
11) Czupryński A., *Operacje czy działania połączone?*,[w:]*Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 1 (007) 2008.

12) Czupryński A., *Wojska lądowe w systemie reagowania kryzysowego na obszarze kraju*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 2(63), Warszawa 2006.
13) Dec K., *Prokurator: to zbrodnia na cywilach*, [w:] *Fakt. Gazeta codzienna*, Nr 267 (1237) 2007
14) Dziubek I. T., *Antyterrorystyczne kształcenie żołnierzy do działań w warunkach zagrożeń użyciem broni utajonej,* [w:] *Biuletyn AON*, Nr 3(33) 2007.
15) Gabis W., *Minerskie patrole oczyszczania*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 4/2000.
16) Galicki S. (Rozmowa z płk. P. Patalogiem), *Cenię cichych profesjonalistów* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 5 (159) 2006.
17) Galicki S., *Byłem na wojnie...*,[w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 7-8 (161) 2006.
18) Galicki S., Płaci się za każdy błąd, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 9 (162) 2006.
19) Garczyński P.,, *Dżihad @nline"* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 4 (004)2007.
20) Garstka J., *Polscy saperzy w Afganistanie*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 10/2006.
21) Garstka J., *Walki w miastach* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 7-8 (172) 2007.
22) Gągor F., *Polskie doświadczenia wyniesione z operacji wojskowych i ich wpływ na transformację Sił Zbrojnych RP*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 1 (70) 2008.
23) Gil M., *Ratujcie się sami...*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 1 (166) 2007.
24) Gill M., *Zasady proste jak rozkaz*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 6 (160) 2006.
25) Groskrejc J., *Obszary i dziedziny wychowania wojskowego* [w:] *Wojsko i Wychowanie* 2001, Nr 2.
26) Groskrejc J., *Wpływ ćwiczeń fizycznych na kształtowanie odporności psychofizycznej oficerów*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 4/2000.
27) Grzelak J, *PKW w Iraku – doświadczenia z przygotowań* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 4 (004) 2007.
28) Hennig R., *Internet – źródło informacji i funduszy*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 2 (008) 2008.
29) Hennig R., *Zagrożenia cyberterroryzmem*, [w:] *Biuletyn Akademii Obrony Narodowej*, nr 3 (37) 2008.
30) Hensler M., Stachowiak J., *Z misją*, [w:] *Polityka*, Nr 47 (2630) 2007.
31) Henzler M., Stachowiak J., *Zamiatanie wojny pod dywan*, [w:] *Polityka*, Nr 47 (2630) 24 listopada 2007.
32) Hudak W., *Irak - zmagania z terrorem*. [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (551) 2005.
33) Indulski G. (rozmowa z gen. R. Polko), *Rozlana krew i zimna krew*, [w:] *Newsweek Polska*, 47/2007, 25.11.2007.
34) Jakubowski R., *Armia zawodowa. Czym jest i komu ma służyć bezpieczeństwo narodowe*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 11(186)2008.
35) Jałoszyński K., *Izraelskie pododdziały antyterrorystyczne*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 1(34) 1999.
36) Januła E., Pobiedzińska K., *Tragiczny patrol*, [w:] *Przegląd*, Nr 47 (413) 25 listopada 2007.
37) Jendraszczak E., *Siły militarne UE w operacjach kryzysowych*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 1 (007) 2008, Warszawa 2008.
38) Jończyk Z., *Czad - kolejne wyzwanie,* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (011) 2008.
39) Kacprzak I., Zalesiński Ł., *Byłoby lepiej, gdybym zginął...*, [w:] *Rzeczpospolita*, Nr 268 (7865) 2007.
40) Kącki M., Górka M., *Zarzut: strzelali do bezbronnych. Zbrodnia wojenna*, [w:] *Gazeta Wyborcza*, Nr 267.5575, 15 listopada 2007.
41) Kozłowski P., *Przygotowanie żołnierzy do działania w terenie zurbanizowanym* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych,* Nr 1 (007) 2008.
42) Krasowska V., Kudzia P., Pawelczyk G., *Polski kartel*, [w:] *Wprost*, 06.04.2003 r.
43) Kręcikij J., *Operacje stabilizacyjne w Iraku*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 3 (64) 2006.
44) Królikowski H. M., *Chcieli być ... najlepsi* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 10 (174) 2007.

45) Kubiak K., *Czy Polska potrzebuje wojaka?*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 11 (186) 2008.
46) Kubiak K., *Perl Harbor wojny asymetrycznej?*, [w:] *Raport – Wojsko, Technologia, Obronność*, Nr 1/2001.
47) Kubica T. T., *Polska salsa w Bagram*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 11 (164) 2006.
48) Kubica T., *Piętno wojny* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 9 (162) 2006.
49) Liedel K., *EURO 2012. Teraz Polska jest atrakcyjnym celem dla terrorystów*, [w:] *Ochrona Mienia i Informacji*, Wydanie Specjalne, Warszawa 2007.
50) Łangowski K., *Zachowanie się wobec aktów terroru*, [w:] *Ochrona Mienia i Informacji*, Wydanie Specjalne, Warszawa 2007.
51) Łuniewska L., *Szeregowy Chwast,* [w:] *Newsweek Polska*, Nr 47/2007.
52) Machnikowski R., Michalak J., Rękawek K., (Aneks na rok 2008 do raportu), *Europejskie spiski al Kaidy*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 5 (181) 2008.
53) Machnikowski R., Rękawek K., Michalak J., Dziuba M. (Raport), *Przestrogi dla Polski*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 4 (169) 2007.
54) Machnikowski R., *Scenariusze ataków na Polskę*, [w:] *ANGORA*, Nr 29 (787) 2005.
55) Magierowski M., *Kronika krwawych zamachów*, [w:] *Newsweek Polska* /Specjalny Raport/, nr 28/2005.
56) Majchrzak D., *Zgrupowania taktyczne w działaniach inne niż wojna*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych* Nr 3 (009) 2007.
57) Malinowski M., *Afgańskie miny pułapki*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5(005)/2007.
58) Marczak M., Indulski G., *Armia umywa ręce*, [w:] *Newsweek Polska*, 47/2007 z 25.11.2007 r.
59) Matyjaszczyk G., Miękina K., *Działalność psychiatryczno-psychoprofilaktyczna w PKW* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 6 (006) grudzień 2007, Redakcja Wojskowa, Warszawa 2007.
60) Niedźwiecki A., *Współczesny terroryzm. Jakie strategie zwalczania?,* [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, nr 4(69)2007.
61) Olechowski A. P., *Broń magów*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 10/2006.
62) Paszek D., *Enduring Freedom*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 3 (003) 2007.
63) *Polacy w Afganistanie*, Opracowanie redakcyjne, [w:] *Wprost*, z 24 września 2006.
64) Politowski B., *Górskie szkolenie „Afgańczyków"* [w:] *Wojska Lądowe*, Nr 22 (159) 16-30 listopada 2006.
65) Politowski B., *Po naukę* [w:] *Wojska Lądowe*, Dwutygodnik Nr 22 (159) 16-30 listopada 2006.
66) Potracki F., *Póki jeszcze jest*, [w:] *Przegląd Sił Zbrojnych*, nr 4 (004) 2007.
67) Prudziennica M., Załęski K., *Kilka uwag i dylematów do wybranych kierunków rozwoju Sił Zbrojnych*, [w:] *Myśl Wojskowa*, Nr 6/2005.
68) Przesmycki M., *Miny pułapki*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 4 (004) 2007.
69) Rawski A. Z., *Dozbrajanie kontyngentu*, [w:] *Przegląd Strzelecki „Arsenał"*, Nr 8 (41) 2007.
70) Rawski A. Z., *Talibowie w Wędrzynie*, [w:] *Przegląd Strzelecki „Arsenał"*, Nr 4 (37) 2007.
71) Rawski A., *Misja w piecu* [w:] *Przegląd Strzelecki „ARSENAŁ"*, Nr 12 (33) 2006.
72) Rawski A., *Przepustka do Bagram* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 4 (169) 2007.
73) Rożenek D., *Rola kierownictwa Policji w zwalczaniu terroryzmu*, [w:] *Ochrona Mienia i Informacji*, Wydanie Specjalne, Warszawa 2007.
74) Ruman S., Rusek H., *Wybrane problemy profesjonalizacji sił zbrojnych* [w:] *Przegląd Morski*, Nr 3 (009)2008.
75) Ryciak I., *Bezbronna Polska*, [w:] *Newsweek Polska*, Nr 28/2005.
76) Sikorski M., *Działalność szkoleniowo-metodyczna w dywizjonie okrętów*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 1(66) 2007.
77) Sorokosz R., *Szkolenie wojsk lądowych w 2008 roku*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 9 (015) 2008.
78) Sorokosz R., *Szkolenie wojsk w okresie ich uzawodowienia*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (011)2008.

79) Sorokosz R., *Wyzwania roku 2008 dla Wojsk Lądowych* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 1 (007) 2008.
80) Stankiewicz A., Piasecki K., *Marczuk do odstrzału*, [w:] *Newsweek Polska*, 47/2007 25.11.2007 r.
81) Stasieczek S., *Przygotowanie specjalistów łączności a profesjonalizacja*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 10(016)2008.
82) Sulowski S., Kasztelański R., Przewoźniak M., *Bomba na Wschodnim*, [w:] *Życie Warszawy*, 17/18.04.2004 r.
83) Sulowski S., Szostak M., *Te kule mogły trafić każdego*, [w:] *Życie Warszawy*, 14.12.2004 r.
84) Szajbel E., *Profesjonalizacja w wojskach lądowych*,[w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (005) 2007.
85) Szlachter D., *Służby specjalne w walce z terroryzmem islamistów*, [w:] *Terroryzm*, Nr 1/2007.
86) Szostak M., Sulowski S., Krysiak P., *Podwójny zamach*, [w:] *Życie Warszawy*, 30.09.2004.
87) Talag A., *Polska na linii ognia (walka z terroryzmem czy ze zbrojną rebelią?)*, [w:] *Terroryzm*, Nr 1/2007.
88) Wiśnicki J., *Terroryzm a czwarta władza* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 5 (005)2007.
89) Wojnarowski J., *Teoretyczne podstawy podsystemu bezpieczeństwa militarnego RP*, [w:] *Myśl Wojskowa*, Nr 6, 2004.
90) Wołejszo J., *Szkolenie wojsk lądowych – doskonalenie systemu*, [w:] *Zeszyty Naukowe AON*, Nr 2(76)2007.
91) Wójcik J., *Osłona wojsk* [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 4 (004) 2007.
92) Zadora P. B., *Nowy pistolet dla wojska polskiego?* [w:] *Strzał. Magazyn o Broni*, Nr 9 (53) 2007.
93) Zadora P. B., *Umiarkowany postęp w granicach prawa, czyli nowy program strzelań z broni strzeleckiej w wojsku polskim*, [w:] *Strzał. Magazyn o Broni*, Nr 1 (45) 2007.
94) Zimny M., *Misja – bilans zysków i strat*, [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 6 (160) 2006.
95) Zimny M., *Wojna i terror w miastach* [w:] *Militarny Magazyn Specjalny Komandos*, Nr 2 (167) 2007.
96) Złomańczuk A., *Samokształcenie potrzebą współczesności*, [w:] *Przegląd Wojsk Lądowych*, Nr 11 (017) 2008.
97) Żemła E., *Czy dowódcy znali prawdę* ,[w:] *Rzeczpospolita*, Nr 268 (7865) 16 listopada 2007 r.

Akty prawne

1) *Doktryna szkolenia Sił Zbrojnych RP DD/7*, Ministerstwo Obrony Narodowej, SG WP, Warszawa 2005.
2) *Działalność szkoleniowo-metodyczna w Siłach Zbrojnych RP DD/7.5*; SG WP, Warszawa 2004.
3) *Instrukcja o przygotowaniu i prowadzeniu ćwiczeń z dowództwami, sztabami i wojskami w Siłach Zbrojnych RP (DD/7.1.1)*; Ministerstwo Obrony Narodowej, SG WP, Warszawa 2004
4) *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* z 6 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).
5) *Organizacja szkolenia dowództw i sztabów w Siłach Zbrojnych RP (DD/7.1)*; Ministerstwo Obrony Narodowej, SG WP, Warszawa 2004.
6) *Program szkolenia pododdziałów zawodowych wojsk...*, według sygnatur: DWLąd. Wewn. 33/2004 Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 36/2004, Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 45/2004, Warszawa 2004; DWLąd. Wewn. 58/2005, Warszawa 2005; DWLąd. Wewn. 60/2005, Warszawa 2005; DWLąd. Wewn. 61/2005, Warszawa 2005.
7) *Regulamin działań psychologicznych wojsk lądowych*, DWLąd. Wewn. 16/2002, Warszawa 2002.
8) *Regulamin działań wojsk lądowych /DD/3.2/*, Szkol. 809/2006, Warszawa 2006.
9) *Regulamin działań wojsk lądowych,* Rozdz.20 *Działania na rzecz wsparcia pokoju*, Warszawa 1999.

10) *Rozkaz nr 508/OPER/P3 Szefa Sztabu Generalnego WP z dnia 21 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia do użytku w Silach Zbrojnych ROP „Planu użycia oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych*".
11) *Rozporządzenie Rady Ministrów z 5 marca 1991 roku w sprawie szczegółowych zasad i warunków użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w razie zagrożenia bezpieczeństwa lub niebezpiecznego zakłócenia porządku publicznego oraz zasad użycia broni palnej przez te jednostki (*Dz.U. z 1991 r. Nr 26, poz. 104 z późn. zm.).
12) *Rozporządzenie Rady Ministrów z 27 września 2004 r. w sprawie gotowości obronnej państwa* (Dz.U. z 2004 r. Nr 219, poz. 2218).
13) Sygnowane przez NATO dokumenty: *MC 402/1; MC 133/1*; *MC 327/2; MC 133/; MC 400/2*; *MC 400/2*.
14) *Ustawa z 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych*, (Dz.U. Nr 123, poz. 1353).
15) *Ustawa z 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym*, (Dz.U. z 2007 r. Nr 89, poz. 590).
16) *Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji*, (tekst jednolity: Dz.U. z 2002 r. Nr 7, poz. 58 z późn. zm.).

Strony internetowe

1) *Afganistan. Militarny i pozamilitarny wymiar stabilizacji*, Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2007, [w:] http://www.army.mil.pl/misje/misje.html
2) *BAGRAM*, Wydział Prasowy DWL, [w:] http://www.army.mil.pl/cwic/cwic.html
3) http://www.army.mil.pl/wl/char/char.html
4) http://www.grom.mil.pl/
http://www.specops.com.pl/CSiPS/artykuły
5) Krzemionka D., *Sytuacje, które prowokują zło*, [w:] www.charaktery.eu, lipiec/2008
6) Machnikowski R., Michalak J., *Zagrożenia atakami terrorystycznymi w Polsce 2006,* RAPORT, Centrum Studiów i Prognoz Strategicznych, [w:]
7) Materiały zdjęciowe: http://www.strategypage.com/gallery/images/ouch.jpg;
http://farm3.static.flickr.com/2165/2495583034_6fcc64d531.jpg?v=0;
http://flickr.com/photos/adrianjmoss/2495576456/in/set-72157605074153240/;
http://farm3.static.flickr.com/2416/2494757007_22bf5354dd.jpg?v=0;
http://flickr.com/photos/adrianjmoss/2494752769/in/set-72157605074153240/;
http://blog.justanothersoldier.com/; http://blog.justanothersoldier.com/;
http://www.freerepublic.com/focus/f-news/1624450/posts;
http://www.jamd.com/image/g/56169594; http://www.jamd.com/image/g/56169635;
http://www.army.mil/-images/2008/10/31/24719/army.mil-2008-10-31-1225468147.jpg
8) Profesjonalizacja w wojsku http://www.profesjonalizacja.wp.mil.pl/pl/26.html
9) Raport ABW, [w:] http://wwwabwgov.pl/Raporty/raport _05.htm/
10) Roik A., *EUFRAT X*, [w:] http://www.army.mil.pl/cwic/cwic.html
11) *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] www.mon.gov.pl
12) *Strategia wojskowa RP*, [w:] www.kprm.gov.pl/archiwum/
13) Strona Dwląd. www.army.mil.pl
14) Symulowane miasteczko irackie w *Forcie Irwin* /Kalifornia – USA/:
http://www.af.mil/shared/media/; http://www.freerepublic.com/focus/f-news/;
http://www.jamd.com/image/
15) *System obronny RP*, [w:] www.mon.gov.pl
16) *Zagrożenia atakami terrorystycznymi w Polsce 2006,* RAPORT, Centrum Studiów i Prognoz Strategicznych, [w:] http://www.specops.com.pl/CSiPS/artykuły
17) Żmuda J., *Prawne podstawy misji międzynarodowych UE w ramach EPBiO*, [w:] http://eup.wse.krakow.pl/

Inne

1) Ćwiek A., *Możliwości Centrum Szkolenia na Potrzeby Sił Pokojowych w zakresie kluczowego personelu i pododdziałów w ramach polskich kontyngentów wojskowych*, Prezentacja multimedialna, Kielce 2007.
2) Kleczkowski M., Iwanek T., Nowosielski W., Wachowicz M., *Społeczne aspekty służby poza granicami kraju (na przykładzie misji w Iraku)*, Sprawozdanie z badań, WBBS, grudzień 2004.
3) *Materiały informacyjne na temat terroryzmu dla pracowników ochrony*, KGP, Wydawnictwo Biura Taktyki Zwalczania Przestępczości, Warszawa 2005.
4) *Program szkolenia organów dowodzenia Sił Zbrojnych RP na lata 2001-2006*, SG WP, Warszawa 2001.

Załączniki

Załącznik nr 1. Kwestionariusz wywiadu eksperckiego

Załącznik nr 2. Kwestionariusz ankiety

Załącznik nr 3. Charakterystyka badanej populacji

Załącznik nr 4. Uruchomienie środków reagowania kryzysowego

Załącznik nr 5. Fazy zarządzania kryzysowego

Załącznik nr 6. Wprowadzanie wyższych stanów gotowości obronnej państwa

Załącznik nr 7. Zadania systemu kierowania reagowaniem kryzysowym resortu obrony narodowej

Załącznik nr 8. Aktywacja systemu kierowania reagowaniem kryzysowym MON

Załącznik nr 9. Plan udziału oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych

Załącznik nr 10. System szkolenia Sił Zbrojnych RP

Załącznik nr 11. Elementy systemu szkolenia Sił Zbrojnych RP

Załącznik nr 12. Czynniki wpływające na dobór treści szkolenia

Załącznik nr 13. Metody szkolenia /nauczania/

Załącznik nr 14. Wykaz tematów realizowanych w jednostkach wojskowych wytypowanych do szkolenia wojsk na potrzeby operacji pokojowych

Załącznik nr 15. Wykaz godzin na przedmioty w ramach szkolenia kolejnych zmian UNDOF i SFOR

Załącznik nr 16. Przygotowanie reakcji żołnierzy na źródło stresu wywołane ranami

Załącznik nr 17. Udokumentowane sytuacje stresowe– wszczepianie stresu

Załącznik nr 18. Standardowe wyposażenie armii amerykańskiej na przykładzie broni długiej

Załącznik nr 19. Umundurowanie żołnierza PKW w Afganistanie /grudzień 2008 r./

Załącznik nr 20. Symulowane miasteczko irackie- Fort Irwin /Kalifornia – USA/

Załącznik nr 21. Killing house w Centrum szkolenia amerykańskiej 7 armii w Hohenfels /Niemcy/

Załącznik nr 22. Przykład programu ukrytego– podstawowe wiadomości o minach

Załącznik nr 1

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ I TAKTYKI

KWESTIONARIUSZ

WYWIADU EKSPERCKIEGO

WARSZAWA

2008

Analiza panujących we współczesnym świecie stosunków politycznych, militarnych i społecznych pozwala przypuszczać, że w dającej przewidzieć się przyszłości wśród zagrożeń i wyzwań współczesnego świata, wojna i agresja zbrojna na dużą skalę nie będą tak znaczące, jak sytuacje kryzysowe, które mogą przerodzić się w konflikty i wojny lokalne. Należąca do przeszłości konfrontacja pomiędzy blokiem państw demokratycznych, a blokiem państw pozostających w orbicie wpływów byłego Związku Radzieckiego, została zastąpiona realnie zarysowującą się konfrontacją pomiędzy demokracją, a islamskim fundamentalizmem.

W dniu 11 września 2001 roku, Al-Kaida - jedna z jego organizacji, wykonała spektakularne uderzenia terrorystyczne na Nowy Jork i Waszyngton. Wcześniejsze poglądy, że o terroryzmie, a szczególnie islamskim, wie się już wszystko – uległy zachwianiu. Atak terrorystyczny na USA został uznany jako atak przeciwko wszystkim sojusznikom, w tym i Polski. W konsekwencji rozpoczęto w październiku 2001 roku operację wojskową przeciwko terrorystycznej organizacji Al-Kaida i reżimowi Talibów w Afganistanie. Pierwszy kontyngent polskich wojsk, uczestniczących w tych działaniach wyruszył do Afganistanu 17 marca 2002 roku. Kontynuując kampanię antyterrorystyczną w 2003 roku prezydent USA George Bush, w ramach realizacji doktryny zwalczania „osi zła", rozszerzył działania wojskowe na Irak. Od 3 września 2003 roku dowodzona przez Polaków Wielonarodowa Dywizja Centralno-Południowa odpowiadała w tym kraju za strefę o powierzchni równej czwartej części Polski i zamieszkałą przez około 5 mln ludzi.

Należy zdawać sobie również sprawę z faktu, że Polska, będąc uczestnikiem wojny w Iraku i angażując się w coraz większym stopniu w Afganistanie, stała się także krajem narażonym na ataki terrorystyczne. Zgodnie ze *Strategią wojskową Rzeczpospolitej Polskiej* z 22 października 2004 roku Siły Zbrojne muszą być zdolne m.in. do udziału w działaniach antyterrorystycznych, w tym do prowadzenia działań prewencyjnych, do obrony przed atakami terrorystycznymi, do udziału w czynnym zwalczaniu terroryzmu i do uczestnictwa w likwidacji skutków działań terrorystycznych. Jasno zatem wynika, że istotnym elementem systemu walki z terroryzmem pozostają Siły Zbrojne, a w ich składzie Wojska Lądowe – podstawowy ich rodzaj.

Wnioski z dotychczasowego rozwoju wydarzeń wskazują, że mimo ogromnego w ostatnich latach postępu technicznego w Wojskach Lądowych – nadal podstawową wartością jest żołnierz i narzędzia, które on obsługuje. Występują, więc istotne związki, pomiędzy poziomem wyszkolenia (przygotowania) żołnierzy, efektywnością ich działań i zachowaniem zdolności do ponoszenia minimalnych strat. W dostępnej literaturze

przedmiotu, dotyczącej procesu szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych prezentowane są nie zawsze spójne poglądy. Analitycy, spoza resortu obrony narodowej i dziennikarze, wykorzystując bezpośredni dostęp do żołnierzy biorących udział w operacjach i misjach pokojowych, określają stopień ich przygotowania, jako nie w pełni zadowalający. Natomiast specjaliści wojskowi podkreślają, że zakres szkolenia został dostosowany do standardów NATO i jest na odpowiednim poziomie. Analizując różnorodne dane dostrzec można coraz więcej rozbieżności i brak uzasadnionych wniosków na przyszłość. Tym samym jawi się problem: czy i jakie zmiany powinny nastąpić w programach szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych, by mogli oni efektywnie realizować zadania w warunkach zagrożenia atakami terrorystycznymi, zachowując zdolność do ponoszenia minimalnych strat?

Przedstawiona powyżej problematyka stanowi jednocześnie obszar badań, rozprawy doktorskiej, której temat brzmi *Przygotowanie żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi.* W toku prowadzonych rozważań pojawił się szereg wątpliwości, a tym samym konieczność pozyskania wiedzy ekspertów.

Biorąc powyższe pod uwagę zwracam się do Pana(i) z uprzejmą prośbą o przyjęcie niniejszego kwestionariusza i wyrażenie swoich opinii, dotyczących następujących kwestii – problemów, wyrażonych w postaci pytań:

1. *Jakie są według Pana(i) najbardziej prawdopodobne zagrożenia wynikające z udziału Wojsk Lądowych RP w operacjach reagowania kryzysowego?*
2. *Jak Pan(i) ocenia dotychczasowe rozwiązania szkoleniowe, ich przydatność i efektywność wobec nowych wyzwań, którym muszą sprostać Wojska Lądowe?*
3. *Czy według Pana(i), żołnierze Wojsk Lądowych są właściwie przygotowani (wyszkoleni) do prowadzenia skutecznych działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym?*
4. *Czy dostrzega Pan(i) potrzebę przeprowadzenia zmian w programach szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych, by mogli oni efektywnie realizować zadania w warunkach zagrożenia atakami terrorystycznymi?*
5. *W jakim kierunku, Pana(i) zdaniem, powinny ewoluować koncepcje szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych, w jakich ramach powinny się one zawrzeć, by podnieść efektywność ich działań i zmniejszyć ewentualne straty wynikłe z ataków terrorystycznych?*

Serdecznie dziękuję za trud wniesiony w udzieleniu tego wywiadu, okazaną pomoc oraz za propozycje i uwagi związane z obszarem tematycznym prowadzonych badań.

Ireneusz T. Dziubek /tel. 0661430 778, mail: ktsmk@interia.pl/

Załącznik nr 2

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ I TAKTYKI

KWESTIONARIUSZ ANKIETY

Autor prezentowanego kwestionariusza jest studentem studiów doktoranckich AON prowadzącym badania na temat przygotowania żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi.

Niniejsza ankieta jest elementem tych badań, a jej celem jest zebranie opinii kadry zawodowej WP, reprezentującej różne poziomy dowodzenia, które określą stan aktualny i dostarczą sugestii w sprawie ewentualnych zmian.

Zamiarem autora jest uzyskanie zbioru informacji dotyczących oceny badań nad teorią i praktyką, obszaru związanego z rozwiązaniem problemu, czy i jakie zmiany powinny nastąpić w programach szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych, by mogli oni efektywnie realizować zadania w warunkach zagrożenia atakami terrorystycznymi, ograniczając do minimum ponoszone straty ?

W związku z powyższym zwracam się do Pana(i) z prośbą o udział w opisanych powyżej badaniach. Jestem przekonany, że Pana(i) głęboka wiedza, posiadane umiejętności i doświadczenie nabyte podczas dotychczasowej służby przyczynią się w znacznym stopniu do poszerzenia wiedzy w zakresie poruszanego problemu. Każda szeroka i wyczerpująca wypowiedź, na pytania zawarte w ankiecie, stanie się cennym materiałem badawczym.

Badania te mają charakter anonimowy, a ich wyniki po dokonaniu uogólnień, zostaną wykorzystane wyłącznie do celów naukowych.

Serdecznie dziękuję za wypełnienie niniejszej ankiety i trud wniesiony w spełnienie mojej prośby, a także za wszelkie przedłożone dodatkowe propozycje czy uwagi.

mgr Ireneusz T. Dziubek

tel. 0661 430 77

mail: ktsmk@interia.pl

WARSZAWA

2008

1. ***Które z wymienionych poniżej zagrożeń są według Pana(i) najbardziej prawdopodobne?***
(proszę uszeregować odpowiedzi od 1 do 5, przyjmując 1 jako wartość najwyższą)
   - ☐ *Wojny i agresje zbrojne*
   - ☐ *Kryzysy*
   - ☐ *Konflikty lokalne*
   - ☐ *Kataklizmy*
   - ☐ *Inne /jakie?/.....*

2. ***Czy posiada Pan(i) wiedzę z poniżej wskazanego zakresu tematycznego?***
(proszę postawić znak „**X**" przy wybranej odpowiedzi)
   - ☐ *Terroryzm*
   - ☐ *Możliwości zagrożeń atakami terrorystycznymi*
   - ☐ *Przeciwdziałanie w zakresie działań terrorystycznych*

3. ***Czy ta tematyka Pana(ią) interesuje?***
(proszę postawić znak „**X**" przy wybranej odpowiedzi)
   - ☐ *Tak*
   - ☐ *Raczej tak*
   - ☐ *Raczej nie*
   - ☐ *Nie*
   - ☐ *Nie mam zdania*

4. ***Czy sam(a) chciał(a)by się Pan(i) dowiedzieć w tych sprawach więcej?***
(proszę postawić znak „**X**" przy wybranej odpowiedzi)
   - ☐ *Tak*
   - ☐ *Raczej tak*
   - ☐ *Raczej nie*
   - ☐ *Nie*
   - ☐ *Nie mam zdania*

5. ***Czy takiej wiedzy Panu(i) brakuje?***
(proszę postawić znak „**X**" przy wybranej odpowiedzi)
   - ☐ *Tak*
   - ☐ *Raczej tak*
   - ☐ *Raczej nie*
   - ☐ *Nie*
   - ☐ *Nie mam zdania*

6. ***Jaki jest Pana(i) pogląd na szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych?***
(proszę postawić znak „**X**" przy wybranej odpowiedzi)
   - ☐ *Jest na bardzo dobrym poziomie*
   - ☐ *Jest na dobrym poziomie*
   - ☐ *Jest na poziomie dostatecznym*
   - ☐ *Jest na poziomie niedostatecznym*
   - ☐ *Nie mam zdania*

7. ***Czy wśród zidentyfikowanych zagrożeń uznał(a)by Pan(i) ataki terrorystyczne za prawdopodobne?***
(proszę postawić znak „**X**” przy wybranej odpowiedzi)
- ☐ *Tak*
- ☐ *Raczej tak*
- ☐ *Raczej nie*
- ☐ *Nie*
- ☐ *Nie mam zdania*

8. ***Czy spotkał(a) się Pan(i) z przejawami zagrożeń terrorystycznych?***
(proszę postawić znak „**X**” przy wybranej odpowiedzi)
- ☐ *Tak*
- ☐ *Raczej tak*
- ☐ *Raczej nie*
- ☐ *Nie*

9. ***Czy dostrzega Pan(i) potrzebę wprowadzenia tematyki dotyczącej zagrożeń atakami terrorystycznymi do szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?***
(proszę postawić znak „**X**” przy wybranej odpowiedzi)
- ☐ *Tak*
- ☐ *Raczej tak*
- ☐ *Raczej nie*
- ☐ *Nie*
- ☐ *Nie mam zdania*

10. ***Czy w Pana(i) ocenie żołnierze pododdziałów Wojsk Lądowych zdają sobie sprawę z możliwości zaistnienia ataków terrorystycznych?***
(proszę postawić znak „**X**” przy wybranej odpowiedzi)
- ☐ *Tak*
- ☐ *Raczej tak*
- ☐ *Raczej nie*
- ☐ *Nie*
- ☐ *Nie mam zdania*

11. ***Czy według Pana(i), żołnierze Wojsk Lądowych są przygotowywani (szkoleni) do prowadzenia działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi?***
(proszę postawić znak „**X**” przy wybranej odpowiedzi)
- ☐ *Tak*
- ☐ *Raczej tak*
- ☐ *Raczej nie*
- ☐ *Nie*
- ☐ *Nie mam zdania*

12. ***Które elementy aktualnego procesu szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych uznaje Pan(i) za elementy przygotowania do działań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi?***
(proszę postawić znak „**X**” przy wybranej odpowiedzi)
- ☐ *Etap szkolenia podstawowego*
- ☐ *Etap szkolenia specjalisty*

- ☐ *Szkolenie i zgrywanie w ramach pododdziału*
- ☐ *Taktyczne ćwiczenia w specjalistycznym ośrodku szkolenia*
- ☐ *Inne /jakie?/* .....

13. ***Czy w Pana(i) ocenie, dotychczasowe elementy szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych do działań w warunkach zagrożeń o charakterze terrorystycznym są wystarczające?***
(proszę postawić znak „**X**" przy wybranej odpowiedzi)
- ☐ *Tak*
- ☐ *Raczej tak*
- ☐ *Raczej nie*
- ☐ *Nie*
- ☐ *Nie mam zdania*

14. ***Czy według Pana(i) występowanie zagrożeń atakami terrorystycznymi wymusza przeprowadzenie dodatkowego szkolenia żołnierzy Wojsk Lądowych?***
(proszę postawić znak „**X**" przy wybranej odpowiedzi)
- ☐ *Tak*
- ☐ *Raczej tak*
- ☐ *Raczej nie*
- ☐ *Nie*
- ☐ *Nie mam zdania*

15. ***W jakim zakresie Pana(i) zdaniem dotychczasowe szkolenie żołnierzy Wojsk Lądowych powinno być rozszerzone w aspekcie zagrożeń atakami terrorystycznymi?***
(proszę postawić znak „**X**" przy wybranej odpowiedzi)
- ☐ *W zakresie teoretycznego szkolenia dotyczącego wiedzy z zakresu zagrożeń atakami terrorystycznymi.*
- ☐ *W zakresie teoretycznego szkolenia z zakresu zagrożeń atakami terrorystycznymi, połączone z elementami zebranych dotychczas doświadczeń i praktycznej ochrony przed tymi zagrożeniami.*
- ☐ *W zakresie teoretycznego szkolenia z zakresu zagrożeń atakami terrorystycznymi z aspektami psychologicznego, fizycznego, praktycznego, taktycznego i technicznego przygotowania żołnierzy do realizacji zadań w warunkach zagrożeń atakami terrorystycznymi.*
- ☐ *W innym /jakim?/* .....
.....

16. ***W jakim wymiarze czasu szkolenie dotyczące zagrożeń atakami terrorystycznymi powinno być prowadzone?***
(proszę postawić znak „**X**" przy wybranej odpowiedzi)
- ☐ *Do 8 godzin*
- ☐ *8 – 16 godzin*
- ☐ *16 – 24 godzin*
- ☐ *24 – 32 godzin*
- ☐ *Powyżej 32 godzin szkoleniowych.*

Metryczka

1. Stopień wojskowy:

- □ podoficer
- □ oficer młodszy
- □ oficer starszy

2. Wiek:

- □ do 30 lat
- □ 30 – 35 lat
- □ 35 – 40 lat
- □ powyżej 40 lat

3. Staż służby:

- □ do 5 lat
- □ 5 – 10 lat
- □ 10 – 15 lat
- □ powyżej 15 lat

4. Udział w misjach pokojowych i operacjach reagowania kryzysowego:

- □ nie był
- □ jeden raz
- □ dwa razy i więcej.

5. Rodzaj jednostki wojskowej:

- □ specjalna
- □ zmechanizowana /pancerna/
- □ wsparcia
- □ logistyczna

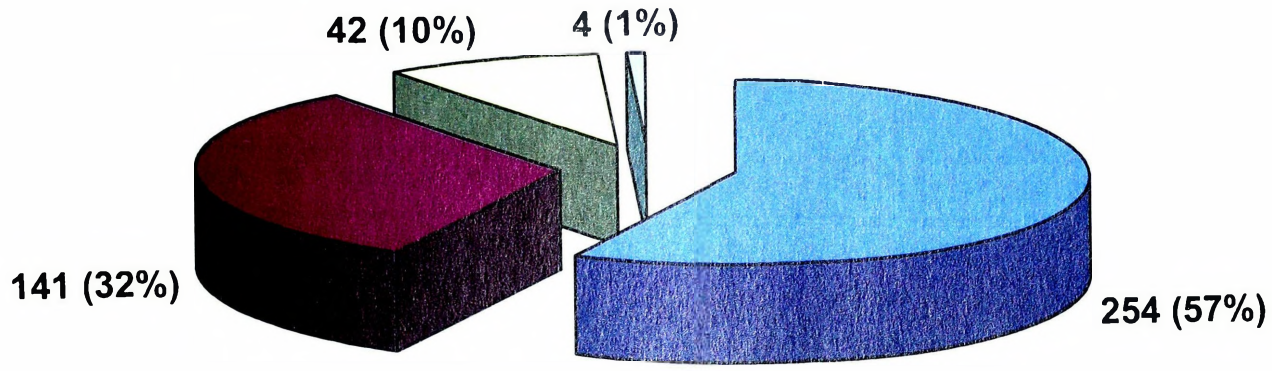
Dziękuję za wypełnienie ankiety

Załącznik nr 3

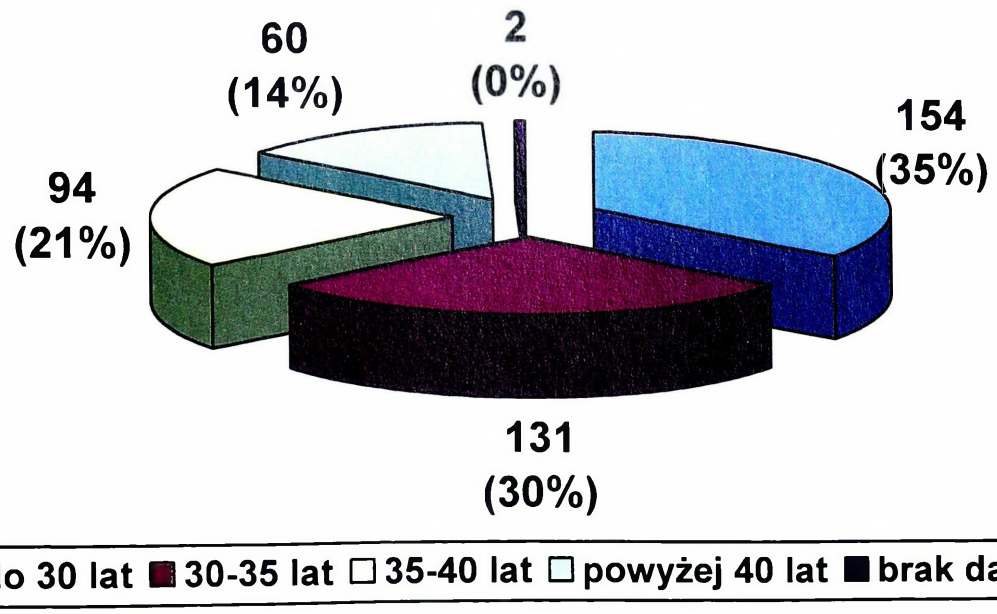
Charakterystyka badanej populacji

Badania przeprowadzono w okresie grudzień 2007 – marzec 2008 na populacji 441 żołnierzy zawodowych Wojsk Lądowych.

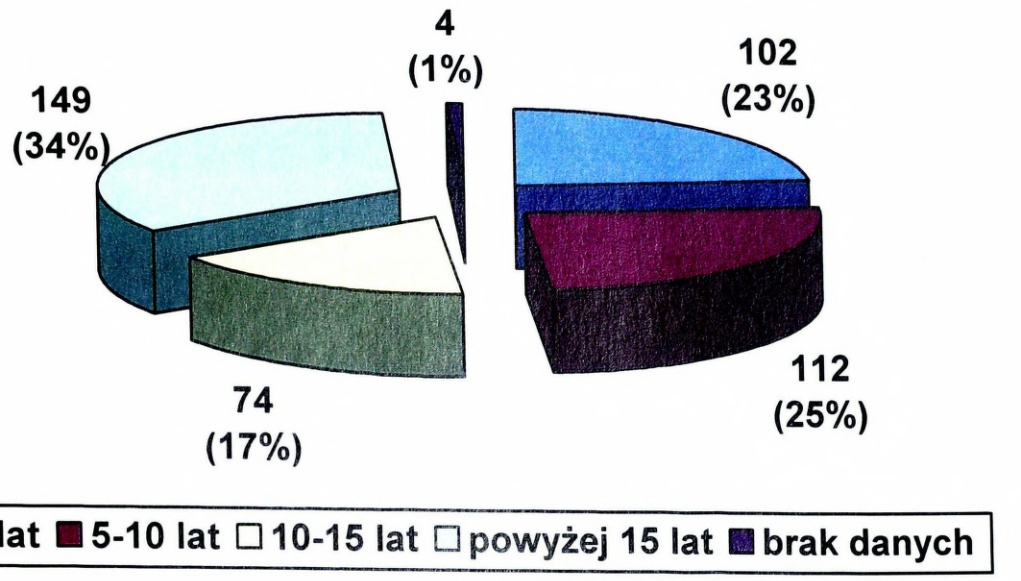
Stopień wojskowy badanych

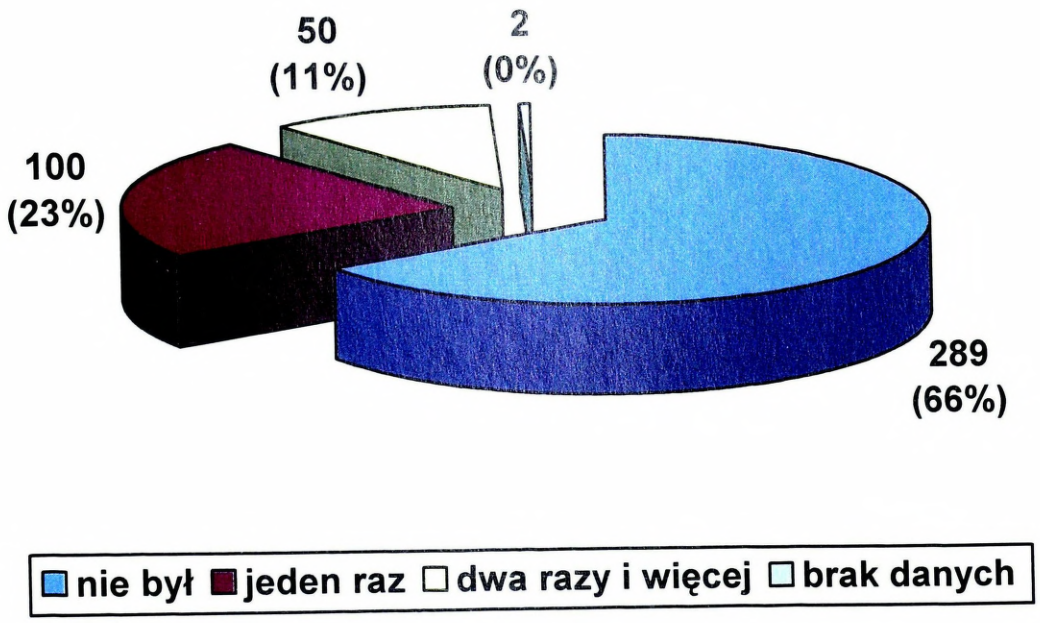
Wiek badanych

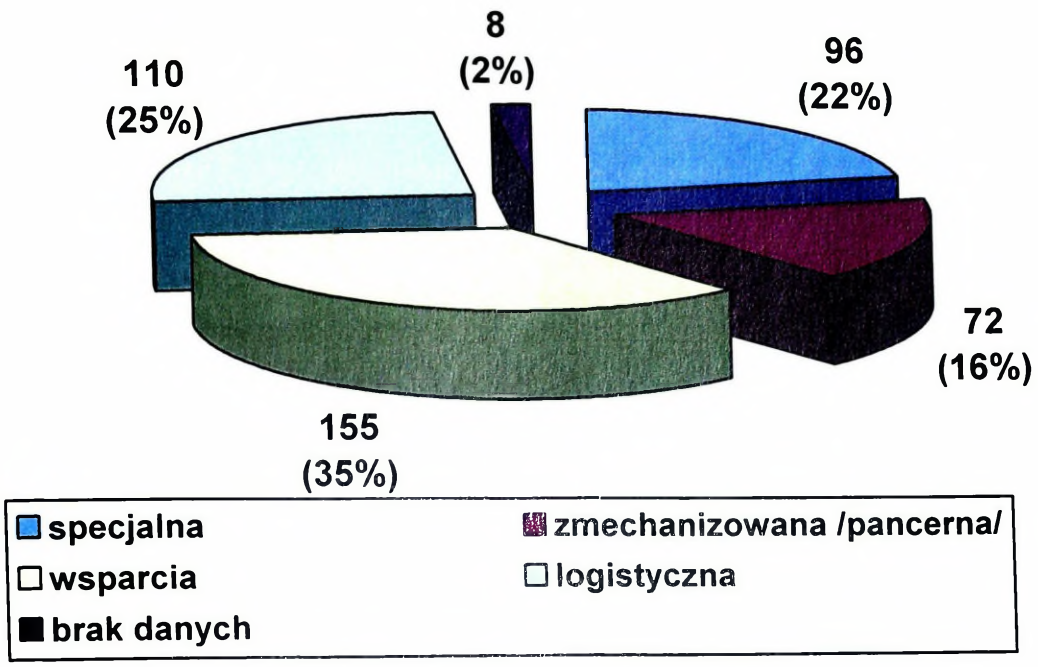
Staż służby

Udział w misjach pokojowych i operacjach reagowania kryzysowego

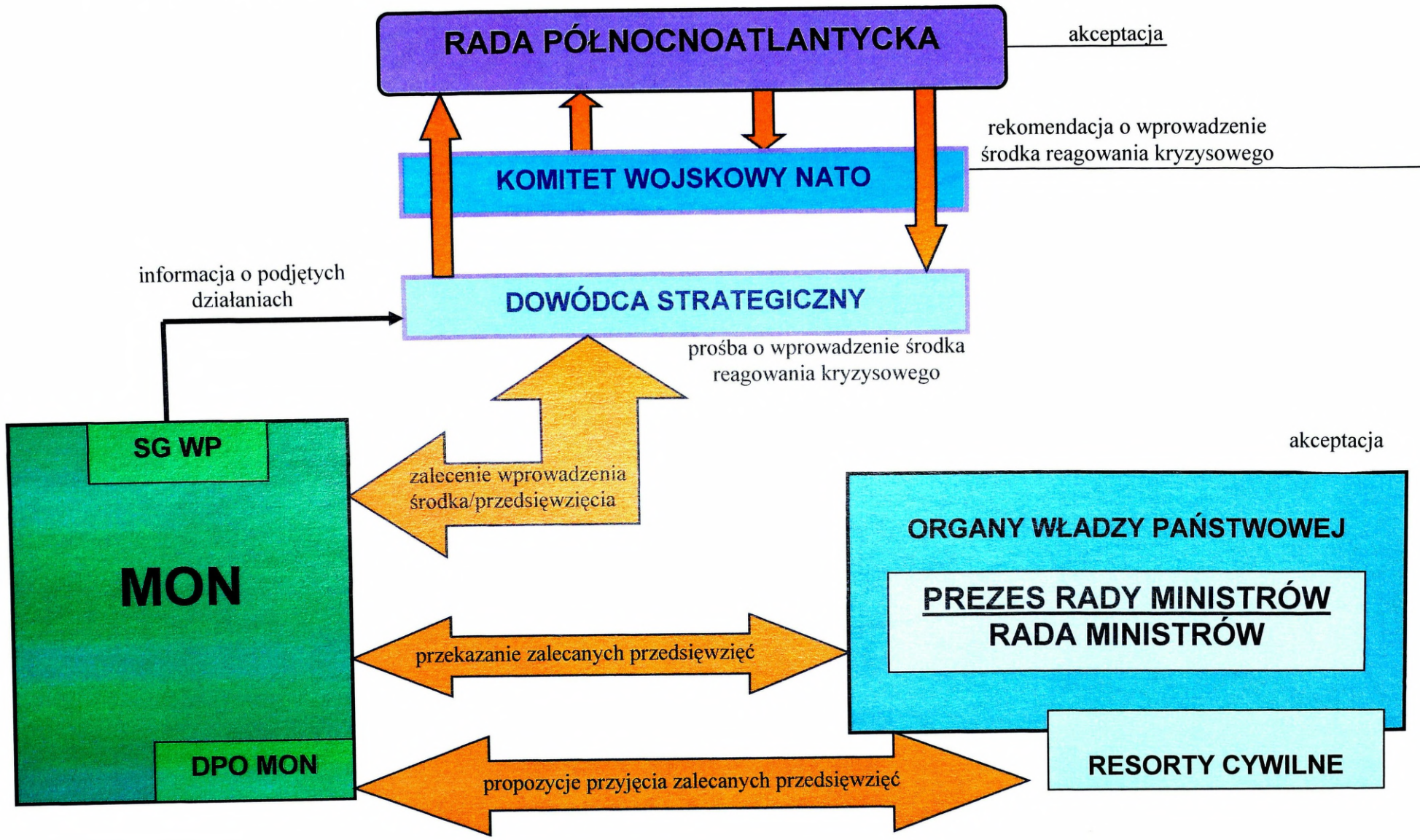

Rodzaj jednostki wojskowej

Uruchomienie środków reagowania kryzysowego

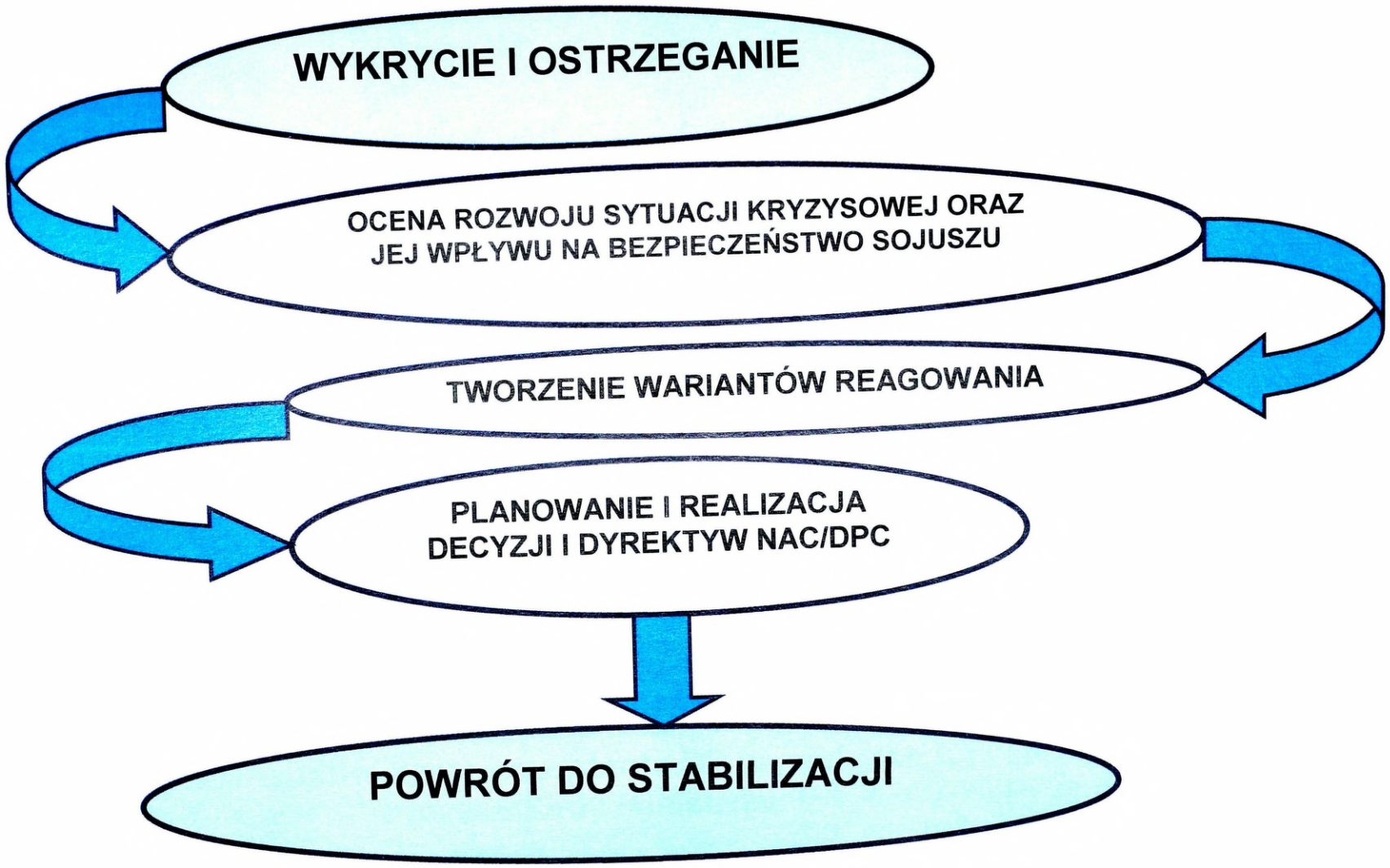
Źródło: Z. Piątek, Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego, AON, Warszawa 2006

Załącznik nr 4

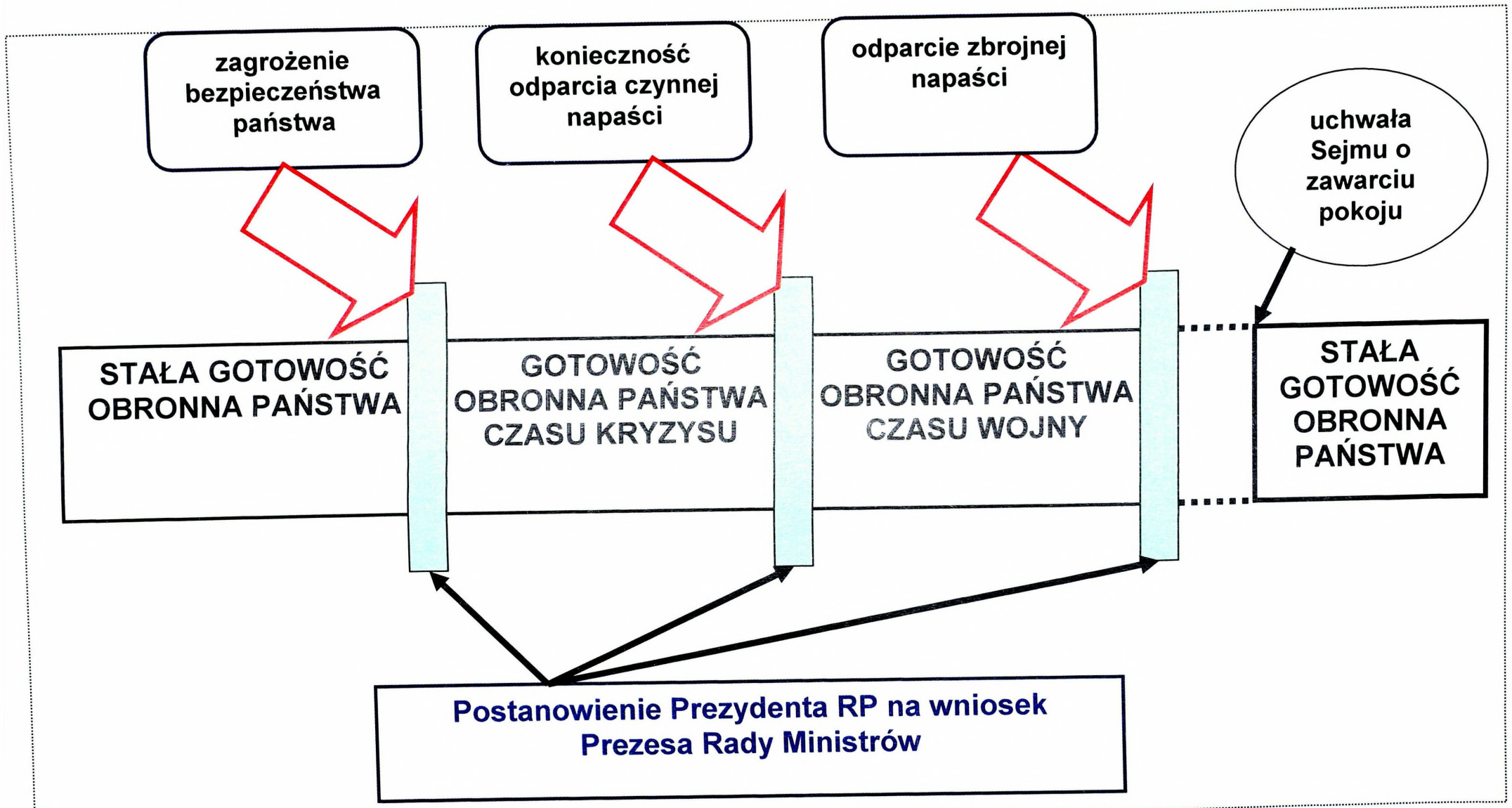
Fazy zarządzania kryzysowego

Źródło: Z. Piątek, Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego, AON, Warszawa 2006

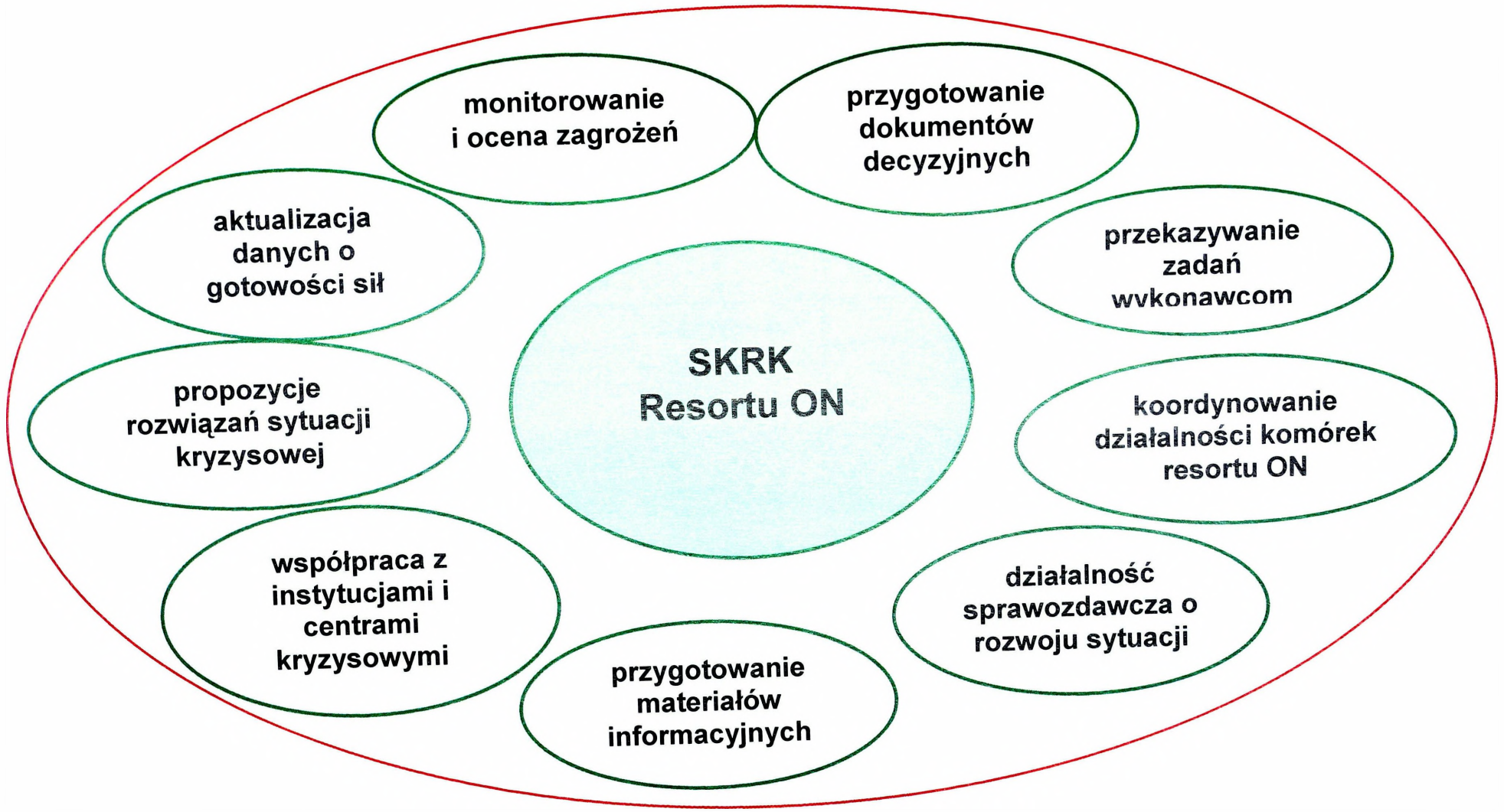
Wprowadzanie wyższych stanów gotowości obronnej państwa

Źródło: Z. Piątek, Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego, AON, Warszawa 2006

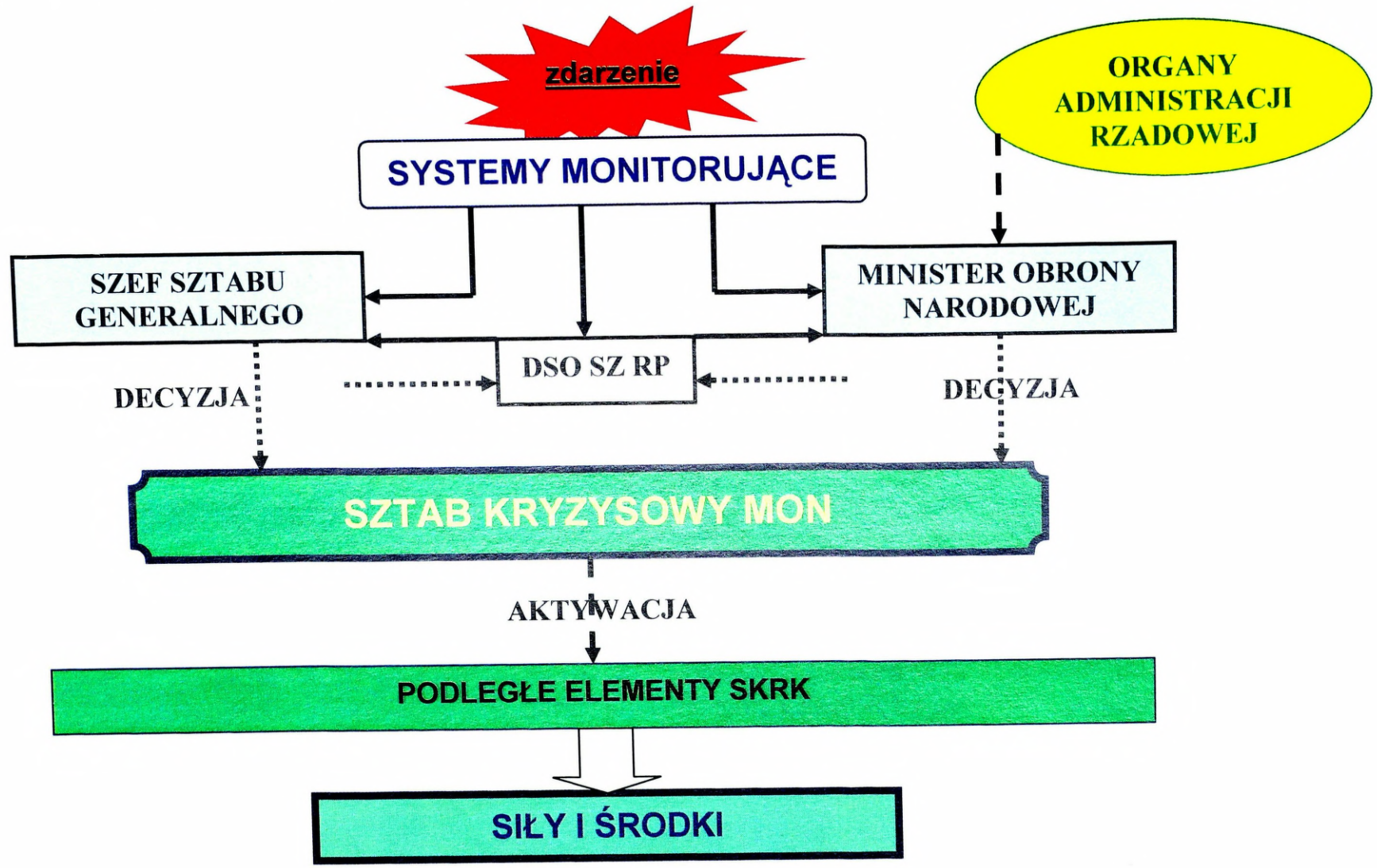
Zadania systemu kierowania reagowaniem kryzysowym resortu obrony narodowej

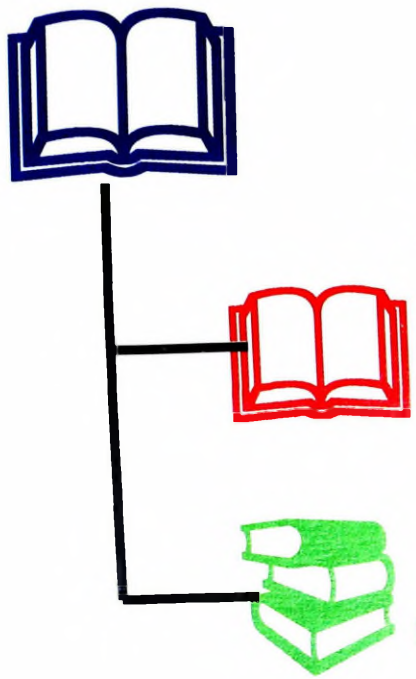
Źródło: Z. Piątek, Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego, AON, Warszawa 2006

Aktywacja systemu kierowania reagowaniem kryzysowym MON

Źródło: Z. Piątek, Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego, AON, Warszawa 2006

Plan udziału oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych

Rejestr zagrożeń oraz procedury podejmowane przez SZ RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych

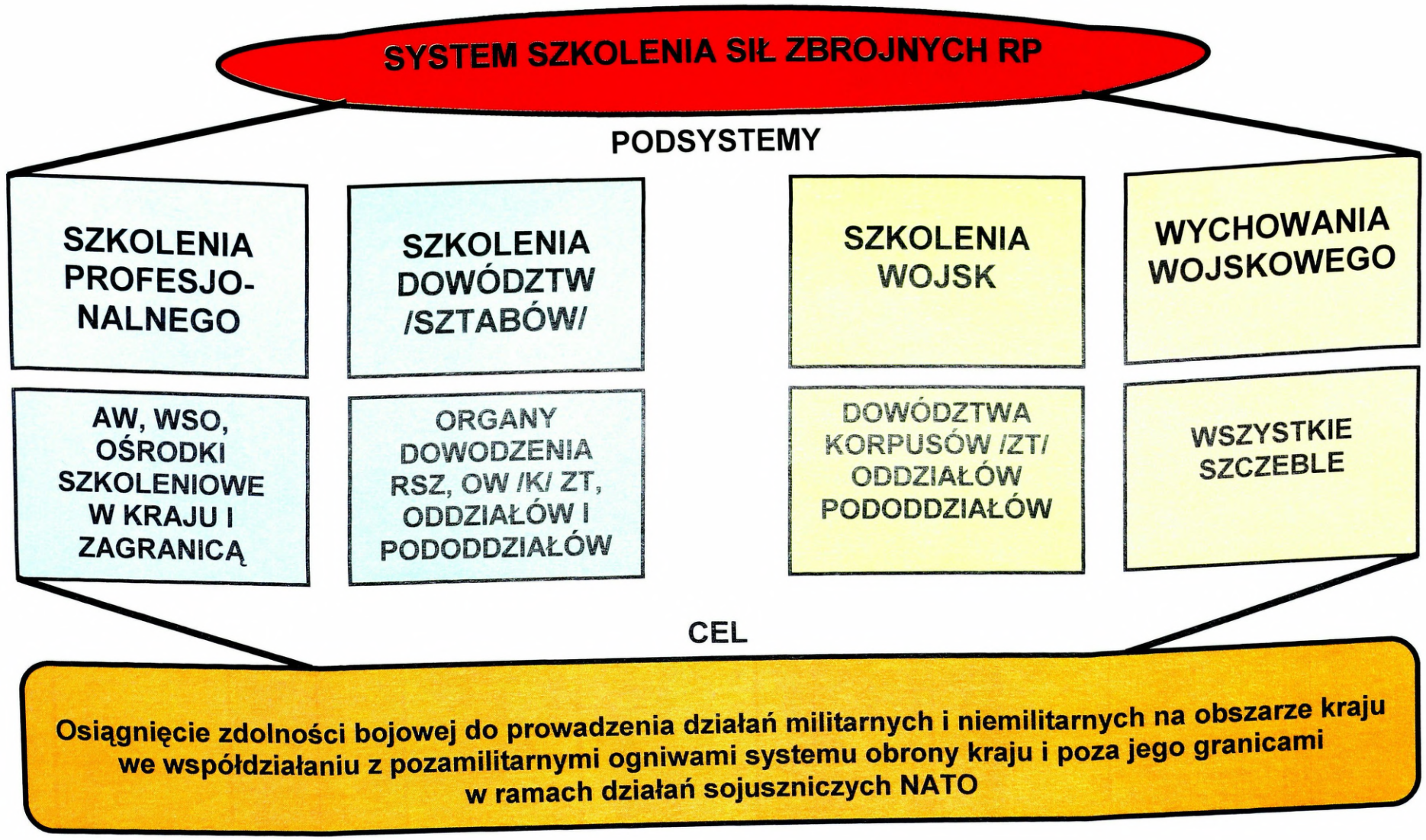
Szczegółowe plany udziału oddziałów i pododdziałów SZ RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych

- Plan udziału SZ RP w akcjach ratowniczo-gaśniczych i usuwaniu skutków pożarów przestrzennych;
- Plan udziału SZ RP w akcjach poszukiwawczo-ratowniczych;
- Plan udziału SZ RP w obronie przed terroryzmem;
- Plan udziału SZ RP w akcji odśnieżania;
- Plan udziału SZ RP w oczyszczaniu terenu z przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych;
- Plan udziału SZ RP w zwalczaniu powodzi i zjawisk lodowych;
- Plan udziału SZ RP w likwidacji skutków awarii technicznych z TŚP i wypadków radiacyjnych;
- Plan działań przeciwepidemiologicznych.

Źródło: Z. Piątek, Procedury i przedsięwzięcia systemu reagowania kryzysowego; AON, Warszawa 2006

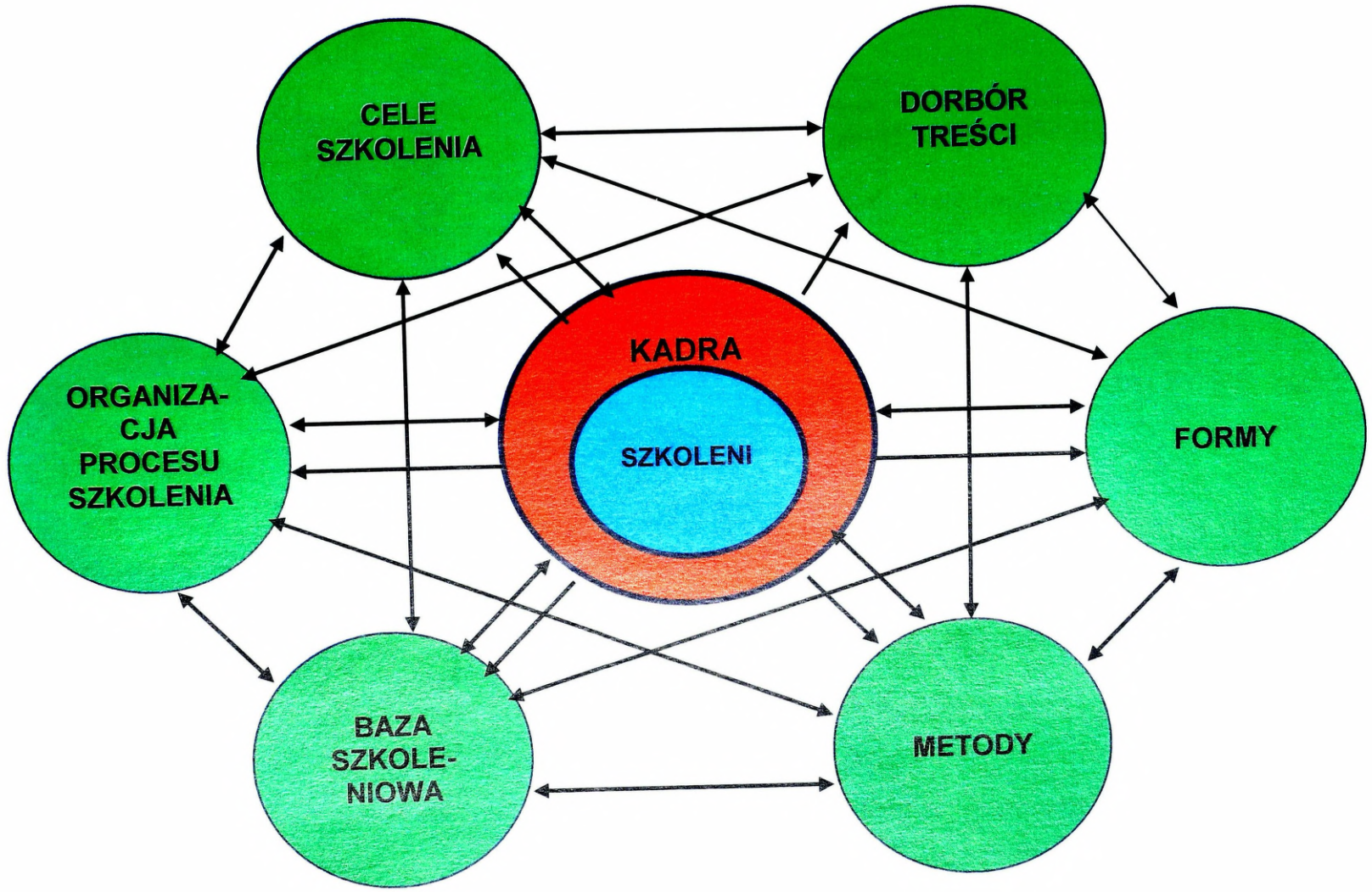
System szkolenia Sił Zbrojnych RP

Źródło: J. Halik, System szkolenia Wojsk Lądowych Sił Zbrojnych RP, AON, Warszawa 2001

Elementy systemu szkolenia Sił Zbrojnych RP

Źródło: J. Halik, Kierunki przebudowy i modernizacji oraz szkolenia Sił Zbrojnych RP w latach 2001-2006, AON, Warszawa 2001

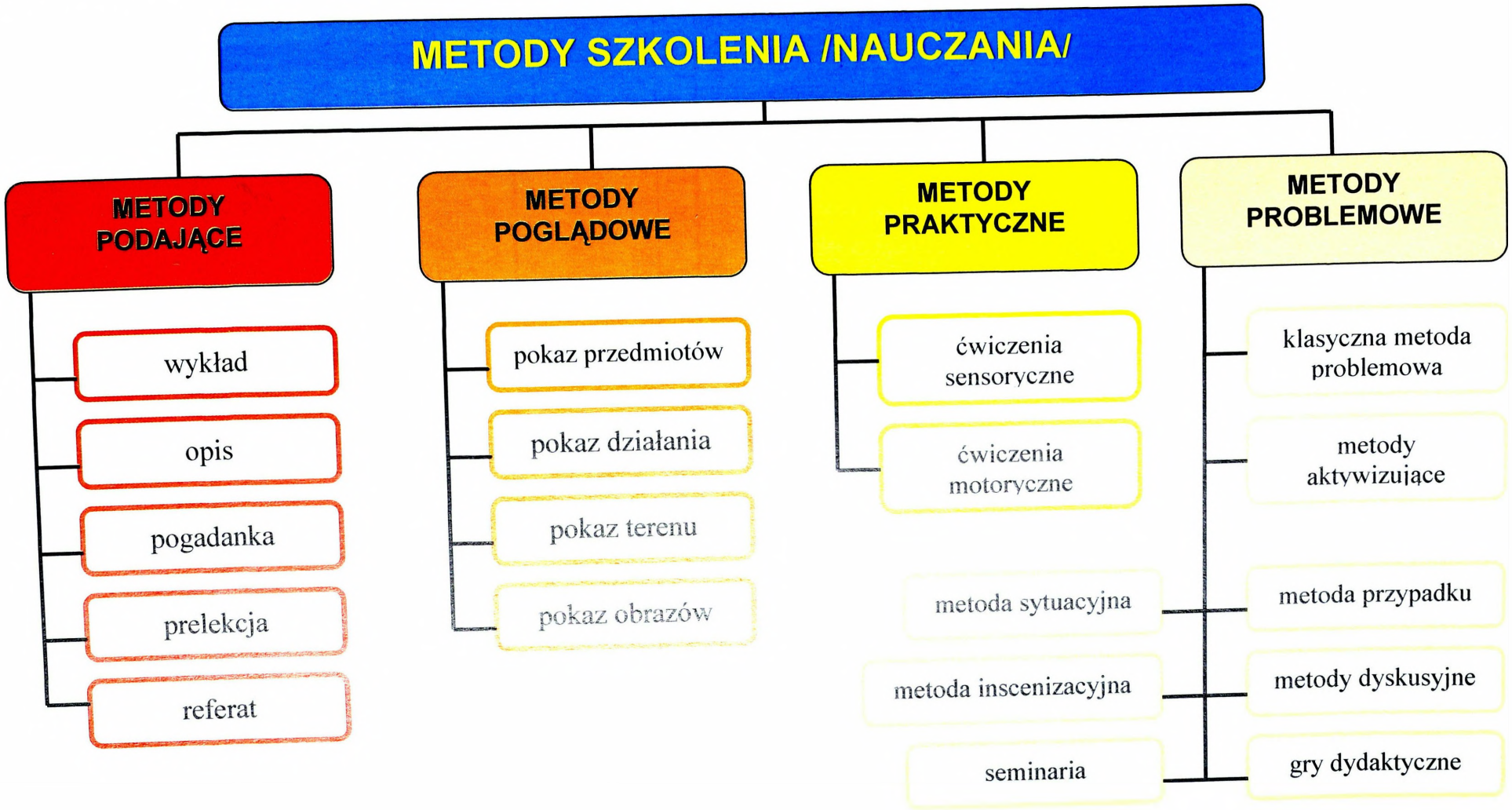
Czynniki wpływające na dobór treści szkolenia

Źródło: A. Juncewicz, System szkolenia oddziałów (pododdziałów) wojsk lądowych, AON, Warszawa 2006

Metody szkolenia /nauczania/

Źródło: M. Sikorski, Działalność szkoleniowo-metodyczna w dywizjonie okrętów, Zeszyty Naukowe AON nr 1(66) 2007

Załącznik nr 14

Wykaz tematów realizowanych w jednostkach wojskowych wytypowanych do szkolenia wojsk na potrzeby operacji pokojowych

Dział szkolenia	Nr tematu	Treść tematu
PODSTAWY WYCHOWANIA OBYWATELSKIEGO I WOJSKOWEGO	**REGULAMINY SZ RP**	
	17	Wewnętrzne ustalenia regulaminowo-organizacyjne PKW
	KSZTAŁCENIE OBYWATELSKIE	
	33	Operacje pokojowe w działalności ONZ
	35	Zadania mandatowe operacji pokojowych
	36	Aspekty kulturalno-religijne krajów konfliktu. Charakterystyka rejonu misji
	37	Zagrożenia ze strony lokalnych służb specjalnych
SZKOLENIE BOJOWE	**TAKTYKA**	
	31	Techniki operacyjne w misjach pokojowych. Użycie siły przy wykorzystaniu technik operacyjnych
	32	Działanie na posterunku obserwacyjnym i kontrolnym w misjach pokojowych
	33	Zasady użycia siły w misjach pokojowych
	34	Przeszukiwanie terenu i obiektów
	35	Konwojowanie
	36	Udział w akcjach prewencyjnych
	OGNIOWE	
	29	Specyfika prowadzenia ognia w rejonie konfliktu
	ROZPOZNANIE I ARMIE OBCE	
	20	Organizacja, uzbrojenie i taktyka działania państw stron konfliktu
	POWSZECHNA OBRONA PRZECIWLOTNICZA	
	10	Rozpoznanie ŚNP stron konfliktu
	INŻYNIERYJNO-SAPERSKIE	
	15	Ogólna charakterystyka min państw uczestniczących w konflikcie stosowanych w rejonie pełnienia misji pokojowej
	16	Zasady bezpieczeństwa w rejonie pełnienia misji pokojowej ze szczególnym uwzględnieniem zagrożenia minowego
	OBRONA PRZECIWCHEMICZNA	
	11	Zagrożenia występujące w rejonie konfliktu
	ŁĄCZNOŚĆ	
	8	Procedury łączności oraz praktyczne posługiwanie się sprzętem łączności stosowanym podczas misji pokojowej
SZKOLENIE LOGISTYCZNE	**SANITARNE**	
	7	Zagrożenia epidemiologiczne i inne zagrożenia wynikające z pełnienia służby w odmiennych warunkach klimatycznych
	BUDOWA I EKSPLOATACJA UZBROJENIA I SPRZĘTU WOJSKOWEGO	
	20	Specyfika eksploatacji uzbrojenia i sprzętu wojskowego w rejonie konfliktu
	NAUKA JAZDY	
	9	Specyfika prowadzenia pojazdów w rejonie konfliktu
Uwaga: Tematy realizowane są na poziomie szkolenia indywidualnego oraz drużyny i załogi, w okresie I-IV miesiąca służby wojskowej		

Źródło: W. Kaczmarek (red.), *Geneza i ewolucja udziału wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju „GENEZA"*, AON, Warszawa 2003.

Wykaz godzin na przedmioty w ramach szkolenia kolejnych zmian UNDOF i SFOR

Przedmioty	Kadra kierownicza kontyngentu UNDOF, SFOR				Kadra dowódcza kontyngentu UNDOF, SFOR				Pozostała kadra kontyngentu UNDOF, SFOR			Żołnierze zasadniczej służby wojskowej kontyngentu UNDOF, SFOR i innych			
	Liczba godzin														
	Kurs A	Szkol. uzupełniające	Zgrywanie sztabu	**Razem**	Kurs B	Kurs instruktorsko-metodyczny	Szkol. pododdziału	**Razem**	Kurs C	Szkol. w ramach pododdziału	**Razem**	Szkol. zapoznawcze	Szkol. uzupełniające	Szkol. zgrywające	**Razem**
Psychologia	9	-	-	**9**	9	-	-	**9**	7	-	**7**	7	-	-	**7**
Regulaminy SZ RP	1	-	-	**1**	-	-	6	**6**	3	3	**6**	-	-	6	**6**
Szkolenie ogólne ONZ	11	-	-	**11**	9	-	4	**13**	9	-	**9**	7	-	4	**11**
Szkolenie operacyjne	54	-	32	**86**	16	-	80+20*	**116**	24	32	**56**	8	-	80	**88**
Szkolenie ogniowe	-	-	-	**-**	-	-	14	**14**	-	-	**-**	-	7	7	**14**
Armie obce	3	-	-	**3**	3	-	2	**5**	3	-	**3**	1	-	2	**3**
Szkolenie inż.-sap.	5	-	-	**5**	5	-	5	**10**	10	-	**10**	5	-	5	**10**
Łączność	8	-	-	**8**	5	-	3	**8**	5	-	**5**	3	-	3	**6**
Terenoznawstwo	4	-	-	**4**	2	-	6	**8**	4	-	**4**	4	-	6	**10**
Wychowanie fizyczne	2	-	-	**2**	-	-	11	**11**	2	-	**2**	-	6	5	**11**
Zabezpieczenie logistyczne	36	-	-	**36**	7	-	+10*	**17**	10	-	**10**	-	-	-	**-**
Szkolenie sanitarne	7	-	-	**7**	-	-	6	**6**	7	-	**7**	-	-	6	**6**
Kurs instruktorsko-metodyczny	-	-	-	**-**	-	20	-	**20**	-	-	**-**	-	-	-	**-**
Nauka własna	20	15	-	**35**	7	4	30	**41**	15	-	**15**	-	-	-	**-**
Język angielski	-	35	-	**35**	-	-	20	**20**	-	-	**-**	-	-	-	**-**
Nauka jazdy	-	40	-	**40**	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	**-**
Informatyka	-	30	-	**30**	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	-	-	**-**
Ochrona obiektów	-	-	-	**-**	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	1 dzień	2 dni	**3 dni**
Kursy doskonalące	-	-	-	**-**	-	-	-	**-**	-	-	**-**	-	36	-	**36**
Egzaminy, sprawdziany	4	4	-	**8**	3	-	3	**6**	3	-	**3**	3	-	-	**3**
Ogółem w ramach bloków szkolenia	164	124	32	**320**	66	24	220	**310**	102	35	**137**	38	49	127	**214**

Uwaga: * Szkolenie dodatkowe (nie w ramach szkolenia pododdziału)

Podobny wymiar godzin przeznaczony jest na szklenie w poszczególnych grupach kontyngentu UNIFIL z niewielkimi zmianami w szkoleniu operacyjnym, logistycznym i inżynieryjno- saperskim.

Źródło: W. Kaczmarek (red.), *Geneza i ewolucja udziału wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju „GENEZA"*, AON, Warszawa 2003.

Załącznik nr 16

Przygotowanie reakcji żołnierzy na źródło stresu wywołane ranami

Źródło: http://www.strategypage.com/gallery/images/ouch.jpg

Źródło: http://farm3.static.flickr.com/2165/2495583034_6fcc64d531.jpg?v=0

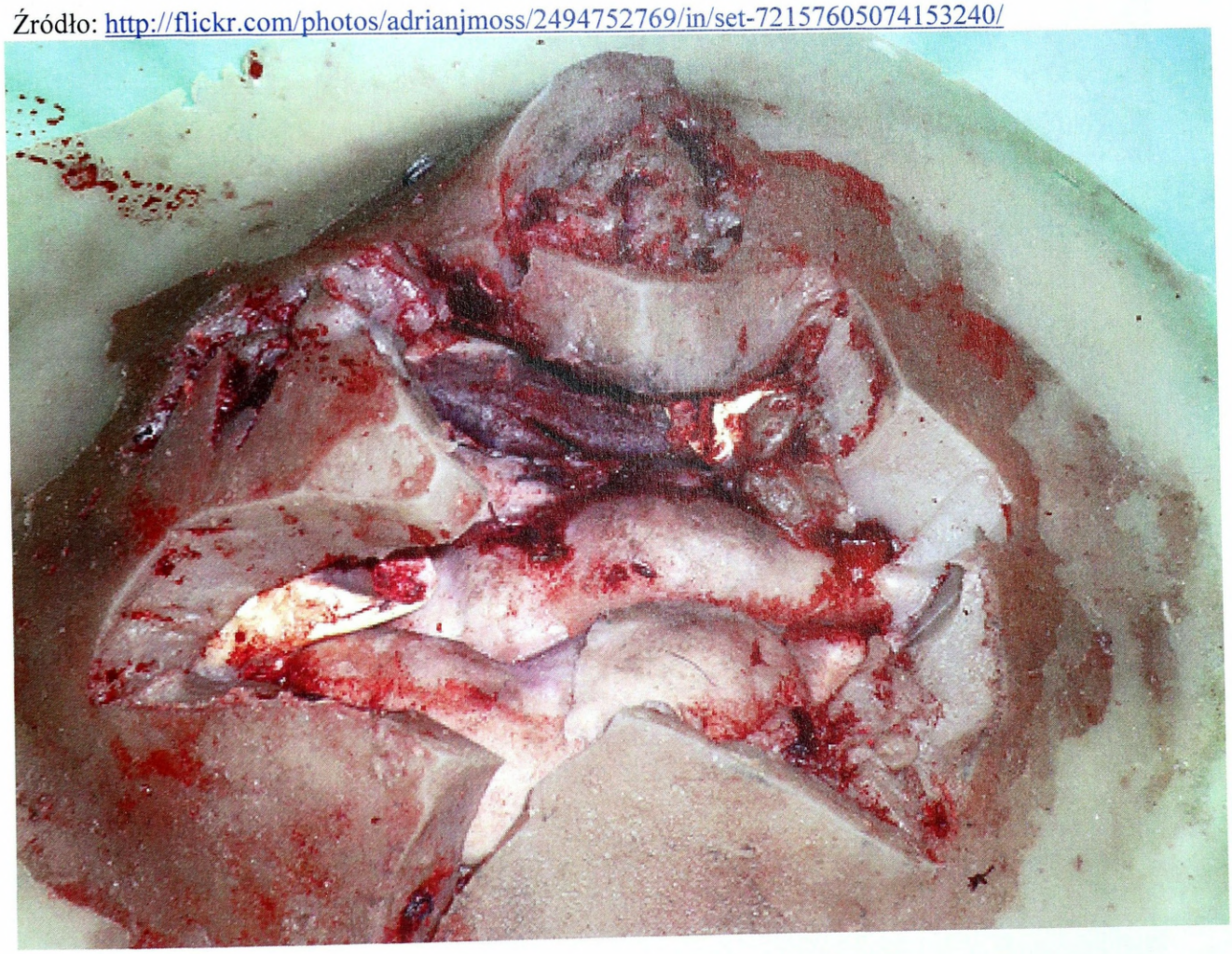
Źródło: http://flickr.com/photos/adrianjmoss/2495576456/in/set-72157605074153240/

Źródło: http://farm3.static.flickr.com/2416/2494757007_22bf5354dd.jpg?v=0

Źródło: http://flickr.com/photos/adrianjmoss/2494752769/in/set-72157605074153240/

Załącznik nr 17

Udokumentowane sytuacje stresowe – wszczepianie stresu

Źródło: http://blog.justanothersoldier.com/

Załącznik nr 18

Standardowe wyposażenie armii amerykańskiej na przykładzie broni długiej

Źródło: http://blog.justanothersoldier.com/

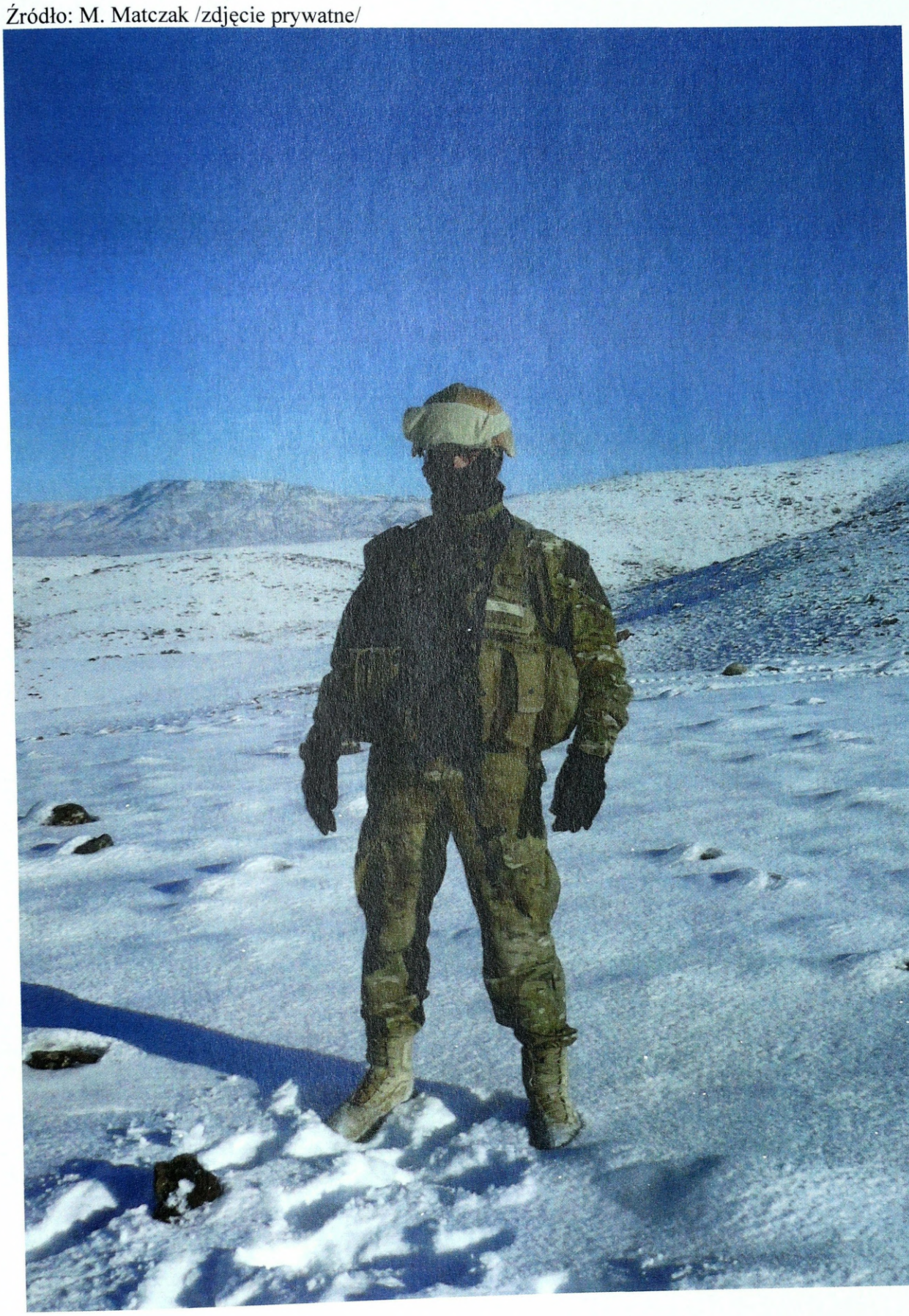

Załącznik nr 19

Umundurowanie żołnierza PKW w Afganistanie /grudzień 2008 r./

Źródło: M. Matczak /zdjęcie prywatne/

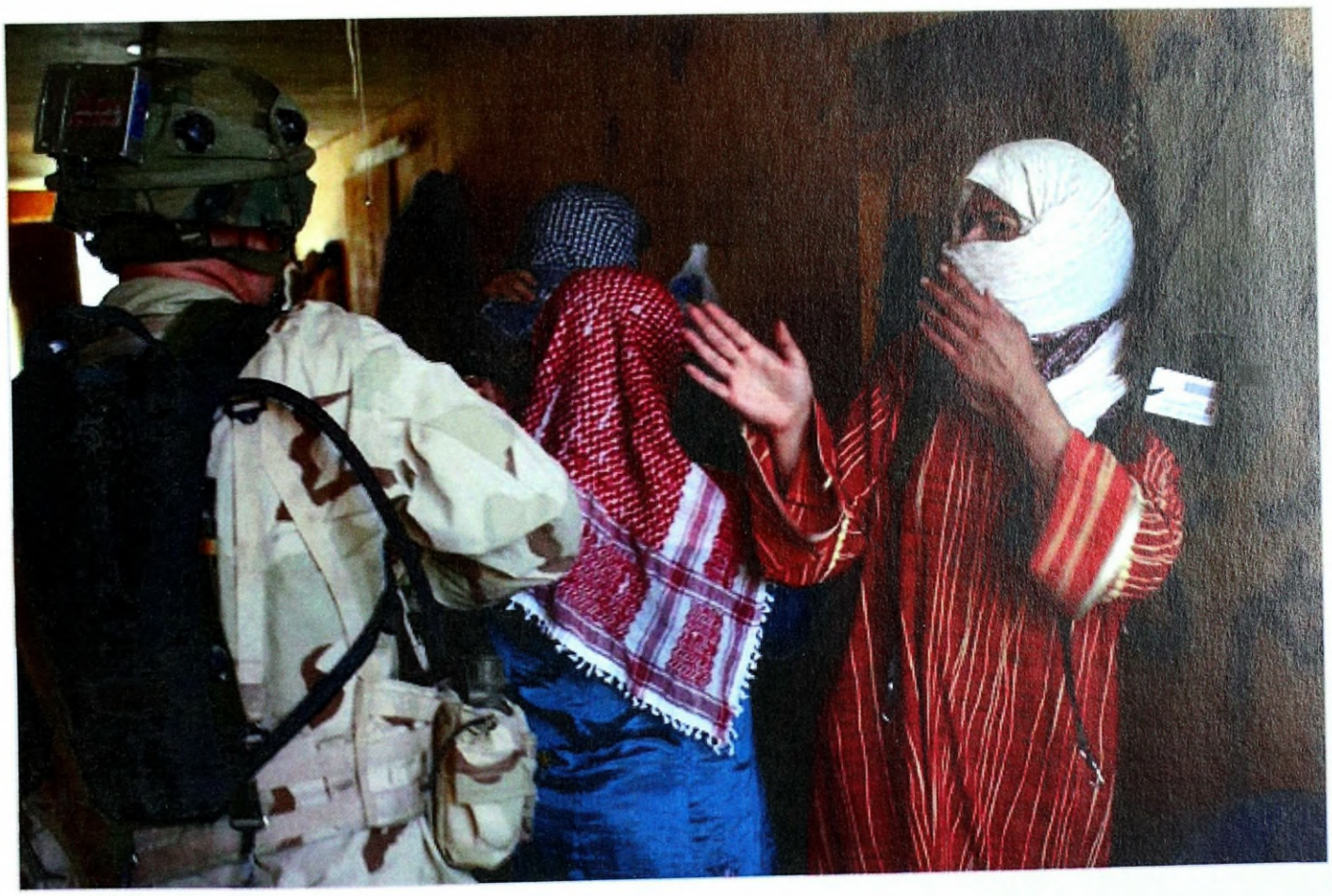

Załącznik nr 20

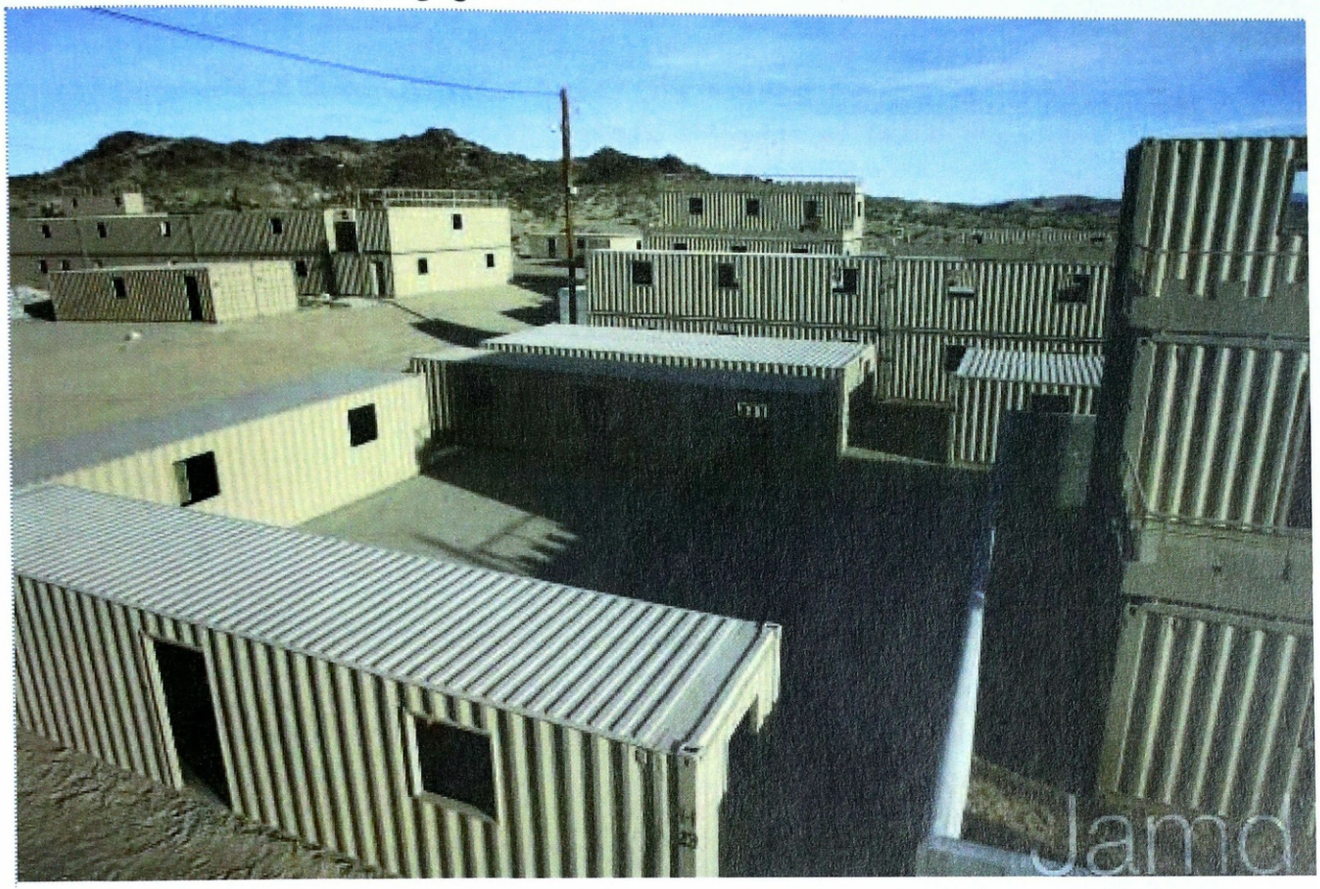
Symulowane miasteczko irackie - Fort Irwin /Kalifornia – USA/

Źródło: http://www.freerepublic.com/focus/f-news/1624450/posts

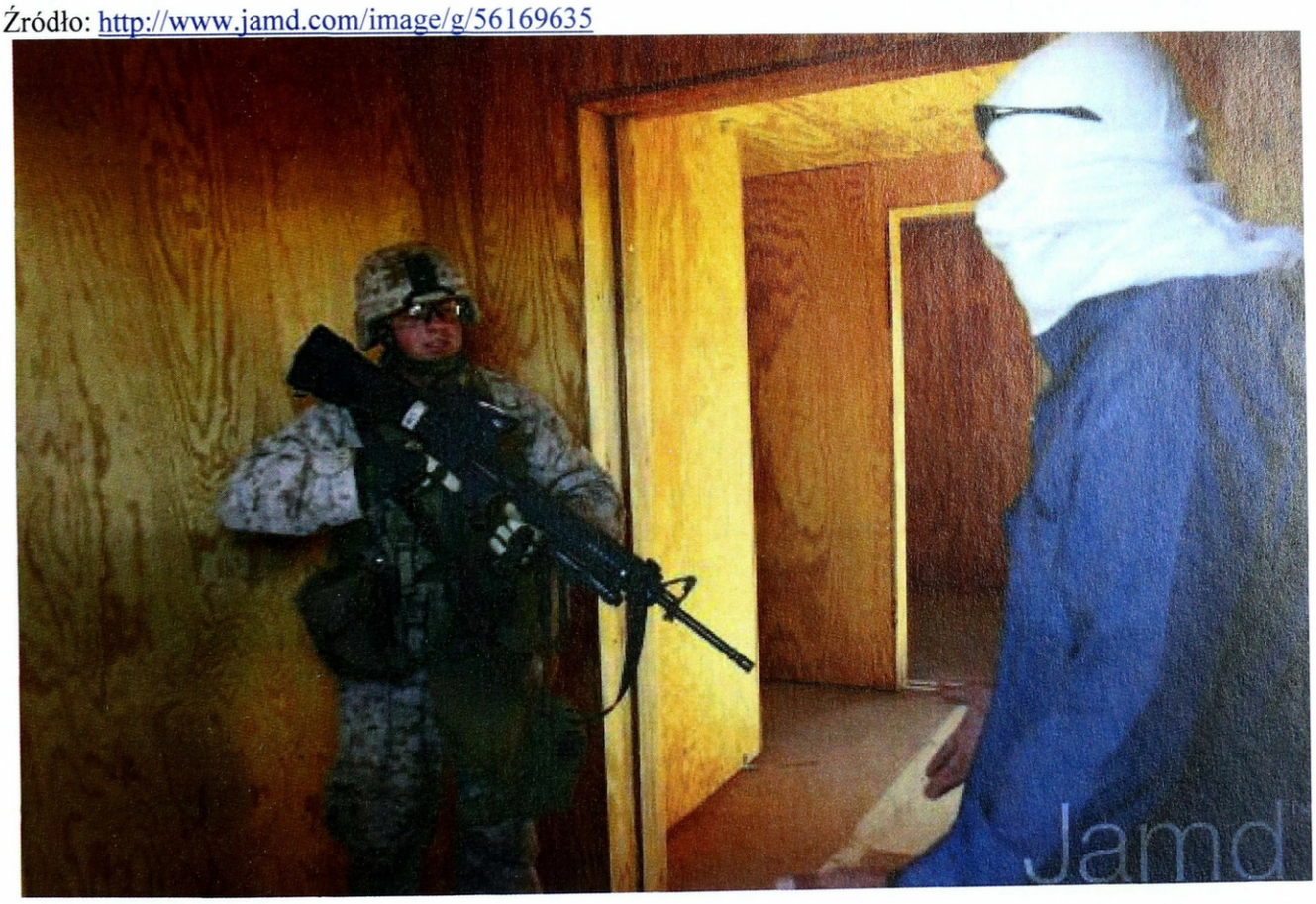

Źródło: http://www.jamd.com/image/g/56169594

Źródło: http://www.jamd.com/image/g/56169635

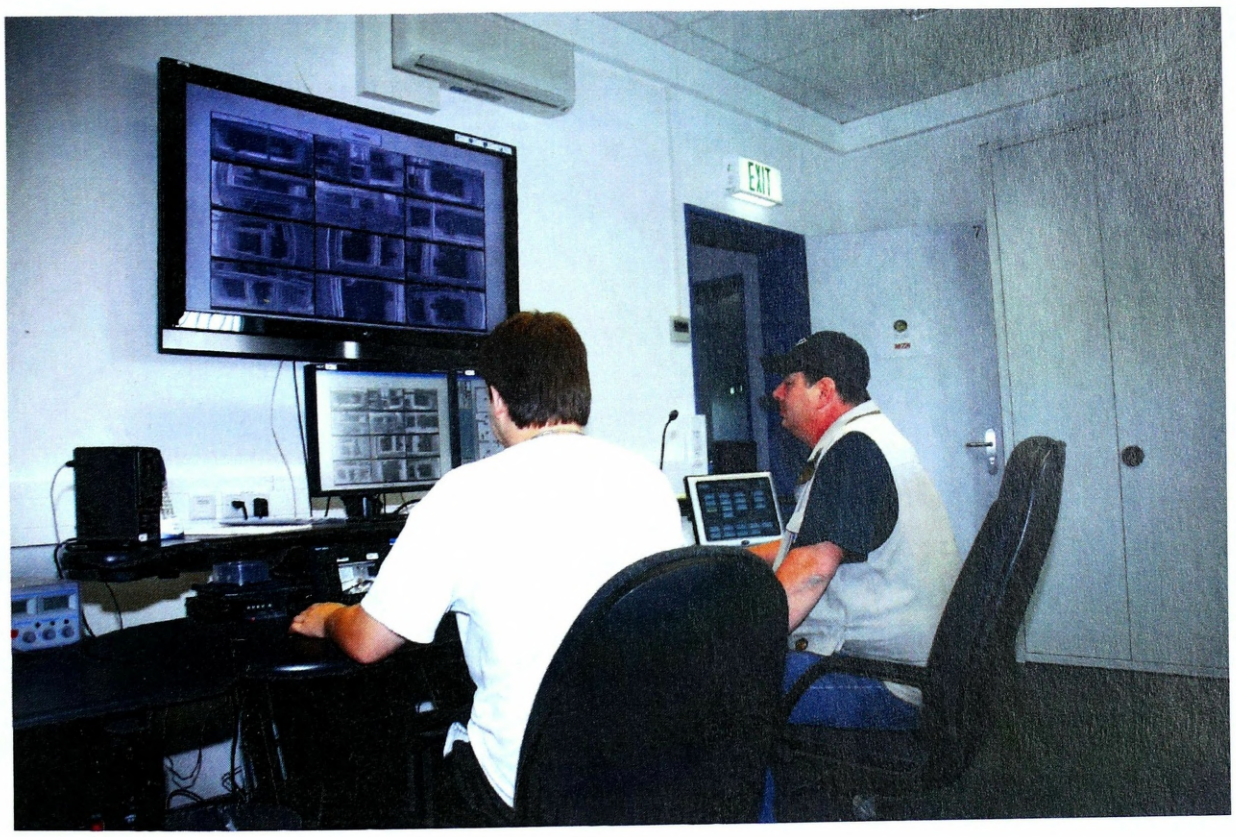

Załącznik nr 21

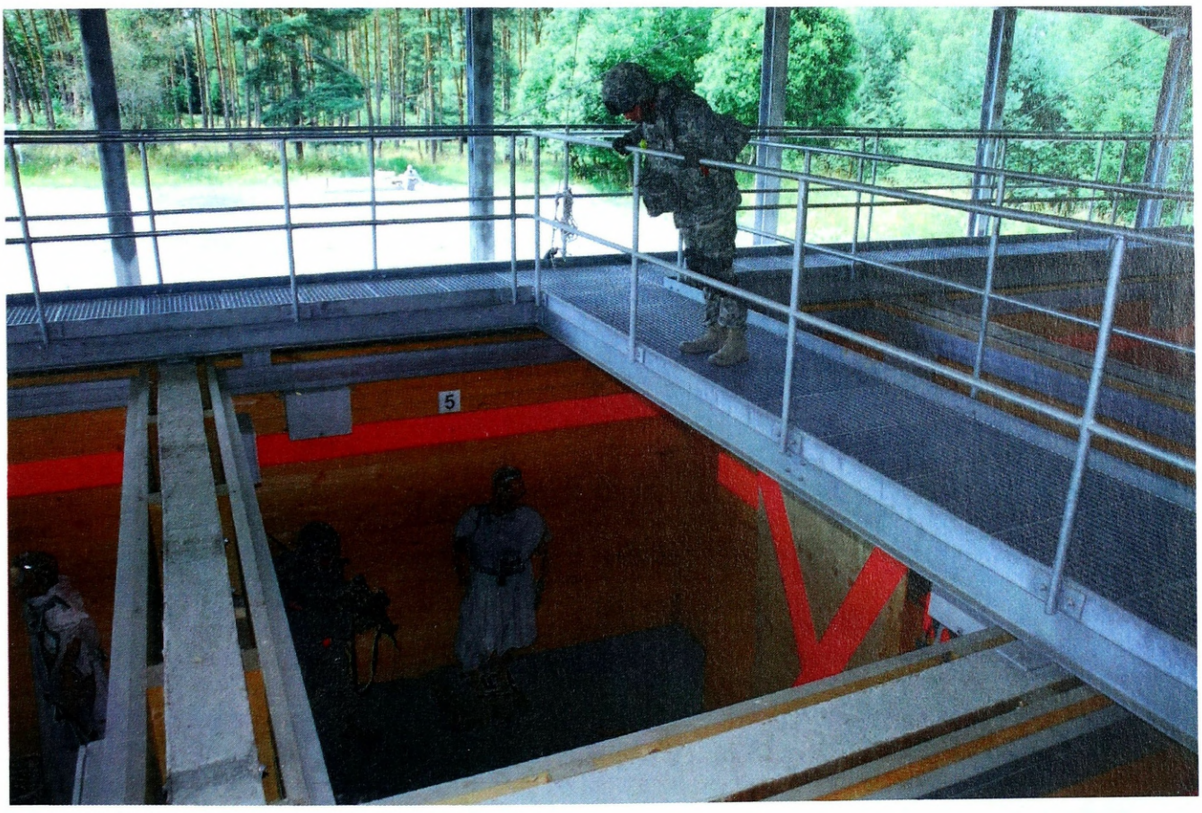
Killing house w Centrum szkolenia amerykańskiej 7 armii w Hohenfels /Niemcy/

Źródło: http://www.army.mil/-images/2008/10/31/24719/army.mil-2008-10-31-1225468147.jpg

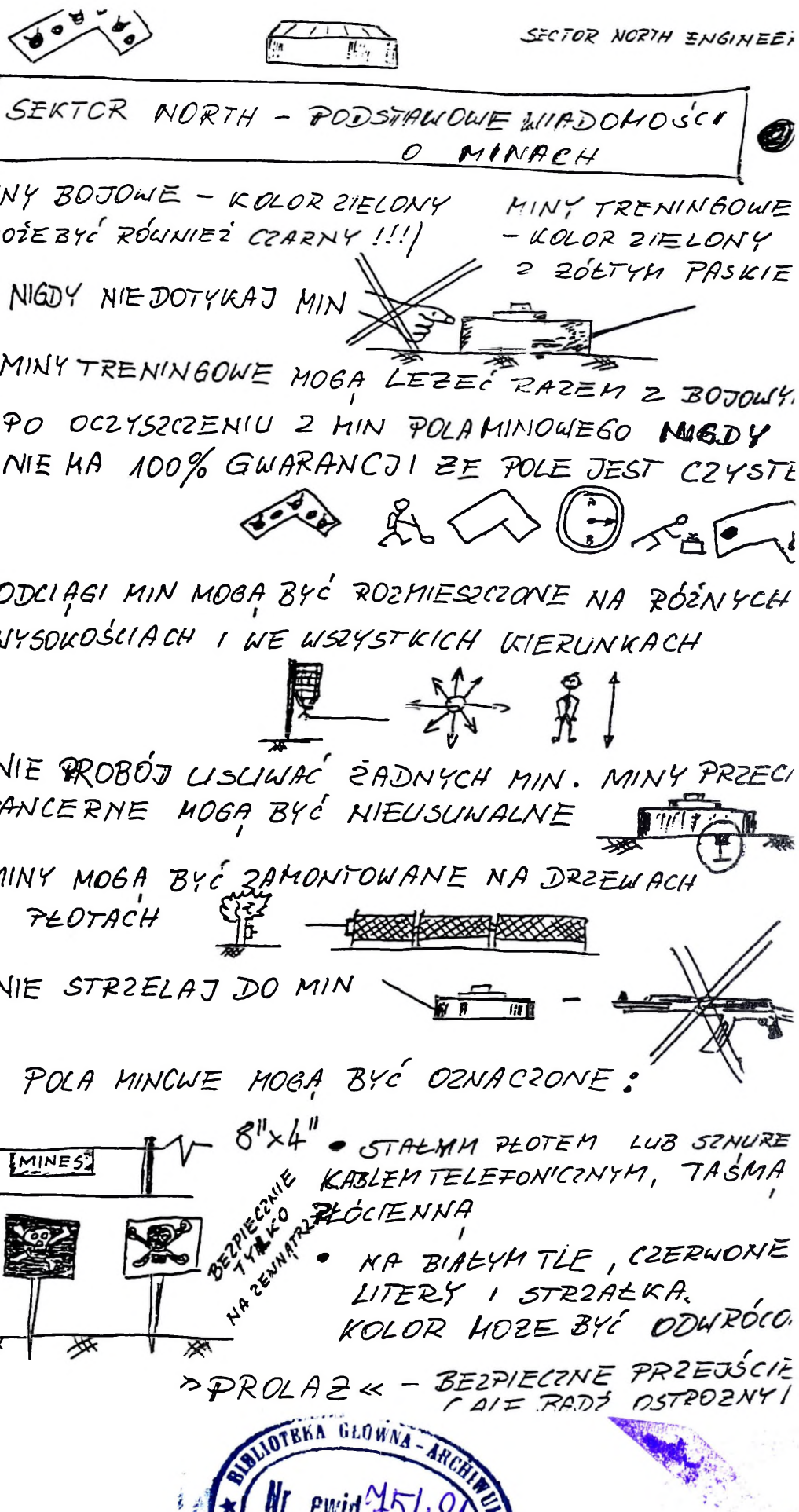

2
2

5

Przykład programu ukrytego – podstawowe wiadomosci o minach

Źródło: anonimowe

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM Akademii ... Nr ewid. 75481